

Конверся

Епубеум

Спіс трещі

Кілька сýѵв встѣпу

Поетка з нієправеґо ўожа -
РОЗМОВА З ЁАННА КУЧІЕЛЬ-
ФРИДРИШАК

Як випароваў Гель - РОЗМОВА З
ДАРІЯ ЧАРНЕЦКА

Ска́пи сатрапа - РОЗМОВА З
ПІЁТРЕМ ҐАЎДІЊСКИМ

Ту́умачка Теміди - РОЗМОВА З
МАҒДА ЉОУІС

Брами раю Ёреґо Андре́ївсќґо -
РОЗМОВА З АННА СИНОРАДЗКА-
ДЕМАДРЕ

Ї „заку́ад” би́ў зявісќм в Варшавіе...
- РОЗМОВА З ВАЦУ́АВЕМ
ГОЉЕВІЊСКИМ

Образи провокаці - РОЗМОВА З
ДОРОТА ГАРТВІХ

Справа Ґорґоновеј - РОЗМОВА З
ЦЕЗАРИМ УАЗАРЕВІЧЕМ

Пі́екна Пані - РОЗМОВА З ЕЉЖБІЕТА
ЁДКО-КУЛЬА

Пі́ўка упо́льітичніёна - РОЗМОВА ЗЕ

ЗБІГНІЄВЕМ РОКІТА

Кобієти зза крат - РОЗМОВА З ЕВА
ОРНАЦКА

Ўобузерія упольтічнієна - РОЗМОВА
З ПІЄТРЕМ АМБРОЗІЄВІЧЕМ

Образкі з алькови - РОЗМОВА З
МАЎГОРТА ЧИЊСКА

Нієдошуї нобльіста - РОЗМОВА З
МАРІЮШЕМ УРБАНІМ

Подлясьє – моя маўа ојчизна -
РОЗМОВА З ЯНЕМ КРІШТОФЕМ
ПІЯСЕЦКІМ

Сўужба душ і чіяўем - РОЗМОВА З
ЄАННА КУЧІЕЛЬ-ФРИДРИШАК

Рицєре бўєкітнего кріжа -
РОЗМОВА З БЕАТА САБАЎА-
ЗІЄЛЫЊСКА

Најважнієйше їст узнаніє
Читєльнікув - РОЗМОВА З РЕНАТА
ПІЯТКОВСКА

Замкнієте акта Їгурімі - РОЗМОВА
З МАЎГОРТА РЕЈМЕР

Корона альбо щмієрч! - РОЗМОВА З
ВІЄЛЬЕТТА ВІЄРНІЦКА

Ѕляди Ѕігальіна - РОЗМОВА З
АНДРЕЈМ СКАЛЫМОВСКІМ

Су́овія́ньска Ма́ма Г'е́щ - РОЗМОВА З
МАЎГО́РАТА́ СТРАЎКОВСКА́ І
АДАМЕ́М ПЕ́КАЛЬСКИ́М

Берё́сінго - спе́цяльста од́ јзика -
РОЗМОВА З ПАВЎ́ЕМ БЕРЁ́СЕВІ́ЧЕМ

На по́удніе́ од 38. рѹ́вноље́жніка -
РОЗМОВА З МАРЧІ́НЕМ ЯЦО́БИ

Назива́м щі́е ЖИ́ЧІЕ - РОЗМОВА З
АНДР'Е́ЈМ ЯНКОВСКИ́М

По́удніе́ви Па́цифі́к з безлѹ́дна
виспа́ - РОЗМОВА З ДА́НІЄ́ЛЬЕМ
ВИШО́ГРОДЗКИ́М

Цгмі́єльє́вска в спо́дніях - РОЗМОВА
З ГР'Е́ГОР'ЕМ КА́ЉІНОВСКИ́М

Ді́єцко Чите́льніка́ в щві́єчіе́
ви́давцѹ́в - РОЗМОВА З ПРОФ. ЈР'И́М
В. БОРЕ́ЈША́

Пі́сане в Пра́дзе - РОЗМОВА З
МАРІ́ЮШЕМ СУРО́ШЕМ

Вима́руа сто́льца - РОЗМОВА З
МАРЧІ́НЕМ Лѹ́ДВІ́ЦКИ́М

Смі́єх чи́ежко ви́працовани́ -
РОЗМОВА З МАРЧІ́НЕМ ВІ́ЛЬКМ

Ку́рорт з мо́ра - РОЗМОВА З АННА́
ТО́МІЯ́К

Гі́сторіе́ і पो́стачі́ ма́юо зна́не -
РОЗМОВА З КР'И́ШТО́ФЕМ Я́НЕМ

ДРОЗДОВСКИМ

Љубиё „унёсмиёртељняч” фажне
каваўкі жичія - РОЗМОВА З ЮСТИНА
БЕДНАРЕК

Ніёдошуи ноблыста - РОЗМОВА З
АННА МАТЕЯ

Гвіязда Давіда на Сиберіі -
РОЗМОВА З АГАТА МАКСІМОВСКА

Дља ніектурих вчіяж јст богатерем
- РОЗМОВА З ЕАННА ШИНДЛЕР

Жауовач трёба тилько за грёхи -
РОЗМОВА З АННА МІЉЕВСКА

Шља́км Ордонкі - РОЗМОВА З АННА
МІЄШКОВСКА

Чарна овца в мунду́ре СС -
РОЗМОВА З НАТАЉІЯ БУДЗИЊСКА

Пан Куљечка то му́ј добри знаёми -
РОЗМОВА З ВОЈЧІЕХЕМ ВІДУА́КМ

Жичіё в ритміё мехіцани - РОЗМОВА
З АНДР́ЕЈМ ЗБРОЖ́КМ

Кінг без тајмніц - РОЗМОВА З
РОБЕРТЕМ ЗІЋБІЊСКИМ

Даљеј ядё з тим коксем... -
РОЗМОВА З ВОЈЧІЕХЕМ
ХМІЄЉЕВСКИМ

Скрідляте су́ова ніёсмиёртељнощі -

РОЗМОВА З РАФАЇМ ДАБОРЕМ

З боіск до цельі - РОЗМОВА З
ПІЁТРЕМ ДОБРОВОЉСКИМ

Компутери, Тесла і одльот в
Непаљу - РОЗМОВА З МАРЧІНЕМ
КОЗІЁЎЕМ

Прэпровадка под љуфамі -
РОЗМОВА З КРІШТОФЕМ ПОТАЧАЎЎ

Я ціё ніе тілько љітературă зајмуј.
Їждё на роверё - РОЗМОВА З
ГУБЕРТЕМ КЉІМКО-ДОБЃАНІЄЦКИМ

Оповієщі отачая нас як повієтрё -
РОЗМОВА З КРИСТИНЎ МІРЕК

Два пегăзи і розбрікане віерше -
РОЗМОВА З АЃНІЄШКЎ ФРЎЧЕК

Ніепрошони Пан А. - РОЗМОВА З
АННЎ САКОВІЧ

Піурќм і пёдзљем - РОЗМОВА З
БАРБАРЎ ЃАВРИЉУК

Забўјца охотнік - РОЗМОВА З
ЦЕЗАРИМ ЎАЗАРЕВІЧЕМ

Репортаж то умієјтнощ оповіяданія
правђівих гісторіі - РОЗМОВА З
МІРОСЎАВЕМ ВЉЕКЎИМ

О двўх такіх, цо будовальі кољеј -
РОЗМОВА З ЕВЎ МАЎКОВСКЎ-
БІЄНІЕК

Три століття - РОЗМОВА З ПІЄТРЕМ
ШАРОТА

Зигмунт Новаковскі - час повороту -
РОЗМОВА З ПАВЇЄМ ХОЖНАЦКІМ

Презрочиста поніємієцкощ -
РОЗМОВА З КАРОЉІНА КУШИК

Пієсенкі под спеціальним надзором -
РОЗМОВА З БАРТОШЕМ
ЖУРАВІЄЦКІМ

Од кросна до компутера - РОЗМОВА
З ДОМІНІКМ РУТКОВСКИМ

Аура „Таїмніци з Аушгвітз” -
РОЗМОВА З НІНА МАЇВСКА-БРОВН

Дієлами сіє учучіямі - РОЗМОВА З
КАТАРІНА МІЉЬЕР

Гоґльивоод на воїє пісани -
РОЗМОВА З МАЧІЄМ БЕРНАТТ-
РЕЩИЊСКИМ

Мієдзи Днієстром а Прутем -
РОЗМОВА З КАМІЉЕМ ЦАЇУСЕМ

Узнани за віннеґо - РОЗМОВА З
ЯРОСЇАВЕМ МОЉЕНДА

Міуощ в чаїє пандемії - РОЗМОВА З
ЯНУШЕМ ЉЕОНЕМ ВІЊНІЄВСКИМ

Полїтика то нієзуа комедія -
РОЗМОВА З АЉКМ РОґОЖІЊСКИМ

Піщоуї і лѳудіє - РОЗМОВА З
АРТУРЕМ БОРАТЧУКІМ

Мѳоді маѳ Повер - РОЗМОВА З
ЮСТИНА СУХЕЦКА

Кілка сѳѳв встѳпу

Презентуѳми Пањству збіѳр розмѳв
зе вспѳѳчеснімі польскімі ауторами.
Вивіяди биѳи пієрвотніє замієщоне
в „Маґазиніє Лѳітерацкім КЃІЃЖКІ”,
указаѳи єїє на ѳамах мієєїєчніка в
лѳатах 2018-2020. В збієре
зналѳзуѳи єїє розмови з твѳрцями
рѳжних ґатункѳв лѳітерацкіх – од
прози, пѳез репортаж, по кЃїѳжкѳ
длѳа дієчі. Ауторѳи оповіядѳ о своѳї
твѳрчоєчі, варштачіє лѳітерацкім,
інспірацях. Чѳєщ розмѳв точи єїє
вокѳѳ гѳоєшних титуѳѳв, ктѳре
зналѳзуѳи єїє в остатніх лѳатах на
лѳістах бєстсєлѳєрѳв, з нієктѳримі
ауторами – часамі твѳрцями їднеї
кЃїѳжкі – зєткнієчіє єїє Пањство по
раз пієрвши. Мами надієї, же наша
публїкацѳ захѳчі Пањства до
блѳжшєї знаємоєчі пѳринаїмнієї з
нієктѳримі богатєрамі тєґо збієру.

Поєтка з нієправєґо ѳожа

РОЗМОВА З ЁАННА КУЧІЄЛЬ-
ФРИДРИШАК

– Чєму Кажімієра Іѳѳаковічѳвна так

дѹуго масковаѹа секрет дотичаѹи
свего ојца і дѡачеґо фаѹшоваѹа
датѣ уродзеніа?

– Свої походзеніе одчуваѹа яко
піѣтно, здаваѹа собіе справѣ, же
бѣдац ніесльубним дїецѡм,
наражона јст на споѹечне
одрѹценіе. Јј ојцем биѹ Кѡеменс
Зан (син Томаша „Промієністеґо”),
ктѹри міаѹ свой родинѣ, а з матка
Кажімієри двој дїечі, провадіѹ віец
подвѹјне жичіе. В коңцу ХІХ віеку
биѹ то очивісти скандалѡ, а дїечі з
таѡґо ніеформальнеґо звїязку
називано бѣкартамі. Одчуваѹа то
зрешта боѡеєніе яко пѣрибрана
цѹрка Зофії Буино з Пѡатер-
Зиберкѹв, до ктѹреј трафіѹа на
вихованіе по ємієрчі маткі, змарѹеј
бардзо мѹодо на ґрузѡїцѣ. Чешч
родини Пѡатерѹв јј з теґо поводу
ніе акцептоваѹа. Так пѣринајмніеј
твієрдїѹа єїєстра Іѹѹи, Барбара. Іх
матка, аби ј охроніч пѣред
споѹечним напіѣтнованієм, юж в
акчіе хѣту затаїѹа правдѣ і подаѹа
фаѹшиве назвіска іх родинѹв. Обіе
зостаѹи „пѣрипісане” до двѹх
рѹжних родин, спокревнієних з
матка. То вшиєтко рѹчіѹо єїє чієнієм
на даѡше жичіе Іѹѹаковічѹвни. Јєѡ
ходї о датѣ уродзеніа, ніе удаѹо мі
єїє устаѡіч поводу теј коректи,

доми́сьла́м щі́ї ї́дині́є, же́ би́уа́ то хе́ч „одму́одзе́ніа щі́ї” о́ кі́лька ла́т, ніе́ра́дка у́вче́сніє́ пра́ктика в́сру́д па́нь. Доку́менти Іу́уако́вічу́вни з ла́т шко́льних і́ студе́нцкі́х в́ска́зую́, же́ уро́діу́а щі́ї в ро́ку 1889. По́тем пода́вау́а, же́ п́ришу́а на́ щві́ят т́ри ла́та пу́зні́єї.

– Напо́мика па́ні о́ пру́біє́ само́бу́јче́ї све́ї бога́теркі́.

– Мо́гуа́ то́ бич ра́чеї́ му́оді́єньча́ пру́ба ша́нтажу́ емо́це́на́льне́го, а́ле ніе́ва́тплу́віє́ окрес до́јре́ваніа́ пр́ежи́уа́ ви́я́тково́ бу́рльі́віє́. Те́ кі́лька ла́т од мо́менту,́ ѓди до́віє́ді́яу́а щі́ї од на́учи́чіє́лькі́ в шко́ље́ Це́цильі́ї Пля́тер-Зи́берк п́ри у́лиці́ Пі́є́кне́ї в Ва́ршаві́є о́ свім по́ходзе́нію,́ би́уи́ окресе́м пси́хі́чне́го кри́зису. Зо́фія́ Бу́ино ви́су́ау́а на́вет кі́лкуна́сто́летні́ї подо́піє́чна́ до о́сро́дка ви́хова́вче́го в Ри́дзе, а́ по́тем до́ Тиро́љу́ до са́наторі́юм „д́ля́ порато́ваніа́ нерв́у́в”.

– Ні́є ви́шу́а за ма́ж з бра́ку канди́дату́в? Би́уа́ еман́ципантќָ, в́зглье́дні́є су́фражистќָ?

– Ні́є од́ру́цау́а ма́у́же́ньства́, а́би бич ко́біє́тָ ви́зво́лонָ і́ з пе́внощі́а ні́є бра́ковау́о́ її́ адо́ратору́в. Мо́ім

зданієм бардзо вче́сніє узнáуа, же
ніє нада́ї щіє до жичі́я ро́дінне́го, її
самотні́ча нату́ра в поу́яченію з
траумá щієро́цтва
на́йправдоподо́бніє́ї уніє́можлѣ́віяу́и
блѣ́скощ, як і міу́осни звѣ́йзек.
Симпатизова́уа з брити́йські́мі
суфражистка́мі, гди пѣ́бивау́а в
Лонди́ніє, а і́х акці́ биу́и вѣ́вчас
бардзо спектаку́лярне. В По́льше
ніє заанга́жовау́а щіє́ в рух
феміні́стек, лѣ́ч симпатизова́уа з
ні́м і жи́уа як еманципа́нтка.
Цгѣ́тніє́ зрешта́ рива́льзовау́а з
ме́жчизна́мі, хоч мія́уа по́срѣ́д ні́х
віє́љу пѣ́риячіу́у.

– До по́льі́тці́ мія́уа подо́бні
стосу́нек як до ре́каві́чек?

– Симпа́тія дѣ́ла со́цялѣ́зму
укштау́товау́а щіє́ под впу́ивем
щро́дові́ск, з кту́римі щіє́ спотика́уа
міє́дзи і́ннимі́ ве Фрибу́ргѣ, до́ка́д
ї́зді́уа за му́оду. Я́ко до́я́уа ко́біє́та
уважа́уа щіє́ за консерватисткѣ́,
са́дзѣ́ ї́днак, же ў́в консерватизм
дотичи́у пѣ́де вши́сткі́м сфе́рі
оби́чає́веј.

– На́йдрама́тичніє́́ши епі́зод жи́чіє́ви
поеткі́ мія́у хі́ба міє́́ша в Захѣ́чіє.

– Зна́́лазу́а щіє́́ там, ќди до
Га́бріє́́ла Нау́́рові́́ча стрѣ́́љау́́

Ельгіюш Нієвіядомскі. Понієваж міяуа дошвіядченіє піельгніярскі з окресу І војни швіятовеј, поспієшиуа президентові з помоцѣ. Рани okazaуи шіє јднак шмієртельне, замкнѣуа Нарутовічові очи. Биуа встрѣшнієта, аље як вспоминауа, модлыуа шіє потем і за офіярѣ, і за мордерцѣ.

– Рельгіјна стауа шіє допієро по виздровієнію з червонкі?

– Биуа рельгіјна юж в дієчіньствіє. Міяуа, можна повієдієч, містични характер, лубіуа кощіуи, модлытвѣ, обрѣдовощ рельгіјна. Потем, гди бѣдѣц настољаткѣ збунтовауа шіє прѣчівко грабініє Буино, одврѹчіуа шіє теж од рельгії. Пісауа, же на фрончіє І војни швіятовеј подчас хороби наврѹчіуа шіє, аље в істочіє „поврѹчіуа” до шієбіє.

– По ІІ војніє швіятовеј – спѣдзонеј в Кљужу – ніє мишљауа о еміграці?

– Од пієрвшеј хвілы, гди тілько знаљазуа шіє в Румунії ве врѣснїю 1939 року, чекауа на поврѹт до Польскі. Гди прїїхауа, в груднїю 1947 року, ніє бардзо розуміяуа, же врѹчіуа до ојчизни одмієнієнеј. Ушїуовауа навет затрудніч шіє в

Міністерствіє Справ Заґранічних, в ктѹрим працюва́а од 1935 року. Очевіщіє безскутечніє.

– Як укѹадаѹи єїє її ре́лацї з вѹадза́ људова́?

– Поча́тково уходи́а за персона нон грата, гдиж памі́єтано її зві́язек з сана́цѹ. Помо́ц Ю́льяна Туві́ма і правдоподобніє Яросѹа́ва Івашкі́віча ніє зда́а єїє на віє́ље. Ані пра́ци, ані мієшкані́а в Варшаві́є ніє зна́язѹа, тотеж ви́їхаѹа до Познані́а. До по́лови љат пі́єчдіє́сїятих ніє публі́ковано її утворѹ́в. Потем єїє то змієні́ѹо, хочі́аж цензура пі́льніє ана́лізоваѹа, чи її твѹ́рчо́щ ніє уде́ра в Зві́язек Ра́діє́цкі а́льбо ніє ѓљорифі́куї́ Јѹ́зефа Пі́ѹсудскі́го. Уроча́ вспомніє́ніє́ва ќсїя́жка, реміні́шенцї́ з љат п́редво́їнних пт. „Тразиме́ньскі́ зайц́”, зоста́а зат́римана, хоч фраѓменти би́ѹи дру́коване в пра́сїє і читане в раді́ѹ.

– Поза вієрша́мі о Катині́ѹ і Познані́ѹ 1956 цо́є́ їще з її спу́щїзни п́єтрва́?

– Вчі́йж вида́вани і читани́ ї́ст п́реку́ад „А́нни Каре́ніни” Льва То́ѹстоя, узна́вани за кон́гені́я́льні. Са́дзє́, же ду́уго́ їще ні́кт љєпі́єї од

нієї ніє прѣтуумачи теї повієщі. Жич
также бѣдѣ, як сѣдзѣ, „Вієрше
дієчієце“, прѣде вшисткім дієкі
композицѣм Кароља Шимановскѣго
ораз Вітольда Љутосувскѣго.

РОЗМАВІЯЎ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Маґазин Љітерацкі КЃІЃЖКІ
1/2018/

Як випаровау Гель

РОЗМОВА З ДАРІЯ ЧАРНЕЦКАЃ

– За чарнѣ љегендѣ Станісуава
Густава Ястера одповіда
Александер Куніцкі?

– Александер Куніцкі пс. „Раискі“ в
чаїє окупаці биу шефем вивіяду і
контрвивіяду кїлку оддіяуу в АК,
м.ін. „ОСИ“-„КОСИ 30“ і
„Парасоља“. То он одповідау за
зорґанізованіє їднеї з најбардієї
знаних акці польскѣго руху опору,
якім биуа Акця „Кутшгера“ в
Варшавіє. Застрѣльоно втеди
довуѣцѣ СС і польці дистрикту
варшавскѣго Франза Кутшгерѣ.
Также нієуданѣ акці „Коппе“, чилі
прубѣ љіквідаці Вижшеґо Довуѣдци
СС і Польці Вільгельма Коппеґо, под
взґљѣдем вивіядовчим
прїґотовивау Куніцкі. Ніє вієми,
дљачеґо в своїх wspomnienіях „Чіхи

фронт” умієщіу роздіяу, в ктұрим категоричніє оскаржиу о здрадѣ Станісұава Густава Ястера. Цгцѣ вієрич, же бич може биуа то прёпустка цензорска, фрагмент умієщони, жеби пеерельовска цензура прёпустиуа цауощ ксіяжкі. Але фактем јст, же то вуасніє та ксіяжка вивоуауа ґорѣци спұр о вінѣ бѣдъ нієвіннощ „Геља”.

– „В жичієрисіє Раискґо знајдуј чиє кілька нієјднозначних епізодұв”. Цо пані ма на мисльі?

– Сѣ то ґуувніє справи, на ктұре звращај мі увагѣ чительніци подчас споткањ љуб ктұре нієяко при оказі вишуи в тракчіє анаљизи документұв архівальних (засұб ІТС Бад Арољсен і спуцїзна Куніцкґо в Архівум Акт Нових). Помімо својј учієчкі з робұт прімусових в Рѣши Куніцкі ніє фігуровау на љістах пошуківаних. По визвољенію Бієљска (дісіяј Бієљско-Біяуа) отрїмау од совієцкј коменди прёпусткѣ з прощбѣ, аби вшистк вуадзе цивільне і војскове оказауи му помоц.

Помімо стальіновскґо вироку щмієрчі (замієнієного дієкі вставієнніцтву ппұк. Яна Мазурквіча пс. „Радосуав” на вієзієніє) биу бардзо

активним діяучем Звіязку
Боёвнікув о Вољнощ і Демокраці.
Видаваў навет засьвідчєніа о
приналежнощі до „Парасоља”
(нієктўри твiєрдзѧ, же рўвнiєж
особом вцаљє нiє звiязаним з
оддiяўєм), од чєго одчiяў щiє
довўдца – пўк Адам Борис пс.
„Пўуг”. Тих донiєщiєнь нiгди
докуаднiє нiє анальзоваўам, бо нiє
ма то звiязку зє Сташкм Ястерем.
Виєљє уваг цо до пўедставiєних в
кщiяжцє „Чiхи фронт” вшпомнiєнь
Кунiцкго мiяў проф. Томаш
Стрємбош, ктўри даў тєму вираз в
написанєй пўєз щiєбiє рєцєнзiї.

– Истнiєї кiлька гiпотєз дотичѧщих
окољiчнощi щмiєрчi богатєра
кщiяжкi...

– Ёст версѧ, ктўрѧ знами з „Чiхєго
фронту”, чилi виконанiє вироку
пўєз АК. Ёст тєж збљiжона опцѧ, же
биўа то лiквiдацѧ превєнцијна,
хочiяж така форма i так мущiяўа
зостач в пўзнiєјшим окрєщiє
пўєкштаўцона в вирок сѧду
подiємнєго. Аљє появиўа щiє тєж
гiпотєза, до ктўрєј я найбардiєј щiє
скуанiям, а виєц та, в ктўрєј „Гєль”
гiнiє з рѧк Нiємцўв. Щвiядчи за тим
кiлька документўв польцiї нiємiєцкј,
як рапорт о розбiчiю оргѧнiзацiї

вшгоднієй „Вахлярь” ораз наказ
усунієчія Ястера з льіст
пошуківаних.

– Прёчесаўа пані краёве архіва, а
може розвіязанія загадкі наљежи
шукач в сејфах ніємієцкіх?

– Провадіуам кверендѣ в засобіє ІТС Бад Арольсен, з ктѹреј достауам бардзо чієкаве документи польіцијне (як хочби Мельдебльатти, в ктѹрих їст мова о богатеře ксїйжкі). Бундесархів вѹаєніє коњчя окрес порѣдкованія акт по шаљенію пањства ніємієцкѣго. Яко архівіста вієм, же вшиєтко їст можљіве і бич може якіє бардзо важни дља нас документ лєжи в кѣчіє якѣгоє архівум.

– Однальезієніє щӑтек „Геља” їст
їще реальне?

– Веду́г мніє ніє, бо ніє віядомо
пּרעчיעж, гд́іє і в якіх окол́ічно́ціях
згінáу. А́ле понієваж виростек
робачкови Ястера пּרехова́уа їго
на́речона Анна Данута Су́авіньска,
вчі́йж позостаї можли́воц
верифіка́ці коду ДНА.

РОЗМАВІЯЎ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Маґазин Лїтерацкі КСІАЖКІ
2/2018/

Ска́пи сатрапа

РОЗМОВА З ПІЄТРЕМ ГАЇДІНЬСКИМ

– Гдиби ніє чисткі комуністѹв польскіх в Звіязку Совієцкім, Вуадисуав Гомуука позостауби постачіѧ анонімовѧ?

– Теґо потвієрдїч ніє спосѹб. Аље шансе Гомуукі на так спектакульарни аванс, ктѹри стауїїє їґо удїяуем в лѧтах 1943-1944, биуиби знікоме. Прѣд воїнѧ биу бардїєї дїяуачем звїязковим нїж польїтичним, мауо в Варшавїє знаним, ніє бардзо всрѹд најважнїєїших комуністѹв устосункованим. Овшем, одбиу шкољенїє в совїєцкїї „Лєніновце”, гдїє научно ґо засад конспїрацїї, аље од теґо до вієлькїї карїєри биуо їще даљєко. Рух комунїстични в Польше диспонувау вѹвчас лѹдѹмі важнїєїшими, дужо бардїєї од нїєґо засѹужоними і бардїєї справдзоними, а цо најважнїєїше – лєпїєї відїяними прѣз Москвѧ. Гди їднак вієкшоц з нїх застауѧ пѹзнїєї арештована і замордована, прѣд Гомуукѧ отворїуиїї єїє дрѡві до вѹадзи. Ніє ма в тим зрештѧ нїчєґо надзвичайнєґо. Гдиби ніє чисткі всрѹд „старих” большевікѹв, Лєонїд Брежнїєв теж запевне нїґди так шибко би ніє

авансовау і ніє заїяду на Кремљу. Цо чієкаве, сам Гомуука о мауо ніє трафіу в муїни совієцкї „справієдльивоці”, бо юж в љатах двудієстих застанавіау ціє над учієчкă до Звіязку Совієцкѣго. Радіу ціє в теї справіє посуа Нієзальєжнеї Партії Цгуюпскї Альфреда Фідерквіча, ктури вибіу му тен помису з гуови, туумачăц, же Пољаци прєкрачайци совієцкă границє сă затрїмивані і трафіяя до обозу в карних. Тов. „Вієсуав” ціє вистрашиу і зостау в Польше. Пузнієї трафіу вправдіє за свої діяуальнощ комуністичнă за краткі, љеч санациїне вієзієніа в порувнанію з совієцкімі гууаґамі биуи санаторіаі.

– Љідерем Пољскї Партії Роботнічєї стау ціє прїпадково?

– Аванс завдієчау суабоці комуністичнеґо подієміа. В Пеерельу кармієно нас оповієщіамі о јѣго потєдзе і богатерскіх чинах Гвардії Људовеї ораз Армії Људовеї, аље то очивіста нієправда. Ова конспіраця биуа суабо узброєна, нієзборна і нієздишипльінована, а јї ваљка оґранічауа ціє вуащівіє до видаванія, в знікомим зрештă

наку́адіє, кі́лку пі́см і оде́зв з
напа́ціами на р́яд льонди́нські о́раз
Армі́є Краё́вѧ. Го́муу́ка здава́у собіє
справѣ́ з те́й су́абощі, че́го
св́яде́цтвом са́ ї́го па́міє́тнікі́ пі́сане
в л́атах с́іеде́мдіє́сї́йтих. А́ље ѓдиби
ніє́ те л́іхе структу́ри оку́паци́їне,
„Вієсу́ав” ніє́ міяу́би ша́нс на об́ічіє
п́риву́дзтва ППР-у. П́реде вши́сткі́м
д́ляте́го, же до́тихчасо́ві ше́фовіє́
те́й па́ртії́ би́лі мія́новані́ п́рез
Москвѣ́. Го́муу́ка со́вієцќі́го
„і́мпрі́матур” ніє́ міяу́, бо па́ртія
утра́чіу́а ра́діє́ви ко́нтакт з Москвѧ́ і
ніє́ мо́жна би́уо с́іє́ поро́зуміє́ч з
Геор́гї́єм Ді́мі́трове́м, ше́фом
Міє́дзи́наро́ду́вкі́ Ко́муні́стичне́ї,
кту́ри з ра́міє́нія Ста́льїна
на́дзорова́у ко́муні́стичне по́діє́міє в
кра́ях оку́повани́х п́рез Ніє́мци.
По́льши ко́муні́щі ви́шлі́ віє́ц тро́хє
п́ред ше́рег, цо́ би́уо д́ля́ ні́х
ніє́звико́ує. По́ арешто́ванію́ Па́ву́а
Фі́ндера́ п́рез Ніє́мцу́в Москв́а
вису́ау́а зрешта́ до По́льскі́ ї́го
насте́пце́, Ба́руха́ Цу́кра́ вель
Ві́то́льда́ Ко́льсќі́го, а́ље згі́на́у он
подча́с л́а́довані́я. Го́муу́ка́ би́у
ї́ди́ним – по́за Міє́чису́аве́м
Ра́ковскі́м, а́ље то́ ю́ж с́іє́ ді́яу́о в
зупе́у́ніє́ і́нних о́ко́лі́чно́щіах –
ше́фом па́ртії́ по́льскі́х ко́муні́сту́в,
кту́ри об́яу́ ста́нові́ско́ без

виразнеґо всказанія Кремля. І то двукротніє, бо подобніє би́уо в 1956 року.

– Чему ніє покая́у́ шїє лґатем року 1948, гди оскаржоно го о „правіцове одхи́леніє”?

– То скомпліковане. Так до ко́нця теґо ніє вієми, бо Гому́ка ніє о́писау́ теґо в своїх „Паміє́тніках”. Бич може чу́у шїє випа́льони, може їго ві́яра в кому́нізм знову о́суабу́а? Му́віє „знову”, бо до́свіядчи́у теґо ру́внієж подчас побиту ве Львовіє в пієрвших во́їнних лґатах, гдіє на ву́асне́й ску́ре позна́у опорту́нізм совієцкі́х функце́наріюши парті́ї, ві́діяу́ потє́гуя́цә шїє нє́дзє мієшка́ньцѳв, а потем до́вієді́яу шїє, же учієка́йце п́ред Ніємцамі НКВД вимордова́у п́ребива́йцих в це́лях віє́зніѳв. В 1948 року без в́атпіє́нія ві́діяу́, же справи в По́льше і́дә в зу́им і́рунку, же ста́льіновска обрє́ч цораз барді́єј шїє зачіска. Вче́снієј карніє виконива́у розкази Кремля, в најмні́єјшим стопнію ніє контєсто́вау де́цизі́ Москви. А́ље може зрозумі́ау, же то ї́ст дро́ґа доніка́д, гди Ста́льін цораз мо́цнієј зача́у на́чіскач на ко́лективі́зацј? Гому́ка бардзо критичніє о́цені́ау ко́лективі́зацј до́конанә в Зві́язку

Совієцкім і її skutкі. Уважаю, же в Польше бёдіє подобніє, а одбієраніє зіємі хуопом допроваді до іще вієкшеј, читај цауковітеј, алыєнаці „вудзи людовеј”. То биу зрештѧ їден з вієлкіх моменту в Гомуукі. Сталин хчіау бовієм, аби позостау он в скуадіє Біюра Польітичнего, хоч юж ніє на їго чєлє, пропонувау теж „Вієсуавові” текє віцепремієра і міністра Зієм Одзисканих. Розмова одбивауа сїє на Кремљу, пїри вспуудіає Берії. Гди Гомуука пропозиці Сталина одрчуіу, Берія варкнау, же „Сталинові сїє ніє одмавіа”. Аєе Гомуука позостау пїри своїм, цо напавдє вимагауо вієлкі одвагі.

– З чєго винікау ентузязм, які оғарнау ғрос Поляку в по обічію пїрез тов. „Вієсуава” вудзи в паўдїєрніку 1956 року? Запомніаю о їго роі в „інстаіованію комуни”?

– Ніє, ніє запомніаю, лєч в Польше випаіу сїє юж вувчас міт ғенерауа Вудисуава Андерса, ктури міау пїрибич до Польскі на біауим конію, аби визвольч нас з совієцкіго ярма. То биу їден з тих нієвієлу моменту в польскі ғісторії, гди заховиваісми сїє бардзо рацєнаініє. Гомуука стваіау надієј, же Польска сїє

змієні, же бѣдіє інна, мнієї совієцка. Очивіщіє, покохальїсми го вѹвчас за то, же їєдіяѹ в стальіновскім вієзієнію, за ствієрдзеніє, же роботнічи протест в Познанію в червцу 1956 року биѹ сѹушни, за одесѹаніє до Москви маршаѹка Константего Рокоссовскѣго, ктѹри биѹ симбољем совієцкѣї домінаці над Польскѣ. Польаци увієрильї, же Гомуѹка хце Польскѣ здемократизовач, же враз з їго повротем до краю стальінізм, та „епока бѹазењства намащонего”, одходї в нієбит. Навет нієктѹри кїїєжа називальї Гомуѹкѣ „Вѹадисѹавем ІВ”, а по сѹїнних розмовах з Нїкїтѣ Цгрущовем в Бельведєре в паздїєрніку 1956 року Марїя Дѣбровска запїсаѹа в своїх „Дїєнніках”: „Їст цої їмпонѹяцєго в витрїманію теї шени прѣз стеранѣ офїярѣ систему, якѣ їст Гомуѹка. Їст теж цої їмпонѹяцєго в факчіє, же то роботнік польскї пієрвши по грабїм Андрѣю Замоїскїм повієдіяѹ: Альєз-воус ен [винощіє їїє]”. Нотабєне, подчас тих розмѹв Гомуѹка скрїчаѹ Вїячесѹава Моѹотова, же он, ктѹри в 1939 року назваѹ Польскѣ „бѣкартем Еуропи”, ма чєљнощ до теї Польскї прїїждѣач і Польакѹв поучач.

– Ощёднощ, би ніє řец скăпство, би́уа гúу́внă цехă јго характеру?

– Важнă, аље ніє најважнієјшă. Тă би́у ауторитаризм. Гому́ка уважа́у, же најљепієј зна řіє на ģосподарце і најљепієј розуміє польскі інтерес народо̀ви. То, в поу́а́ченію з пану́йцим в Польше системем, допрова́діуо најпієрв до Марца 1968 року, настёпніє до інтервенці в Чехосúоваці, а врешчіє до Ģрудніа 1970. Ніє ма в тим зрештă нічеģо надзвичајнеģо, вшиши вúадци абсолю́тні ма́й те́ цехё.

– Як то можли́ве, же řăді́у аж 14 лăт?

– Ģди́би в Польше обові́язива́у систем демократични, з певно́щіă страчі́уби вúадзё юж по чтерех лăтах. Аље ніє обові́язива́у. А в парті́і чієши́у řіє дужим ауторитетем. В Москвіє нієспе́цяльніє ģо вправ́діє лúбіяно, аље това́риши́у му німб чу́овієка, кту́ри поставі́у řіє Ста́льінові. Дља Цгрущова би́уо то важне, бо он сам Ста́льінові ніģди řіє ніє ставіа́у. Дља Брежніє́ва мнієј, аље ģди тен об́яу вúадзё в 1964 року, би́у ніє дощ řі́льні, аби му́ц цо́щ з Ģому́кă зробі́ч. Ніє лúбі́у ģо вправ́діє, бо „Вієсу́ав” чёсто ģо поуча́у, а навет

карчіу. Кдиś повієдіяу му, же „ніє
ма ґуови до пољітики"! Генсекові!
На то жаден інни пољскі комуніста
собіє по војніє ніє мўґу позвољіч.
Пўзнієј Ґомуука заскарбіу собіє
вдієчнощ Брежнієва безвзґльєдним
попарчієм дља інтервенці в
Чехосуоваці, цо биуо дља нієґо
важне, бо ґдиби Чехосуоваця
вишуа з обозу москвскґо, Брежнієв
з певнощіа зостауби пґез апарат
КПЗР позбавієни вуадзи. Аље под
конієц лят шещдієсїятих ситуаця
сїє змієніуа, Москва упатґриуа собіє
Ґієрка яко настєпцє Ґомуукі. І
задбауа о то, аби нім зостау.

– Дљачєґо ніє намащіу сукцесора?

– А зна пан сатрапє, ктўри визнача
настєпцє? По пієрвше, дельфін јст
нієбезпієчни, бо цауи апарат
вуадзи наставіа сїє на нієґо і нієяко
марґінальізуј дотихчасовєґо, аље
јуж одходзѧцєґо водза. По другіє,
кажди деспота, Ґомуука ніє биу ту
вијткм, уважа, же враз з јґо
одејщієм вшистко сїє заваљі. То
поводуј, же мусї позоставач пґи
вуадзи. Под конієц лят
шещдієсїятих „Вієсуав” вправдіє
розмиśљау о одданію вуадзи, аље в
бљіжеј нієокреśљонєј пґишуощі.

– Ін пљус оцєніа пан јдиніє јґо

працѣ в Міністерствіє Зієм
Одзисканих...

– Ніє тилько, хоч моім зданієм то
биуо јго највіѣкше дієуо. Позитивніє
оценіям теж рок 1956, гди Гомуука
заховау єїє бардзо реальістичніє.
Совієцка інтервенця над Вісуа
вісіяуа вувчас на вуоску, чи може
навет до певнего стопнія єїє
розпочѣуа, бо прѣчієж јдносткі
Армії Червонеј і Војска Польскго в
паздієрніку машеровауи юж на
Варшавѣ. Гомуука уміяу єїє з тим
упорач, хоч то ніє тилько јго
засууга, а прѣде вшисткім Едварда
Охаба, твардего комуністи, ктури
скуоніу Пекін, аби запротестовау в
Москвіє прѣчівко інтервенці. Аље
Гомуука потрафіу вувчас
сканалізовач споучне настрої, в
Польше ніємалъ ніє биуо
антирадієцкіх вистапієнь, ктуре
могуи єїє стач претекстем до
інтервенці, ніє висунау теж, як Імре
Наги на Вѣгрѣх, пројкту вијшіа
Польскі з Укуаду Варшавскго, цо з
певнощіа скоњчиуби єїє совієцка
інтервенця. Добре оценіям теж
подпісаніє укуаду з Ніємцамі, цо
пўзнієј позволюо Гієркові провадіч
бардієј отварта польітикѣ вобец
Заходу і прїчиніуо єїє до обніженія
напієчія в Еуропіє. Цгоч можна єїє

застанавіяч, чи до тэго укўаду нiе
могўо доjщ нiецо вчeшнiеj.

РОЗМАВІАЎ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Магазін Љiтeрацкi КЃIAЖКI
2/2018/

Туумачка Темiди

РОЗМОВА З МАГДА ЉОУІС

– Брытiйскi вимiяр справiедлiвошчi
нiе мiаў нiц прeчiвко, аби описаўа
панi jго функцiёнаванiе?

– Брытiйскi вимiяр справiедлiвошчi
правдоподобнiе нiе памiята моjго
iстнiенiа... А гдiби навет, то мiшлe,
же бiльбi задовољенi, бо прeчiеж
ставiам тeн систем за взуr.

Стараўам щiе jдночeшнiе показач,
якa дрогa шeдў, як щiе „направiаў“,
вiчiйгaйц внiёскi по
спектакуљарных поражках i цо
наjважнiеjшe, як „змaдрўаў“, учaц
щiе на вўасных бўёдах. Бўёдах, в
ктўрих нiе тквiў упарчiе прeз
дiещiечiёљечiа, хоч жаднeй з рeформ
нiе впрывадзано в трыбiе
натыхмiястовим. Тeмат jст на чащiе,
в Польшe мўвi щiе бардзо дужо о
рeформiе систему сaдовнiцтва, на
разiе обсервуjмi змiяни
персонаљнe, чiекавi мнiе, якi бeдiе
другi крок? Од Ангљiкўв варто щiе

учич, май кількaset лят доśвiядчeнь в тим секторe.

– Як то śiё стауо, же працовауа панi в Альбiёниё jako туумач сaдово-польцијни?

– Здобиуам одповiеднiё квалiфiкацiј, диплом туумача в суужбиё публичнеј зe специализацiя право ангiельск. Запотрeбованiё биуо огромне на так усугi, гдиж по 2004 року Польаци прiбивали до Англiї в дiёсiятках тиśiёци.

Вибрауам та працё без сvядомощi, з чим śiё бeдe мiёрич, як вiёкшоц обивательi тримауам śiё з даљека од проблему в з правом, а потем нагле впадуам в сам щродек, без тарифи ульговеј. Польциа i сaди нiё биуи в станiё процедовач без обецнощi туумача, а там лiчa śiё години, вiёц тeлeфон нiё прeставау дзвонiч i то теж биуо дља мнiё заскоченiём, нiё мусьiяуам śiё мартвiч о працё, биуо јј в надмiярё. Прiјмовауам по кiлька злeцeнь дiённiё, лата 2007-2011 то биуи по просту жнiва. Потем туумачи прiбиуо, появиуа śiё конкуренця, алe i так працовауам в пeуним вимiярё годин.

– Заскочиуа i прeражiуа мнiё iнформация, же в вiёзiёниях Вiелькi

Британії пребива ок. 10 тис.
Поляків...

– Лычба та бйуаби о вйеље вжша,
ґдиби нйе факт, же од кйльку лят
Анґлыци одсыуаџ вйељу сказаних до
Пољскй. Теоретичнйе особи, ктўре
достауи вирок понад двўх лят
вйёзйенйа, сџ вйсыуане до Пољскй,
жеби тџ карё одсьйёдйеч, жеби сйё
анґйельскй податнйк нйе денервовау.
Людйе прйвйёзлы до Анґлый сџ
пољскй прџблемй, може марйлы, же
вйязд й розвйяже, аље так сйё нйе
стауо. На Вйспй прййхауа теж спџра
ґрупа осўб, ктўре по прџсту учйёкуи
прёд пољскйм вймйярем
справйёдлывощй, нйектўрй skuteczny
сйё укрылы, йннй контйнуовалы жичйе
прёстёпцы, йще йннй учйёкаџц прёд
чымс стџсункџво „льеккйм”, попадлы
в вйельк кўџпџты, прёлычџне потем
на лџата одсьйадкй.

– Брйтыйчыцы skuteczny од нас
валчџ з прёстёпчџщйџ?

– Систем йст справнйёџшы, вйёц
пџвнйе так, аље „мундурўв” вчйяж
за мауо на улыцах, прёстёпчџщ нйе
спада, вйёц прџблем надалџ йстнйёй.
Пџвстауа в Анґлый полыця прйватна,
може то йст якйс помйсу? Анґлыци
бардзо сурџво карџ за яздё под
впўйвем альџџџџу, прёмоц вџбџц

кобієт, крадієже скльєпове. Прєказ
їст ясни: вирок сяду то ївієтощ, ніє
можна го жігноровач, за
льєкцєваженіє кара чєсто їст
вієкша ніж за само прєстєпство! З
регуї вердикт їст правомоцни,
апєляцї здаряй їїє рядко.

– Нієктуре з репортажи видай їїє
ївієтним матеріяуєм фільмовим...

– Чекам на пропозицї! Моїє напісач
шенаріюш. Повшехніє знаня правд
їст, же најльєпше піше жичіє. Роль
пісаря їст сүухач і обсервовач,
міяуам такя працє, достарчиуа мі
вшисткго, цо потрєбне до
створєнія моцних гісторії.

РОЗМАВІЯЎ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Маґазин Љїтерацкі КЃІЃЖКІ
3/2018/

Брами раю їрего Андїєївскго

РОЗМОВА З АННА СИНОРАДЗКА-
ДЕМАДРЕ

– Кто биу највієкшя міуощія в жичію
їрего Андїєївскго?

– Он сам пісау, парокротніє, же биу
нія поета Кїриштоф Каміль
Бачињскі, ктурего познау ве
врєшнію 1941 року. Яко пієрвши з
пісаři старшого покољєнія

розпознау натихміяст вієлькі
таљент артистични мўодего
чўовієка, о чим без звўокі
повіядоміу льістовніє знанеґо юж
критика Кажімієрґа Викё. Вўащніє
Вика опубльікуї настёпніє бардзо
вніклїви есеї о твўрчоці
Бачињскґо, „Лїст до Яна Бугая”, цо
биуо моментем прёуомовим дльа
льітерацкї карієри богатера теї
розправи – моментем консекраці,
узнанія. В груднію 1941 року
Андрёївскі напісау оповіяданіє
„Прёд сґдем” задедиковане
Бачињскґму. Рўвнієж Бачињскі
задедиковау кїлька вієрши
Андрёївскґму. Ёднак под конієц 1941
року поета зарёчиу сїє з прїшўа
жонґ, Барбарґ, за сї кїлька тигодні
потем Андрёївскі попросіу о рёкё
своґ прїшўа другґ жонё. Бич може
вўащніє дльатеґо, же звїязек двўх
твўрцўв биу в теї ситуаці рачеї
міуоснґ прїязніґ, рељацґ з
поважнимі оґраніченіямі, запісау
сїє щегўльніє в памієчї Андрёївскґго
яко цо сї вїятковеґо,
наїпієкнієґшеґо.

– Як радїу собіє зе свґ двоїста
натурґ? Бо хїба биу бісексуальни...

– Трудно на то одповідієч в кїльку
сўовах. Стад моя ксїґжка о жичію

особістим піса́рґа ма аж 700 строн.
Старам щіє унікач стрещанія теґо в
якіхс простих форму́ах. Очевіщіє,
поґодзеніє тожсамощі
гомосексуальнеї з потріба́
зау́оженія ро́дини ніє би́уо у́атве ані
дла́ піса́рґа, ані дла́ їґо бльіскіх.
Му́сія́уо пово́доча чієрпієніє.

– Другіє ма́уґењство Анд́реївсќґо
п́рєтрва́уо понад п’у́у вієку,
понієваж по́уовіца то́љєрова́уа
здради мё́жа?

– Ніє вієм, чи можна в теї
скомплікованеї ситуації му́віч о
„зрадах”. Марія Аб́ґаровіч-
Анд́реївска најпєвнієї віє́дія́уа од
поча́тку о подв’у́ґнеї, як пан то уя́у,
нату́рє ї́рєґо. Піса́рґ її ніє ошука́у.
Ми́сльє, же са́ді́уа, іж може ґо кохач
помімо зу́ожонощі їґо потріб. В та́кі
поставіє в ко́ждим разіє витрва́уа,
бе́дац дла́ мё́жа бардзо важним
опарчієм.

– Трампо́льнє л́їтерац́кі карієри
Марка Гу́аскі станові́уо у́уґко
аутора „У́аду серца”?

– Ніє. Гу́аско здо́би́у знаніє на
кі́лька міє́щїєци за́нім позна́у
Анд́реївсќґо, публіка́ця
дебію́танц́кіґо опові́яданія „Ба́за
Соко́уовска”. По нієї зоста́у

запрошони на зязд мѹодих пїсарї в
Дому Праци Твѹрчеј Звїязку
Лїтератѹв Пољскїх в Оборѹх под
Варшавѹ. Там заварѹ шерегѹ важних
длѹа їїєбіє знаѹмошчї в їродовїску
лїтерацкїм, мїѹдзи їннимї з пїсарѹм
ї критїкм Вїлгельмем Махем. То за
поїреднїцтвем Маха споткаѹ
настѹпнїє Андрѹєвскїго. Цо до
„ѹѹжка”: особїщїє нїє мам
бїнаїмнїєї певношчї, же дошѹо до
рѹацї сексуальних помїѹдзи
Андрѹєвскїм ї Гѹаскѹ. Вїядомо, же в
моменчїє, гдї Андрѹєвскї, по дощ
дѹугїм чаїє, визнаѹ мѹодшему
пїрячїєловї свої учучїя, Гѹаско
вїбїѹ на дѹуго з Варшавї,
зашиваяц їїє на Мазурах. Стамтѹд
вїсѹаѹ лїст доводзѹци, же на
деклѹарацї Андрѹєвскїго нїє може
одповїѹдїєч вѹаїмношчїѹ. Одтѹд їх
рѹаця їїє розлѹзніѹа.

– З чѹго вїнїкаѹ алькогольїзм
пїсарѹ?

– Нїє вїєм, чи їдикольвїєк можна
ствїєрдїч, цо здецидоваѹо, же якаї
особа улѹєга узаљєжнїєнїю. Вїктор
Оїятињскї пїсаѹ в своїї кїїяжцє, о
їлѹє памїєтам, же їго зданїєм – а
загаднїєнїєм гѹєбоко їїє
їнтересоваѹ – їстнїєя по просту
лѹдїє майци вродзонѹ скѹоннош до

веїшіа в хоробѣ алькогольовѣ,
подчас гди інним она ніє грожі.
Можна зауважич, же вієљу
артистув надужива алькогољу, аље
пречієж алькогольікув можна
знаље́зч в каждой групіє заводовеј і
в каждой варствіє споу́ечнеј.
Прїчини алькогольїзму Андрѣјвсќго
ніє сѣ затем можлїве до
окре́шленія. Да ціє їдиніє
оповієдієч, якім би́у алькогольі́км: на
пріку́ад, же пі́у окресамі, аље
потрафі́у также на́ручіч собіє
дишиплінѣ абстиненці. Піса́у без
алькогољу. Пі́у втеди, гди з якіх́
поводу́в резигнова́у з на́руценія
собіє ригору позостанія в трѣзво́ці.
„Одпу́ща́у” собіє. Прѣ́бова́у ціє
љечич, аби в трѣзво́ці му́ц трвач
стаље љуб аби му́ц по́сіящ
контрольѣ над консумпцѣ, љеч
безскутечніє.

РОЗМАВІЯ́У ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Мага́зин Љі́терацкі КЃІЃЖКІ
3/2018/

Љ „заку́ад” би́у зявісќм в Варшавіє...

РОЗМОВА З ВАЦУ́АВЕМ
ГОЉЕВІЊСКИМ

– Ніє можеш учієц од польсќј
гісторії...

– А дльа чєго мiяубим учiєкач? Їстем в нiєї нiєульєчальнiє закохани.

– Канвѧ дльа твоїї новєї ксїйжкi стауо сїѧ аутентичнє видарєнiє – в маю 1905 року найпiєрв Жиdї, а пўзнiєї рўвнiєж Польаци зачєлы пальiч доми шгадзек i льнчовач працуѧце там dїєвчини.

– Парѧ льат тему гdїєс о тим прєчитауѧм. Помисльауѧм, жє так видарєнiя нiє бiєрѧ сїѧ зникѧд. Жє мушѧ мiєч якiс подтекст, динамикѧ, жє завшє цос з чєгос винiка. Видауо мi сїѧ iнтересуѧце, жє в мiєщiє, в ктўрим dїяуауа Охрана, билi козаци, војско, полиця, нiкт сїѧ тему прєз кiлька днi нiє прєчiвставиу.

– Ставiяш тезѧ, жє тє видарєнiя биуи iнспiрованє прєз Охранѧ. Маш на то доводи?

– Нiкт iх нiє ма, альє то бардзо правдоподобнє. Такѧ опiнiѧ гўосi зрештѧ вiєљу гiсторикўв. Дльа порѧдку мушѧ повiєдiєч, жє iстнiєї теж i така верся, жє биуи то поррахункi сївiята прєстѧпчєго.

– Гєнерау Андрiєї Маргграфски, шеф Охрани, биу спiритус мовєнс тєго погromу?

– Марґрафскі то арцичіекава
постач. В Варшавіє резидоваў од
1883 року, најпієрв яко
љејбґвардіста, потем старши
адіютант Заґраду Варшавскґго
Окрёгу Жандармеріі, а од 1905
року шеф тајнеј польці. Ёстем
прёконани, же мачаў пальце в
опісыванім прёзе мніе здаґрєнію.
Бёдё о нїм зрештё пісаў также в
другім томіе.

– Твоі богатєровіє сё
репрезєнтантамі рўжных станўв і
народовощі: Жи́ді, Поляци,
Росяніє, польітици, дієннікаґе,
альфонсі, аґєнчі Охрани,
проституткі... Чи сё оні одбічієм
твојґго спојґрєнія на Варшавё тамтих
часўв – по́дієльонё, нїєрўвнё под
взґльёдем прав?

– Прёде вшисткім трёба
подкресьліч, же Варшава бардзо
шибко ульєґаўа русифікаці.
Обовіязиваўи двујзичне шильди,
вижше становіска зајмовалі альбо
Росяніє, альбо чі, ктўри виґрєкльі сїє
польскощі. І в тим 1905 року наґльє
вшистко зачёуо сїє одврацач. На
стґраўи козакўв до демонстрантўв
по раз пієрвши од Повстанія
Стичнієвєґо одповієдіяно стґраўамі,
прёуамано страх і хёч уґодовеґо

вспуїстієнія. В стичнію в старчіях з козаками згінёуо окоуо сту осуб, в маю кољејне тїйдієщі двіє. Аље пречієж то ніє значи, же ніє биуо лудї, ктури відієлы інна дрогё здобиванія чи будованія нієподльеуощі ніж кољејне повстаніє збројне.

– Аље чи 1905 рок то ніє биуо вуащніє кољејне польск повстаніє?

– Ніє вієм, хиба то досич щміяує зауоженіє. Фактем јднак јст, же в Круљєствіє Польскім стрёљано вувчас каждего дня, же биуо бардзо вієлье офіяр, же безвзгльёднощ і окручієньство росіјскго заборци биуи значніє вієкше ніж в заборє прускім чи аустріяцкім. Јст теж цощ јще. Мам враженіє ґранічаце з певнощія, же ґди запиташ о 1905 рок, дієвієчдієсїят дієвієч процент наших родакув широко отвори уста, а потем повіє, же... ніц ніє віє.

– Вручми до твојї ксїяжкі.
Помієшауєщ постачі аутентичне зе змищљонимі...

– То прівіљеј прозаіка. Аље оґромніє дужо ту лудї, ктури жиły в Варшавіє, май свој в нієј мієјше, ходілыульцямі, ктуримі і нам здаґа

сіє ходіч. І хоч ніє вшиши би́лі на чо́у́вках ґазет, то у́атво в рѹжних спісах справдіч, же то діє́кі такім постачієм міясто ву́а́сніє так вигля́даю, же жи́ю своїм жичієм, же то оні надава́лі му нієповта́ральни характер.

– Вшисткіх іх по́лубі́уєш?

– Но ніє, то зупе́у́ніє нієможли́ве. Генера́у-ґуберна́тор Констан́тін Макси́мовіч би́у поста́чія жа́уосна́, а́ле банді́єр-по́лицянт Ві́ктор Грі́н, о ктѹ́рим бардзо трудно здобич вія́домо́щі, би́у фа́шину́яца́ фі́гура́.

– А Фран́чішка Шлі́маковска́, крѹ́лова варшавські́х лѹпанарѹ́в?

– Она і її „заку́ад” би́лі зяві́скм в Варшаві́є. Пі́єчді́єсї́ят ді́євчин, прѣ́пі́єкни ло́каль з мармурови́мі шго́дами, дві́є оркѣ́стри, нај́ле́пше тру́нкі. То ніє би́у зви́куи дом публі́чни. Там сі́є за́уатві́яю і́нтереси́, та́нчи́ю, вдиха́ю сі́є запа́х Еуро́пи. Мо́же ви́да сі́є то ді́вне, а́ле до те́го прѣ́битку прѣ́ходи́уи да́ми з до́брего това́риства, аби по́ді́віяч ви́стру́ї внѣ́тр, убі́єри пра́цу́ячих там ко́бієт, зї́жда́лі офі́церові́є з ца́уе́ї ґуберні́, прѣ́мисі́уовци́, купци́.

– То би́у најважні́єши „льокаль” те́го типу в Варшаві́є?

– Ні́є тілько в Варшаві́є. Ї́го су́ава сї́єґау́а да́леко поза гране́це Крѹ́льства По́льскѣ́го. Буді́у зґоршені́є, а́ле і по́дів д́ля та́лентѹ́в Ш́лімаковскі́ј. Памі́єта́ј, же кобі́ет упра́вія́йчих ні́єр́яд би́уо в Варшаві́є, а́ле і інних мі́ястах губе́рні, о́громні́є дужо. По́да́ј зрешта́ те л́ичби в ќсї́яжце. Бо то час ві́єлькі́х п́рєкштау́цењ, мі́граці́ л́уднощі́, бі́єди, пошукі́ванія шанс і мо́жлїво́щі п́рєтрва́нія. І ві́єкшо́ц з ні́х пра́цовау́а в стра́шних ва́рунках. Чѣ́сто би́уи ви́ко́ристива́не п́рєз су́тене́рѹ́в, бі́те, одбі́єрано і́м ца́уи за́робек. Зда́рау́о сї́є те́ж, же порива́но так зва́не по́р́ядне кобі́єти. Ні́єктѹ́ре ви́вожо́но за о́цеан, і́нне трафі́яу́и до ва́ршавскі́х бу́рдельі́.

– Ї́ден з бо́гате́рѹ́в тво́ї́ ќсї́яжкі́ ма до чині́єнія з та́кָ д́ієвчи́на́...

– Но так, бо х́чіяу́ем те́ж та́к сї́туа́ці́ пока́зач. Ві́єш, Ва́ршава то би́у ні́єсамо́віти тигі́єль. Рево́лю́ця, ст́рє́ля́ніє, чі́ємне і́нтере́си, па́ноше́ніє сї́є Ро́сян, фо́ртуни, ќтѹ́ре по́встава́уи ні́є ві́ядо́мо д́ляче́го, фі́льантро́пія, ві́єльќ будо́ви, мо́сти, па́рки, ви́стави.

Мінёўо ледвіе столат з маўим
окуадем, а ми ніц о тих часах юж
ніе віеми. Мніе то задівія, бо то
ледвіе тři, чтери покольенія. Мўј
дїядек міяў вўвчас дїещіч лат,
міешкаў в Варшавіе, дотикаў теґо.
Бардзо жаўуј, же ґо ніе знаўем, же
ніе моґуем з нїм о тим порозмавіач.
З другїеј строни дља тамтих лўдї
мінёўо ледвіе чтердїещі лат од
Повстанія Сичніёвеґо.

– „Поґром 1905” јст інни од твоїх
вчесніејших повіщі. Ма аж
јденащїоро ґуўвних богатерўв...

– І кїлькудїещічїю побочних. Так, то
правда. Оповіадам лўси лўдї,
міяста, видобивам здаґенія, в
ктўрих кажди з нїх міяў шансё
учестнічич. Те лўси щїе запётляя,
заходзѧ на щїебіе, кґрижуя. Ніе ма
якїјщ јднеј центраљнеј постачї.

– Лўбіш Пруса?

– Лўбіё і домищлам щїе, о цо хцеш
запитач.

– О „Кронїкі тїґодніёве”.
Інспїроваўи чїе?

– Ніе ощміельїубим щїе шукач
параљельї. Ніе, ніе інспїроваўи мніе,
читаўем ј кїлькадїещїят лат тему.
Аље хчіяўем ухвичїч пуљс ўвчеснеј

Варшави. Дља мніе бардзо важни
їст щеґуу, завше на тим будуј
віяриґоднощ оповїяданих гісторії...

– Цґчіяуам чиє вуаєніе о то запитач.
О віяриґоднощ...

– Часамі миєльє, же ґдиби ніе
компутер, інтернет, ніґди бим ніе
зостау пісаєм. На щєщіе спора
чєщ праси з тамтеґо окресу їст
здїґітальїзована, можна до ніеї
їїєґнїч, сконфронтувач наше
виображенїя з опїсамі євіадкув
епокі. Бо навет як вимиєльаш,
твориш фікциїнї постач, то прєчіеж
умієщаш я в євієчіе, ктури ієтніяу.
Страшніе мніе іритуя пісає, ктури
уважая, же чительнік прєуїкніе
каждї бздурє. Ніе, чительнік то наш
наїважнієїши рецензент. Я бардзо
шибко пішє, аєе вчєєніеї мїєєїяцамі
збієрам матерїяуи, робїє нотаткі.
Знаїдуї якїє інформациї, справдзам,
виходзї мї нове рєчи, знув
справдзам, появїяя єїє коєїеїне
здаєрєнія, постачї, прєрабїям ї
дїєєїяткі рази.

– Аєе в ктуримє моменчіе їднак
зачинаш пісач...

– Но так. Бо прєчіеж ніе їєтем
архївієтї, бадачем щеґууу. В
ктуримє моменчіе тїєба собіє

повієдієч, же вієм на тилье дужо,
же могё юж пісач. Цгоч і в тракчіє
пісанія потрафіё сїё цофнач, бо
гдієс вїгрёбауем кољеїна
інформацї.

– Застосовауєс в своїї новеї повіщі
певнеґо родзаю дихотоміє: з їднеї
строни Росяніє обсервуя Полякув,
але трохё чуж сїё як в облёжонеї
твієрдзи; з другієї Польаци патрѣ на
Росян і хоч сѧ од нїх узаљежнієні,
чёсто ідѧ якби в попрёк плянѡв
заборци. Те свіяти, мімо же чёсто
сїё прёчінаѧ, нїє прїльєгаѧ до сїєбіє.

– Сѧ їще Жидї, ктѡри нїєконієчніє
сїё асимїљуя, творѧ своїста
енклавѧ в мієщіє. Але так, маш
рацї, капітан Константін Андрієївіч
Юрін, їґо жона Настася Фїльповна,
Андрієї Марґграфскї, Константін
Максимовїч, з другієї строни доктор
Якув [пісовнія ориґїнальна]
Ґольденберг, дієннікар Ваврїнієц
Олькускї, запльѧтани в гісторіє
Марцюш Куделька, Франчішка
Шлімаковска, Иветте, дієвчина з її
льокаљу. Застанавіам сїё, трохё
вїбієгаѧц в прїшѡощ, до другієґо і
трёчієґо тому „Поґрому”, цо
мусїяѡоби сїё стач, аби те свіяти сїё
зљаѡи.

– А нїєзљаѡи сїё? В 1914 року

варшавіяци мўвілы о Росянах „наші”.

– То правда. Аље мам враженіє, же 1905 рок, як вчеґнієј Повстаніє Сичнієве, будоваў тожсамоц народова Полякув. Же без нієго, без революці, аље теж пўзнієјших страшних репресї, ктўре застосоваў настёпца Максимовїча, кољејни ґенераў-ґубернатор Скаўон, тих сетек повіешоних, процес зльеванїя їїє, русифїкаці биўби значніє інтенсивнієјши, значніє шибши. Доценїяяц ідеє праці орґанїчнеј, мам теж почучіє, же вшисткї те наше зриви народове биўи по цоґ, же пўибльїжаўи нас до одзисканїя нієподльєґуощї. Памїєтај, же 1905 рок даў Поляком оґромніє дужо, же то вўвчас на пўикўад допущоно наукє в шкоўах по польску, же заїстніяўа можльївоц твоґренїя рўжних орґанїзаці споўечних, повстаўи звїязкі заводове. Теґо би ніє биўо без офїяр.

– По раз пієрвши ясно декляруїш, же повієц бєдїє мїяўа чїяґ дальши.

– Так, нієбавем зачнє пісач другї том „Поґрому”. Тим разем з дата 1906. Бєдїє теж том тґречї з дата 1907. Трохє їїє їмїєј, же напішє тє трильоґїє по то, аби пґрестано мнїє

коя́рич тилько з Жоу́нієра́мі
Викльѣтимі. Свой дроґа́ то дља́ мніє
заді́вія́яце, же ї́стем ау́тором
діє́сіє́чію ксі́йже́к, ї́дна т́речі́я з ні́х
по́свіє́цона́ би́уа́ тему́ темато́ві, а́ље
п́рильґна́у до мніє́ бардзо́ мо́цно,
і́нне ѓдіє́с зні́кне́уи, зе́шуи на п́лан
да́вши. А́ље вра́ца́яц до тво́їґо
пита́нія – в дру́гім то́міє за́ймє́ сі́є
еска́ляцѣ́ п́ремо́ци
інсти́туце́на́льне́ї. Бо вте́ди
на́правде́ віє́шано́ без опа́міє́тані́я,
без ви́рокӯ́в са́дових, на по́дстави́є
де́цизі́ адмі́ністра́ці́йних. То́ би́у
р́ечиви́сти по́ґром.

РОЗМАВІ́ЯУА́ КАТА́ЇНА ВУ́ЧІК

/Ма́газин Лы́тера́цкі КСІ́ЇЖКІ
4/2018/

Образи́ прово́каці́

РОЗМО́ВА З ДО́РОТА́ ГА́РТВІ́Х

– Е́кстрава́ґанцѣ́ Лео́нор Фі́ні
вині́єсу́а з до́му?

– Ѓди́би Лео́нор усѣ́иша́уа Па́на
пита́ніє, пра́вдопо́добні́є
за́реаґова́уа́би зґри́зльі́вѣ і́роні́й. Бо
е́кстрава́ґанця́ ї́ст це́хѣ́ бардзо́
ви́ру́жні́я́яцѣ́, ви́сте́пую́цѣ́ р́адко́,
чи́мс́ ні́єцо́діє́нним, ро́дза́їм
п́риві́льею, фо́рма́ п́рибі́єра́нѣ́ од
с́віє́та. Дља́ Фі́ні́ би́уа́ ї́дним з

базових скюаднікӯв її особовощі. Ніє
зношіуа натуральнощі і
спонтанічнощі. Виховивауа щіє в
Трієщіє, там дорастауа, в оточенію
маткі, бабкі, чієтек і вуя Ернеста
Брауна. То биу дом прёсїякнієти
кобієцѧ енергїя, зарӯвно матка, як і
бабка – Дальматинка – биуи щільними
особовощіами. Чієткі наљежауи до
кобієт виеманципованих. Матка ніє
дауа щіє здоміновач мёжові
Гермініє Фіні, ктӯри забрау ѧ до
Аргентини, би там замкнѧч в вієлькї
гацїндїє і тїримач як свѧ вуаснощ.
Учієкуа од нієго з цӯркѧ, вщїядуа на
статек і врӯчіуа до Вӯох, мімо їїго
грӯзб і шантажу. Вибрауа
нієзальєжнощ. Мищльє, же дља
Леонор то биу моцни ґрунт, на
ктӯрим виростауа – в почучію
пеунеј нієзальєжнощі, в тотальнеј
нієзґодїє на якѧкольвієк формє
опресї, викљученія, оґраніченія
вольнощі.

З другїєј строни мауа Леонор
вієдїяуа, же їст прёдмієтем валькі
помїєдзи родїцями, тематем дискусї
і контрактӯв правнічих, обїєктем
спорӯв адвокатӯв. Чууа щіє
богатеркѧ юж яко дієцко. Яко
кїлькуљетнїя дієвчинка заховивауа
щіє ароґанцко, одрӯцауа
ауторитети, кпїуа з научичїєлы. То

вшистко яко́ ѿ уходи́у, мімо
бардзо сурове́го ву́я, у кту́рего
міешка́уа. Вибачано ѿ те дієчі́єце
фанабері́є може ву́а́сніє дльате́го,
же би́уа ї́дина́ цу́речка́ скривдзоне́
маткі́, тре́ба я́ би́уо ще́гу́льніє
хроні́ч, зву́аща же цо які́с час
кра́жиу́и по́гуоскі́ о тим, же о́чієц
ма замі́яр порвач цу́ркё́. На то, як
кшта́утова́уа ці́є ѿ особово́щ, мія́у
теж впу́ив сам Трі́єст – мі́асто
віє́люкультуро́ве, о спля́таних
ва́тках: у́ачіньскі́м, ге́рманьскі́м,
су́овіа́ньскі́м і жи́довскі́м, і
віє́люгу́осове, з Ву́оха́мі,
Ау́стріяка́мі і Ні́ємца́мі, Су́ове́ньца́мі
і Цго́рвата́мі, Ту́рка́мі, Гре́ка́мі,
Жи́да́мі. В такі́м оточені́ю у́атві́є
вираста́ч без компльє́ксу́в, захова́ч
отварта́ гу́овё́.

Но і тре́ба вспо́мніє́ч о го́щіах в
дому ро́дінні́м Ле́онор – чё́сто
го́щілі́ там арти́щі, хочби́ Я́мес
Ё́ице і Ра́інер Ма́ріа Рі́льке.
Сі́ядива́уа з ні́мі п́ри ї́дні́м сто́ле.

– П́ристанка́мі на ѿ жи́чіє́вим
шля́ку би́лі ме́жчизні́ ні́єстужі́нкові,
жа́днего́ з ні́х ї́днак ні́є по́шлюбі́уа.
З ра́ці деза́пробати́ дльа
ма́уже́ньства, чи те́ж ма́чіє́рні́ства?

– Ко́хау́а ме́жчизн о́ ні́єокре́шльоне́
до ко́нца то́жсамо́щі пучі́єве́й, о

андрогенічних тварях і постурі. Љубіуа пієрвіастек кобієци в мёжчизнах і пієрвіастек мёскі в кобієтах. Кохауа тих, ктўри биły нієїднозначні сексуальніє. Сама зрештā вокўу єієбіє твоїуа аурё нієїднозначнощі. Љубіуа гомосексуальістўв. Кди мўвіуа „чієчія”, то ніємаль завше з чууощіā. А формууа маўжењства ніє одповіядауа її в најмнієїшим цаљу, на єљуб здецидовауа єіє тилько раз, з Федеріцо Венезіянїм, правдоподобніє зрештā тилько по то, би му помўц в здобичію віз пїєяздових і побитових в чаєіє воїни. Маўжењство шибко єіє скоњчіуо, бо Љеонор закохауа єіє в Станієљао Љепрім, нієспеунієним артищіє, ктўри под її впўивем рўчіу карієрё в дипљомаці і поєвієчіу єіє маљарству. Вієкшоц жичія спёїїуа в оточенію кїљку мёжчизн їдночеєніє, ідеауем биу дужи дом, з pracovніямі дља нієї і її мёжчизн, з ктўрих їден биу барїієї пїриячієљем, другі коханќм. Но і очивіщіє з котамі. З кољєі мачієїрињство їнстинктовніє будіуо в нієї одразё, ніє тилько їго фізична страна... Уважауа, же то родзаї тхўрства, учієчки пїред тим, цо направдё важне.

– Генрієґо Цартієра-Брессона
позна́уа, ґди допієро рачковау́ в
фотоґрафії...

– Спотка́лі ґіє в цуќрні,
спонтані́чніє зачє́лі зе соб́а
розмаві́ач. Цартієр-Брессон од разу
достре́гу в Леонор живе
заінтересованіє обра́замі – она
ма́ловауа, їґо пася́ биу́а
фотоґрафі́я. Вияу́ сву́ї нотатні́к, до
кту́реґо повкля́еяу́ сво́ї зді́чія з
виправ до Афри́кі і вче́сніє́ше,
покази́вау́ Леонор, коментова́у,
насу́ухівау́, цо пові́є. П́редстави́у її
сво́їґо п́риячі́є́ља з лят шко́льних,
Андре́ Піє́ире де Манді́яргу́еса. Дља
Леонор то би́у п́реу́ом, закоха́уа ґіє
в Андре́, спє́дзальі споро часу ве
тро́ї. Цартієр-Брессон
фотоґра́фовау́ іх разем,
фотоґра́фовау́ Леонор, в
провокаці́йних по́зах, креованих,
часем психодельі́чних ситуа́цях.
Викона́у теж кі́лька її акту́в. В́сру́д
ніх ї́ст фотоґрафі́я, кту́ра ді́с уходи́
за ї́ден з најви́бітні́є́ших, а зара́зем
на́барді́єґ еротичних акту́в в їґо
ду́уго́льтні́єґ ґвія́тове́ґ карі́єре.
Подобно п́рез то – узна́не за збит
ґмі́яуе – зді́чіє Царі́єр-Брессон мі́яу
ку́опоти в Станах. Споро
подрў́жова́лі ве тро́ї по Ву́ошех,
разем би́лі в кі́лку кра́ях Еуро́пи.

Втеди мощно згрітаю міїдзи
Леонор а Цартієр-Брессонем, он
теж увієльбіяю провоковач, биваю
зуюсьліви, она ніє позоставаюа му
дуюжна, атмосфера биваюа напієта.
В їдним з вивіядуів удієльоних
кількадієсіят лат пўзнієї ствієрдію,
же до діс ної сьлади по теї
знаёмощі – відочне на чієље бьізни
по пазнокчіях Гаттори.

– Цгрістіян Дієр до моди дотарю
през пьастикє. З помоцѧ Гаттори?

– Артищі інспіроваьї Дієра. Ніє
віядомо, як поточиюаби сїє їго
карієра, чи в огўље звійзауби сїє з
модѧ, які стиль би виьансоваю,
гдиби ніє познаю грона артистуів
Парижа пїеуюму лат двудієстих і
тїйдієстих, всрўд нїх Фіні. Міяю бич
дипьоматѧ, так виображаьї собіє
їго карієрє їго родїце, аље воьаю
ноцне вуючєгї з циганеріѧ. О
Леонор довієдіяю сїє од Маха
Яцоба, ктури оповіядаю му о її
образах. Дієр од разу зареаговаю
ентузястичніє, запрагнѧю зобачич ї
на вуюсне очи, а потем
запропоноваю Леонор удіяю в
виставіє збієровеї, а настєпніє
експозицї індивідуальнѧ. Провадію
втеди з їанем Бонїанем гальеріє в
Парижу. Особіщіє вибієраю образи

Леонор на вернісаж. Најбардїєй
подобаўи му щїе те з мотивем кобіет
– нієцо прерошнієтих, якби
здеформованих, з атрибутамі
зарўвно мітольогічних богінь, як і
дікіх, нієокўзнаних, звієрєцих
натур; випосажоних в роґі, оґони,
пазури.

– Дља Пауља Ёљуарда стаўа щїе
поетицкім натхнієнієм?

– Ніє знощїўа подіяўу щвіята штуки
на артистўв, зазвичај мєжчизн, і іх
кобієце натхнієнія. Намищль о тим,
же міяўаби бич чийщ музّا,
доставаўа гєщїєј скўркі. Познаўа
Ёљуарда, кди тен биў юж в звїязку
з Нушг, аље јще кохаў Гальє, ктўра
зоставїўа го дља Сальвадора
Даљєго. Леонор заінтриговаўа го
ніє тилько попрєз то, цо робїўа в
штуце, заїмпоноваўа му вієдзّا,
обичїєм і інтельїгенцّا. Оповїядаўа
му о своїх ґермањских фашинацях –
ніємієцкім маљарствїє і льїтературє
романтичнеј. Биў захвицони. Мієлы
подобне подејщїє до звїязкўв –
ўّاчиўо іх уподобанїє вољнощї,
спрєчїв вобец завўащанїя
коґокољвієк. Леонор льубїўа в
Ёљуардїє јґо опїєкуњчощ, он трохє
јј „матковаў” яко артистце,
оповїядаў маршандом, куратором і

критиком о її образах, забієгау о її популярнощ. Задедиковау її вієрш, потем она жіљустровауа їїго рёкопіс.

– „Ім вієцеј о нієј мисльє, тим бардієј запомінам о діябље” – пісау Мах Ернст.

– То зданіє швіядчи о їх зажиуощі і бльіскощі. Дља вієљу биуа шгронієнієм, биу і такі час, кди Ернст знајдовау в нієј отухє. Фашиновауа го уродя, прєз круткі час биљі коханками, аље биуа збит нієзальєжна, би вејщ в дууготрвауи звійзек з кільканащіє лят старшим мєжчизня, ктури вчіяж навіязуј нове рељацї з кољејними кобієтами. Нієвятплівіє взаїмніє щіє інспіроваљі в своїј твурчощі. Она подгљадауа їїго новаторскі технікі, он з пася занурау щіє в її оніричне швіяти.

– Чим заїмпоновау її Јан Генет?

– Обој љубіљі то, цо мрочне і заказане. Яко муода дієвчина, бєдяц в Новим Ёрку, запускауа щіє в мієјскі зауукі, аби огљадач тих, ктурих одрўчіуо споучењство, људі zdeформованих, дівольагўв і фреакўв. Генета познауа пўзнієј, в 1947 року, в їдним з ноцних љокаљі в пієтнастєј дієљніці Парижа.

Зачёлы разем працовач –
пројктоваўа костіюми до баљету
ведўуг јго льібретта, іљустроваўа
му тексти. Напісаў до нієј дўугі
льіст, опубльіковани потем в форміє
утвору льітерацк҃го, в ктўрим
догўёбніє анальізуј јј штукё і
особовощ. Іх п҃риязнь ніє п҃ретрваўа
јднак дўу҃го, Леонор акцептоваўа
јго скўоннощі до вистёпку, аље
одрўчіўа го, кди допущіў щіё
ошущта. У нікого ніє тољероваўа
кўамства.

– В якіх околїчнощїах впадўа в око
камери Федерїца Фельїніє҃го?

– Пієрвши раз споткалаї щіё в Рїмїє,
јще в чащїє ІІ војни щвіятовеј. Потем
Фельїні одвієдїў я кїлька рази в
Парижу. Пројктоваўа дља ніє҃го
(м.ін. костіюми до јднеј шени в
„Ощїєм і пўў”). Міяўа теж свўј удїяў
в повстанїю шенарїюша „Сўодк҃҃го
жичїя”; биўа прототипем постачі
пїятеј кобієти гўўвне҃го богатера,
мієшкайцеј в вієжи таїмнічеј
пісаркі. Остатечніє јднак режисер
зрезигноваў з теј постачі, бо
порўжніў щіё з акторк҃а, ктўра міяўа
я за҃рач.

– Нієодўащни ељемент јј ЦВ
становїўи провокацї.

– Од їх опісув рої щїє ве
вспомнієніях, як о Лєонор
позоставілі її знаємі і пїрячієлье.
Пїродуї в нїх Юльїєн Лєви, новоєрскї
ґальєїста, ктўри о вієљу артистах
твориу лєґєнди. Вспомїна на
пїркуад о жиљетках, ктўре
Лєонор мїяуа повтикач в порєче,
би поранїу собіє дўонїє її ґощ, ктўри
мїяу я одвієдїч, а вчєснієї чимщ щїє її
наражіу. Кди крвавїу, мїяуа ґо
визвач за то, же мїяу чєљнощ
пїрїходїч до нїєї убрудзони крвїя.
На пїєрвше спотканїє з
сурреальїстами заўожиуа
кардинальскї поњчохи. Лєви опїсуї
теж візитє у нїєї, кди пїріјуа ґо в
спецяльніє почиєтеї і пороздїєранєї
сукні, ктўра кушяцо одсуанїяуа її
уда і пїєрщі.

– Мєнаґє а троїс то вўащїве
окрещєнїє дља – ехцусєз лє мот –
стосункўв Фїні зє Станїсьлао
Лєпрім і Константим Јлєњскїм?

– Жилї ве трої под їдним дахєм
понад тїйдїєщї лят. Нїє билї
спокревнїєні, а їднєк, кди читам їх
корєспондєнцї, мам вражєнїє, же
билї зробїєні з їднєї тканкї,
становїлі їдєн орґанїзм. Пісальї до
щїєбіє сєткї лїстўв, кди ктўрєщ з
троїґа виїждяуо, часєм по кїлька

дієнніє! Шаљеніє її кохалі, мімо романсув Леонор, мрочних зв'язкув гомосексуальних, ктуре мієвау Кот Їльєнські, часем зупеуніє одрєбнеґо жичія, ктуре віуду Станіслао. Билі дља їїєбіє вшисткім. Ніє биуби маляра Лепрі без Леонор, ніє віядомо чи Їльєнські поړучіуби без нієї посади урєдніче, поївіїцайц її літературе, цо пїринієсуо одкричіє дља ївіята Гомбровіча і Міуоша. Чи Фіні, в ґуїбі души – як відіяу я Консанти – безбронна і вражліва мауа дієвчинка з Трієсту, витрвауби без ніх, в своїм виражістим і нієповтаړальним стилу, яко їдна з најбардієї пудних артистек ХХ вієку? Упарчіє пїри штаљудзе, до остатніх дні 89-летнієґо жичія...

РОЗМАВІЯУ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Маґазин Літерацкі КЃІЃЖКІ
4/2018/

Справа Горґоновеї

РОЗМОВА З ЦЕЗАРИМ УАЗАРЕВІЧЕМ

– Бардієї правдоподобне їст устаљеніє справци забудства Љуї Зарембіянкі, чи теж розшифрованіє льосув Ріти Горґоновеї по З вїєїнія

1939 року, кди опущі́уа це́ль?

– Ёдно і другіє їст ді́сія́ бардзо трудне, бо од її ви́щія з ві́ззієніа мінё́уо о́сімді́єсі́ят лят, а од її процесу їще ві́ще́. На щё́ціє їст так виражі́ста́ поста́чі́я, же вше́діє, гді́є сі́е́ появі́уа, зостава́у які́с ш́лад в памі́чці. Пошукі́ванія Го́ргонове́ то як пода́жаніє за зява́ – ні́гди ніє ві́ядомо, чи то правда, чи фанта́смаго́ріє. Для́тего о її да́льших льосах пі́сау́ем тілько вте́ди, гди потві́єрдза́уи сі́е в кі́лку ні́еза́льежних зру́дуах.

– Кі́лька лят тему гу́ошно́ би́уо о реві́зі на́йсүавні́єш́его процесу ІІ РП...

– То тілько теоретичні́є їст реал́не. Му́сі́яу́иби сі́е зна́ье́зч мо́цне доводи́ її ні́єві́ннощі. Цо́ш, цо ніє бу́ді жа́дних ва́тплыво́щі. А як цо́ш та́кго зна́ье́зч по праві́є ді́єві́єчді́єсі́єчі́ю льатах? Вши́стко, цо нам позоста́уо, то акта́ справи, кту́ре са́ вертоване докү́адні́є од ді́єсі́ятку́в лят п́рез бі́егу́их са́дових, студенту́в права, меди́ку́в са́дових, криміно́льогу́в. Гди́би цо́ш в ні́х зна́ье́злы́, на певно́ би́сми сі́е о́ тим дові́єді́єлы́. Ні́є за́хова́у сі́е на́важні́єші до́вүд в справі́є, чилы́ футро́ Рі́ти Го́ргон. П́ред во́йня́

бієґлы одкрылі на нім сьляди крві
Льуці Зарембіянкі, цо би́уо важным
доведем пр́ечівко Ґорґоновеј. Аље
ніє здо́уальі пр́еконач сяду, же то
віяриґодни довӯд. Кримінальістика
би́уа втеди в повіяках. Бієґлы моґлы
їдиніє окресьліч ґрупё крві на
баданім доводіє. Діс з у́атвощіа
устаьілыбі ДНА і ніє би́уби
жадных вятплывощі. Вправдіє
захова́у сїє даґан, ктўрим
правдоподобніє забіто
Зарембіянкё, аље ніє ма на нім
жадных сьладўв біёльогічних.

– В чієнію офіяри і сказанеј
позостай Генрик Заремба і јго син
Станісу́ав. Цо сїє з німі ста́уо?

– Генрик Заремба трафі́у најпієрв
до арешту. Би́у подејрэвани о
вспў́уудіа́у в замордованію цўркі.
То би́у абсурдаьні за́рут, вієц по
кіьку тигодніях ґо звольніёно.
Спр́еда́у дом в Брўховіцах, пр́ені́у́су
сїє до Варшави. Мієшка́у з цўркă
Романă і синем Ста́ієм в дому на
Жольібо́рґу. Ніґди ніє узна́у
најмўодшеј цўркі Еви, ктўра
уро́ді́уа сїє в вієзієнію. В ча́іє
повстанія варшавска вільа
Заремби спа́лы́уа сїє дощётніє. По
војніє вчіяж працова́у яко архітект.
Одбудовива́у сто́лицё. Змару́ в 1953

року. Нігди ції ніє споткаў з Евя. Стаї студіёваў на Пољітехніце в Гдањску. Подчас феріі жімових в 1939 року поїхаў з кољеґамі на нарти до Закопанеґо. Згіняў под лавіня.

– Як уўожиўи собіє жичіє цўркі Горґоновеј? Чему ся скўўцоне?

– Рома мієшка в Варшавіє. Ёще пўред војня ојчієц, пўревідуйц, же лўдїє ніє дадзя її спокою, змієніў її урўедово іміє і датє уродзенія в метрице. Гди под конієц лят чтердієстих вишўа за маж і змієніўа назвіско, стаўа ціє зупеўніє анонімова. Ева пўрез вієлье лят учієкаўа пўред свой гісторія, аж трафіўа на Помоґе. Мієшка до діс в Тўребіятовіє в стареј камієніци на поддашу. Над тельєвізором вічі портрет маткі, ктўреј нігди ніє познаўа. Цієстри споткаўи ціє под конієц лят пієчдієсіятых. Мієшкаўи навет разем в Варшавіє, лєч подієльїўа ї справа Горґоновеј. Ніє розмавіяя зе собя од вієљу лят, бо Ева вієри в нієвіннощ мами, а Рома уважа, же то Ріта забіўа Лўуціє.

РОЗМАВІЯЎ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Маґазин Лїтерацкі КЃІЃЖКІ
4/2018/

Піёкна Пані

РОЗМОВА З ЕЉЖБІЄТЃ ЁДКО-КУЉЃ

– Пієрвша жона Јўзефа Піўсудскёго позостаї в чієнію другієї. З якіх взгльёдўв?

– Трудно одповієдієч, дльачего вспомнієнь о нієї їст так нієвієлье, скоро од вчеснеї мўодошї анғажоваўа шїє в працё конспіраціїнǎ. В Вільніє, Петербургу і в Варшавіє звійзана биўа з рухом соцяльістичним. Потем в Краковіє діяўаўа в Љідзе Кобієт, працоваўа в спўўце видавнічєї „Кшїяжка”, бардзо активніє помағаўа Стрельцом. В краковскім мієшканію на дўуго прёд І воїнǎ швіятовǎ орғанізоваўа ніє тилько пункт контактови дльа вієљу учєстнікўв діяўањ нієподльєгўощіових, аљє теж опієковаўа шїє фінансамі орғанізаці (мієдзи іннимі координоваўа збіўркё фондуши дльа Стрельца). Видаваўоби шїє, же її чієкави жичієрис повінієн бич зауважони... В тим прёпадку нієвǎтплывіє задіяўаў чиннік ъудзкі.

– Аби станǎч на шљубним кобієрцу, тов. „Віктор” мушїяў змієніч визнаніє?

– Бієґрафовіє Піусудск҃го доводзѧ,
же конієчнощ конверсі на
лутеранізм віязауѧ сіє з фактем, іж
Марія Піусудска биуѧ юж раз
мѣжаткѧ і її шлюб застау
унієважнієни. Істотніє так биуѧ,
аѧє ніє ма достѣпу до швіадецтв,
же Марія з дому Коплевска, прімо
вото Юшквіч биуѧ католичкѧ!
Пошлюбіяѧц Піусудск҃го, міяуѧ
трїдієщі чтери лѧта. Її пієрвше
мауґењство з Маріянем Юшквічем
зостауѧ розвіѧзане, правдоподобніє
в варшавскім кошієѧє
еванґельіцко-аугсбурскім, по
вієльольетнім процєіє розводовим.
Чи значи то, же од уродзеніѧ биуѧ
еванґельічкѧ? Ніє вієм, хочіѧж
ушіуѧвауѧм теґо дочієц, пошукуѧц
документуѧ навет в віѧењскім
архівум. Факт, же ніє дауѧ сіє
устаѧіч, гдіє поховани їст ојчієц
Марії, сугєруї, же Коплевши моґлі
ніє бич католикамі. На Росіїє ѧежи
її матка і цурка, аѧє гди оне
умієрауѧи, цментар тен биуѧ юж
оґуљнодостѣпнѧ некропоѧїѧ
мієјскѧ. Вчешнієї – гди змару
Константи Коплевскі, ојчієц Марії –
еванґельікуѧ ховано на
нієістнієѧцим юж од давна
цментару еванґельіцкім. Марія до
шмієрчі позостауѧ лутеранкѧ, чєґо

доводі внієсек о пїзнаніє її – пошмієртніє – Ордеру Пољонія Рєстїтута, пїредставієні в червцу 1929 пїрез шефа Біюра Визнањ Нієкатољїцкіх Міністерства Справ Војскових (в коњцу змаруђ угоноровано їдиніє Кїрижем Нієподљеѓуощї).

– Піусудскї ніє биу їдиним кандидатом до її рєкі...

– Роман Дмовскї познау Марїє Юшківч у шгиуку ХІХ вієку, пїріїждаяц до Вїльна з Мітави, докїд зостау зєсуани царскїм наказем за дїяуальнощ вимієронї пїречїв поїрядковї обовїязуєцєму на тереніє забору росїјскїго. Піше о тим в памієтніках Љєон Ваїїїєвскї, ктїри пїрєбиваяц в Вїльніє, спотикау їїє з Юшківчовї ораз Дмовскїм. Вшиши трої бардзо добїре чуїї їїє в свим товаїїствіє і – як вєпомїна Ваїїїєвскї – вєпїїїніє удавалї їїє на вичієчкі. Як даїїєко зашїу справи помієдзи Марїї а Романем – тєго юж їїє ніє довієми. Ніємнієї Дмовскї чєсто пїріїждау до Вїльна з Мітави, хоч одїїєѓуощ дїєїїца оба мїяста вцаїє ніє биуа мауа. Кди заї одвієдзау Вїїно, завше одвієдзау тєж Марїє Юшківч. Нієвіястє вїбітніє уродївї, чєго

доводем ніє тилько фотоґрафіє, аље
также пїдомек – Пієкна Пані.

– Марія внієсуа Піусудскму в віяніє
цўркє...

– ...ктўра отрїмауа іміє бабчі по
мієчу, бардзо дієльнеї кобієти –
мієшкайц пїрез час якіч в Варшавіє,
офіярніє помаґауа конспіратором,
ужичайц ім локум тудієж
пїреховуяц патрієтўв пошуківаних
пїрез царскіх жандармўв. Ванда
Юшквічўвна по шлюбіє свеї маткі з
Јўзефом Піусудскім зостауа в Вільніє
з бабчія Коплевскя. Аж до року
1903 кватеровауа в дому на
Заїречу. Кілька мієсієци вчєснієї
Піусудши завітальї до Вільна і там
нієвїтплївіє западуї децизї цо до
даљшеґо лосу настольаткі.
Розмаїте зрўдуа подай, же
помієдзи Вандя і чоуовим боєвцем
ППС-у Ваљерим Сувкм квїтуо
учучіє, цо трудно потвієрдїч. Јднак
їст фактем, же ґди в червцу 1906
року, учєстнічяц в акці боєвеї под
Варшавя, зостау он бардзо
поважніє окаљечони, Ванда бардзо
то пїрежиуа. Два мієсіяце пўзнієї
западуа на чїєжкї заपालєніє
виростка робачковєґо, заковчонє
зґонєм. Сувєк, за мўоду бардзо
пїрїстоїни, хєтніє навїязивау

пּрељотне романсе з л́ичнимі
віельбічіелькамі, л́еч по щміерчі
Ванди юж нігди ніє звійзау́ щіє з
жадн́а кобіет́а.

– Чему маўже́нство Марі́і і Јўзефа
щіє розпад́у?

– Пּрипуца́льніє маўже́нство
розпад́у щіє з повод́ув прозаі́чних.
Ал́ександра би́уа о піётна́щіє л́ат
м́уодша од Марі́і, а піервша жона
би́уа о два л́ата старша од Јўзефа.
В хві́лі, ќди бл́іско
чтерд́ієсто́летні́а Марі́а, по чтерех
л́атах ту́уачкі у боку м́ежа,
прагн́е́уа стабі́лізаці́, он бина́јмніє́
ніє м́у́ѓу собіє на ні́я позво́ліч.
Пּр́убова́уа ратовач і́х звійзек, л́еч в
гі́сторичне́й завієруше уда́уо ј́ј щіє
тільки пּред́уужич о ќілька л́ат ј́го
трваніє́. Пі́усудскі́ би́у
хари́зматичн́а поста́чі́я і у ј́го боку
зазвичай появі́я́уи щіє ніє́тужі́нкове
партнеркі́. Як твіє́рдза́ гі́сторици, в
ј́го бардзо активним жичі́ю би́уи цо
на́јмніє́ј чтери (поза матќа) ва́жне
кобіє́ти. Же з піервш́а жон́а мія́у
щ́луб евангел́ьці́, уявн́і́у ј́ще пּред
зго́нем Марша́ука В́уадис́уав Поб́у́г-
Ма́ліновскі́, одна́јду́яц в ко́щіє́лє
л́утера́нскім в Па́прочі́ Дуже́ј
стосовн́а метриќе. Пּр́уб́а уявн́іє́ні́а
те́го одкри́чі́а гі́сторик щі́а́гн́а́у на

сієбіє гнієв піусудчикѹв. Очивіщіє
людіє з најблїжшого оточенія
Коменданта вієдїєльї о їго ситуаці
родїннєй і прѹбовальї помѹц.

По замієшканїю в Варшавіє
Піусудскі достаѹ од арцибіскупа
Каковскїго пропозицї „розвіїзанія
проблєму їго маѹжењства”, з
ктѹреї ніє скорїстаѹ. Зе свѹ новѹ
партнеркѹ, ктѹра уродіѹа му двіє
цѹркї, позоставаѹ в звїїзку
нієформальним, аж до щмієрчі Марїї
(1921 р.), ктѹра постановіѹа умрєч
яко жона Піусудскїго, цо теж щїє
стаѹо.

РОЗМАВІЯѹ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Маґазин Љїтерацкї КЩІЃЖКІ
5/2018/

Піѹка упољїтічнієна

РОЗМОВА ЗЕ ЗБІГНІЄВЕМ РОКІТѹ

– Мундіяль в Росї ніє повїнієн щїє
одбич?

– Од часу прїзнанія її права
орґанізаці містрѹств щвіята дошѹо
до засаднічєї змїяни окољїчнощї.
Децизї тє ФІФА подїѹа в 2010 року –
на дѹуго прєд анексѹ Криму і воїнѹ
в Донбащїє, в ктѹрѹ рѹвнїєж
заанґажована їст Москва. В 2014

року ФІФА повинна би́уа одебрач
Росї мундіяль і прѣказач право
орґанізаці інньому па́нству.
Тимчасем заміяст теґо УЕФА узнáуа
Кримскі Зві́язек Піу́кі Ножне́ї і
кримскá льігѐ́ яко оддіє́льне од
України, ґодзáц щі́ де фацто на
піу́карскі розбіу́р теґо краю. Ніє
нау́ожиу́а теж на Росї́ одповієдні́х
санкці́ – на прїку́ад за збро́јне
прѣ́жіє кримсќї інфраструктури
піу́карсќї. Бич може бенефі́ці́нтем
„вирозумі́яуощі́” ФІФА вобец Росї́
ї́ст її союшні́чка, Сирія́, кту́ра та́кже
уні́кне́уа санкці́, хоч на суміє́нію в
вимі́яре піу́карскі́м режі́м Башшара
а́ль-Асада́ ма́ ї́ще ві́́ще́ї ніж режі́м
Ву́аді́мі́ра Пу́ті́на. Вши́стко то
пока́зу́ї, в як ви́сокі́м стопні́ю ФІФА
ї́ст орґаніза́ця кру́яцá щі́ раху́нкі́м
по́льі́ти́чним.

– Піу́карем би́у нієдошу́ї
замахові́єц на Ље́ні́на...

– То гі́сторія́ спрѣ́д докúа́дні́є сту
ля́ти. Роберт Љо́цкга́рт, бо о́ ні́м
мо́ва, прї́биу́ до Москв́и – ву́вчас
ї́ще ні́є сто́льці́ Росї́ – на кі́лька л́ят
прѣ́д ви́бухем І́ во́їни щві́ятове́ї яко
му́оди дип́ломата. Ву́вчас роси́јска
піу́ка́ но́жна, а щегу́льні́є та
мосќвска, до́піє́ро щі́ ро́діу́а.
І́мпері́юм Роси́јсќ ви́ста́піу́о прѣ́д

революція в мечях міжнародових
двукратніє і двукратніє преграю –
в тим раз 0:16 з мізерним зespoуєм
Цесарства Ніємієцкго.

До Росії піукє привієзлі Бритиїчици і
уходілі оні за піукарскі божища.
Враз з прибиєм Льоцкгарта
появіуа єїє в Москвіє пьотка, же
ото прибиу вієлкі британські
футбольіста. В рєчівістоці
помильлі го з їго братем, ктұри
зрештє сукцеси одноїу в іннеї
дишипльиніє. Жадни пригуд
Льоцкгарт ніє здементовау їднак
пьоткі і згодїу єїє зостає
напаєтнікм најьєпшего вувчас
москвскго клубу піукарскго. На
боїску навет собіє радїу. Кілька лєт
пўзнієї, туж по революці
большевіцкї, станїу зає на чєлє
британско-францускго списку,
ктұрего цєлєм биуо обаьєніє
комуністўв і приврўцєніє рїдўв
рєпублїканьскїх в Росії, а прєз то
поновне вчїїгнієчїє Росії до воїни по
стороніє Ентєнти. Гїсторїя
Льоцкгарта їєт їднї з нїєзлїчонїх,
прєз ктұре старам єїє оповієдїєє
Еуропє Вшгоднїї, опїсуїє звїїзкі
піукї і полїтїкї. Спорт їєт їднак
рачєї прєтекстєм до снучїя
оповієщї вїаєніє на тематї
полїтїчнє, тожсамощїовє.

– Дљачего симбољем совієцк҃го
футбољу сталі ціє брачія
Старостіновіє?

– Понієваж билі ј҃го пієнієрами,
щег҃ульніє најстарши з чв҃уркі брачі –
Нікоуај. Зачау грач јще за цара,
п҃ўзнієј в часах ЗСРР зауожиу вієлкі
Спартак Москва і биу јдн҃а з
важнієјших постачі радієцк҃го
футбољу (яко піукар і діяуч).
Настёпніє, юж по розпадіє ЗСРР,
валніє п҃ричиніу ціє до резигнаці з
помисуу повоуанія розг҃ривек
Всп҃ульноти Нієподльег҃уих Пањств і
утворєнія л҃іг народових, в тим
росіјск҃ј. Щит карієри Старостіну
п҃рипаду на страшне л҃ата
т҃ридієсте і чтердієсте ХХ вієку –
зрешт҃а допієро в 1936 року повстај
радієцка л҃іга піукарска, вчєснієј
футбољ ніє завше чієшиу ціє
попарчієм в҃уадз. В тим чаціє іх
Спартак о піукарск҃а п҃альмё
пієрвшењства ривалізовач му҃сіяу з
інним вієлкім кљубем – Динамом
Москва, кт҃уре҃го патроном биу шеф
безпієкі, Уаврієнтіј Берія. Тен
остатні за҃, вієлкі міуо҃шнік
футбољу, учієкау ціє до
најр҃ужнієјших способу, аби
запєвніч својј екіпіє сукцєс. В часах
сталінізму за сукцєси піукарск҃ і
пасј до спорту нієраз п҃уацоно

највижшѧ ценѧ.

– Кошикувка становіуа катализатор
нієподлегуощі Љітви?

– Љітва то обок Ўотви јдини крај
Унії Еуропејскј, гдіє до діс то ніє
футбољ, љеч кошикувка јст
најпопулярнієјшим спортом. То
љітевши кошикаре одеграљі
огромнѧ рољѧ в накрѣценію
нацѧнаљістичних і
нієподлегуощіових настројув всрѣд
Љітвінув. В ЗСРР љігѧ кошикарскѧ
традицініє вигривауо ЦСКА
(росіјскі кљуб піукарскі з сїєдібѧ в
Москвіє – прїп. ред.), а в ЦСКА
традицініє грауа цауа
репрезентаця ЗСРР. Јдинѧ дружинѧ,
ктѣра рѣчіуа ім визваніє, биу
Жаљгіріс Ковно. Рѣчіу і в
почѧткових кілку љатах рѧдѣв
Горбачова вигривау љігѧ
кошикарскѧ. Прошѧ собіє
виображіч – дієсїяткі тисїєци
Љітвінув крїчѧщих „Поконаљісми
Москвѧ!”, „Војскові ніє мај з намі
шанс!”. Так, то јст катализатор
нієподлегуощі. Щегѣљніє в 1986 чи
1987 року. І јден з прїкуадѣв тєго,
же спорт може детерміновач
полїтікѧ. Роља, якѧ втєди
одеграљі љітевши кошикаре дља
настројув на Љітвіє, јст ніє до

пореценієня. А то, що зробили на олімпіаді в Барселоні, вальц о браз з репрезентації Вспільноти Нісподлегуих Пањств – то юж зупеуніє гољливоодзка оповієщ.

РОЗМАВІЯЎ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Магазин Літерації КСІАЖКІ
6/2018/

Кобієти зза крат

РОЗМОВА З ЕВА ОРНАЦКА

– Чим ружні єє жичіє вієзніярек од вієзніув?

– Регулямін одбиванія кари їст тен сам, аље в мёскім вієзієнію кумуљує єє вієцеє тестостерону, вієц певніє настрої сь бардієє боёве. Кобієти ніє сь аж так скуюнне до буюк і премоци як мёжчиэні, ніє бавіє єє в субкультурё вієзієннэ і татуованіє пагонув на рамієнію. Аље і там бива горэцо, понієваж емоції пульсує, авантури наљежэ до цодієнноці.

– Цо справіє осадзоним кобієтом највієкши куюпот?

– Нова ситуація, тзн. замкнієчіє в целі без можљивоці виїціэ їст шоём і ніє од разу можна до тего привикнэч. Брак контакту з бљіскімі, дууготрвауа розуэка

погубіє і тен стан. Стад депресї і прѹби самобѹїче. Жичіє в системіє зѹожоним з наказѹв і заказѹв то речивістоц, до ктѹреї трудно єїє прїстосовач. Аље вієзієніє то ніє санаторієм, гдіє одзискуї єїє єїуи. Поза нієльчними прїпадакми нікт ніє трафія там без прїчини. Карє трєба одбич. В прєчівним разіє о справієдљивоцї моглїбиєми запомнієч.

– Нарраторка ксїяжкі ніє міяѹа обав прєд уявнієнієм свеї тожсамоцї?

– Уявніяц свої назвіско, виказаѹа єїє огромя одвагѹ, тим бардієї, же околїчноцї ніє биѹи дља нієї хвалєбне. Гісторія оповієдіяна прєз кобієтє з крві і коцї, а ніє анонімовѹ особєї, їст здецидованіє бардієї віяригодна. Нігди вчєснієї в лїтературє факту ніє мієльєми оказї познанія правди о вієзієніях з рєлїцї правніка, до тєго биѹєї сєді. Шануї мої нарраторкє за одвагєї і сконцентрованіє єїє на фактах, а ніє особістєї гісторії. Она ніє шљоха, же „о нічим ніє вієдіяѹа“, „нічєго ніє подеїрєваѹа“, як то робїї нп. жони гангстерѹв. На певно знаїдѹ єїє лѹдіє, ктѹри бєдѹ ѹ за то витикач пальцми, аље она їст на то прїгєтована.

цауї обієкт їст ократовани і
оточони мурем. Нікт ніє хчіяуби там
трафіч.

РОЗМАВІЯЎ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Маґазин Љітерацкі КЃІЃЖКІ
7/2018/

Ўобузерія упољітичнієна

РОЗМОВА З ПІЁТРЕМ
АМБРОЗІЄВІЧЕМ

– Чему акурат опісана декада
запісауа її зўотимі згўоскамі в
дієях наших хуљіганўв?

– Зўоте ъата чи зўоте згўоскі то
тільки ъіцентія поетіца, аље она
ніє взієуа її знікад. В ъатах
вчеснеј Пољскі Људовеј хуљігані
зачёлы її намнажач нічим бактеріє
думи в Ораніє, чєго вўадза в жаден
спосўб ніє могўа зрозумієч. Маўо
тего, хуљіганьско-бікініярска
хољера заінфековауа навет
мўодієжовă організацї янчарўв
(ЗМП) партії комуністичнеј. Ніє
мўвіяц о шкоуах заводових, ктўре –
зе взгљёду на нієвисокі позієм
умисўови учёщайцеј до ніх
мўодієжи – видавауи її цаўковічіє
безпієчне. Видїяу ОЃвіяти КЦ ПЗПР
прігґотовау реферат: „Дїяуальнощ
вроґана одчінку мўодієжовим”,

ствієрдзайц, же „вшехобецна
дїяўальнощ в рога клясового їст нїе
тылько оживієна, аље і скутечна,
скоро проваді до негатывних
заховањ мўодїєжи – пїбієрайцых в
додатку розмаїте формы, в тым
хульїганства і бікініярства, огўльней
деморальзаці, лєкцеваженія
школьных обовіязкў – а навет до
релїгійнощї”.

Понієваж лўдова вўадза нїе
потрафіўа ані зрозумієч, ані
запобієгач, выбраўа наїўатвієїше
тўумаченія, узнайц хульїганеріє за
еьемент вивротови, в рогі
наїлєпшєму з устроїў, стеровани –
і рєчнїє, і дольарово – пїєз
їмперіялыстўв родем звўаща з УСА.
В кїїяжце опісуї, до які абєрраці
дошўа та вўадза.

І бїўо так пїєз ок. 10 лўат, пїи чим
за пїєўом узнаї щїє початьєк тзв.
Гомуўковскї маўєї стабілызаці, чилї
часовє околыце 1960 року.

– Парамонов, шварцхарактер
тамтых часўв, пїєшєдў до
варшавскїго фольклору...

– Ёїи Парамонов, простак і бандита,
стаў щїє в певним моменчіє
богатырем хульїганскї мїєїскї
лєгєнди. Мїяў „на розкўадїє” двўх

мілицянтѹв: їднеґо нападѹ
знієнацка і учиніѹ каљекѧ, другієґо
забіѹ з жімнѧ крвіѧ з пістољету
одебранєґо пієрвшему. Прєз певієн
час утрїмиваѹ їїє враз з компанем
з тхѹрљівих нападѹв на
периферієне скљєпи з кобієцѧ
обсѹугѧ, в коґцу засѹуженіє завісѹ
на стричку. Стаѹ їїє богатерем
уљічних примітивѹв, в тим
баљљади обвієщайцеј: „Ту љєжи
рєка, там љєжи ґѹова/ то їст
робота Парамонова”.

На тим їднак бим ніє коґчиѹ тєґо
вѧтку. Мілицѧ Обивательска биѹа
бовієм знієнавідзона зарѹвно прєз
єљємент прєстєпчи, як і звикуїх,
скѧдінаѧд праворѧдних обивательі.
Бо то биѹи звичајне трєпи, бутне
вобец звикуїх љѹді, аљє тхѹрљіве
вобец хуљіґанѹв. Ґди юж доходіѹо
до бѹїк мієдзи ѹобузамі а МО,
звикљі љѹдіє ніє спієшилї з помоцѧ
стрѹжом порѧдку. Прї чим
мілицянчі муїїєљі оґаніѧч їїє прєд
хуљіґанеріѧ пієщіамі (в чим билї
ґорсі) бѧдь кољбамі дѹугіх
карабінѹв, бо паѹкі достаљі допієро
на їїєні 1956 року.

– Описѹї пан теж рѹвніє ґѹошнѧ
справє Бурмајстра. Тен унікнѧѹ
стричка...

– Як виникаю з акту оскарження, он і його колега Висоцькі плюс ще двох хуопаків повоуаля чтероособови патруль РОАК – Руху Опору Армії Краёвеј і з броні в рёку (їден пістољет) постановілі щіаґач контрибуцї з симпатиків комуністичнеј вуадзи. Процес Бурмајстра & С-кі пїриготовивау квіят увчеснеј безпеки, о сёдіях Војсковего Сяду Реёновего шкода гадач, віец мусяу запащ якіс страшні вирок. І западу, звуаща двіє шубієніце, хоч ніє биуо жаднеј смиртельнеј ані пораніёнеј офіяри! Тим разом льудова вуадза зауважиуа, як бардзо пїрегіёуа. Најпїєрв уаска Бієрута змієніяца кари смирчі на вієзієніє, а по 1956 року огульна амнестія, дієкі ктуреј цауа чвурка вишуа на вољнощ. Аље биу і даљи чіяґ, о ктурим допїєро нієдавно сїє довієдіяуєм (і ніє тільки я). Отуж в свієтље постановієнія Сяду Војвудзкіґо в Варшавіє з 1995 року, Бурмајстер, Висоцькі і кољедзи з РОАК оказаля сїє особамі репресёнованими за діяуальнощ на реч нієподльегуёго биту Пањства Польскіґо!

– Цо виружніяуо бікініяри, чи мувіяц з краковска: дољерів?

– Прѣде вшисткім убіўр. Ноўлі маринаркі як зе старшего брата, сподніє за то вѣзіюткі і кусе, аби одсўоніч віельобарвне скарпеткі, најхѣтнієй в прѣжкі. Но і сўинне кравати, баїчне кравати з розебранимі панієнками альбо з мотивем з мўр поўуднієвих, якс атоље (назва бікініяр походи зрештѣ од атољу Бікіні, мієша америкањскіх прўб з броніѣ ядровѣ), пальми, рекіни, так кльімати. Важним ељементом биўа музика. Узнавалі тилько заходніѣ, прѣде вшисткім язз, боогіє-воогіє, їве’а... Жадне там мазуркі чи оберкі, вчіскане прѣз партіјних промінентўв од култури. В коьцу вўадзе поўїи вўаснѣ гўупотѣ і в другієй поўовіє лѣат пієчдієсїѣтих даўи спокўї бікініяром, цо шибко споводоваўо іх смієрч цивільнѣ.

– Ўобузеріѣ впадаўа в око камери („чарна серіѣ” Їрєго Гоффмана & Едварда Скўрєвскїго, дебїют пеўнометражови Богдана Порѣби) з раці фотоґенічнощі?

– Вирўжніѣўа сїє в шарим тўуміє ПРЉ-у дієкі наслѣдовніцтву бікініяри. В тим сенсїє – і тилько в тим – можна іх биўо прѣз час якіс брач за прїродніх брачі. Їднак

хульгані походілы прѣважніє з
доуѣв споѣчних і звиклѣ былы збит
бієдні, би дорѣвнач љепіє
уродзоним бікініяром. Чі остатні
унікалы бурд і зачепек, за цо
спотикалы сїє з погардѣ ѹбузерії.

РОЗМАВІЯЎ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Магазин Літерацкі 7/2018/

Образкі з аькови

РОЗМОВА З МАЎГОЎАТА ЧИЊСКА

– Еротика пьластична застѣповаѣа
Маі Березовскіі нієудане жичіє
особієте?

– Ніє садзѣ, жеби Березовска
рисованієм шен еротичних
прѣбоваѣа рѣвноважич якіс брак в
жичію приватним. Міяѣа јднего
мѣжа, Кажімієра Груса, сьвієтнего
рисовніка і, нієстєти, аькогоьіка,
ктѣри под впуивем трукѣв робіѣ
сїє брутаьни. По розводіє з нім ніє
вишѣа поновніє за мѣж. Нієстєти
ніє вієми теж вієьє о јј коьєјних
партнерах, хочіаж биѣа кохьіва.
Міяѣа погодни характер, љубіѣа
отачач сїє људьмі, аьє в рѣьацях з
мѣжчизнамі з певнощіѣ одзиваѣи
сїє јј компьєкси на пункчіє
вигьѣду, отиѣощі (в певним
моменчіє врѣч хоробьівеј).

Еротична тематика прац
Березовскі́й би́ўа́ і́днак вині́км і́й
твóрчэго інсты́нкта. Рисова́ўа з
фанта́зй і́ вражлыво́щй, цо стрéгу́о
й п́ред трыві́яльн́а порно́графі́й.

– Д́лячэго́ С́уужба́ Безпéчэньства
умéщйа́ й на л́ыщэ́ л́есб́йк?

– СБ інвiгiльова́ўа ў́родовiско
гомосексуа́льiстўв, скупiяяц́ íй
гўўнiе́ на мёжчизнах. Л́iста кобiет
íст кру́тка і́ нiе́ в ко́ждим п́рипадку
згóдна з правд́а. Мая трафíўа на нíя
запéвне п́рез свў́й кра́г това́рiскi.
Вс́рўд íй п́риячiўў́ би́лi м.iн. Артур
Марiа́ Свiна́рскi чи Вiто́льд Ѓруца.

– Ќди і́ ѓдiе́ подпада́ўа íii Рэ́ши? Я́к
би́ўи тэ́го рэперку́сi?

– На пач́атку́ л́ат т́рид́іе́стих
Березовска́ ви́йха́ўа до́ Пари́жа.
Уда́ўо íй íй за́гачи́ч в редаќцях
пари́скiх д́iеннiкўв, зоста́ўа íх
цeniён́а ѓрафiчќа. Ќди в 1934 року́
„Iчí Пари́с” за́пропо́нова́ўо íй
жiльу́строва́нiе́ артику́ўу „Гiт́льер
íнтiме́ ет л́ес а́моурс ду́ суссе́
Адо́льф” („Miўoсткí сўoд́кго́
Адо́льфа”) ау́торства́ Жан-Пiе́рре́'а
Мезе́ретте́'а, пот́ракто́ва́ўа спра́вё
з заво́довим за́чiё́чiе́м. Мате́рию́ би́ў
обл́ычoни на ви́воўа́нiе́ скaнда́љу,
а́лэ íго ко́нсеквeнцí п́рeросу́и

вшеľк очеківанія і обави. Оповієщ біёґрафічна Мезеретте'а утримана їст в љеккім і весоуім тоніє, аље под пұащикм щмієху і сатири аутор подаї важне інформацї. Юж на встєпіє демаскуї жидовск ко́реніє Адольфа Гітљера. Мая прєдстави́а водза в щмія́уих і прєщмієвчих шенках еротичних. Пісмо очивіщїє зоста́уо розхвитане, занім на інтервенцї ніємієцкї амбасади зачє́уа начіскач прокуратура і зар́адзоно конфіскатє. Видавца і іљустраторка зоста́лі оскаржені о знієвагє́ ѓуови пањства. Пово́уано навет бієѓуих, ктў́ри міє́лі оцєніч вартощ артистичнă її прац, бо страна ніємієцка прўбова́уа ї здискредитовач. Щєщїу узнаних пљастикўв, в тим професоровіє академії, о́рекүо, же рисункі Пољкі сă дієүем штукі. В обронє артисткі заанґажовалї щїє људїє з парискї е́літи інтељектуальнеї. Її адвокатем би́у сұинни правнік і пољітик Альберт Сарраут, би́уи премієр Францї (поновніє обя́у то становіско в стичнію 1936 року). Березовска зоста́уа їднак узнана за віннă і сказана на ѓривнє в високощї пієчіюсет франкўв. Остатєчніє змнієјшоно до симбољичнеґо франка. Ніємци їднак

ніє запомнієльї її карикатур Гітлера, трафіуа на льістє в рогув Рєши. З тєго поводу од моменту вибуху другієї воїни швіятовєї пластичка шїє укривауа. Гєстапо арештовауо я в Варшавіє. Увієзієно на Павіяку, а настєпніє прєтранспортовано до обозу концентрацієного Равенсбрюцк.

– Чєму нїє здецидовауа шїє позостач по воїніє в Швеції?

– Пєвніє заважиуи взгльєди родіннє – в Варшавіє мієшкауа її їдина шїєстра Елєонора. Дуюго розважауа можльівошч позостанія в Швеції, докяд дотаруа под конієц діяуањ воїнних враз з іннимі вієзнїяркамї под опієкя Червонєго Крїжа. Укуадауа собіє там жичіє заводе. Маьовауа портрєти і мартвє натури, міяуа кльїєнтув, виставіяуа працє, навїязауа вієлє знаємощі...

– Прєз цаує жичіє утрїмивауа шїє з пєдзля, кредєк і оууєвка?

– Так. Випрацовауа собіє моцня позицї швієтнєї ілюстраторкї. Робїуа рїсункї до дієшїяткув тїтууув. Сувє прїнієсуи її ілюстрацї до „Декамерону” Боццацчїя. В мїєдзивоїнію бїуа модня портрєчїсткя – до її pracovні

ставіаюи ціё жони міністрўв, а
Еугеніюш Бодо замўвіу у Маі
портрет Рері, свеј чіёмноскўреј
укоханеј. Завше збієрауа рази од
біготўв і цензури. В окреціє
соцреальізму, кди її рисункі биуи
блоковане, віёцеј зајмовауа ціё
пројктованієм шеноґрафії і
костіумўв шенічних, а также
рисунками на потріби реклами. По
одвіљи врўчіуа з пїтупем:
ксіяжкі з її іљустрадамі до
лытератури старопольскї чи до
фрашек Яна Ізидора Штаудинґера
розходїуи ціё в завротних накуадах.

– Цо ціё стауо зе спущізнă артисткі?

– Цауи свўј майтек Мая Березовска
пїреказауа Ядвідзе Копієвскї. Іх
пїриязнь датуї ціё од побиту в
Равенсбрїцк. Мая називауа Ядвіґё
свой ратовнічкă. Биуи зе собă
блыско, Ядвіґа опієковауа ціё
артисткă до її остатніх хвіль. А
настёпніє пїрез вієље лат забієґауа
о утвореніє музеум. В її мієшканію
на Мокотовіє пїріјмовауа
звієдзайцих, опровадзауа по мауих
покоіках випеуінієних рисунками
вуащічієлькі. Биуа стражнічкă
паміёчі. Љісти, документи,
фотоґрафіє ораз рисункі з
приватних збієрўв Маі пїреказауа

Біблієтеце Народовеї.

РОЗМАВІЯЎ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Маґазин Љітерацкі КЅІЃЖКІ

10/2018/

Нієдошуї нобльіста

РОЗМОВА З МАРІЮШЕМ УРБАНЬКМ

– Скăд взіёуо ёїё у проф. Рудольфа Веіґља заі́нтересованіє тифусем?

– В ХІХ вієку та хороба збієрауа кољосальне жніво ёмієрчі. Подчас вої́н напољео́ньскі́х, конфльі́кту кримскі́го, батаљі́ї росі́јско-туре́цкі́ ўмієрауі́ дїєсі́яткі́ тисі́ёци жоу́ніє́ри. На тереніє Пољскі́ вшґодніє́ї, в Карпатах систематичніє́ вибухауі́ оґні́ска тифусу ендемі́чного. То біу́ темат обе́цни в ґазетах і́ розмовах. Дљате́го подчас віє́лькі́ї во́јни Веіґль, кту́ри трафіу́ до љабораторіу́м во́јськове́го в Прё́миşљу, ніє́ виконау́ пољецені́я прёу́ожоне́го – проф. Фі́льпа Еі́сенберґа – і́ ніє́ за́уу ёїё́ заразкамі́ хољери, о кту́рих віє́діяно ю́ж правіє́ вши́тко. Зача́у бадач тифус, чі́яґље́ бе́дăци заґа́дкă. В љазаретах па́цјнту́в міяу́ под достатќм.

– Експериментовау́ ніє́ тілько на звіє́рётах?

– Бардзо ду́уго уніка́у до́свіядче́нь на лѹдїях, тифус в наѣстрѣйшим прѣбіє́гу допровадза́у прѣчіє́ж до з́гону. Сам ска́льечи́у щі́ в тракчі́е до́свіядче́нь і рікетс́ї, чилі́ бактері́е тифусу, доста́уи щі́ до ї́го крві́. В ча́сіє хоро́би диктова́у жоні́е сво́ї обсерва́цї на темат́ ї́ї розво́ю. Сам вичі́я́у собі́е фрагме́нт скѹ́ри до бі́єпсі́, бо вспѹ́упрацовні́ци одмѹ́вілі. Пу́зніє́й захорова́у на тифус́ ї́ще раз.

– Контрвिवі́яд І́ї РП намаві́я́у го́ до тво́ре́ня броні́ бактері́єльо́гічне́й?

– То ні́євія́щні́єна спра́ва. Двѹ́јка, чилі́ контрвиві́яд І́ї РП, мі́я́уа втичкѣ́ в Інститучі́е. Наше́ та́јне сѹ́ужби́ би́уи заінтересова́не можлѣ́во́щіа́мі вико́ристані́я подчас́ во́јни броні́ бі́єльо́гічне́й, бо та́к саме́ бадані́я прова́ді́лі в лѣ́тах т́ридї́єстих Ро́сяні́е і Ні́ємци́. В 1945 ро́ку офі́цер по́льс́кѣ́го контрвиві́яду по́інформова́у о́ тим Аме́риканѹ́в. А́ле́ як бардзо́ заавансова́не би́уи те́ пра́це, ні́є ві́ядомо.

– Апо́льі́тични па́ньство́віє́ц. Та́кі ві́зеру́не́к профе́сора́ насунѹ́́ мі́ щі́ по́ лѣ́кту́ре ќсі́я́жкі́.

– Ні́гди́ ні́є ан́ґажова́у щі́́ в по́льі́тике́, ні́є на́ле́жа́у до́ жа́дне́й

партії. Ніємнієй кількукротніє
забієрау́ ґуос в квестіях, ктӯре
уважау́ за важне. Подпісау́ на
п́рикӯад л́ист протестацијни
п́речівко шиканом стосованим п́рез
вӯадзе вобец посӯу́в опозицї
увієзієних в Березіє Картускї.

– Учестнічиу́ в пропаґандовим
Конґреїє Інтельектуальістӯв в
Оброніє Покою в 1948 року ве
Вроцӯавію?

– Їст на л́ищіє польскїх дељеґатӯв,
аље остатечніє рачеј до столюци
Дольнеґо Ѓляска ніє п́риїхау́. Ніє ма
сьладу їґо удїяу́у в обрадах. Заховау́
сьїє тилько фрагмент п́риґотованеґо
п́ремӯвієнія, в ктӯрим остреґа л́удї
п́ред окручієньством і
безвзґльєднощїа војни.

РОЗМАВІЯУ́ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Маґазин Л́ітерацкї КЃІЃЖКІ
10/2018/

Подлясїє – моя мау́а ојчизна

РОЗМОВА З ЯНЕМ ЌРИШТОФЕМ
ПІЯСЕЦКІМ

– Понад декадє тему пан –
варшавіянїн – подяу́ децизї о
п́репровадзце на вієсь...

– Нієзупеу́ніє варшавіянїн і рачеј ніє

„Варшавіак”, хочіяж так вуа́снiє на початку мнiє в новим мiєшy названо. Дiєсiїч пiєрвших лѣт жичiя пѣжиуем в Щечiнiє, а пiєч колѣјних в Жирардовiє, потем допiєро биуа Варшава, аж до вiязду на Вѣгѣра Сокѣльскі (пѣд војнѣ Гродiєнскі). До Гродна оде мнiє їст 30 кiльометрѣв дроґамi, а до ґранiци з Бiяѣорусiѣ – сiєдем в лiнiї простеј. По тамтеј стронiє мiєшка мнѣство Полякѣв, ту – споро правосѣавних. Вiєкшоц осѣб старших зна тутејши вѣпѣльни јзик „по простему”; становi он мiєшанкѣ јзикѣв росiјскіґо, бiяѣорускiґо i польскіґо. Длѣ мнiє їст труднiєјши до зрозумiєнiя нiж чисти јзик росiјскі чи бiяѣорускi. Тен јзик (дiялѣкт) поволi занiка, алѣ вистѣповау на бардзо дужим обшарѣ, аж по Вiльно. Истнiєѣ навет томики поезiї з вiєршамi „по простему”...

– Чи тѣраз, по двунасту лѣтах, чуј сiї пан у сiєбiє? Зостау пан заакцептовани пѣз мiєшових?

– Тутејсi лѣдiє сѣ бардзо ґощiннi i позорнiє отварчi на нових пѣбишѣв. Дужо в тим чiєкавоцi. Сѣсiєдi шибко мнiє полюбiлi, кажды хчiѣу мнiє познач i я хчiѣуем познач

правіє каждего. То биу окрес
еуфорії, захуїснієчія єї новя країна
і споучнощія. Може теж добре єї
тутај чуј, бо в родинним Щечініє
биуа људнощ прєнієєїєна зе
вшгоду.

Запріязніуем єї з двома родінами.
Учиуем єї околици, ремонтовауем
дом, одтвориуем уякі і очищіуем з
зарослы рєшткі дворскго парку і
оточеніє їзієрек. Бо ту нікт прєз
шєщ љат ніє мієшкау, зароснієте
биуо. До такіх прац як рєноваця
уяк потрєбна їст помоц саяїєдзка,
вшак ніє міяуем машин.

З заакцептованієм прєз мієшових
бива ружніє. Тутај биуи три вивузки
на вшгуд доконанє прєз Совієтув,
вбієрано људі најљєпієј
викштауцоних, урєднікув, діяуачи
споучних, научичієлы, људі
заможнієjších... Вієкшоц ніє
вручіуа. Ніємци вимордовалы
људнощ жидовскя. Потєм биуи
рєпрєсї вчєснєго ПРЉ, теж вієљу
људі згінєуо альбо загінєуо. Нігди
мніє ту ніє узнай за свєго, аљє
овшєм, заакцептуя, аж пріяїдіє якіс
спур і достанє жімни пришніц.
Вуаєніє їдєн саяїяд прубуї заїєдієч
кавауєк моїї зіємі, другі єїє ображіу,
бо ніє позвољіуем вчійяч кїљку

д́рѣв п́ри д́родзе... І́ ю́ж ні́є ј́ст так
мі́уо. На до́дате́к і́нни сáщїяд,
нај́ле́пши п́рія́чіє́ль, зма́ру на
се́рце. Ј́го жо́на ви́їха́уа, і́х до́м стоі́
пу́сти, по́вста́уа прѹ́жні́я. А́ле ма́м
опа́рчіє́ в кі́лку о́собах і́ то мі́
виста́рча, за́вше мо́гѣ́ лы́чич на
по́моц і́ са́м хѣ́тніє́ по́ма҃м.
За́уо́жи́уем у́ щі́єбі́є ба́зѣ́ тури́стична́
званá а́гроту́ристикá, то узаса́дні́я
мѹ́ј по́бит. П́рез ти́ље лы́ат лы́уді́є
п́ривиклы́ до́ мні́є, ні́кт щі́є́ ю́ж ні́є
д́і́ві, же́ ту мі́єшка́м.

– Описивана п̣рез пана країна яві чїє
яко оаза пієкнеї п̣рироди, реґієн ніє
поддани брутальної трансформації...

– Ту би́уо чі́їжкі́ жи́чіє.

Електричнощ запровадзоно
нієдуюго пїред 1970 роком. Машин
биюо маюо, робіюо сїє коњмі,
дївїганїє, гарювка, достави
обовїязкове дїа пањства. Аїе дїа
люді з другїєї строни ґранїци, ґдіє
запровадзоно коухози, людіє по
нашеї стронїє то биїї вієїци
щєщїаїе. Биїї бїєдні, аїе в засадїє
воїїні.

Природѣ ѡудїе на вѣсї трактуѣ
бардїеї ужитково. Дрѣво як їст
дуже, то можна ї рачеї щїѣч нїж
подрївїяч. Бо щїѣте посўужи на дескї
аѡбо на опаў. Роѡнїк бива

практични, ніє ма часу бавіч сїє в
сентименти...

Країна їст пієкна – нієзвикўе взгўра,
трохє як ніск Бескїди, речкі віяце
сїє всрўд рєдўв ољшин, ласкі
пеўне грібўв і позіємек, нієбо
вигвієждоне, як нігдіє індієї в
Польше... Горяце лата. Бардзо
чисте повієтрє. Нієстети пљаг
тутєїшеї прїроди сь копанїє
жвіру вокўу Сокўукі. Ту правіє
вшедіє под гљебь їст жвір, глына
люб пїях. Дужо маўих приватних
гўрек їст розкопаних прєз рољнікўв
для позисканїя будульца на дрогі
чи пїаску на будовє. Прїльатуї
мнўство бочїянўв. Жїми сухе і
мрозне одешуї, аље може
поврўць? Пієкне сь тутєїше жїми;
гди прїчіснїє мїнус трїдієщї, така
чіша пануї, навет птакўв ніє відач,
сїєдзь гдієсь гўєбоко в ласах, а
сарни подходзь под господарства в
пошуківанїю рештек сїяна...

Нїє радзє осїєдльах сїє в поїдинкє,
втєди трєба сїє змієрїч з
самотнощїь, як я на почьтку і
тераз. Цгочїяж з другїєї строни
льєпша самотнощ в такїм пієкнім
мієїшу нїж в кавальєрце в бльоку.
Знову в мієщїє можна виїщ на
міясто і зануїрїч сїє в бежімієннім

тууміє. Цгочіяж втеди їст їще
вієкша самотнощ. Нієктўри лўдїє
сă завше самотні, навет в
товаїрїствіє, а нієктўри нігди, навет
гди сă самі.

Тутаї оїєдлăяї їїє пїрибише з
далєка. Кїлка лăт тему мєжчїзна
знад моїа купїу оїєм гектарўв з
валăцими їїє забудованїями, хчїяу
то вїремонтавач і в пїишўоцї
старєч їїє ту з жонă, алє она
змарўа і он řадко пїїїждă. Кїлка
вїї далєєї кобієта з Ўоїї їїєїї на
дужеї гїсподарце. Пїрибиўа ту 30
лăт тему. Сама їїїї на трактоїе,
мєчи їїє. Алє ма коніє і пси, ніє чуї
їїє спецялїніє самотна. Гди їст
дуже роботи, проблєм самотноцї
знїка. Бїлє тїлько здровіє бїўо. В
сăїїєднїєї вїї мїєшка орнїтольої
самоук, вієлкі знавца птакўв. Ма
дом і каваўек зіємі, пїїїхау з
Помоїа. А нїєдавно кобієта з
Варшави купїўа розпадаїци їїє
дворек зе старим занїєдбаним
паркїм і плăнуїї ту дуже їнвестицї.
Теж самотна. Як відач їднак
самотні ту чїяїгнă.

– Подлăаїє хїба нїєчєсто появія їїє
в утворах лїтерацкїх?

– Появія їїє. На пїїкуад в
„Конопієлце” Едварда Редлїньскїго,

ктўри щїё на Подлящю урођу. Акця
тего повшехнїе знанеё нїезвїкуёго
утвору точи щїё на вщї в околїцах
Суража нїедаљеко Бїауёгостоку.
Вчещнїејше оповїаданїа Редльїньскёго
теж щїё дїея на Подлящю. В
Кринках жїу і творуїу в јзїку
польскїм і бїауорускїм Сократ Яновїч
– поета, прозаїк і публїцїста. В
околїцах Бїауёгостоку мїешка Ян
Леончук, поета, ктўри прёз дуугї
час бїу директором Кщїяжнїци
Подляскї, наївїекшеј бїблїётекі в
Польше пууноцно-вшгоднїеј,
важнеёо центрум култури. В
Бїауїмстоку творуї поета Јри
Бїнковскї. Подлящїе вїбрау собіе за
мауа ојчїзнё поета Януш
Андрејчак; мїешка в Торунїю, аље
пїше гуувнїе о Подлящю і ту
наїлєпїеј щїё чуї. В Сокууце мїешка і
пїше поезї Леонарда Шубзда,
патронуяц скупїёним вокуу нїеј
мауо знанїм твурцом з околїц. Јст
вїельу поетув регїёнальних; ощродкї
култури в мауїх мїаєтах помагај
їм вїдач томїкї. Важнїм центрум
култури јст Ощродек і Фондаця
Погранїче в Сејнах.

– Кди почуу пан, же „могё пїсач і
бёдё пїсау даљеј”?

– По прїїздіе прёз два лата нїц нїе

піса́уем. Потем п̑ришу́а така остра
жіма, мія́уем дужо часу, напіса́уем
кілька віерши, п̑рерва, за рок знову
трохё. Зауважи́уем, же укúада щіё
то в цикл і стара́уем щіё
континуовач, вичісна́ч поезі́ з прози
туте́йше́го чіёжкі́го жичі́я, вспані́яуе́
п̑рироди, моі́х обсерваці́, емоці́,
дозна́нь, рефлєксі́... По кі́лку
льатах повста́у томі́к „То тілько
сьла́ди”. Цораз чё́щіе́й піса́уем
прозе́, опові́ядані́я, віерши цораз
мні́е́й і му́сі мні́е́ тєраз цо́щ бардзо
взруши́ч луб захвичі́ч, жеби
створі́ч віерш. Проза́ јст у́атвіе́јша,
можна собі́е п̑лан зробі́ч, а потем
го п̑рєкра́чач, к̑лючич, допісивач...
Јднак зачá́уем од поезі́ і до поезі́
вращам. Пу́зно зачá́уем пісач, за
пу́зно.

РОЗМАВІ́ЯУА ЕВА ТЕНДЕРЕНДА-
ОЖУ́Г

/Ма́газин Љі́терацкі́ КЃІА́ЖКІ
11/2018/

Су́ужба ду́шā і чі́яу́ем

РОЗМОВА́ З ЁА́ННА́ КУЧІ́ЕЛЬ-
ФРИДРИ́ШАК

– Су́ужа́ца то фах? Випе́у́ні́яно так
рубрі́кё „заву́д” в а́нкта́х
персона́льних?

– Очивіщіє. Кди прѣгльадами ксієґі адресове чи мельдункове, відіми, як чѣсти биу то завуд, щегульніє дља кобієт. Сужба домова в пієрвшеј поуовіє XX вієку биуа сільніє сфемінізована. В домах буржуазі сужили такжє мѣжчи́зні – камердинєри, локаяї. В домах мнієј заможнеґо мієщањства, звуаща по пієрвшеј војніє свіятовеј, затрудніяно јднѧ сужѧцѧ – так званѧ до вшисткѧго – а означауо то, жє мусі зајмовач сіє вшисткім: пранієм, спрѧтанієм, ґотованієм, пільнованієм дієчі, закупами, паљєнієм в пієцу.

– Скѧд сіє рекрутовауи? Биуо то зајчіє дорѧзне чи вієльољєтніє?

– Биуи німі з реґууи дієвчѣта вієјскѧ, дља ктѣрих сужба биуа шансѧ на вирваніє сіє з бієди. Прїїждѧуи до мієст і најчѣщїєј ніє врацауи юж до родинних домѣв. Споро працюауо так дуґо, як старчауо ім сіу. Потєм звикљє шуи до притуукув. Марія Дѧбровска опієсуї в „Дієнніках“, як одвієдіуа юж по војніє своѧ сужѧцѧ в притууку, ктѣра зајмовауа покѣј з двома кобієтами і вшисткѧ трї биуи сужѧцими. Алє вієљє розставауо сіє з посадѧ сужѧцєј, ґди виходїуи за мѧж, биу

то дља ніх певієн етап в жичію.
Биваю, же цауе жичіє вспоминауи
свой сужбѣ – міасто, віелькі швіят,
кіно, трамвај.

– Цо вхадію в zakres іх обовязкѣв?

– Оне тего вуащівіє ніє вієдіяуи,
умови биуи бардзо огѣльне,
сужаца довіядивауа шіє на
прікуад, же јст до вшисткѣго, аље
ніє бѣдіє мушіяуа прач, бо пріході
прачка. Альбо ніє бѣдіє мушіяуа
ношч вѣгѣа, бо јст чуовієк од
вѣгѣа. Чѣсто шіє оказивауо, же муші
гаровач од швіту до ноци. На огѣу
биуи прѣчіяжане праца, скаржиуи
шіє, же працюя понад шіуи. З
розкуаду праці сужацеј, ктѣри
публікујми в кшіяжце, виніка, же
паніє бардзо дбауи о то, аби
сужаца ніє „марновауа” ані
мінути. Практичніє ніє міяуа часу
на вѣпочінек. Віелькім швієтем биуо
вѣходне – цо другѣ нієдієлѣ по
поуднію ѣуб, гди пані биуа
уаскава, цо тидієнѣ.

– Як подношіуи кваліфікацї?
Учѣщауи на які курси?

– Організоване биуи курси м.ін.
прѣз Звіязек Пањ Дому чи
Стоваřiшеніє Суг Католицкіх ім.
Швієтеј Зіти, нп. заправіянія сосѣв,

льукрованія тортѹв чи робієнія
льегумін. Аље браковаѹо шкѹѹ, ніє
міяѹ кто пѹачіч за іх наукѣ, оне
саме ніє биѹи в станіє іх опѹацач.
Чѣсто учиѹи щіє од пањ, ктѹре ї
затрудніяѹи. Аље здаряѹо щіє, же
пані компљетніє нічєго ніє уміяѹа в
дому зробіч, бо вихована биѹа
вщрѹд сѹужби. Кажімієра
Іѹѹаковічѹвна, поетка, богатерка
моїї попředнієї кщіяжкі, допієро в
Румунії, докад застаѹа евакуована,
маѹц юж пієчдієщіят лѹат, научиѹа
щіє ґотовач. Вчєщнієї робіѹа то
ґрабощія, її укохана сѹужаца.

– Праца запевніяѹа ім аванс
споѹєчни і ґодіве заробкі?

– Биѹ то нієвѹтплѹіви аванс, хоч
працоваѹи чієжко і мієшкаѹи в
маѹих клїтках, званих
сѹужбѹвками, альбо в кухні на
розкѹаданих ѹѹжках, чи на
антресољі, биѹи то варункі і так
љєпше нїж те у нїх в домах.
Упосажєнія биѹи ніск, дужо лєпієї
опѹацано кухаркі. Сѹужаце до
вшисткїґо в лѹатах тїйдїєстих в
Варшавіє зарабіяѹи 30-50 зѹотих,
аље в маѹих мієстах на поѹуднію
Польскі – поѹовѣ тєґо (дља
пїркуѹаду, фартушек дља сѹужацєї
коштоваѹ окоѹо 5 зѹ). Биѹо то

нієвієље, љеч сѹужаца міяѹа
загварантоване мієшканіє і їдзеніє
„у пањства“. Їсљі затем добре я
кармієно і міяѹа свѹї вѹасні покоік,
комфорт її жичія видатніє сїє
поправіаѹ.

– Кого биѹо стач на іх затруднієніє?
Зієміян, прѣмисѹовцѹв, људі
вольних заводѹв?

– Навет убожша група інтелїгенці,
як дієннікаре чи љітерачі,
затрудніаѹа сѹужацѹ. Здараѹо сїє,
же і в родінах богатших робітнікѹв
винајмовано сѹужацѹ, юж ніє
пеѹноетатовѹ, аље так званѹ
прїходніѹ, чилї доходзѹцѹ.
Провадзеніє дому биѹо речивіщіє
часохѹонне і на цаѹим сѵієчіє
винајмовано сѹужбѹ, проблем
пољегаѹ на тим, же чѹсто
прѣрѹцано на її вѹтѹє плѣци
вшісткі домове обовіѹзкі,
„пањство“ ніє щієљіљі навет ѹѹжек.

– З „Моральності Пані Дульскї“ і
інних дієѹ љітерацкіх вієми, же
чѹстокроч сѹужиѹи хљебодавцом
также чієљесніє...

– Чѹсто досвідчаѹи мољестованія
зе строни хљебодавцѹв і биѹи
вобец ніх безсїљне. Їдине, цо
могѹи, то порѹчіч сѹужбѹ, цо

означаю, же трачіуи працё і дах над г'юва. В такі ситуаці биуа также Анієља Саљава, б'югос'уавієна Кошціуа католиц'к'го, кт'ура двукротніє учієкуа, ратуяц' ш'є п'ред зачепками пан'ув. Ч'єш' с'уужа'щих г'одіуа ш'є на реляці з х'лебодавца, бояц' ш'є утрати посади. С'уужа'це становіуи најльічнієш'я г'руп'є кобієт, кт'уре родіуи нієш'любне д'ієчі. Втеди альбо трачіуи працё, альбо оддавауи сво' д'ієцко на вихованіє родініє люб' обцим, а кажды г'рош п'ресиуауи на утр'иманіє д'ієцка. Нієр'адко зда'раю ш'є, же топіуи сво' д'ієцко в подв'ур'овим виходку.

– Вбрев ідео'логічним принцип'єм комунізму с'уужа'це функц'єновауи і в Польше Људовеј.

– Так, јднак юж на інним статус'є, биуи то юж г'оспош'є і помоце домове, „с'уужа'ца” стауа ш'є с'уовем б'ридкім. Тераз юж працовауа, ніє с'уужиуа. Ніє муш'іяуа ш'є к'апач в во'діє по пані і мо'гуа вијш' вієчорем з дому. На Заходіє тен процес трактованія с'уужа'щих як працівнік'ув зач'ау ш'є юж вчєш'нієј. У нас до ко'нца ІІ РП обовіязиваю право, кт'уре позва'љаю с'уужа'ца х'уостач.

РОЗМАВІЯЎ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Магазин Літерацкі КЎІАЖКІ
11/2018/

Рице́ре бу́ёкітне́го ќрижа

РОЗМОВА З БЕАТА САБАЎА-
ЗІЕЛЫЊСКА

– ГОПР то союшнік чи конкурент
ТОПР-у?

– Союшнік. Топровцы завше
подкрэсьляя, же кажде гўри мая
свой спецыфікё і ніёса́ зе собя
рўжне загро́женія. Трудно затем
доконивач якјс градаці. Очівіціе
Татри то јдине в Польше взніе́сїєніа
о характе́ре альпејскім, а цо за тим
ідіе випадкі в ніх ораз акці
ратункове бива́я спектакуля́рне.
А́ле нікт з нікім ніе заміе́ра сїе
лыцитовач. Старе зашўоці і
авантури дотича́це дїауа́льноці под
вспў́льним, гопрровскім шильдем
помау́у прёходза́ до лямуса і јс́лы
діс сїе́ о ніх вспо́міна, то тілько по
то, би показач, же ратовні́цтвем
муша́ ќровач лўдіе, кту́ри до́бре сїе́
на теј робочіе зна́я і потрафі́я
дїауа́ч д́ла добра воспў́льне́го,
розуме́яц рўжні́це міе́дзи ѓрупамі.

– Як вигля́да рекрута́ця ратовні́кув
татра́ньскіх? То фах виуа́чніе мё́скі?

– Ніє. Нієвиуа́чніє мёскі, хоч прёз мёжчизн здоміновани. Обецніє в ТОПР сýужа́ двіє охотнічі.
Вшисткім хётним за́, нієза́љежніє од пúчі, ставіяне сá те саме, бардзо висо́к вима́ганія. Юж на етапіє встёпним прёходза́ еґзаміни з уміє́тнощі вспіначкових, з язди на нартах поза трасамі, зе знаёмо́щі топо́графії Татр, а также з гісторії ТОПР-у. Шко́леніє їст кошовне, по́свіє́ца щіє́ му споро часу. Понадто кажды кандидат му́сі мієч дву́х тзв. чу́онкув впровадзайчих, чилі ратовнікув, кту́ри за нієго порёча́. Бієре у́діяу́ в акцях ратункових, му́сі віє́ц бич чу́овіє́км, кту́рему можна зауфач.

– Істніє́ї піє́ч типу́в ратовніцтва гурсќго, кту́ри вима́га најві́єкших квалі́фікаці́?

– Ратовні́ци ТОПР сá највшехстронні́єй вишко́лонá ґрупá ратовнікув гурсќих на щвіє́чіє. В рамах ї́дне́й о́рганізаці́ дія́уа́й в закре́шіє вшисткі́х за́гроже́нь, я́к ніє́сá зе соба́ Татри. То еве́немент на ска́льє щвіятовá. Ве Франці́ чи в Швајцарії́ ру́жне ґру́пи спе́цьялі́стув вспу́упрацу́й зе соба́, лєч спе́љеольодзи́ скупі́єні сá воку́у клубу́в яскіні́євих, ратовні́цтво

сміг'ювцове обс'юг'іване їст п'рез зевн'єт'рне фірми, с'ювом: д'ія'уанія с'я розпрошоне. Ратовніци нігди ніє докону'я г'радац'ї д'ія'уан' ратовнічих. Подкрес'ля'я, же вшистко за'љежи од по'годи і варунк'ів в г'урах. Бива, же банальна акця б'уискавічніє може п'рерод'їч с'їє в поважн'я виправ'є, д'лятего до жаднего везванія ніє подходз'я штампово і нігди го ніє багательзу'я. Очивіщ'є, с'я д'ія'уанія висоце спеціальістичне і до ніх з певнощ'ї'я на'љежи м.ін. ратовніцтво яскінієве і с'міг'ювцове.

– Кто фінансова'у ТОПР в їго понад сту'єтнієї гісторії?

– На поч'ятку д'ія'уальнощ' в'спієрал'ї дарчин'ци, ч'єсто род'їни ратованих ораз богачі обивател'є Польскі, кт'у'ри розумієл'ї засаднощ' такі с'уужби. Потем те обові'язкі п'реї'уо па'ньство, а'ље нігди ніє уда'уо с'їє спі'яч ратовнічего буд'ету. С'родкі походз'яце з Міністерства Справ Вевн'єт'рних покрива'я зазвичай 60 проц. пот'реб. Решт'є док'уада'я вієрні спонсо'ри, м.ін. П'љус, БП, Са'љева чи Скода. Обур'айцим тематем їст п'ри тим справа заробк'ів ратовнік'ів заводових. Топровієц з 40-л'єтнім стажем достаї на р'єк'є ок. 3 тис. з'у. Га'ньба,

зваживши, же то ґрупа најљепієй
вишкольоних лѹді в Польше, ктѹрих
сміяѹо можна порѹвнач хочби до
жоўнієри ГРОМ-у. Як сѹабе мусі бич
пањство, би ґрупіє 38 осѹб – бо
тиљу їст ратовнікѹв заводових
ТОПР-у – рѹцач такѹ яѹмужнѹ. А
обовіязуї іх їдночесніє нормальни
вієк емеритальни, чилї 65 лѹат!!!

РОЗМАВІЯЎ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Маґазин Љітерацкі КЃІЃЖКІ
12/2018/

Најважнієйше їст узнаніє
Читељнікѹв

РОЗМОВА З РЕНАТАЎ ПІЃТКОВСКАЎ

– Ніє ма хиба біблїєтекі в Польше, в
ктѹреї ніє биѹоби ксїйжек Ренати
Пійтковскї. Боґати доробек,
рѹжнороднощ тематична і важне
прѹсѹанія. Љітература длѹа
најмѹодших, нієцо старших, з
заїнтересованієм читана рѹвнієж
прѹз доросѹих. Іє титуѹѹв пані
видаѹа?

– До теї пори напісаѹам 35 ксїйжек.

– Дієвієчієљетнія фанка пані
твѹрчощі щегѹльніє уподобаѹа собіє
нієзвикѹє псїє гісторіє „Највієрнієйші
пріячієљє”. За моїм посрєдніцтвєм

пита: скъд черпїе панї помисѹи на писанїе?

– Рѹжнїе бива. Часамї то, цо дїеї сїе вокѹѹ нас, їст їнспїрацѹ до напїсанїя ксїйжкї. Цгцѹ оповїдач моїм чительнїком о справах, ктѹре дїеї сїе ту і teraz. Так, жеби моглї пїрїреч сїе їм з бльїска, спрѹбовач зрозумїєч, виробїч собїе вѹасне зданїе. Їнним разем хцѹ їх розбавїч, вивоѹач усмієх, поправїч гумор. Звиклѹе ношѹ в собїе нове помисѹи, осваям ї, обрацам в мисльах, шукам наїльепшеї форми, а кди їстем готова – сїядам до писанїя. А їсльї ходї о „Наївїєрнїєїших пїриячїѹѹ” – то ксїйжка укѹон, ксїйжка подієкованїе, ксїйжка пожегнанїе з наївїєрнїєїшим з вїєрних, моїм укоханим псем. Дльатегѹ їст така порушайца, така чїепѹа, як льїзнїєчїе по польїчках псїм їзикм.

– Отрїмаѹа панї вїєлѹе нагрѹд. На стронїе їнтернетовеї Видавнїцтва Льїтература читами, же в 2018 року застаѹа панї одзначона медалями за Засѹугї дльа Охрони Прав Дїєцка Їнфантїс Дїгнїтатїс Дефенсорї і Льудїєм Чинїйцим Добро. Нагроди подношѹ прїстїж панї працї? Прїекѹадаї сїе на заїнтересованїе видавцѹв?

– В моім прёконанію – так. Вядома, ми – аўто́ры лѣтэратуры дѣі́чѣі́цэі – пішэмі д́ля дѣі́чѣі і і́х узнані́е, віража́йце́ сѣ́ тым, же хѣ́тні́е сѣ́ѓай по на́ше ќсѣ́йжкі́, ј́ст на́важні́еј́ше. А́ле ќтў́ры а́утор ні́е х́чі́ау́бі б́іч до́цені́ёні прэ́стіжов́а на́грод́а? Похлѣ́бна о́піні́а ю́ри, в ќтў́рым за́сѣ́да́й фа́ховці́, зна́вці́ темату́, чѣ́шы, у́тві́ерд́за в прё́конані́ю, же пі́шэмі до́бре тексты́. Віда́вці́ те́ж у́аска́вшым о́км па́тр́а на „у́титу́уова́неѓо” а́утора.

– На́гроды́ с́а вска́зў́вќа д́ля чы́тельні́кў́в, впу́ива́й на ві́нікі́ сп́реда́жы, і́льощ спотка́нь а́уторскі́х?

– На пэ́вно с́а чы́тельні́цы, ќтў́ры купу́й ќсѣ́йжкі́ д́ля дѣі́чѣі́ ве́дў́уг та́кѓо ќльуча́. Заку́ада́й, же на́грод́а в прэ́стіжовым конкур́сѣ́ бѣ́дѣ́е ѓваран́там я́кош́ці. Вте́ды прё́ку́ада сѣ́ то на ві́нікі́ сп́реда́жы. А́ле с́а і́ таци́, ќтў́ры по пр́осту шука́й на пу́ўках ќсѣ́йжек у́любі́ёнеѓо а́утора а́льбо зда́й сѣ́ на пр́іпа́дек ч́і заві́е́рай о́піні́і зна́ёмы́х, сп́реда́вцў́в. Д́ля бі́блѣ́і́е́тека́ры о́ргані́зу́ю́чых спотка́ні́а а́уторсќі́ з пэ́внош́ці́а і́стотне́ ј́ст, ч́і ќсѣ́йжкі́ да́неѓо а́утора чѣ́ш́а сѣ́ по́пулярно́шці́а в́срў́д чы́тельні́кў́в.

Наґроди теј популярнощї
пїспарай, заїнтересованїє
біблїєтекарї возраста, хїтнїєї
запрашай аутора на спотканїя з
дїєчмі. Коуо щїє замика.

– За дїяуанїя пїриношайце дїєчїєм
радош отрїмауа панї Ордер
Ущмієху. В Альєї Кавальєрѳв в
Гуухоуазах одсуонїуа панї свой
таблїцї. Суонечнї медаль напава
думай? Інспїруй? Чїєши бардїєї чи
мнїєї нїж номїнацїї в конкурсах
лїтерацкїх? Ктѳре з вирѳжнїєнь
узнай панї за найбардїєї вїйткове?

– Мисльє, же найбардїєї вїйтковай
наґродай бїу в моїм випадку Ордер
Ущмієху. Кандидата до теј наґроди
номїновач моґай тїлько і вїуайчнїє
дїєчі. Інїцїатїва мущї вїйщ од нїх. З
рѳжнїх закайткѳв Польскї пїунїєуї
од моїх чїтельнїкѳв внїєскї, бї
угоновач мнїє Ордерем. Таї
узнанїє і зауфанїє зобовїязуї. Сама
церемонїя врїченїя Ордеру Ущмієху
їст вїйткова. Трїба вїпїч сок з
цїтрїнї і ущмієхнайч щїє на коьцу
так, якбї то бїуа суодка чеколада.
Потем їст пасованїє рѳжай. Мнїє на
Кавальєра Ордеру Ущмієху пасовау
сам Канцлїєр Мієдзїнаровевї
Капїтууї – Марек Міхальак. Сеткї
дїєчі зґромадзоне на вїдовнї бїуї

браво, ќди ста́уам на шеніє з
Ордeрeм і рўжă. То би́у вcпанія́уи
момент. Љубіѣ врацач до нiєго
ми́льамі.

– За́сіяда пані в Капіту́льє На́гроди
„Піўрко”, адресоване́ј до
дебі́юту́йцих піса́ри і і́люстратору́в.
Дља твў́рцу́в, кту́ри нiє вида́лі јще
сво́јј ксі́йжкі, конкурси ма́й хиба
ви́ятковă вартощ?

– З певно́щіă. В тим конкур́сіє
дебі́ютанчі по раз пі́єрвши показу́й
сві́яту сво́ј тексти, виставі́яя́ сiє на
оце́нѣ. Са́ у почắтку дро́гі. Нiє ма́й
јще до́свіядче́нiя, а́ље ма́й ма́рені́я і
віе́льк на́діє́ј. Звичі́єзци завше са́
о́громніє пору́шені. То дужа
п́риі́мнощ пат́реч, як одбі́єра́й сво́й
пі́єрвшă, важнă на́гродѣ. За
каждим разeм т́римам за нiх кчіюкі,
жеби по тим сукце́сіє на́писа́лі
ко́љејне, рў́вніє до́бре ксі́йжкі.

– Одна́язу́ам в сiє́чі виві́яди з
пані́й. В ко́мента́рах повта́рау́и сiє
о́кре́сьлені́я „сві́тна піса́рка”,
„сві́тне ксі́йжкі”. Одчу́ва пані на цо
діє́нь чи́тельнічă симпаті́ѣ?

– То бардзо ми́уе, ќди по споткані́ю
діє́чі подхо́дзă, би врѣ́чич мі
маскоткі, вў́асно́рѣ́чніє ви́конане
љауркі, ќди хцắ сiє́ п́риту́льіч, а́льбо

зробіч собіє вспульне здїчіє. Часем
обдарай мніє зауфанієм і показуя
свої віерше, оповїяданія. Чуї втеди,
же їст мієдзи намі якї порозумієніє,
енергія, же полюбїлі мої кїїжкі,
мї спосіб narraці і та симпатія
пїєкуада сїє на мніє яко ауторкє.
Вїєльє чїєпїих сїєв сїишє теж од
родіцїєв, научичїєлі, пањ
пїєдшкољанек. То завше чїєши,
додаї скїїдеї, утвїєрдза в
пїєконанїю, же варто пїсач даљє,
бо мам дља коґо.

– В їднеї з їнформаці вичитаїам, же
юж од пїєрвших самодієльніє
напїсаних сїєв вїєдіяїа панї, же
зостанїє пїсаркї; їнна верся ґїої,
же почїткі пїсарства вїїжї сїє з
оповїяданїямї пїсанимї дља вїасних
дієчі... Кди появії сїє тен пїєрвши
їмпульс? Як дошїо до виданїя
дебїютанцїї кїїжкі?

– Кди бїїам дієцїм, навет до ґїови
мі нїє пїїшїо, же зостанє пїсаркї.
Втеди лїчиїи сїє тїько конїє. Нїє
мїїам вїтпльївоцї, же наївїєкше
щєщїє на сїїєчїє на коњскїм сїєді
ґїбїєчїє. Цґчїїїам бич дїокеїм альбо
ветеринарєм, бїє тїько рештє
жичїя спїїдїч в стаїні і на уїждальні.
Фашинаця тїмі вspanїїїмї
звїєрїтамї нїє мїя, їст ве мніє до діс.

Аље речивіщіє, пієрвше оповіяданія напісаўам дља моіх дієчі.
Мієшкальішми втєди за ґраніцѣ і ніє міяўам достѣпу до ксіѣжек напісаних в јзику польскім.
Інтернету втєди јще звичајніє ніє биўо. А дієчі домаґаўи сіє лєктури.
Втєди зачѣўам пісач дља ніх простє, кру́тк, забавнє гісторіє.
Моім дієчієм бардзо сіє сподобаўи, зашмієваўи сіє до ўєз і прошіўи о јще. По поврочіє до Польскі постановіўам опрацовач тє оповіяданія і висўач до кільку видавніцтв. Видавніцтво Біс зареаґоваўо ентузіастичніє і вкру́тцє указаўа сіє моя пієрвша ксіѣжка „Оповіяданія дља прѣдшкольакўв”. То биўо понад 17 лѣат тєму. По діс дієнь тєн титуў јст взнавіяни і обєцни на ринку. Надаљ добрє сіє спрѣдај.

– Звієрѣта чѣсто сѣ богатєрамі пані ксіѣжек. Коніє, пси, коти... Зє звієрѣтамі появія сіє пані на окуадках ксіѣжек. Цаўѣ тѣ міўощ винієсуа пані з родиннєго дому?

– Як вспомніяўам, коніє появіўи сіє в моім жичію юж в дієчіньствіє.
Завшє тєж биўи в нашим дому кот і пієс. Чіѣґлє сіє од ніх чєґош учѣ, подівіям і увієльбіям.

– „Збѹј“, „Мрук“, „Око в око зе звїєрѧкм“, „Дїядек на гуґставце“, „Тварди орех до зґризїєнїя“, „Паљушкі“, „Щєщїє ґпі на лєвим боку“, „Мѧдра ґуова зна прїсѹовїя“, „Гебанове серце“, „Нїґди теґо нїє запомнє“, „Мої права, важна справа“, „Чїєкаве, цо бєдїє ютро“, „На вшистко їст спосѹб“, „Прїґода ма кољор нїєбїєскї“, „Љемонїядови зѧб“ – то тїлько нїєктѹре з ксїйжек Ренати Пїйтковскї. Чи в цаѹим доробку їст дїєѹо щегѹльне дља панї яко пїсаркї?

– Видаї мї ґїє, же ксїйжкї їще нїєнапїсане сѧ найважнїєше. Аље з моїґо дотихчасовеґо доробку вирѹжнїям ксїйжкє пт. „Вшисткї мої мами“. Їст щегѹльна, бо поґвїєцона вспанїяѹеї кобїєчїє – Іренїє Сендљеровеї. Її ґїсторїя моцно поруша мѹодих чительнїкѹв. Зостаї в нїх, нїє позваља о собїє запомнїєч їще дѹуго по одѹоженїю ксїйжкї на пѹѹкє. „Вшисткї мої мами“ застаѹи вїєљокротнїє наґродzone і прєтѹумачоне на їзик анґїєльскї і вѹоскї. Обецнїє тѹумачоне сѧ на їзик гебраїскї. Ксїйжка стаѹа ґїє прїчинкм до повстанїя муралї поґвїєцонїх Іренїє Сендљеровеї. В Польше мами їх шеснащїє, а ґїєдемнасти їст в Берљнїє. Пїєкнїє

жіљуэтрована пўез Мачіея
Шимановіча, в віељу шкоуах
трактована јст яко љектура. Дља
мніе то ксі́йжка вийткова і важна.

– Пані тексти читальі Віктор
Зборовскі, Анна Сеніюк, Артур
Барчіщ. Вскаже Пані уљубіёнего
љектора?

– Вимієніуа пані назвіска віељкіх
актору́в. Јстем думна, же читай
дієчіём мої тексти. Аље јщлі пита
пані о уљубіёнего љектора, то мої
ксі́йжкі дља најму́одших вспаніяље
чита Артур Барчіщ. Јго інтерпретаця
то вартощ додана до тексту. Пан
Артур наґрау́ юж шещ аудіёбооку́в
з моіх ксі́йжек і вшисткі наґране сә
по містровску. Подчас споткань
ауторскіх товариши мі заводови
љектор – Маљвіна Кожурно, кту́ра
ру́внієж знакомічіе чита фраґменти
вибраних ксі́йжек.

– Ніе моґё ніе запитач о Ґанґ
Су́одіаку́в. Як то щіё стау́о, же
зостау́а пані ауторка́ пўигу́д лыса,
сови, бобра, за́чици, јжа і ри́сія –
су́одкіх звієраку́в, кту́ре нати́хміаст
заскарбіу́и собіе симпатіё дієчі?

– По просту запропоновано мі
напісаніе шещіу оповідаць.
Богатерамі міяу́и бич ву́ащніе те

симпатичне звієракі. Ніє міяуам
впуіву на то, як звієрєта бєдѧ в
гангу. Я міяуам тилько напісач
текст о пїригодах лыса, бобра, сови,
їжа, риція і заїчици. Од їієбіє
доручіуам мухє Генрикє, жабє
Жанетє і парє інних створєнь, альє
оне ґраї роље другоплянове,
убарвіяя тилько те гісторіє.

– Тераз, кди ніє ма тєлєвізійних
добраноцек, а на вибраних канауах
баїкі можна оглядач пїрез цауи
дієнь і ноц, кїїяжкі мая їіує
пїребічія?

– З кїїяжкѧ дља најмуодших їст
так, же дієцко само її ніє пїречита.
Ктої блыкі, мама чи тата, муї
зналєзч час, би уїїящ з дієцкм і
кїїяжкѧ на кољанах. І тен вспульні
час, тен контакт їст кључови.
Дієцко чуї їіє важне, їїлы доросуи
концентруї їіє на нїм, їїлы одкуада
на бок інне справи і спїдзай разем
час, чїєшѧц їіє собѧ і кїїяжкѧ. Ніє
ма пїєкнієїшеї хвілы нїж та в
рамїєнах мами луб тати, кди
вспульніє пїреживая пїригоди
улюбїєних богатеруѧ. Можна
заїучіч рєце на шиї, достач цаууса,
хіхотач, пїрекомаїач їіє альбо задач
важне питаніє і питач так дууго,
аж мама, тата вшистка вияїнія,

помогѣ зрозумієч швіят. Екран
телевізора нігди теґо ніє застѣпі.
Заанґажує увагѣ дїєцка, випеу́ні
час, а́ле то ніє то само. Добра
кші́жка в ре́ках ро́дїца, кту́ри ма
дла́ дїєцка час і увагѣ, завше шїє
оброні.

– Чѣсто спотика шїє пані з дїєчмі,
приватніє їст пані мамѣ – моґу́аби
пані запісач ре́цептѣ на читаніє?
Та́к дла́ ро́дїцу́в, на́учичіє́лы,
бі́блїє́тека́ры, кту́ри вчі́йж за́бієґа́й
о то, би їх подо́пієчні шїєґа́лы по
кші́жкі.

– Тре́ба подсу́вач дїєчіє́м добре
кші́жкі, та́к, кту́ре ї за́інтересу́й,
захви́цѣ, розба́вій. Ту ніє може бич
мови о ну́діє. Та знієхѣ́ца до читанія
бардзо скутє́чніє. Кші́жкі мушѣ́ бич
обє́цне в до́му. Ї́шлы дїє́цко ві́ді, же
ро́дїце чита́й, же купу́й кші́жкі,
випо́жича́й ї, чієшѣ́ шїє́ німі, то теж
по ніє шїє́ґніє. У нас в до́му п́ри́юо
шїє́, же хца́ц кому́ш зроби́ч презент,
кupúми кші́жкі. На іміє́ніни,
уро́діни, под хо́інкѣ́. Дїє́чі іда́ц до
ко́леґу́в і ко́лежанек на рў́жне
уро́чисто́щі, за́бієра́уи в презє́нчіє
кші́жкі. Ніє сýо́дичє, ніє я́кш
пљу́шакі чи купі́єне нап́ре́дце
за́бавкі, тілько пі́єкне кші́жкі.
Утрва́ліуо́ ім шїє́, же кші́жка то цо́ш

фантастичного, ви́яткового, очеківаного. Презенти пр́ечієж коя́рґа́ сіє з чимс́ міу́им, пр́иїмним. Їс́лі дієцку од највчєс́нієших л́ат бє́діє товариши́уа ќсі́йжка, то юж ї́ї ніє одр́учі. Навик читанія позостаніє.

– Богатерќа ќсі́йжкі „Вієльориб” їст дієвчинка, кт́у́ра зма́ґа сіє з надміярем ќі́льоґрам́у́в. Гісторія мотиваці́на, з пр́єсу́анієм і добрим зако́нченієм. Потр́єбна всп́у́чесним дієвчинком. Подобніє як появі́яєце сіє герсторіє, кт́у́ре ма́й інспіровач ма́ує і дуже дієвчини, зах́єчач до одважних децизі́, позбаві́яч комп́лексу́в. З титу́уовим Вієльори́бем віє́лє чительні́чек може сіє утожсамі́ч. В „Твардим о́реху до зґризіє́нія” дієчі́єце проб́леми зна́йду́ґа́ генія́льне розві́язанія. Викшта́у́ценіє і до́свіадченіє да́ї пані́ свободо́є порушанія́ сіє в обша́ре гісторі́ї терапеути́чних?

– Бардзо л́убіє „Вієльори́ба”. За те́ ќсі́йжкє́ доста́у́ам Наґроде́ ім. Корне́ља Макуши́ньсќґо. Ї́стем з викшта́у́ценія соце́льоґієм, а́лє хиба барді́єґа́ помо́цне в пісані́ю такі́х ќсі́йжек ї́ст до́свіадченіє вині́каєце з бичі́я ма́м́а. Ва́жне, би

дотикаяц дїєчіѣцїх проблемѹв, нїє
попаш в штучни, напушони тон,
дїєчі од разу ґо вичуѣ. Нїє хцѣ бич в
такї спосѹб поучане. Ту трѣба
порушач шїѣ на паљушках.

Подсувач можлїве розвїязанїя так,
жеби чительнїк прѣконауѣ шїѣ, же нїє
такї дїябеуѣ страшнї і увїєрїуѣ, же
хоч бива чїѣжко, можна порадїч
собїє з прѣчївнощїамї льосу.

– Уваґѣ в панї доробку звраца серїя
„Воїни Доросѹих – Гїсторїє Дїєчі“:
„Вшисткї мої мами” чи „Гебанове
серце” подеїмуѣ нїєуатве темати
зрефероване з перспективи дїєцка.
То їст вієлька умїєїтнощ утрїмач
високї позїєм артистичнї і етичнї,
а їдночешнїє прѣдставїч проблем
так, би дїєчі вѹащївіє ґо зрозумїауї.
Патрї панї на швїят очамї дїєчі, би
виховач ї на мадрїх, льепшїх
доросѹих?

– Такї цель мї прїшвїєца.

Видавнїцтво Љїтература створїуо
швїєтнѣ серїє воїннїх гїсторїї дльа
дїєчі. Ѓстем прѣконана, же дїєчі маѣ
ґуѹд гїсторїї правдївїх. Сѣ їх
чїєкаве. А кдї їще богатерем їст
дїєцко, шибко шїѣ з нїм утожсамїяѣ.
То вспанїяуѣ окая, би трїмаѣц
чительнїка за рѣкѣ, попровадїч ґо
щїєжкамї воїни. Показуѣц ѣ в

ружних одсуонах і помагаџц
зрозумієч тамтѧ речивістоц.

– Дієкуџц за розмовѧ, запитам јще о
најблыжше пљани видавніче.

Працуј пані над кољејнѧ ксіѧжкѧ?

– Працуј над новѧ ксіѧжкѧ. Ніє бѧдіє
уатва. Впіше ціє в серіє „Војни
Доросуѧх – Гісторіє Дієчі”.

Знаѧзуѧм темат, по ктури ніє
цієгнѧу до теј пори жаден аутор
пішѧци дѧѧ дієчі. За ніц ніє
здрадзѧ щегууѧв.

РОЗМАВІѧУѧ МОНІКА ЇМОНІТЗ

/Маѧзін Љітерацкі КЇЇЖКІ
12/2018/

Замкнієте акта Їігурімі

РОЗМОВА З МАУГОЃАТѧ РЕЈМЕР

– Цо виружніѧуо Аѧбаніє в
ївіатовим обозіє крајуѧ
комуністичних?

– Гісторици уживаѧ часем
окреїєніѧ „аѧбањскі стаїнізм”,
жеби подкреїѧч, же аѧбањскі
систем биу повтуїєнієм
стаїновскіј стратегії страху, з
регуљарнимі чисткамі в обозіє
вудзи і культури, з вієзієніѧмі
польітичнимі, працѧ прімусовѧ,
апаратем тотальнеј інвіїїѧці і

каранієм обивательї за контакти зє
свіаєм зєвнєтрнім. Оповієщі
нієльічних туристѹв о комуністичнєй
Альбанії прїпомінає діїєїше рєльацї
з Корєї Пууноцнєй. Јден з моїх
богатерѹв повідіяу: „Вправдіє ніє
мієльїсми обозѹв, ктѹре прєрабіяуи
льудї на мидѹо, аьє мієльїсми
наїьєпієй стрєжонє ґранїцє на
свієчіє”. Комуністична Альбанія
биуа замкнієтѧ твієрдзѧ, з
ґранїцами пїьнованими прєз
стражнікѹв, ктѹри мієльї право
застрєльіч кждєго, ктє прѹбовау
учієц. Коїєїним аспектем
взмацніяяцим механїзм террору
биуа одповієдіяьнощ збієрова – за
вистєпек їднєй особи карано
пощєгѹльних чѹонкѹв родїни,
наїчєщїєй зєсуанїєм в одїєгѹє
рєєни Альбанії, утратѧ працї аьбо
заказем студїєванїя.

– Як то можїьвє, жє Енвер Года
пановау так дѹуго?

– Одкѧд зостау прївѹдцѧ партїї
комуністичнєй в 1943 року, рѧдіу по
стаїіновску, а фальє чистек
повтарауи сїє цє кїька љат. Цгочбї
в 1951 року розстрєльано 22
їнтєїьктуальїстѹв, оскаржонїх
бєзпєдставніє о прѹбє замаху на
амбасадє совієцкѧ. Нікіта Цгруцов

би́у в очах Гохги најгоршим
шкодні́м, а сама Альбанія узна́а
Зві́язек Ра́дієцкі за збит
ревізе́ністични юж на поч́атку л́ат
шеш́дієс́їятих – і зерва́а братні
союш. П́ри оказі́ ко́лејних зміян
союши по́літичних репресі́ спада́уи
на л́ояльних дот́ад чу́онку́в парті́ї –
в 1948 року на „ю́госу́авіянчику́в”,
а в л́атах шеш́дієс́їятих на
„совієтчику́в”. В л́атах
с́іедем́дієс́їятих, ѓди на с́вієчіє квіту́
рух гіпісовскі́, п́рез Альбані́є п́решу́а
ко́лејна віє́лька фа́ља репресі́ в́ср́уд
міністрóв і л́уді культури. В часах,
ѓди в Польше 10 м́лн л́уді запіса́уо
с́іє до Со́лідарно́щі, Го́да р́а́діу́ без
с́ляду́в яќко́львієк опози́ці. Змару́
споко́їніє ве в́уасним у́ужку, в 1985
року.

– З чегó вині́кау́и ї́го по́літичне
во́лти?

– Зерваніє з Ю́госу́аві́я би́уо
результатем страху п́ред
зві́єкшаніє́м с́іє в Альбані́ї впу́иву́в
Ё́сипа Броза Ті́ти. По другі́єј во́їніє
с́віятове́ј Альбанія би́уа зві́язана з
Ю́госу́аві́я в́спу́льн́а уні́я ва́љутов́а,
росу́о уза́љежніє́ніє ѓосподарскі́
альба́ньскі́ од ю́госу́ові́янськí і Го́да
обаві́яу́ с́іє, же Альбанія зостаніє
вху́оніє́та п́рез са́с́іяда́ яко́ с́іу́дма

республика. Використаю вієц
конфлікт Тіти з Москвѣ, би одчіяч
щіє од Югославії. Зерваніє зє
Зв'язкѣм Радієцкѣм становію
результат одвілжи в краях бльоку
вшгоднієго – Годѣ позостаю вієрни
Сталінові, а поза тим ніє хчіяю
згодіч щіє на плѣни Цгруппова
вобец Альбанії, ктѣри відіяю в нієї
їдиніє краї ролянічи. Розстаніє з
Цгінами теоретичніє вишю зє
строни альбанскі, аљє де факто по
кількунасту лѣтах помпованія їнѣв
в альбанскѣ господаркѣ Цгіни
узнаю, же тен союш ніє даї ім
коріщі і скупію щіє на пошеранію
впѣивѣв в Африцѣ. В тим самим
чащіє Цгіни навійзаю контакти зє
Станамі Зїдночонимі, тотєж Годѣ
витуумачію лѣудові зерваніє союшу,
оѓуашайц Цгіни країм
ревізєністичним.

– Чи в Альбанії розлічно щіє з
прѣшющіѣ?

– Розлічаніє з прѣшющіѣ трѣва, аљє
їст обарчонє вієльома проблемамі.
Допієро в остатніх лѣтах повстаю
чтєри музеѣ документуѣцє
альбанскі комунізм і апарат
террору – тріє в Тіраніє і їдно в
Шкодѣ. Діѣюая рѣжнєго родзаю
орѓанізаці і фундаці старѣцє щіє

збірач свіадецтва паміёчі. Надаь
їднак ніе отварто акт Їігурімі
(таінеі польці), хоч в 2016 року
повоуано до жичія урђад, ктұри
зајмуј їіе удостёпніянїем течек
офіаром систему і іх рођїном. Пануј
їднак прёконанїе, же зе взгльёду на
польітічне впуіві биуіх комуністұв
дотарчіе до правди їст юж
ніеможльіве, а офіари надаь мувій о
страху прёд розгрёбіванїем
прёшуощі.

– Натрафіуа пані подчас свего
побиту на якщ польонїца?

– Гїсторїе о редакціі польскї Радїа
Тїрана врацауі в розмовах з
Альбањчиками, аље відїяуам, як зуе
емоцї будїу Кажіміеър Міяу – симбоь
комуністичнего фанатизму. Дужо
уатвіеі биуо розмавіяч о папіежу
Яніе Павље II і мічіе Соьїдарнощі.
Всърұд альбањскїх інтелектуальїстұв
бардзо популярні сь Вітольд
Гомбровїч, Чесуав Міуош і Вісуава
Шимборска, її віерше відїяуам
віельокротніе в альбањскїх ґазетах і
на Фацебооку альбањскїх знаёмїх.
Натомїяст најбардіеі дискутовань
польскь ксїйжкь їст здецидованїе
„Фердидурке”, щегұльніе всърұд
муодїх – відзё, же дља ніектұрїх
їст она важним пунктем одніеїенїя.

Вієм, як вієљу Пољакӯв захвица ċіє Альбаніѧ на вакацѧх, сѧ уречені јј пієкнем і сердечнощіѧ мієшкањцӯв, дієкі тему Пољска з імпетем появиуѧ ċіє в ċвіядомощі Альбањчикӯв, хоч чєсто прєз призмат стереотипӯв.

– Якѧ прїшӯощ врӯжи пані тему пањству?

– Альбањскі премієр Еді Рама повідіѧу остатніє, же в Альбанії жиї ċіє так само як ве Вуоших, а под нієктӯримі взгльєдами навет љєпієј, цо вивоуѧуо обурєніє. Партія Соцѧлістична јст знакоміта в будованію позитивнєго прєказу і пієљєгнованію альбањскј думи, аљє људіє цораз ґорєј зношѧ рѧдовѧ пропаґандє. Остатніє прєз медіѧ прєточіуи ċіє статистикі, ведљє ктӯрих 79 проц. мӯодих мӯві, же в кѧждєј хвіљі виїхѧљіби з краю, ґдиби тилько моґљі. По јднеј строніє мами цораз љєпше всказнікі економічне краю, по другієј – кољєјнѧ, мільчѧцѧ фѧљє єміґраці, іґнорованѧ прєз рѧд. Шансѧ дљѧ Альбанії сѧ: розвӯј туристикі, реформа виміѧру справієдљівощі, ктӯра ма усунѧч скорумпованих сєдіӯв і прокураторӯв, і отварчіє неґоцяці уніјних, цо бич може

настапі в пришуім року. Пригнёбія
мніє натомяст ароганця політикув,
скаља іх повіязань зе свіаєм
престёпчим і катастрофальни стан
систему едукації, ктўрему ніє
помогўа хибієна реформа
школьніцтва вижшего.

РОЗМАВІЯЎ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

Магазин Љітерацкі КЅІЃЖКІ
12/2018/

Корона альбо щмієрч!

РОЗМОВА З ВІЁЉЕТТА ВІЄРНИЦКА

– Ктўра з богатерек ксьйжкі
виварўа највіёкши впуів на дієї
Росії?

– Ніє да щіє удієльч јднозначнеј
одповієді, бо опісане кобієти жиуі
в рўжних окресах гісторичних і
рўжніуі щіє од щієбіє под взгльёдем
особовощі. Каждая з ніх одеграўа
свой вўасна рольє в дієях Росії, а
вієц ніє ма јднольітеј скаљи, ведўуг
ктўреј можна ј оцєніч. Вимієніє тїи
особи. Ёаннє Грудіньска, гдиж дієкі
јї маўжењству з вієлькім ксьієчієм
Константим змієніўа щіє льініа
сукцєсі росіјскго трону – замієст
цєсаља Константего І рїдїу Мікоўај
І. Цгочіяж ніє јстєм звољєннічкї
пісанія гісторії альтєрнативнеј,

чѣсто застана́вляю́ць, які́ ўплыв на
жыццѣ́ Кра́льства По́льска́га мя́ўбі
закоханы́ ў По́льшэ цар Константи́?
А́афія́ Груше́цкая́, по́ніе́важ бы́ўа
пе́ршая ро́сы́йская́ фе́міністка́, д́ля
кту́ре́й права́ ко́біеты́ означа́ю
права́ ч́ю́віе́ска. І́ врэ́шчы́е Матильда́
Кра́е́цкая́ – за́поча́ткова́ўа́ т́рыумф
ро́сы́йска́га́ ба́лету́ на́ с́віе́чы́е. А́ ў
п́рыпа́дку Ю́ліі Га́ўке мо́жэмы́ м́у́віч
на́вѣ́т о́ ўплыві́е на́ ска́лье́
е́ўропе́йская́. Ї́ пота́мек то́ обе́цны
ќро́ль Гі́шпані́і Фелі́пе. Ќс́і́я́жэ́
Фі́ліп, ма́ж Е́льжбі́еты І́І, ё́́ст і́і
пра́вну́км, чо́ означа́, же́ ко́лье́йні
ќро́льові́е Англі́і́ по́ходзя́ ў́ прасте́й
лі́ніі́ од По́лькі.

– На́йба́рдзі́ей трагі́чны́ лё́с спота́ў
Ма́рынэ́ Мні́шху́вна́?

– Ні́е́ва́тплыві́е́ так. Зма́ру́а ў́ ві́еку
за́ледві́е 26 ле́таў, бы́ўа́ с́вія́д́км
с́міе́рчы́ сво́ё́го́ д́іе́цка́, а́ оста́тні́е
ле́та е́гзі́стен́цы́ ста́нові́ўа́ ту́ўачка́,
ні́е́во́ля і́ ч́і́я́гу́е за́гро́жэ́нне́ жы́цця́.
По́за́ тым до́ Ро́сі́ трафі́ўа́ ні́е́ з
в́у́асне́й во́лы́, т́ілько́ на́ жы́ценне́ о́́́ца
пра́гна́це́го́ подні́е́щ прэ́стіж́ сво́́ё́го
ро́ду́ по́п́рэ́з ма́у́же́ньство́ ц́у́ркі́ з
ре́комым ќ́і́е́чы́ем Ді́мі́т́ре́м. З
дру́гі́ей стра́ны По́лька́ пра́гна́ўа́
за́щит́у́в і́ ро́зко́шова́ўа́ с́і́е́ по́зі́цы́я
ро́сы́йска́́й ца́рыцы́. По́ с́міе́рчы́ ма́жа

ніє скориста́уа з можли́вощі вия́зду до о́јчизни, бо по́врѹт до ста́ну по́льскѣ́ шля́хчія́нкі би́у́би д́ля ніє́́ зніє́ваѓа. Прагнѣ́уа одзиска́ч утра́цон́а ко́ронѣ́ на́вет за це́не в́уа́снеѓо жи́чія. За́тем трагі́чни ко́ніє́ц Ма́рини по че́щї ви́ніка́у з її в́уа́сних а́мбіці́. „Ко́рона а́льбо с́міє́рч!“ – ма́вія́уа.

– На троні́е за́сія́ду́а те́ж А́гафі́я Ѓруше́цка...

– Па́нова́уа крѹ́тко. В хви́лі с́льбу́ з Фіе́доре́м мія́уа ле́двіє́ 17 л́ят, а зма́руа ро́к пѹ́́зніє́́. Би́уа́ і́днак ба́рдзо до́ржа́уа і мія́уа с́віядомо́щ сво́ї́ вартос́і. По́дчас ѓди Ро́сянкі́ ца́укові́чіє за́љежа́уи од во́лі своі́х о́јцѹ́в а́льбо ме́жѹ́в і ніє́́ ми́сьла́уи о п́реу́амані́ю те́го шге́мату, А́гафі́я ви́ража́уа в́уа́сне зда́ніє́ і віє́дія́уа, че́го х́це. То в́уа́сніє́́ По́лька і́ її ма́ж Фіе́дор ро́бі́лі піє́рвше́ кро́кі ку е́уро́пеіза́ці Ро́сі. По́піє́рау́а ма́у́жонка, ѓди те́н каза́у своі́м дво́ра́ном но́сїч е́уро́пе́йскѣ́ у́бра́нія за́мія́ст тра́диці́йних ро́си́йскі́х ша́т. А́ље п́реде́ вши́сткі́м она́ – на в́уа́сним п́ри́куа́діє́ – ви́прова́ді́уа ко́біє́ти з до́мове́ї ізо́ляці́ і у́ста́нові́уа і́нститу́цї піє́рвше́ї да́ми. Ка́зау́а по́ста́віч свѹ́́ј тро́н обо́к ме́жовсќоѓо і ра́зем з ні́м п́ри́ймо́вау́а

заґранічне дељеґацї.

– Жичієрис Матильди Крєсіньскї їст на вскроґ гољливоодзкі...

– Навет најљепши шенаїста ніє вимисльїуби жичія так пеўнеґо пїриґїд! Коханка трєх Романовїв, жона їднеґо з нїх і matka їґо дієцка, вибітна танцерка о оґромних впуївах на двоґе і в театрє. Я їднак подівіям в нїєї упїр і консеквенцї. Запраґнєїа зостач најљепшї росиїскї баљерінї і дїжиїа до цєљу з жељазнї консеквенцї. В її ґїовіє нїґди ніє засвітаїа мисль, же ніє засуїґуї на цоґ, альбо же цоґ її сїє ніє наљежи. По револьуцї бољшевіцкї страчіїа правіє вшистка, аље одродіїа сїє як фенікс з попієїїв. Ніє розпамієтїваїа пїрешїощї, лєч заїожиїа на еміґрацї шкоїє баљетовї і однієсуїа сукцес педаґоґїчни. Вчіїж може їнспїровач.

РОЗМАВІЯЇ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Маґазин Љїтерацкї КЃІЃЖКІ
1/2019/

Ѓљади Ѓїґальїна

РОЗМОВА З АНДРЄЇМ
СКАЉІМОВСКІМ

– Гдиби ніє Пољска Људова,
богaтер ксїяжкї „Ѕїґaльїн”
позостаўби aнонїмови?

– З певнощїя їґо назвіско ніє бїуоби
розпознавальне в скальї цаўеґо
краю, aље в Варшавїє пїредвоїннеї
Ѕїґaльїновїє бїльї коярїенї наїпїєрв
яко продуценчї кефірўв, a в тїречїм
покољенїю юж з проїктованїєм
љуксусових камїєнїц. Јўзеф Ѕїґaльїн
наїправдоподобнїєї пошедўби в
сьади брачї Романа і Гїреґора.
Јжељї ктось бї пїсаў о нїм ксїяжкї, то
рачеї з zakresу гїсторїї архїтектури
нїж гїсторїї пољїтїчнеї.

– Чему вспїєраў комунїзм?

– То їст пїтанїє унїверсальне –
дљачеґо ъудїє ся в станїє так
гўёбоко вієрїч в якясь їдеољґїє.
Можна то тўумачїч фашинаця, тзв.
укяшенїєм геґљовскїм їтд. В
пїпадку Ѕїґaльїна значенїє мїяўо
также їґо жїдовскї походзенїє.
Помїмо теґо, же походїў з заможнеї
ї засимїљованеї роїїни, в значнїм
стопнїю укштаўтоваўи ґо вїдарїенїя
пољїтїчне двудїєстољечїя
мїєдзївоїннеґо. Мўоде пањство
пољск борїкаўо сїє вўвчас з
гўёбокїмї поїїяўамї споўечнїмї, в
љатах тїрїїєстїх ХХ вієку дошедў
до теґо їще антисемїтїзм. Дља

Жидѹв најчѣстшѧ опця вибору биѹ
сиѣнізм (рѧдієј опця ППС-овска)
аьбо вѹащніє комунізм, ктѹри в
сфеѣ деклѧрацї закуадаѹ
повшехнѧ рѹвнощ. Їґаьлїн ґѹѣбоко
вієриѹ в тѣ ідеольогїѣ. Теј віяри ніє
захвіяѹа ані щмієрч брата Ґґеґоґа
розстрѣьанеґо в Москвіє в чащє
стаьїновскїх чистек, ані еґзекуця
Романа в Катинїю. Тѹумачиѹ то
собїє по лѧтах бѹѣдамі систему,
аьє ніє вініѹ комунізму яко
їдеольогїї самеј в собїє. Умієраѹ
їднак в станїє воїнним ґѹѣбоко
розчаровани польітікѧ ПЗПР.

– Дїяѹальнощ Бїюра Одбудови
Стоьїци будї контроверсї...

– Скупїяѹо лѹдї, ктѹри хчїєлї
будовач по воїніє нове мїясто –
вольне од бѹѣдѹв урбанїстичних і
нієдоґоднощї давнеј Варшави. Биѹо
їдночещніє наґѣдїєм вѹадз
польітичних, ктѹре форсоваѹи
вієькі пьан пґебудови споѹечнеј.
Постуьати лѣвіцових архїтектуь
споткаѹи щїє з замієґенїямї
комунїстуь. Упаньствовїєніє ґрунтуь
варшавскїх даѹо можььвощ
нієскрѣпованеґо пьанованїя на
нієспотиканѧ дотѧд скаьь, а
заразем вируґоваѹо з процесу
одбудови приватни капїтаѹ.

Дециденчі БОС-овши вієдієлі, же
їжелі занієхай радикальних кроків і
позоставіть передвоїнну забудову, то
юж ніє уда їм сіє пўзнієй її розебрач
под шерок артеріє, плаце ітд.
Гўвне спори, як вўвчас точноно в
працовніях урбаністичних,
дотичиуї тєго, на іље нове міясто
ма бич повтўрєнієм, а на іље
запрєченієм Варшави прєдвоїннєй.
Нікт їднак – навет консерватори –
ніє закуадау, же бєдіє то докуадна
одбудова. Натоміаст вієльк
вибурєнія под будовє Пауацу
Культури і Наукі биуї подиктованє
взгльєдами політичними. В тим
реєніє плановано нове центрум
міяста і кди падуа зє строни
совієцкї офєрта сфінансованія
вієжовца, вўадзє ніє міяуї
вїтплївощі, же наљежи зробіч
вшистко, жеби уможлївіч їго
будовє – навет коштем 3000 ізб
мієшкальних! Остатєчніє стану
ПКіН, аље ніє укоњчоно обудови
вієлькго плацу, ктўри сіє прєд нїм
розпощієра. То драмат
урбаністични, ктўри в тим мієйшу
трва до діч.

РОЗМАВІЯУ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Маґазин Љїтерацкі КЃІЃЖКІ
1/2019/

Суювіяньска Мама Гёщ

РОЗМОВА З МАЎГОЎРАТА СТРАЎКОВСКА І АДАМЕМ ПЁКАЛЬСКИМ

– Як зачёўа ёй ваша прыгода з
„Мамă Гёщя”?

Маўгоўрата Страўковска: Зачёўа ёй
мой фашинацъ гісторіямі і тэкстамі,
ктўре ёй тэраз в збіёре „Мама Гёщ”
знайдўа. Ёды юж трошкё тэкстўв до
кёйжкі повстаўо, то прысуаўам ј до
видавництва Бајка, до пані
Катаріні Шантир-Крўльіковскј. А
потем трафіўи оне до пана Адама
Пёкальскго, ктўри юж ніе міаў
вищја.

Адам Пёкальскі: Ніе міаўем.
Вуащівіе міаўем вищје, аље пројкт
бардзо мі ёй сподобаў. Теж јстем
фанем оригінальных ангіельскіх
віершикув і урёкуи мніе спольщенія
пані Маўгоўрати. Подобаўа мі ёй та
субтельна рўжніца, ктўра при
зміяніе јзика прёсунёўа трохё
чійжар в ніектўрих тэкстах. В јзыку
ангіельскім биўи оне бардјей
костичне, а в спольщенію
(умўвільісми ёй, же то ніе јст
прёкуад, лъеч спольщеніе) віершикі
стаўи ёй нагље бардјей лъіричне.
Піервотніе мищљаўем, же іљустрацј

бѣдѣ страшно, потворковате, така
вікторіяньска макабра. І наглье
оказауо щѣ, же рисуј квіяткі, дужо
рошльіннощі, же то юж бардієј
взорніцтво ангієльскѣ ніж те
окропнощі...

Мауґората Страуковска: ...
прѣпіѣкне пејзаже, ружне детаље в
убранію...

Адам Пѣкальскі: Так, і мімо же то јст
надаљ ангієльскѣ, то јст зупеуніє
інне, ніж собіє пієрвотніє
виображауем. По просту дауем щѣ
попровадіч спольщенію пані
Мауґорати, ктѹре, мам враженіє,
биуо бардзо льіричне.

Мауґората Страуковска: Ніє вієм,
чи јст бардзо льіричне, аље на
певно ніє јст упієрне.

Адам Пѣкальскі: І ніє јст теж
костичне!

Мауґората Страуковска:
Повієдіяуабим, же оно јст жичльіве.

Адам Пѣкальскі: Чієпѹе... Ніє вієм,
як҃го сѹова ужич, жеби то з҃грабніє
збр҃міяуо, бо „міѹе” то ніє јст добре
сѹово. Жичльіве, аље я чуѹем теж
тен льіризм, дељікатнощ.

Мауґората Страуковска: Ностальгіє

до давних речі?

Адам Пёкальскі: Ніє, такя
сúовіяньскя розльєвнощ!

– Гумор гуморем, а які јст ваш
стосунк до „Мами Гёці” тєраз, кди
повстауа піёкна ксіяжка?

Мауѓората Страуковска: Но, хіба
кохами я обої?

Адам Пёкальскі: Так, аље я сіё јј јще
добре ніє прїјрауем. Дїсіяј пієрвши
раз взїяуем до рёкі видруковани
єѓземпляр. Мушё допієро усіящ,
прї дієнним śwієтље зобачич, як то
вшиєтко вишуо, чи јст так, як собіє
запљановауем. Аље вигљада
культуральніє... мисльё (смієх).

Мауѓората Страуковска: Я ксіяжкё
огљадауам юж в розмаїтим śwієтље
і моғё запєвніч, же цудовніє вишуо.
Шата ґрафічна і виконаніє
фантастичне. Вуащівіє вшиши,
ктўри працювалїсми прї теј
ксіяжце здалысми єѓзамін.

РОЗМАВІЯУА МАУЃОРАТА ЯНІНА
БЕРВІД

/Маґазин Љїтєрацкі КСІЃЖКІ
2/2019/

Бєрёсінґо –спєцяльїста од јзика

РОЗМОВА З ПАВЇЄМ БЕРЄСЕВІЧЕМ

- Чи яко хуопієц ма́риуе́ш о заводіє піса́ра?
- Яко хуопієц ма́риуе́м, жеби зостач піука́рем. Тренінгі, мече, го́лье, пухари – так собіє виобража́уем свої заводове жичіє. Яко Берё́сінго, гвіязда Барце́льони. Нієстети ніє познано щіє на моім та́льєнчіє, дльате́го му́сїяуе́м задово́льч щіє пісанієм. „Піука́р” і „піса́р” то бардзо подобне су́ова, вієц в суміє ніє їст так з́лье.
- Вибієра́йц ќрунек студіу́в, брау́єш под увагё́, же ќдиш бё́дїєш ту́умачем чієкавих ќсїяжек?
- Студіё́вауе́м фі́льо́логіё́ ангіє́льска́ і хиба речиві́щіє вибієра́йц тен ќрунек, мѓльщіє виобража́уем собіє щієбіє́ яко ту́умача. А́ље на студі́ях заінтересова́уа мніє вца́ље ніє льі́тература, а́ље јзико́знавство, нау́ка о најгё́нія́льніє́jším лудзі́кім вина́язку, чі́льї јзика. Пу́зніє́ј ца́уа моя заводова дї́яуа́льнощ в які́мщ стопнію́ дотичи́уа јзика. Би́уем научи́чіє́љем ангіє́льсќго, пра́цовауе́м над су́овні́камі, ту́умачи́уем ќсїяжкі́, те́раз та́кже пішё́. На́вет на спотка́ніях ау́торскі́х гу́увно́іє міє́льё јзі́кім і

чіяґнє за јзикі.

– Јсте҃с ҃вієтним тўумачем. Твўј пўрекуад к҃їяжек Љуци Мауд Монт҃гомери „Аніа з Зієльоне҃го Взгўра” і „Аніа з Авонљеа” (Скўрат) зискуя узнаніє у мўодих читељнікўв, аље яко пісаў јсте҃с увієљбіяни пўез мўодших і старших настољаткўв. Чи таќ узнаніє і подів додај ҃їу і помисўўв, чи поведуж, же хчіаўби҃с одпоча҃ч?

– Обавіям ҃їє, же з тим увієљбієнієм трошкє пўесадіуа҃с. Овшем, спотикам ҃їє з вієльома симпатичнимі реакціямі осўб, ктўре цо҃с мој҃го читауи, аље здецидованіє ніє јст так, же ніє мо҃҃є ҃їє опєдіч од фанўв. Кажде міує сўово, похљебна рецензя чи симпатични впіс на Фацебооку справія мі о҃ромна҃ радощ і мотивуј до даљше҃го пісанія.

– А читељнікўв до читанія твоіх к҃їяжек... Љубіш сам вими҃льац темат своіх к҃їяжек, чи вољіш, ҃ди пропонуј ҃о видавніцтво?

– Цгиба вољє сам вими҃льац темати, а вўащівіє најєпієј, кди оне вими҃льај ҃їє саме. Најміљеј пісач о тим, цо чўовієка порушиуо, здуміяуо альбо заљазуо му за скўрє.

Чёсто јднак сїё здра, же нїц ма́дрего в данеј хві́лі вимис́льч нїє мо́гё. Втеди сугестіє видавци бардзо сїё п́ридај. То нїє значи, же за ка́ждим разем мушё з нїх ско́ристоч. Нієраз бива, же по просту ќруя ми́сьлі на нове тори, ѓдієс, ѓдіє кри́я сїё цау́км нієсподієване помису́и.

– ... зго́дніє з пові́дзенієм „цо двіє ѓуови, то нїє јдна”. До кт́уреј зе своїх ќсїяжек чёщїеј за́гльадаш і д́ляче́го?

– В́уащївіє р́адко за́гльадам до моїх ќсїяжек по ви́данію. Цги́ба бо́ј сїё, же зна́дё в нїх цо́с, цо моїм зда́нієм дау́оби сїё јще по́правіч, а вче́снієј яко́с нїє звр́учіуем на то ува́гі.

Факт, же ю́ж нїц нїє можна зроби́ч, бардзо мніє стресу́ї. Ви́йтек стано́ві ќсїяжка „Чи піса́ром бурчи в б́рху?”. Јст то збіу́р вієрши бе́да́цих одпові́діямі на најче́стше л́уб најді́внієјше пита́нія, я́к мі за́дано на спотка́ніях ау́торскі́х. Чёсто на ко́љејних спотка́ніях ко́ристам з теј ќсїяжкі як зе щїа́гавкі. „Цо пан најбарді́єј л́убі јщ?” – пита́ кто́с на спотка́нію, а я нїц нїє мушё вимис́льч. Отві́єрам ќсїяжкё і чита́м. Ви́года.

РОЗМАВІЯУ́А МАУ́ГОР́АТА ЯНІ́НА

БЕРВІД

/Маґазин Љітерацкі КЃІЃЖКІ
2/2019/

На поўудніе од 38. рўвнољежніка

РОЗМОВА З МАРЧІНЕМ ЯЦОБИ

– Моторем швіятовеј моди на Кореё
їст К-поп?

– К-поп то кореањска музыка
популярна, чилі потёжни юж діс
прёмисў креативни, продукуяци
діеїятки зеспоўўв і сольістўв ораз
генеруяци віельоміліёнове зискі ніе
тылько в самеј Кореі, аље вўащівіе
юж на цаўим швіечіе. К-поп то ніе
тылько музыка, аље таніец,
відовіско і певіен візерунок гвіязди.
Особи ніезвикље задбанеј, моднеј,
аље прі тим скромнеј і достёпнеј.
Гвіязди К-попу сǎ дља своїх мўодих
фанўв трендсеттерамі, напёдзай
модё на окрешљони убіўр, макіяж
чи захованіе. Діёкі нім появія шіё
попит на кореањскǎ косметикі,
кухніё чи наукё јзика кореањскǎго.
Кореа будуј свой розпознавальнощ
попрёз К-поп і то од разу в
најчіекавшеј ґрупіе одбіёрцўв –
всрўд настољаткўв, ктўри сǎ ніе
тылько важнимі консументамі самі в
собіе, аље ктўри впуивай рўвніеж

на консуменцкі захова́ня своїх ро́дін. А зате́м можна пові́дієч, же на шві́ятове́й популя́рнощі К-попу ко́риста́я шє́роко інне сектори кореа́ньскі́й го́спода́ркі.

– Як вия́сніч ѓлоба́льні сукцєс тамте́йших серіа́лі?

– П́реде вши́сткі́м са́ бардзо добримі́ продукція́мі од строни́ техні́чне́й. Гра́ акторска́, пра́ца камери́, шві́яту́о, д́ьві́єк – то вши́стко, д́іє́кі кореа́ньскі́му перфекц́єні́змові́, взно́сі́ ло́ка́льне продукц́і́ тє́лєві́зі́їне на ніє́звиклє́ високі́ позі́єм. Ё́днак п́ри́чія́га́я оне публі́чнощ міє́дзина́ротовá ѓу́увніє́ д́іє́кі дву́м р́ечом: романти́чним шєна́ріюшом і́ показані́ю атра́кці́їне́го сті́љу жи́чія. Чє́сто обра́ца́я ші́є во́ку́у мотиву́ мі́уощі́ пари́ м́уодих́ л́уді́ на п́рекў́р по́дія́уом спо́ує́чним і́ ніє́п́рихильно́щі́ ро́дін. Ніє́ може́ми п́ри́ тим запо́мніє́ч о шві́є́тних серіа́лях гі́сторичних, ктў́ре п́ри́чія́га́я зупе́у́ніє́ чим інним: показу́я ніє́звикў́е інтри́гі́ дворс́кі́, про́му́я віє́дзє́ о гі́сторичним д́іє́ді́цтвіє́́ Коре́і, подкре́шля́я тради́ці́їне ва́ртощі́ конфу́цяньсќі́, з ктў́рими́ рў́вніє́ж і́дє́нтифі́ку́ї́ ші́є́ віє́́лє́ інних́ спо́ує́че́ньств а́зяті́цкі́х.

Кореањсќ серіяље одповіядаѣ віѣц на вієље потрѣб, з ктѣримі ідентифікуѣ ѿїѣ відзовіє од Японії прѣз Цґіні по Індонез́.

– Міуо познач Кореѣ в кухні...

– В Польше діѣуѣ вієље рестаураці кореањскіх. Варто спрѣбовач, цо маѣ до заоферованія, хоч на оґуу бракуї ім вієље до правдівеї кухні, ктѣреї можеми посмаковач в Кореї. Прѣважа кореањскі ґріль, труднієї знаље́ч добре потрави ваїривне чи з овоцѣв мо́ра, в чим рѣвнієж целѣуї кореањска ґастрономія. Щегѣльніє пољецам кімхі – квінтесенцї кореањскї кухні – ктѣре бардзо трудно зробіч самему, ї́сьлі ніє ма ѿїѣ до́свідченія і достѣпу до льокальних скѣаднікѣв. То прїставка нієцо прїпомінаѣца нашѣ кішонѣ капустѣ, хоч їст остра і робієна з капусти пекіньскї, а ніє біѣуєї.

– Ґосподарка Кореї Поууднієвеї квітніє...

– Її спектакульарни сукцес то вѣащівіє допієро лѣта о́їємдіє́їѣте ХХ вієку. Пієрвше діє́їѣчієльчія по воїніє домовеї, зако́чонеї завієшенієм броні в року 1953, биуї бардзо трудне: брак

інфраструктури, цауковіте
зубоженіє споучењства,
розпрестрєніянїє сїє хоруб
винїкайцїх з убўства. Гїсторїя
нієзвїкуєї дрогі Кореањчикўв до
госси господарчеї то випадкова
прёжнощі бізнесу, працюїтощі і
здобнощі до посвїїцєњ звїкуїх
људї ораз консеквентнеї польїтїкї
краю, ктўри од 1960 прїйў модель
„пањства розвоёвего“, взорованеґо
в дужеї мїєре на Японїї. То вўадзе
центральне визначаўи крункї
розвою і вспїєраўи вієлкі бізнес,
спрїяяц дужим фірмом родїнним,
такїм як Гиундаї, Самсунґ, Даевоо
чи Љґ. Оґромне кошти пўачїўо за
то споучењство: сўабо опўацана і
вїкорїстївана кљаса роботнїча,
позбавїєні добродїєїств пањства
опїєкуњчеґо лљудїє старсї чи
нієпеўносправнї. Допїєро в лљатах
дїєвієчдїєсїяїтих зешўеґо стуљечїя
зачёто повољї одходїч од твардеї,
неольїберальнеї польїтїкї кореањскїї
правїци, ктўра нїєподїєљнїє рїдїўа
Кореа до теґо часу, будуяц бардїєї
зрўвноважонї польїтїкє споучєнїя.
Кореањчїци сї бардзо
прёдсїєбїєрчи і їнновациїнї.
Вїстарчїўо, же пањство створїўо
подставове варункї спрїяяце
розвоєві бізнесу і технољоґїї, бї

урухоміч оґромни потенцяу ткви́йци
в тим наро́діє.

РОЗМАВІЯУ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Маґазин Љітерацкі КЃІЃЖКІ
2/2019/

Називам її ЖИЧІЕ

РОЗМОВА З АНДРЃЈМ ЯНКОВСКИМ

– „Вшистко зачина її од ма́ренія” –
піше пан, капітаніє, в своїї кЃїйжце
„Називам її ЖИЧІЕ”. Чи чу́овієк,
кту́ри жеглу́ї на ву́асним яхчіє
доокоу́а ївіята, а тєраз публіку́ї
кЃїйжкё, може мієч јще якЃ
ма́ренія?

– Так, аље то мої кољејне ма́реніє
то – як поп́редніє – вієлька п́риґода і
тајмніца, ку кту́реј жеглу́ї в своїм
жичію і на яхчіє.

– ЈЃлы „Називам її ЖИЧІЕ” ніє јст
аутобієґрафія, то чим може бич
дља нас – чительніку́в?

– Може заінспіровач до миЃьенія
на темат ву́аснеґо жичія. Може
спровоковач питаніє, іље јст
направдё Жичія в нашим ву́асним
жичію. Миљіми чёсто обовіязкі і
чиїЃ очеківанія з ву́асним жичієм,
ву́аснімі п́реконаніямі і ма́реніямі.
Најпієрв родіце і шкоу́а, а пұ́знієј

споуєченьство, партнер, дієчі чи праца. Очекуй од нас вієлье, а дља нас самих ніє позостаї часем юж ніємаль ніц, бо навет на урльопіє їстеґми „под тельефонем” і заїчі звїєдзанієм, ніє мами ґієбіє.

Потрєба̃ вспуучеснеґо чуовієка їст безпієченьство і стабільзаця. Праца, дом, партнер чи самоху̃д. Аље ґвіят ніє їст мієґшем стабільним і безпієчним, мами їдиніє зуудзеніє стабільзаці, а цо хвільє наш спокоїни ґвіят ґіє бури, ктоґ одходи од коґоґ, трачіми дом, а самоху̃д уљеґа випадкові. Праца теж нас ніє потрєбуї, альо ми з нієї резигнуїми. А цо поґвієцами в заміян за зуудна̃ стабільзаці? Пуачіми жичієм. Ніє жиїми пеуна̃ пієрґїя, тико еґзистуїми, резигнуїми, бо цоґ страчіми, посаде̃, партнера ітд. А прєз то трачіми ґієбіє, а прєчієж тилько то мами на певно. ґієбіє, свой вољнощ і нієзаљежнощ. Те інне зевнєтрне ґа змієнне. А ми зостаїми зе соба̃, жиїми зе соба̃.

Так, кґїяжка їст вияткова, бо правдіва, і стої за нїя ніє тилько мої пісаніє, аље рувнієж мої жичіє, оповієдіяне в кїлкудієґїєчію – часем нієвіяриґодних, аље завше правдівих – анеґдотах і гісторіях.

Дна ми́сь ї́ст в ні́х обе́цна: ні́є
га́дам, тілько́ робі́є, ні́є вина́йду́
ко́лејних претекстѹ́в і вия́сніє́нь,
д́ляче́го „ні́є”. Вста́ї і ді́яю́ам, а ї́сьлі
чу́ опѹ́р, то змі́ніям ме́тоде́. А́ле
це́ль, од поча́тку я́сно окре́сьлю́ни,
о́сійга́м за́вше. Ї́сьлі ви́пу́ива́м з
порту́, то прѣ́чієж хце́ до́треч
безпѣ́чніє до́ настѣ́пне́го. І́ як
до́та́д до́чіє́рам.

– Чи зо́стане́ пі́са́рем і
опублі́ковані́є ќсійжкі́ то вѹ́а́сніє́
те́н ко́лејни́ порт?

– До́куа́дніє́. Фі́зичніє́ я́хт ї́ст те́раз
на Си́цильї́, ѓдіє́ оста́тніє́
до́пу́ина́ю́ем в штормо́вих ва́рунка́х,
а́ле з ува́гі на ра́йск ва́рункі́ жи́чія
о́сїє́дльї́ю́ем сї́є́ там на пѹ́у́ ро́ку, ні́м
поже́гльу́ да́леј.

А́ле в мо́її подрѹ́жи по жи́чію то
вѹ́а́сніє́ пі́саніє́ ї́ст тим ко́лејним
вспа́нія́ю́им о́цеане́м, ктѹ́ри
за́міє́рам по́знавач. Пі́са́р то кто́с,
кто ба́рдзо ду́жо прѣ́жиу́ і на́да́ль
прѣ́жива́, кто ду́жо чу́ї, ві́ді і ро́бі.
Пі́са́р ні́є под́ажа з гѹ́у́вним ну́ртом,
тілько́ ма одва́ге́ по́пу́ина́ч ве
вѹ́асним ќрунку́, да́леј ні́ж льу́діє́ на
льа́діє́. Взі́яч ма́пи і за́пльано́вач
подрѹ́ж в прѣ́шю́ощ і зо́бачи́ч, цо́ ї́ст
по́за цо́діє́нно́щіа́, за го́ризонте́м.
Ма́м тилье́ са́мо ча́су цо́ інні́, а́ле

віщеј з нієго прѣзначаю на жичіє,
на затрїманіє ціє, на уважнощ. А
потом о тим пішє.

Пісарь може бич латарній морскъ. В
свієчіє пеўним імпульсѹ і
інформаці, опінії і агресивнеј
консумпці. Мој прѣсуаніє то
прѣсуаніє спокојнего свіятѹа
латарні морскї, ктѹре оміята
чіємнощ біаѹим свіятѹем. Бим я
сам, альє рѹвнієж ктощ, кто чита
мой ксіѹжкѣ, однаѹазѹ подставове
крѹнкї. В геогграфії і навігаці
вшеітко їст яснє. Пѹѹноц
геогграфічна і пѹѹноц магнетична.
Мам компас і пѹинѣ. А гдіє їст
пѹѹноц в нашим жичію?

– Ёсепг Цонрад Коренієвскї биѹ
пієрвшим офіцером на статку, пан
їст капітаном. Чи морє помага в
пісанію?

– Морє їст зрѹдѹем вшељкѹго жичія.
З нієго вишѹо. Ыст в нїм, поза
штормамі, ктѹре усвіядаміяѹ, як
крухе їст ѹдзк жичіє, рѹвнієж
нієогранічона прѣстрѣнь, час і чїша.
Кажди, кто станѹѹ хоч раз і почѹѹ
безкрес морѹа чи океану, почѹѹ
абсољутнѹ вољнощ. Чїша потрафі
дач вґљад в рѣчи, ктѹре на ѹадїє
вчіѹж заґѹуша інтернет, рух
уљічни, пощпїєх і ґонїтва мїсльї. Там

теґо ніє ма. Їст спокӯї і ґуёбок
одчуваніє.

Наша пльанета їст з космосу
бӯёкітна, ніє зієльона. Кохам океани
і моґа, пӯинё. Там їст правдївіє, без
позорӯв. Шторми сә правдїве і
льудіє сә правдїві. Ніє да чїє удавач
одваґі, ґди чїє її ніє ма. Ніє да чїє
купіч компетенці і досвіядченія.
Трёба вшистка брач на чїєбіє, ніє да
чїє зльечіч на зевнәтр. Вшистка
заљежи од крунку і чїуи віятру, од
зафальованія і юж. Працуї, то
пӯинё, ніє діяуам, то ґинё, а часем
моґе претестуї чїє так, же навет як
бардзо хцеш, то ніє даїш ради. На
разіє даї. Цонрад дужо пісау о
одповієдіяльнощі, бо сам прёжиу
траґедіє і чуу її skutкі. Каждєґо
днія, ґди біёрё до рёкі стер, то чуї
одповієдіяльнощ, вієм, як вієље
заљежи оде мніє: льоси
їденастотоновєґо яхту, жичіє зауоґі
і на коңцу мої.

А прёчієж жичіє чӯовієка їст цудем,
а он сам досконауим створёнієм,
ктӯре в натуральним щродовіску
биуо здрове і щільне. Чӯовієк може
бич вспаніяуим фрагментем нашеї
пльанети, їдним з її дієчі. Може жич
в ніємаль ідеальним щвієчіє, ктӯри
биуби як маґеніє. А вшистка зачина

сіє од маřenія. Трѣба тилько
маřenію трохѣ помѹц. На моړу нїє
їстем юж тилько чѹовїєкм, їстем
фаља, ктѹра появїуа сіє на якіч час
на водїє, рошнїє в чащїє, а настѣпнїє
занїка. Затем в гѹѣбі їстем
оцеанем. Їстем Пљанетѧ. Так як ти
– їстем Жичїєм.

РОЗМАВІЯЎ ПІЄТР ДОБРОЎЄЦКІ

/Маґазин Лїтерацкї КЅІЃЖКІ
2/2019/

Поўуднїєви Пацифік з безљуднѧ
виспѧ

РОЗМОВА З ДАНІЄЉЕМ
ВИШОҐРОДЗКІМ

– Мущїцаль пїшедѹ на щвїят в УСА.
Пїпадковѹ? Мїяѹ чїєжкї
дїєчїньство?

– Нарѹдїѹ сіє в Станах Зїднѹчѹних,
бо нїє бїѹѹ їннєї можљївощї. Разем
з фаљамї їмїґрантѹв з Еѹропи
трафїяѹи на американьскї шени
(гѹѹвнїє на вшґоднїм вїбїрежу)
пїредставїєнїя з Љѹндинѹ, Парижа
чи Вїєднїя. Аљє нїє бїѹи то
спектакљє пїремавїяѹце до
пубљїчнощї Новѹґѹ Щвїята.
Американїє бїљї і сѧ
споўечєньством мѹѹдим, енерґїчним
і – цѹ важнє – еґальтарним.

Потрёбовалы́ затем вѹасне́й форми розривкѣ, штуки одповѣдаѣце́й динаміце іх краю. Наро́діуи́ ці́є ревіє і водеві́ље, а та́к скупіска сгов-бу́сінессу як Бродваи п́ричія́гауи́ ута́лентованих твѹрцѹв. Пієрв́сі клясици – Їроме Керн, Ірвінг Берлін, а навет Георґе Герсґвін – ніє твѹри́лы і́днак му́сїцалы́ ве вѣспѹ́чесним сен́сіє, по просту пісалы́ пієсенкі до ко́льєјних бродваиовскі́х реві́ї. То вѹа́сніє з театрѹв похѹдіуи́ ѹвчесне п́ребо́ї. Діє́чіньство му́сїцалу́ ніє биѹо трудне, а́ље за то дощ дѹ́угіє. То стосунково мѹ́оди ґатунек штуки, ма віє́ље зрѹ́деу́ і најтрудніє́й биѹо му запевне на цѹраз мніє́й ді́кім захо́діє, ґдіє ви́кљувау́ ці́є на шенах ве́дровних труп. Натомі́яст в мі́ястах мі́яу́ статус бені́ямінка, до́пієщане́го п́рез тѹ́уми ві́дзѹв. Му́сїцалъ вѣспѹ́чесни – і́ще ніє новочесни, а́ље ю́ж вѣспѹ́чесни – ро́ді ці́є, ќди америка́нши жо́у́ніє́ре за́чина́ѣ вра́цач з фрѹн́тѹв І во́јни сві́ятове́ј, чилы́ в 1918 року. Стабі́льза́ця і́го форми настѣ́пу́ї ніє́цо пѹ́зніє́ј, кључовим діє́у́ем биѹ „Сгов Боат” Керна і Гаммерсте́йна ІІ з 1927 року. Од те́ј хві́лы мѹ́віми о рево́люці́ в му́сїцалу́.

– Як то ці́є стаѹо, же зе шени

трафіу на екран?

- Театр ХХ вієку ривальзує з кінєм. Муїцаль ривальзує з фільмем музичним од часу удьвієковієнія, чилі од премієри „Спієвака яззбанду” в 1927 року. Стани Зїдноче не має два потєжне оїродкі култури популярнеї: Бродвай на вшгоднім вибрєжу і Гольливоод на заходнім. Ту театр, там фільм. Оба стаї сії зрештє гувними „експортерами” америкањскї култури. І то на цаї свіят. Од лят тїдієстих убіегуєго стуљечія трва мідзи німі нієустаяца ривализаця, алье теж ніє прєстай сії інспіровач. Бродвай і Гольливоод подкрадаї собіє помисї і артистув, алье теж удієљаї собіє навзаїм лиценці – на адаптаці. Повставаї фільми ведуг муїцалї і муїцальє ведуг фільмув. Нієктуре дієїа – прикуадем „Вест Сїде Стори” Бернстеїна і Сондгеїма – стаї сії зарувно арцидієїем муїцальї, як і фільму музичнего. Процес прєношенія на шенє муїцальовї фільмових помисїїв трва в најлепше – міяїем оказї працювач при театральних версях „Тањца вампірув” ведуг фільму Романа Поляњскго і при „Дещовеї пієсенце” ведуг голливоодзкго класика. Як показує остатніє

фільмове адаптації таких муїцалї як „Оповієщі ласу” чи „Льес Місерабљес”, процес одвротни рўвнієж обфітуї в удане зявіска артистичне. Варто зврўчїч увагї на цудовне поўїченїє обу зрўдеў в фїльмїє „Льа Льа Льянд” – їст то оповїєщ о мїуощї до муїцальу і до фїльму музичнєго. Понад поїїяўамї.

– Дльа мнїє нр 1 то „Вест Їїде Стори”, заї в категорїї пїєсенка – „Такї пїєкни вієчўр” з „Поўуднїєвєго Пацифіку” (в їнтерпретації Бернарда Ўадиша!). А якї сї типи наїљепшєго знавци темату в ПЛЬ?

– Цаўковїчїє попїєрам пањскї вибўр – „Вест Їїде Стори” то і дльа мнїє муїцаль вшєх часўв, нїє потрафїє собїє виображїч нїчєго лєпшєго. Задецидоваў о тим ґенїюш їго твўрцўв, альє также викоїристанїє єљєментўв модерн яззу. Нїє сўишаўєм нїц рўвніє понадчасовєго, заї аранжаця розпїсана їст з перфекцї Мозарта – нїє спосўб додач чи одїяч анї їднеї нути. Нїє означа то їднак, же затїрмаўєм їїє на муїцальах з поўови вієку, пїрєчївніє. Поїївіям револьуцї, якї доконаў Љїн-Мануель Міранда і їго „Гамїљтон”, їднак наїбљїжше мему серцу позостай

му́сца́лье Степгена Сондгеі́ма. Ё́го
„Ніе́діе́ља в па́рку з Георге́м” то му́ў
му́сца́ль на безлу́днאַ вискпе́,
ґди́бим міа́у ви́брач то́лько ї́ден.
„Та́ніе́ц ва́мпіру́в” би́уби за́певне
дру́гі, а́ле ніе́ ма́ ю́ж безлу́дних
вискп, а́льбо са́ бардзо дро́гіе.

Ні́ґди ніе́ ро́біу́ем о́собі́стеґо
ра́нкі́нґу пі́е́сенек му́сца́льовых. Як
су́ухніе́ па́н за́ува́жыу́, віе́ље
за́ље́жы вте́ди од ви́конавці. Я на
п́рыку́ад увіе́льбіа́м ґу́ос Пау́лыні
Я́нчак і в її́ ви́конані́ю мо́ґе́ су́ухач
вши́сткі́ґо – на́хётні́еґ ї́днак ду́ету з
„Упі́ёра в опе́ре” а́льбо че́го́щ з
му́сца́љу „До́ктор Жи́ваґо”. Те́ж
бардзо́ лубі́е́ „Та́кі пі́екні́ віе́чур”
(о́статні́е розбро́іу́ мні́е ви́конані́ем
те́ґо ста́ндарду са́м Бо́б Ді́льа́н). В
о́ґу́ље жа́уу́, же на́драбі́аніе́
му́сца́льовых за́љеґу́ощі́ за́че́уо́ щі́е́ в
По́льшэ́ од му́сца́лі́ з л́ат
ше́щді́е́сї́я́тых і́новшых. По́добні́е
би́уо́ те́ж з ро́цкм – ќдзі́ По́льск
Ра́ді́е за́че́уо́ на́дава́ч те́
„і́мпе́ріа́льі́стичнאַ” му́зике́,
за́че́льі́смі́ її́ су́ухач од́ щ́рода́, од
Тге́ Беа́тлэ́с і́ Тге́ Ро́льы́нг Сто́нес.
Бе́з щ́віа́домо́щі́, ска́д щі́е́ взі́е́уи́ те
зе́споу́и, я́к са́ і́х ко́реніе́. А в теа́т́ре
му́зичным ніе́ би́убі́ такі́х му́сца́лі́
я́к „Сќрыпек на́ да́ху” чи́ „Ка́барет”.
Ба́рдзо х́чіа́убі́м зо́бачі́ч на

польскіх шенах му́сїцальє тих
пּреу́омових твўрцўв, звўаща
„Поу́уднієви Пацифік” і „Крўль і я”.
Бо ми в му́сїцаљу теж вўащівіє од
щродка. А щпїєваў щпїєвак: „Зачніј од
Баха”.

– Пієрвшим польскім му́сїцальєм
биўа „Мїсс Пољонїя” Марка Сарта і
Јрєго Юрандота зе шљагїєрем
„Кажда мїуощ јст пієрвша”?

– Му́сїцаль родїу щїє в мїєдзивојннеј
Пољше подобніє як фїльм – музични
і ніє тїлько. Пољска щїє родїуа. І
можна пּрипу́щач, же гдиби процес
тен ніє зостау трагїчніє пּрєрвани
на лата ІІ војни щвіатовеј і
настєпне, вши́тко би пошу́о
нормаљним торем. Чиљі і польскі
театр музични, і польсќ кїно
розвіау́иби щїє, подажайц за
америкањскімі взорцамі. Вієрє, же
на пּрику́ад Јри Васовскі і Јремі
Пּрибора доскональє би щїє
однальєзљі на Бродваїу. Наше
„Метро” повстау́о без ватпїєніа на
базіє пּрєміян споу́ечних, јст ту вієц
анаљогїа до народін му́сїцаљу в
УСА. Польскі му́сїцаль обяві щїє нам
пּрєдзеј чи пўзнієј, а вши́тк пּрўби
творєніа го сљ ценне. Гди пісальїщми
з Андּрєјм Коҗињскім і Војчієхем
Кєпчињскім „Академіє Пана

Клекса", повстаю представієніє, в ктѹрим бию єдеє текстѹв Брехви і тїдієщі моїх. Правіє нікт теґо ніє зауважиу, цо трактовауем якo комплємент. Научиуем єїє теґо, бєдѧц тѹумачем – кди нікт ніє мѹві o прєкѹадїє, то значи, же їст добре. Завше мї то зрештѧ вистарчаю, якo оцєна моїї працї тѹумача.

РОЗМАВІЯУ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Маґазин Лїтерацкї КСІЇЖКІ
2/2019/

Цґмієльєвска в сподніях

РОЗМОВА З ГРЄґОРЕМ
КАЛІНОВСКИМ

– Цо справіуо, же Грєґор
Калїновскї порѹчіу мїєдзивоїннѧ
Варшавє на рєч вспѹучеснєї?

– Назвіїми то рачєї „скокм в бок“,
коњчє вѹаєніє трєчіѧ чєщ пїгїд
єлєдчєґо Корнєлѧ Страсбургєра і
ніє поставіуем їще крoпкї над „ї“ в
„Ємієрчі фрѧїром“. Вшиєткo єїє
взієуо од хєчі єтворєніѧ
вспѹучеснєґо крїмїнауу, ктѹри ніє
биѹби комєдіѧ, алє завієраѹби
кїлька забавних шєн і сатїрїчних
опїєѹв. Назвауем то єобїє
„Цґмієльєвскѧ в сподніях і бєз
єєнзури“. Імпульсєм биѹа аєєґдoтa

оповієдіяна п̣рез Матеуша Борка, о
піука̣ру, кт̣ури биу к̣уопотльівим
са̣сїядем. Виображіуем собіє, цо
може застач л̣окатор з пієтра ніжеї
в мієшканію му̣одеї г̣віязди
футбо̣лу і... допісауем рештє
інтригі. Мам надієї, же „Гра в очко”
зостаніє доценієна п̣рез
чительнік̣ув, бо мам два помис̣уи на
ко̣леїне к̣сїяжкі з теї серії. Пієрвша
з ніх с̣ієгніє л̣ат о̣сїємдієс̣їятих і
окресу повставанія нієза̣љежнеї
шени музичнеї, а друга то гісторія
п̣ребієгу̣єго мордерци, кт̣ури
о̣смієша по̣лицї. Пісаніє о п̣решу̣ощі
їст інтригу̣яце, бо змуша мніє до
доскона̣ленія вієдзи гісторичнеї і
одбіянія с̣іє од прав̣дівих зда̣ре̣нь, з
ко̣леї всп̣у̣учесне повієщі да̣й
мож̣ливо̣щ ско̣ристанія з варштату
дієнніка̣ра і опарчія с̣іє на
обсерваці.

– То хіба ніє до ко̣нця чиста
креаця – зв̣уаща фраґменти
дотича̣це функц̣єнованія родіме̣го
футбо̣лу і медіу̣в...

– Виб̣ур з речивісто̣щі. Подобніє
зробіу Януш Заорскі в „Піукарскім
поке̣ре”. Зброднія то справа
фікци̣йна, а̣ље цауа решта станові
одбічіє ситуаці пану̣яцеї в по̣льскім
футбо̣лу, медіях, бізне̣сїє і

політице. Показауем жичіє
цодієнне, кульіси праці дієннікарскі́
і функцёнованія кльубу́в. Зостауо
попеу́нієне забу́јство, затем
подажайц за поліцијним і
дієннікарскім шьедзтвем, чительнік
сіуа́ речі познај ніє тілько
примусу́в, лєч і ско́нчоних уобузу́в.
Перипетіє Вісу́и Краку́в показауі,
же ніє јст в нашої піу́це збит
чієкавіє, зрештā ружове окуляри
зостауі зерване кібіцом з носу́в в
Росі́ і в ко́лєјних еліміна́цях до
єуропе́јскіх розгрі́век кльубових.

– Духовим патронем теј прози јст
Ёанна Цгміє́льєвска? Са́діуем, же Ян
Пу́рицкі.

– „Піу́карскі покер” јст мі бльіскі,
„Віє́лкі Шу”, кту́ри вирежисеровау
Сильвестер Цгё́чіньскі – также, віє́ц
пору́внаніє бардзо мі шгльєбія. То
мніє о́смієлы, би вису́ач ксі́йжкі
пану Янушові Заорсќму, тим
бардієј, же сі́є знами. А врацајц до
питанія о Ёаннѐ Цгміє́льєвскā, то
тво́рāц парѐ гу́увних богатеру́в,
взоровауем сі́є на јј ксі́йжках.
Подяуем ризико, бо вієм, же
чительніци кримінау́в шукај п́реде
вшисткім відовіскових збродні,
тортур, сері́јних мордерцу́в і сексу.
Обсерва́ці обичаёве і довчіп ніє са́

товарем пієрвшеї потрѣби, аље я –
чительнік Грѣгоř Каљіновскі – їстем
юж змѣчони Ганнібалямі
Лецтераі і мам потрѣбѣ пісанія
ніє тілько о тим, же пан польціант
міяў добрі секс і зўапаў грѣзнеґо
бандитѣ.

РОЗМАВІЯЎ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Маґазин Љітерацкі КЃІЃЖКІ
3/2019/

Ѓієцко Чительніка в ѣвієчіє
видавцўв

РОЗМОВА З ПРОФ. ЃРІМ В. БОРЕЈШЃ

– Бльіскі звїязек зе ѣвієтем
видавнічим оЃієЃічіў пан очивіщіє
по ојцу, Ѓрїм Борејши,
љеґендарним твўрци највіѣкшеґо в
цаўеј польскї гісторїї концерну
медїяльнеґо, чільі СпўўЃієльні
Видавнічо-Оѣвієтовеј „Чительнік”.
Як пан запамієтаў часи, ґди твѣрїў
ґо пана ојчієц?

– То биўо вспаніяўе! Як прїпомніяў
Ерик Красуцкі в бієґрафїї мојґо ојца
затитуўованеј „Мїєдзинародови
комунїста”, в чїйґу кїлька лѣат
презесури Ѓрѣґо Борејши повстаўо
характеристичне окреѣльєніє, а
міяновічіє „Ѓієчі Чительніка”, до
ктўрих заљічаў Ѓрѣґо Ѓдльіцкґо,

Одного з найзнакомітших гісториків польських, гуманіст о реноме європейскі, ктюрего matka биуа редактором в „Чительніку”, і мніє. „Чительнік” то биуо прѣдсієбієрство, в скуад ктюрего входіуи навет майткі зіемскі в Вієлкопольше чи трі доми вчасове в центрум Буковіни і дом в Ївідре. Як вспомінам дієчіньство, то вспомінам вакаці в Ївідре і вакаці в Буковініє, вспомінам теж вїязд – ніє до домів „Чительніка” – аље до пустих поніємієцкіх домів в Мієдзиздроях. Грегор П. Бабіак в ксіяжце „На рогу Сталіна і Трех Кріжи. Љісти до Їрего Бореїши 1944-1952” окресља „Чительнік” яко „вієлкі концерн видавничо-освіятови, громадзаци сто тищієци људі, маєризуюци 70 проц. друкарнь в Польше, скупіяяци понад трідієщі дієннікув, тигоднікув ораз інних часопісм і видайци в вієлкіх накуадах ксіяжкі”. Нієстети Спудієльніа Видавничо-Освіятова „Чительнік” ніє дочекауа сіє дотад сољіднеї монографії. Цо горша, ніє заховауи сіє її архіва з љат 1944-1949.

– Одвїєдзау пан ојца в „Чительніку”?

– Поча́тек „Чите́льніка” то у́ль.
Піётрковска 96 в Уо́ді. Памі́ётам тен
огро́мни ґмах і дужа́ сві́тлыце́ д́ля
ді́єчі, до кту́реј хо́діуем. Там теж
хо́діу Ярек Рима́квіч, ді́сіяј ќласик
по́льскј́ поезі́, втеди му́ј на́йб́льіжши
п́риячіе́ль. Ёго о́јчіе́ц, піса́р і а́двокат,
Ву́адису́ав Рима́квіч, би́у радца́
п́равним в „Чите́льніку”, а́ље
ґу́у́вним п́равні́км спу́у́діе́льні би́у
Ян Б́рехва.

– Потем па́ньство п́реніе́сьлы́ ці́е з
Уо́ді до Варшави...

– О́јчіе́ц міе́шкау́ од разу в
Варшаві́е, я з мама́ п́реніе́сьлы́сьми ці́е
в 1946 року. О́јчіе́ц мія́у поку́ј п́ри
ґа́біне́чіе в будинку́ п́ри у́ль. Віе́јскј́
12. Міе́шкані́е, хи́ба на піе́рвшим
піе́трфе́, зо́стау́о по́діе́льоне. Поку́ј
п́ри ве́йщіу́ доста́уа Зо́фія
Дембі́ньска, кту́ра од по́уови
сі́е́рпні́я 1944 року́ би́уа „п́рава́
ре́ка” о́јца і обок зна́коміте́го
спу́у́діе́льци Стані́су́ава Та́збі́ра
ґу́у́вна́ особа́ одпові́е́дія́льна́ за
квесті́е ви́давні́че – ја́ко ві́цепрезес
„Чите́льніка”. Да́љеј би́у ј́ден чи два
по́кој, а потем ко́рита́рем до́хо́діу́о
ці́е до ні́едуже́го по́кою, в кту́рим
би́у се́крета́ріят. ґа́біне́т о́јца би́у
мо́же тро́хе ві́е́кши, ста́уа там
ре́зба ґу́ови о́јца, сві́тна пра́ца,

кту́рѧ виконау́ рѣзбія́р Тадеуш
Стульгі́нські. З га́бінету вхо́дію сїє́
до настѣпне́го покою, ѓдіє стау́
дужи тапчан, на кту́рим сипі́яуем з
о́цем, ќди п́риїждау́ем з У́оді.

– Будинкі п́ри уль. Віє́йсќй 12 і Віє́йсќй
12а на́лежѧ до „Чите́льніка”...

– Як то ви́гльѧда формальніє, проше́
запита́ч обе́цне́го презеса́ Марі́яна
Северсќго. За часу́в мо́йго
діє́чіньства би́уи чте́ри доми в ре́дїє,
ву́а́чніє з по́діємним гара́жем.

– Чи обе́цни га́бінет презеса́
„Чите́льніка” в будинку п́ри уль.
Віє́йсќй 12а би́у те́ж га́бінетом пана
о́ця?

– Ѓмах п́ри Віє́йсќй 12а добу́довано
до і́стніє́йчих будинку́в ю́ж за
презесу́ри о́ця, а га́бінет достау́,
ќди позбаві́лі го́ ю́ж презесу́ри
„Чите́льніка”, бо то би́у га́бінет
По́льсќго Ко́мітету Обро́нцу́в
Покою, кту́рего би́у секрета́рем
ге́неральним. По випадку
самохо́довим 1 стичні́я 1949 року і
вче́сніє́йшим усу́ніє́чію з
„Чите́льніка” в 1948 року справовау́
ко́ле́јно на впу́у фі́кці́јне функці́,
кту́ре вими́сьлау́ д́ля ніє́го чё́сто
Ју́зеф Ци́ранќвіч. Тен га́бінет му́сі́яу
те́ж одда́ч по кі́лькана́сту міє́сї́яцах.

– Чилі їднaк пaнa oїчїєц пpaцoвaю в oбeцнoм ґaбїнeчїє пpeзeca „Читeльнїкa”?

– Так, в ґaбїнeчїє, ктӯри тeрaз зaїмyї Мaрїян Сeвeрскї, пpeзec „Читeльнїкa”.

– Чи їст в тим мїєшy ґeнїюc лъoчї?

– Їст!

– Як зaчeўa щїє пaнa вcпyўпpaцa з вїдaвнїцтвaмї? Бїю пaн їднoм з твyрцyв сeрїї „Oмeґa”, ктӯрa вxoдїюa в Пaньствoвoм Вїдaвнїцтвїє Нaкoвoм, чилї в ПВН...

– Нїє бїюем твyрцa, бo ствoрїю я мyї пpїячїєль Кpїштoф Пoмїян, a я якo нaймyoдшї нaлeжaюем дo дoбoрoвeґo ґpoнa кoнcультaнтyв сeрїї пoпyльaрнoнaкoвeї „Oмeґa”, в ктyрїм бїлї тeж м.їн.: Кpїштoф Мyрaвскї, Мaрчїн Чeрвїньскї, Іґнaцї Сaхc, Іґнaцї Вaльд і Рїшaрд Ґeрчїньскї. Кpoвнїкм рeдaкцї бїюa Aльцїa Дїчeк, в зeбpaнїях бpaю пpaвїє зaвшe yдїяю ктyрїщ з дїpeктopyв ПВН. Нa нaшe cпoткaнїя пpїxoдїлї Лъeшeк Koўaкoвскї чї Бpoнїcyaв Бaчкo. „Oмeґa” oсїяґнeўa нaвїжшї пoзїєм щвїaтoвї і бїюa їднa з нaлeпшїх

серії популярнонаукових, об'єднуючих вісьме дієдін науки, ніє тільки гуманістикє. В моменчіє її завієшенія цо најмнієї дієщієч оригінальних польскіх ауторѹв міяѹо згѹошенія до тѹумачењ на јзык ангієльскі.

– Серія об'ємоваѹа теж тѹумаченія прац заґранічних на јзык польскі...

– Так, в серії указиваѹи єїє титуѹи оригінальне і тѹумачоне. Наше оригінальне титуѹи юж „ходіѹи по євієчіє”, помімо же серія в ПВН істніяѹа тільки шещ лѹат. На вієснє 1968 року разем зе вшисткімі кољеґамі достаѹем вимѹвієніє з ПВН.

– Серія „Омеґа” прєшѹа вієц до Вієдзи Повшехнеї, аље юж без комітету редакцієного...

– „Омеґа” прєшѹа до Вієдзи Повшехнеї і шибко страчіѹа свѹї позієм промѹйцеї дієѹа новаторскі і оригінальне. Стаѹа єїє ѹупем жони віцепрем'єра і міністра культури, јдного з чѹонкѹв Біѹра Польітичного ПЗПР. Аље двѹм особом з комітету редакцієного запропоновано запрѹањство: јдна здаї єїє зґодіѹа, друга ніє. Я єїє ніє зґодіѹем.

– По серії „Омеґа” створи́у пан
ко́лејна́ знача́ця сері́є
популя́рнонауко́ва...

– Ќди розва́ли́ли сері́є „Омеґа”,
р́учі́уем в „Чите́льніку” про́єкт сері́ї
„Пано́рама”, кту́ра́ прова́ді́уем, а́ле
то ю́ж би́уа тилько́ гумані́стика.
Сері́я би́уа опарта́ на заса́діє
анто́логії́ текстів і́ мія́уа до́бри
Комі́тет – би́у́ ї́ри Ша́цкі, Мі́хау
Гу́ові́ньські, Ма́рек Ї́ємек, Ри́шард
Сте́мпловські.

Тро́хе ќсі́йже́к ви́да́ли́сми.
Прова́ді́уем те́н бі́знес я́ко ше́ф,
а́ле ні́є па́мі́єтам на́вет, чи́ бра́уем
за то́ пі́єні́йдзе.

– В сво́їх вспо́мні́єні́ях о́пісу́ї па́н
ні́єудани́ епі́зод вспо́у́праці́ з
Ви́давні́цтвом МО́Н, чи́лі
поп́редні́км Бе́льзони́...

– В го́ра́цим о́кре́їє, бо́ 16 лі́пца
1968 ро́ку, з дву́тиго́дні́євим
опу́зні́єні́єм зу́ожи́уем в
Ви́давні́цтві́є МО́Н машино́піс
бі́єґра́фії́ пу́ковні́ка по́вста́нія
сти́чні́єве́го і́ ге́нера́уа Ко́муни
Пари́скі́ Ва́льере́го Вру́бльєвскі́го.
Реда́ктор п́рий́у́ машино́піс.
Ви́їха́уем за́раз по́тем, а́ ќди
вру́чі́уем в сі́єрпні́ю, на́ кля́тце
шго́дове́ї под д́рві́ями́ мі́єшкані́я

зна́лазу́ем па́чкэ́, а в ні́е́й вши́сткі́
е́гземплярэ́ машино́пісу. Па́чка
ле́жа́у́а на шго́дах кі́лька дні́,
міе́шкані́е біу́о замкні́ёте, бо ма́тка
ві́йха́у́а на урло́п. До па́чки
доу́ячо́но л́іст о́ розві́язані́ю умо́ви
з ува́гі на опу́зні́ені́е. Зажа́дано
звроту́ за́лічкі́ в три́бі́е
на́тихмі́ястовім. Пу́ковні́к Е́двард
Шпі́тель (ні́е́бавем ге́нерау́) і
пу́ковні́к Ста́нісу́ав Репе́рові́ч
на́леже́лі по́добно́ до зна́них
зволё́нніку́в фракці́ парти́занцкі́
Міе́чису́ава Мо́чара. Їх пі́сма́ яко́
ше́фу́в вида́вні́цтва мі́яу́и сти́ль
достосова́ни до по́гля́ду́в. Ма́м
шго́ванэ́ течкэ́ до́тича́ца
розві́язані́я умо́ви з вида́вні́цтвом
МОН, в кту́рим ні́гди ні́е́ вида́у́ем
жа́дне́й ксі́яжкі́. Ру́вніе́ж в ПІВ-і́е
дире́ктор Анд́ре́й Ва́сі́льевскі́ одру́чу́у
дві́е про́позиці́ моі́х ксі́яжек, певні́е
ні́е́ му́гу́ і́х вида́ч з ува́гі на
тема́тикэ́ (Ба́куні́н і ана́рхі́зм,
Ста́нісу́ав Ме́ндельсо́н, повста́ні́е
ППС і по́льскі́ анті́семі́ти́зм).

– Ксі́яжка́ о Ва́лерім Вру́бльевскі́м
ука́зау́а́ ці́ё і́ мі́яу́а́ т́ри́ ви́дані́я...

– Спра́ва одбі́у́а́ ці́ё певні́м е́хем в
крё́гу́ вида́вцу́в. „Чи́тельні́к”
запро́понова́у́ мі́ її́ ви́дані́е, а́ле по́
кі́лку́ міе́сі́яца́х, „а́би ні́е́ дра́жні́ч

тих ўобузўв з видавництва МОН". То нїе мої сўова. Пієрвше виданїе указаўо єїє в року 1970. Кєїяжка ноєїа провокуяци титуў „Патрієта без пашпорту”, бо биў то час, кди тиєїяце лўдї, уважаяцих єїє за Полякўв, виганїяно з Польскї, одбієрайц ім пашпорти. Кєїяжкє видаўем два рази в „Чительніку”, а трєчїя едиця указаўа єїє накуадем видавництва Інституту Гїсторїї ПАН і офіцини Нєрітон. Міяўа своїх вієлбічїєлї, од проф. Аљєксандра Гїєиштора по обєцнєго директора Інституту Гїсторїї УВ проф. Војчїєха Крієґсеїсєна. Бо то јст прєјріста лєктура, добрє напісана і видана в добрим моменчїє, аљє титуў биў безчєлїни.

– В пана вспомнїєнїях јст пассус дотичаџи аутобієґрафїї Јрєго Гїєдроичїя, ктўрџ пан умієщїу в „Чительніку”...

– Споро часу забраўо мї прєконанїє Јрєго Гїєдроичїя, аби прєнїўсў юж законтрактованє вспомнїєнїя з маўєго видавництва Палььотинўв в Парижу до варшавскґго „Чительніка”. Указаўи єїє в 1994 року яко „Аутобієґрафїя на чтери рєце” (розмови з Крїштофєм Помїянем). Мімо надєр

справоздавчеґо і сухеґо стильу
Ґієдроичія спредано дїєсїяткі
тисїєци еґземпляри. Додам тилько,
же в архівум Ґієдроичія сә на пісміє
чіхе виповієді, ктӯре указауи сїє
ґдієс і в друку, ґдіє бардзо мніє
хваљу за працє організацінә в
Парижу. Мой рєкә напісани јст
пієрвши плян серїї архівум Јреґо
Ґієдроичія.

– Аље ніє удауо сїє пану намӯвіч
проф. Аљєксандра Ґієиштора на
виданіє вспомнієнь...

– Трікротніє зврацауєм сїє до нієґо
яко прєводнічәци ради надзорчєј
„Читєльніка” з пропозицјя заварчія
умови на памієтнікі, аље трікротніє
одмавіяу. Поводӯв биуо вієље: міяу
оґромнә вієдзє о кульісах польскј і
єуропејскј польітики і куьтури, о
сетках справ і укӯадӯв дражльівих,
ніє хчіяу сїє впльәтач в пољемікі і
усправієдльієнія. Чи биуо му
обојтне, цо о нїм напішә по јґо
смієрчі? Ніє вієм.

– Можна повієдієч, же в пана жичію
заточиуо сїє коуо, ґди зостау пан
прєводнічәцим ради надзорчєј
спӯӯдієльні „Читєльнік”...

– Анна Копіньска, секретарь
видавництва, намӯвіуа мніє, абим

зостаю чуюнкм спуюдієльні. Зараз по
звочіє в 1989 року появи́а ціє і́деа
двух панув – Артура Мієдзи́рецько́,
презеса Польско́го ПЕН Цлубу, ораз
Чесу́ава Кулєши, вучас
на́йстарше́го чуюнка „Чителньі́ка”.
Потем проф. Ян Щєпаньскі́, ктұри
би́у втеди п́реводні́а́цим ради
надзорчє́й, запро́сі́у мніє до дому і
ствієрді́у, же хц́а п́реказач радє в
мо́й рє́це. Би́уем п́реводні́а́цим
понад два л́ата, а́лє в марцу 1992
року по ви́їздіє до Парижа з́рекұем
ціє те́й функці́.

– Запро́сі́у пан втеди до
„Чителньі́ка” віє́лє знаних осұб...

– Презесем за́р́аду заста́у Стефан
Братковскі́, до ради надзорчє́й
вешл́і А́лєксандєр Ма́уаховскі́ і
Міха́у Комар. З поч́а́тку в Ра́діє би́уо
віє́лєу знакомі́тих піса́ри, мієдзи
інніми́ Ганна Кра́ль, Ришард
Капу́щіньскі́, Ву́адису́ав Терлєцкі́ і
Віто́льд За́лєскі́. Би́у те́ж яко
вібі́тни мене́дєр Анд́ре́й О́лєховскі́.
Преміє́р Тадеуш Мазовієцкі́
подпіса́у розпо́р́а́дзєніє, же
„Чителньі́кові” на́лєжи зврұ́чіч чє́щ
розпарцє́льованє́го по 1948 року
ма́йтку. Нієстєти, ніє би́у то добри
час д́л́а „Чителньі́ка”, трачі́у права
вида́внічє, заста́уи практи́чніє

тилько ьокалье до винаїчїя. Дьа
мнїе „Чительнїк” прїстау бич
видавнїцтвем. В актах „Чительнїка”
їст мўї ьїст спрїед трїх ьат, гдїе
напїсауем, же нїе запїсауем їїе до
бїюра нїерухомощї. Можна
повїєдїєч, же вїнїєн їст мўї оїчїєц,
ктўри створїу структури, аби му їїе
в їго часах нїе втрацаьї ьудїе з
Комїтету Центральнего. Аье та
структура тєраз їст самобўїча.
Ѓмїєшне їст, же їдїнї особї, ктўра
заховауа якї папїєри, дотичаье
тего, же премїєр Тадеуш Мазовїєцкї
подпїсау права до звроту
„Чительнїковї” їго камїєнїц, їстем я!
Аье нїц нїе даї – то дїїїяї їст тїько
папїєр.

– В дальшїм чїїгу їст пан чўонїм
Спуўдїєьнї Видавнїчєї „Чительнїк” і
бїєре пан удїяу в вальнїх
згромадзєнїях...

– Нїє, появїям їїе юж рїдко,
ощїдзам мої нерви.

– Вуаїнїє видау пан щєгўьнї
кїїїжкї, бардзо особїсте
вспомнїєнїя затїтууованє
„Останїєц, чїьї остатнї ївїядек”. Як
пан трафїу з тїм тїтууєм до
видавнїцтва Вїєька Њїтера?

– За порадаї моїго старєго

приячієља Віктора Дўуск҃го,
видавци і їдного з најлєпших
польскіх тўумачи, ораз Марка
Раївона, ктўри кдиш пісаў у мніє
докторат о Яросўавіє Івашквічу і ма
дуже польск і російск дошвіядченіє
видавніче, запукаўем до дрві Вієлкј
Лїтери. Їжељі двўх лўді рўжних
҃енераціјніє міяўо те саме
скоярєнія, то биў то дља мніє
сигнаў... Задзвонїўем до Павўа
Шведа, з ктўрим відїяўем сїє
вчеснієј тилько раз в Свієчіє Ксїяжкі,
вієц ҃о вўащївіє нїє знаўем.
Трафіўем, як то сїє мўві, з вољне҃го
вибору. ҃дибишми то сформуўоваљі
на пісміє, то биўоби, же шеф Вієлкј
Лїтери чїєши сїє опінія вш҃годзїцеј
҃віязди. І з те҃го, цо читам і відзє,
хиба засадніє.

РОЗМАВІЯЎ ПІЄТР ДОБРОЎЄЦКІ

/Ма҃газин Лїтерацкі КСІЃЖКІ
3/2019/

Пісане в Прадзе

РОЗМОВА З МАРІЮШЕМ СУРОШЕМ

– ҃устáва ҃усáка на вієр҃хоўек
вўадзи винїєсўа операця „Дунај”?
Як то можљїве, же вієльольетні
вієзієнь комуни позостаў јј вієрни?

– Інвазя војск Укўаду Варшавск҃го

би́уа дља ніє́го тилько оказя́, кту́ра безвзгльє́дніє вико́ристау́. На уа́мах ксі́яжкі п́ритачам ане́доткє́ з ј́го діє́чіньства о тим, як діє́чі в шко́ле одвіє́діу́ біскуп като́лицкі. І ма́уи Гу́ста́в задау́ му пита́ніє: „Цо т́реба зробі́ч, аби зоста́ч ксі́їдзем?“. Біскуп одпові́діяу́, яка дро́га віє́діє до капу́ањства. „А гди́бим хчі́яу́ зоста́ч біскупем?“ – забр́міяу́о дру́гіє пита́ніє. Духовни́ чієрпльві́є одпові́діяу́ і на то пита́ніє. „А як зоста́ч папі́єжем?“. Біскуп сі́є розе́сміяу́, взі́яу́ то за жар́т, а́ље та дикте́ријка ука́зуј, як амбі́тни би́у Гу́са́к. По́сьледніє міє́јше в́сру́д р́адза́щих ніє за́дова́љау́о го, да́жиу́ до на́вижших стано́віск. А чє́му до́свіядча́йц кому́ністичне́го систе́му репресі́, відза́ц, як морду́ї сі́є правді́вих і уро́єних вро́гу́в кому́нізму, зоста́у в па́ртії? Ми́сьльє́, же то ви́нікау́о з жі́мнеј ка́льку́ляці́ і ву́а́сніє ви́буяу́єј амбі́ці. За́певне ніє бра́у под ува́гє змі́яни систе́му в на́блы́жших л́атах, за́тем хца́ц р́а́ді́ч, му́сі́яу́ то робі́ч в ј́го ра́мах.

– Гди́би Каре́ль Са́пек жи́у ду́ужеј, зоста́уби піє́рвшим ческі́м ноблі́ста́ лі́терацкі́м? Ј́го доро́бек звіє́трау́?

– Чи зоста́уби до́цені́єни п́рез Акаде́міє Ноблю́вскя́? То вр́у́женіє з

фусу́в. Можна пові́дієч, же зна́язу́ ці́є в кльубі́є віє́лькі́х поміні́єтих. То п́рикӯ́ад інте́лектуа́льісти, ктӯ́ри ніє конте́сту́ї речиві́стоці, лєч стара́ ці́є мієч на ній впу́ив і я́ кштау́товач. Віє́риу́ в систе́м льі́бера́льне́ї демокра́ці, оцєні́у, же ї́ст најлє́пши і зоста́у́ тему п́реко́нанію віє́рни до ко́нця. А зате́м поста́ва го́дна ша́цунку. Мо́ім зда́ніє́м, би му́ц му́віч о ку́льтуре́ Чеху́в, Ї́апка т́реба ко́ніє́чніє́ познач. Ї́го́ тексти публі́цистичне́ до ді́с са́ читиване́ і п́рипо́мінане́. А льі́тература́? Кто му́ві, же інте́ресу́ї ці́є Чехамі́, а ніє зна́ ї́го „Інва́зі ящу́рув” чи „Фа́брикі абсо́луту”, ї́ст д́ля мні́є особа́ ніє́віяри́годна́. Льубі́є Ї́апка, ї́го́ сти́ль і спосу́б а́ргумента́ці ї́ст вчі́йж сві́єжи і на певно́ бардзо́ дужо́ му́ві о атмосфе́ре міє́дзиво́ї́нне́ї Чехосу́оваці́. Завше́ ї́днак в та́кім п́рипа́дку по́лєца́м, аби́ почита́ч ру́вніє́ж ї́го́ адверса́ри нп. сві́тне́го като́лицько́го піса́ря Яро́слава Ду́риха.

– Ніє́ віє́дія́ує́м, же Су́оваци́ одму́ві́лі ї́сіє́ні́я 1939 ро́ку п́ри́їчі́я в презє́нчіє́ од Ніє́мцу́в Зако́пане́го.

– У́дія́у́ Су́ова́кув в І́ї во́їніє́ сві́ятове́ї ніє́ ї́ст повше́хніє́ знани́ в По́льщі. Ї́х

сúинна дивізія змеханізована
ґроміуа Армії Червонї, а сúовацци
пільочі бардзо скутечніє ваљчили з
льотніками совієцкімі. Ніємци биљі
бардзо задовољені з їх постави,
дбаљі натомяст о то, аби їдносткі
сúовацкї і вёґієрскї на фрончіє
вшгоднім ніє знајдовауи їїє збит
бљіско їїєбіє. Оба краї биуи
союшніками ІІІ Рёши, аље ніє
означауо то, же Сúоваци вимазаљі
з памієчі вчеїнієїше видарєнія, кди
дошуо до затарґу збројнеґо мієдзи
Братисуавї а Будапештем.

– Вставієнніцтво Ватикану ніє
ухроніуо кїїєдза Ёзефа Тісо од
еґзекуці – навіясем мувіяц,
виконанеї по партацку...

– Ёґо їмієрч биуа на рёкё рїдзїцим
Чехосúовацї. Кљємент Ґоттвальд,
прївудца комуністув, повідїяу:
„Тен хуоп муїї віїієч!“. Президент
Едвард Бенеш уважау, же то добре
розвіязаніє. Позбивано їїє
пробљему. „За Тіса пеуна міса“ –
так повієдзонко функцёновауо
вїруд Сúовакув. На Сúоваці ніє
жиуо їїє зље в порувнанію до інних
крајув. По воїніє уатвієї биуо
всказач їднозначних вроґув ніж
аналїзовач свої буйєди. Просте
оцени доміновауи. Польїтици, ктури

знальєзлыї чїє в обозїє звичїєскїм
дбалї виуа́чнїє о чїєбіє. Тїсо то
рўвнієж дражльїва квестїя сýовацкї
нієзаљєжнощї од Чехўв. По цўж чїє
до нїєї устосунковивач, скоро
можна пробљем замієщ под диван?

– Офіцерўв армії чєскї – Емануєља
Моравца і Гельїёдора Пікє – уа́чя
їдинїє нїєнатуральнє зґони?

– Обаї бїльї нїєтужїнковимї і
барвнимї постачїямї. На певно нїє
можеми пова́тпїєвач в їх
патрієтизм. Прєчїєж Моравец
узаєднїяу́ сєвє постєпованїє в ча́їє
воїни добрем народу чєскґо.
Прїшўощ Чехўв відїяу́ прї боку
Нїємцўв, старау́ чїє охронїч цо чїє
да. Сїтуацї оцєнїу́ на хўодно, бїу́
нїєпрєчїєтнїє здольним анальїтїкм. І
в то вієрїу́. Гдїбї бїу́ цїнїкм, нїє
вту́ачау́бї своїм дїєчїєм їдеї
народовосоцяльїстичних. Відза́ц
фіяско свїх прєвідївань, вїбрау́
самобўїство. Піка позостау́ вієрни
їдеї Чехосýовацї. Яко жоўнієр
у́сїу́овау́ нїє мїєшач чїє до пољїтїкї.
Ва́дїу́ їднак комунїстом. Вїточїльї
му процес зако́нчонї вїро́км
смієрчі. То бїу́о кљасичнє забўїство
са́дове.

– Ксїєґар і механїк то постачїє дља
Пољакўв анонїмове. А дља Чехўв?

– Моїм зданієм Поляци інтересуяци
щі моторизаця знай назвіска
Вацлавув: Љаурина і Кљемента,
вибітних постачі на тим пољу.
Подобніє јст в Чехах. Чи јст то
віедза повшехна? Вправдіє од
кілку љат жиј в Прадзе, љеч
трудно мі ствієрдіч, чи в чеськіх
шкоуах сѧ оні вспомінані.
Вієљокротніє натоміаст сѳишауем
од Чехув, же іх конструкторем
самоходув биу Еміль Шкода, бо
пречієж так щіє назива марка. Кди
виясніауем, же тен прѣдсієбієрца
змару на дууго занім јго фабрика
зачёуа моторизацијне забави,
спотикауем щіє з нієдовієранієм.

РОЗМАВІАУ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Маґазин Љітерацкі КЃІЃЖКІ
3/2019/

Вимаруа стољіца

РОЗМОВА З МАРЧІНЕМ ЉУДВІЦКІМ

– Ніємци по упадку Повстанія
Варшавск҃го здеваствовали стољіцѣ
методичніє, ніщѧц забиткі і добра
культури зе взгљѣдув ідеољогічних?

– Адольф Гітљер хчіяу, би Варшава
знікнѣуа з повієрхні зіємі. Нієнавідіу
тего міяста і јго мієшкањцув. По
капітуљаці Повстанія Геінріх

Гіммлер прѣказаў Паульові
Оттонові Геібельові, доўдци СС і
полиці на дистрикт варшавскі
Генеральнаго Губернаторства,
особісте жиченіе Гітлера. По
евакуаці цаўеј люднощі і
вивіезіенію з Варшавы вшисткіго, цо
посядаўо якакольвіек вартощ,
будинкі з вийткім урядзењ
технічних і обіектўв кољеі
жељазних міяўи зостац збуrone до
фундаментўв, а помещенія дља
војска ніеміецкіго урядзоне в
півніцах. На грузах міяста повстач
міяўа твієрдза. Жиченіе то биўо о
тиље іррацёнальне, же з пункту
відзенія војсковего орґанізаця
оброни вимагаўа захованія
забудовањ мієјскіх, љуб пїринајмнієј
вієкшеј іх чёщі, яко пунктўв опору в
випадку точенія ваљк уличних. З
їднеј вієц строни Ніємци будоваљі
твієрдзё, з другієј систематичніє
ніщилі Варшавё. Цгарактеристична
їст трещ депеши, в ктўреј ген.
Ебергарт Кінзель пісаў до
Гіммлера, же бракуј му матеріяўўв
вибухових потрѣбних до будови
твієрдзи, понієваж вшисткі уживане
сљ до ніщенія обіектўв, ктўрих
висадзаніє важне їст зе взгљёдўв
„політичних”, їднак зупеўніє
ніепотрѣбне з тактичнаго пункту

відзєнія. Довѹдца саперѹв скаржиѹ
щїє з кољеї, же нїє ма амуніці
потрѣбнєй до висадзанїя ровѹв
панцерних і шгронѹв, бо та в
цаѹощї уживана їст до нїщенїя
мїяста.

– Іљу биѹо „робінсонѹв”? Чєму
позостаљї в руїнах?

– Докѹаднєй љїчбї нїє уда щїє хїба
нїгдї устаљїч. До стїчнїя 1945 року
в руїнах Варшавї прѣтрваѹо
запєвне кїлькасет осѹб. Поводи,
дља ктѹрих – рїзїкуяц жїчїє –
децидоваљї щїє позостач в мїєщїє,
биѹи рѹжнє. Чѣщ нїє вієрїѹа в
нїємїєцкї гваранці безпїєчєньства,
чѣщ заміяст удач щїє на туѹачкѣ в
нїєзнанє, вољаѹа прѣчєкач, укрїч
щїє на кїлька, кїльканащїє днї і так
дочекач рїхѹєго, як їм щїє
видаваѹо, вєїщїа Армії Червонєй. В
мїєщїє позостаљї такжє одчїєчї од
своїх оддїяѹѹв повстањци. На
позостанїє децидоваљї щїє такжє
Жїдї, ктѹрих „зѹи вїгльад”
вирѹжнїяѹ з масї љѹдї вїходзљцих
з Варшавї і сказиваѹ на певнљ
щїєрч.

– Добїтек варшавїякѹв шабровальї
нїє тїљко окупанчі...

– Цѹж, вїходзљци з Варшавї моглї

забрач зе собѧ тилько тилье, іље
здоуѧлы унієщ. Заљуднілы
подваршавскі оїєдља і мієјшовоці.
Муїєлы їїє якої тимчасово урѧдіч.
Ніц дївнего, же знајдовалы їїє
їміяуковіє, ктури ризиковалы вејщіє
до Варшави (од 14 љістопада
входзеніє до міяста без спеціялнеј
прѧпусткі видаванєј прѧз пољіцї і
коменданта твієрдзи забронієне
зостауо под карѧ їмієрчі) і
достарченіє хѧтним чєгокољвієк
потрѧбовалы. Ніємци трактовалы
вшістко, цо позостауо в мієщіє, яко
свој вуаснощ. Бардзо дробіязгово
ревідовалы прї виїздіє з Варшави
вшісткіх працюячих прї акці
вивоженія дубр. Забієралы навет
термоси, оуувкі чи хусткі до носа.
Їїлы падуо на когої подејрєніє о
прубѧ забранія чєгої дља їїєбіє,
биу розстрѧльівани на мієјшу. Чіяуо
позоставіано на роґатках яко
острѧженіє дља інних потенцяльних
індивідуальних шабровнікув.

РОЗМАВІЯУ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Маґазин Љітерацкі КЃІЃЖКІ
3/2019/

Ѓмієх чієжко випрацовани

РОЗМОВА З МАРЧІНЕМ ВІЉКМ

– Як то щїє стаю, же Ірена
Квіятковска вибраю акторство?

– Вуащївіє трудно орец. Цгчіяюоби
щїє повідієч: лос, прєзначеніє. І
цоє фактичніє биюоби на рєчи. Аљє
ніє до коњца. По гуовіє настољаткі
Ірени Квіятковскї хоїіуи ружне
помисіуи. В її дієнніках сї на
прікуад пріуи лїтерацк. Муода
дієвчина твої „повіасткі”, прібуї
нашљадовач највієкших. Ніє повстай
арцидієуа, аљє відач там міюощ до
лїтератури. І то їст најважнієше.
Нієвїтплївіє впуив тутаї міяу тата
прішїєї акторкі. З заводу биу
зецерем, з заміюванія –
біблїєфіљем. В скромним
варшавскім дому прї Грібовскї 29
завше биу пеуно ксіїжєк.
Квіятковска кохауа лїтературє од
дієцка і за тим, так сїдзє, пошїа
міюощ до театру. Поза тим в шкољє
дострєжоно в нієї таљєнт акторскї.
Так щїє вшїєтко зачєу. Студїєвауа
акторство в лєґєндарним
Пањствовим Інстїтучїє Штукі
Театральнєї. Заїчія міяуа з вибітнимі
педаґоґамі, прї чим најбардієї
значїцї постачїї биу Аљєксандер
Зєљверовїч. Вобєц Квіятковскї
потрафіу бїч щєри – мувіу її на
прікуад, же повїнна вієцєї
працовач, умїяу бїч теж щодри.

Зда́раўо́ ці́ё, же помага́ў студентом, такжэ матэрыя́льні́е. Ро́дзіце Квіятковскі́ ні́е міе́лі за віе́лье до пові́дзені́я, ј́сьлі хо́ді о ви́бори жичі́ёве сво́јі цу́ркі. Юж вте́ди би́ўа ні́еза́льежна. Ні́е без по́воду ро́діна му́віўа о ні́еј: „п́ребоё́ва”.

– В памі́ёчі позоста́ўа я́ко акторка ко́медіё́ва. То би́ў ви́бу́р, чи так заста́ўа обса́дзана?

– Мі́яўа ні́ебыва́ўа́ ці́уё́ ко́мі́чнэ́. Розсмі́еша́ўа до ў́ез, а́лье за ка́ждэ ро́ля́ ста́ўо пре́цизи́јне п́ри́го́товані́е. Ту ні́ц ні́е д́ія́ўо́ ці́ё п́рипа́дкм. Ка́жди ѓест, ка́жде су́ово – вши́стко би́ўо допра́цована́е. Су́инё́ўа ні́е тілько́ з варш́тату, а́лье і з ди́шипльі́ни. Ні́гди ці́ё ні́е спу́́зні́яўа і ні́е акце́птова́ўа те́го т́ипу за́ховањ у і́нних. Зна́ўа на памі́ёч ні́е тілько́ сву́ј т́екст, а́лье і квесті́е партне́рув шені́чних. О́дстава́ўа в те́н спосу́б од і́нних. Ні́е вши́ши акто́ри би́лі́ так пра́цові́чі́ як она́. Можна́ зарі́зиковач стві́єрдзе́ніе, же с́мієх Квіятковскі́ би́ў чі́ё́жко ви́пра́цовани́.

– Як п́ре́трва́ўа І́і во́јне́ с́ві́ято́ва́?

– На́јпі́єрв впа́ду́а в ро́зпач. „Театри́ спа́льоне!” – за́пі́сыва́ўа в д́іе́нні́ках.

Потем п̑ришуа безчиннощ, чарне
мисльі, кт̑уре, навіасем м̑увійц, од
часу до часу її товаришиуи п̑рез
цауе жичіє. На щєщїє биуа ч̑овієкм
умієйцим с̑їє в розпачльівих
ситуацях жичієвих д̑вігн̑ч.

П̑редко зајуа с̑їє прац̑а,
правдоподобніє учестнічиуа в
курсїє косметично-медициним.

Брауа удїяу в Повстанію
Варшавскім. Яко у̑ачнічка. Ніє
любїуа о тим м̑увіч. А рачеј: ніє
любїуа с̑їє тим хвал̑іч. Ніє вієми
вієц вшистк̑го, хоч зап̑риязнієнему
к̑сїєдзу звїєриуа с̑їє з оґромнеґо
страху, які чууа, ґди мус̑їяуа
достарчач мельдункі.

– Відз̑ув завше і́нтересовауо жичіє
приватне ґвіязд...

– А тимчасем Ірена Квіятковска
правіє в оґу́ље о нім ніє м̑увїуа.
Очивіщїє м̑єжа, Бољесуава К̑льск̑го,
знано. Чаруяци ґентльєман,
ерудита, а п̑реде вшисткім спікер
радїєви і провадз̑аці тельєвізіјни
тельєтурнієј „К̑у́уко і к̑рижик”.
Твори́льі удане ма́ужењство, опарте
на п̑риязні і в̑спу́льних пасях. Споро
подр̑ужова́льі, разем хо́дїльі до кіна,
прова́дїльі дощ достатніє – як на
с̑їєрміє́жне часи По́льскі Људовеј –
жичіє. Мієшка́льі в тзв. б̑локу

дієннікарським при Тамце. Їх
сасіядами би́ли м.ін: Ванда
Цготомска, Јремі Прибора,
Станісу́ав Шварц-Броніковські,
Анато́ль Потемковські, Зофія
На́сієровска з Янушем Ма́йвським і
Ірена Каре́ль з Зи́гмунтем
Само́їю́км.

РОЗМАВІЯ́ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Ма́газин Лі́терацкі КСІА́ЖКІ
4/2019/

Курорт з мо́ра

РОЗМОВА З АННА́ ТОМІЯК

– Чему акурат на Пу́увіспіє Ге́льським
у́люковано фла́гови курорт ІІ РП?

– Бо то би́у ву́вчас најбарді́є
ма́ловнічи скравек по́льскі́го
вибре́жа. Мія́у шеро́к, піящисте
пла́же. З јдне́ј строни ота́чауи го
води Ба́утику, з другі́єј – Затока
Пу́цка. Здеци́довано, же Ю́рата
повста́ніє на обша́ре 150
за́лье́сієних гекта́рув, по́уожоних на
вшгу́д од Яста́рні. О вибо́ре те́го
міє́ша прё́сасді́у те́ж јго́ здрови
мікро́клімат, характе́ризую́ци сі́є
висо́кім стё́женіє́м ё́ду.

– Ю́рата в міё́дзиво́јнію би́уа
достё́пна ви́уа́чніє дла́ заможних?

– Це́лем спѹ́укі акци́јнеј, дѣя́уа́йцеј
под назва́ „Юрата” Уздровіско на
Пѹ́виспіє Ге́лу, заві́занеј в 1928
року, би́уо взніє́щієніє (од зєра!)
„міє́шово́щі курорто́во-
санаторі́јнеј”, нієшабльоно́веј і
новочесне́ј, щмія́уо конку́руйцеј з
дїєвіє́тнастовіє́чним Сопотем.
Нієва́тплывіє́ хо́діуо о пропози́цї
дла́ лѹ́дї богáтих. Љетні́скөве
віль́є в Юра́чіє купова́лі
п́ремисѹ́овци, правні́ци,
аристокра́чі, в готельу́ Љідо́ баві́лі
знані́ арти́щі. П́ри у́льци
Щвіє́топе́ука сво́ї ате́льєр у́рђа́діу
Во́јчієх Косса́к, а в дре́внія́ним
бунга́льовіє́, са́щія́ду́йцим з мо́лю,
зат́римива́у щіє́ ше́ф дипльо́маці ІІ
РП Јѹ́зеф Бе́цк. На́вет президе́нт ІІ
РП Ігна́ци Мо́щіцкі́ би́у го́щієм
Юрати́, п́риї́хау́ л́атем 1937 року́ і
зат́рима́у щіє́ в віль́лі Муше́лька,
ви́будова́неј спе́цяльніє́ дла́ ніє́го.
Щвія́тови і піє́кни курорт
розбудо́вива́у щіє́ з ка́ждим ро́км. З
часе́м повста́уи в ні́м те́ж
скромніє́́ше пенсе́нати, з ктѹ́рих
ко́риста́уи на п́рику́ад ро́діни
у́рє́днікѹ́в.

– Як її́ облы́че одміє́ні́уа ПРЉ?

– В Польше́ Људо́веј Юрата́ зміє́ні́уа
характе́р з е́лы́тарне́го на

еґа́лїтарни. Без жа́љу вибу́рано
пředво́јнне ві́льє і вичі́нано сосни,
хоч би́уи ніє тилько оздоба́ ге́льскґо
пе́йзажу – іх ко́реніє ума́цні́яуи
пі́ящисти ґру́нт пў́у́виспу. В л́атах
шещді́єсї́йтих в најбарді́єґ
атракці́йних мі́єшах зач́ето взно́сїч
дуже, пі́єтрове о́сродкі
випочинко́ве. Над зато́каґ п́ри у́льци
Местві́на стан́ау бето́нови Капер.
Цго́ді́уо о то, би п́рипо́міна́у
цуму́йци в порчі́є стате́к, а́ље ніє ма
в ні́м шля́хетне́ґ простоти і
льекко́щї ґди́ньскґо моде́рні́зму. З
ко́љеі в са́сїєдзтві́є мо́льо поя́ві́уґ сї́є
о́сродек випочинко́ви КЦ ПЗПР
Нептун, а над пе́у́ним мо́рем – дом
вчасови́ о вді́єчне́ґ назві́є Бри́за,
вў́аснощ КВ ПЗПР в Катові́цах
(п́ребудовани, обе́цніє ј́ст
приватним, чте́роґві́яздковим
готе́лем і у́льубі́єнн́а мі́єшшў́вќа
це́љебритў́в). Мі́єшка́ньци Юрати
памі́єта́й, же на ј́ґ урочи́сте отва́рчіє
п́риби́уґ сам Едвард Ґі́єрек враз з
ма́уґжонќа Стані́су́ав́а. Офе́ровани в
ПРЉ зо́рґані́зовани випочинек мі́яуґ
ні́єві́єлье вспў́льнеґо з п́редво́јнн́а
Юрат́а. Іна́чеґ сї́є те́ж подрў́жова́уо.
П́репа́ду́а лў́ксусова Ст́ра́уа
Ба́ути́ку, ктў́ра в 1937 ро́ку
заво́жі́уа л́етні́кув з Варшави́ на
Ге́ль в 6 ґо́дін і 50 мі́нут. Тера́з

доязд кољею биу визванієм. Завше в туоку, чёсто всрѹд розврѣщаних кољоністѹв. Прѣдіяу здобивау тен, кто вскочиу прѣз окно. Інні спѣдзальі подрѹж в тоальечіє альбо прісипіяяц на ваьізках в коритарѹ. Прѣд војна потрѣбне биуи пієнійдзе альбо конексї, в ПРЉ-у – скрѳованіє Фундушу Вчасѹв Працовнічих, прідієљане на подставіє прінаљежнощі партијнеј і звійзковеј ораз опінії закуаду праці. Но і випочинек биу под контроља. На вчасах обовіязиваѹо на прікуад пунктуальне ставіяніє щіє на пощіукі. В стоѹѹвце нікт ніє щіядау там, гдіє хчіяу, кажды отрїмивау нумер і прінаљежне му мієше. Очивіщіє, корїстано з пляжи і сѹоњца, альє програм вчасѹв прѣвідивау теж заїчія інтеґраціјне – вієчоркі запознавче і пожеґнаљне, заводи спортове, а также обовіязкове пропаґандове поґаданкі.

– Рај нувориши – то добре окресљеніє дља љосѹв осаді по року 1989?

– Нієконієчніє. Діщіяј пріїждај там рѹжні људіє. В оферчіє сѧ пієкљніє дроґіє апартаменти ораз значніє скромнієјше приватне кватери,

достѣпне дѣла прѣчїєтнєй кїшенї.
Вспѣўчесна Юрата ма їднак амбїцїї
нїє мнїєїше од прѣдвоїннєй. Теж хцє
бич курортем дѣла елїт, над затока
стартуї будова оґромнєго,
луксусовєго готельу. Стаѣ знїкай
давнє пенсєнати і бунґальови. Іннє
часи, іннє ґусти і потрѣби.

РОЗМАВІЯЎ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Маґазин Лїтерацкї КЃІЃЖКІ
4/2019/

Гїсторїє і постачї маўо знанє

РОЗМОВА З КЃИШТОФЕМ ЯНЕМ
ДРОЗДОВСКИМ

– Ма пан родїннє традицїї
лїтерацкї...

– Мўї оїчїєц, Богдан Дроздовскї, биў
пїсарѣм, дїїїяї трошечкѣ
запомнїяним, хоч прѣз вієлє лат
провадїў мїєїїчнїк „Поезя”, а їго
штуки театральнє, фельїєтони чи
есеї вивоўиваўи споро шуму. Моґѣ
повїєдїєч, же прѣяўѣм од нїєго
заїнтересованїє їдним тематем: І
Самодїєлнїя Бриґадї Спадохроновї
ґен. Станїсўава Сосабовскїго. Оїчїєц
напїсаў повїєщ „Арнґем. Чїємнє
ївїятўо” (1968). Так мї тен темат
моцно утквїў в ґўовїє, же стаў їїє
прѣдмїєтем працї маґїстерскїї, як

теж пієрвшеј мојї ксі́йжкі. Моґё
пові́дієч, же о́јчієц мніє
заінспіровау́.

– Як пан збієрау́ матеріяу́и до
праци магістерсќј, а потем до
ксі́йжкі? Контактовау́ сіё пан з
офіцерамі і жоу́ніє́рами, кту́ри
ва́льчили о Арнґем?

– То трвау́о ду́ужши час. Впієрв
п́риґотовау́ем біблїєґрафіё позиці,
як указау́и сіё в лїтерату́ре по́льскј,
а́ле п́реде вши́сткім в анґльо́саскј.
Би́у теж вїязд до Љондїну,
збієраніє матеріяу́у́в подчас
спотка́нь в Студію́м По́льскї
По́діємнеј о́раз в Інстїту́чіє ім. ґен.
Ву́адїсу́ава Ѓі́корсќґо, розмови з
љу́дьмі звї́язанїмі з Бриґа́дґа, з
ветерана́мі. П́реде вши́сткім з ґен.
Антоні́м Раві́ч-Щербо, о́статні́м
дову́дцґа Бриґа́ди, кту́ри змару́ в
вієку 100 лґат. Збієраніє матеріяу́у́в
сіу́ґа речї ніє зако́нчіу́о сіё по
вїданію пієрвшеј ксі́йжкі „Бриґа́да
спод Арнґем”, кту́ра указау́а сіё в
1988 року. Потем би́уи ко́љејне
споткані́я, но́ве матеріяу́и і в
е́фекчіє повстау́а ксі́йжка
„Соса́бовци”, кту́ра указау́а сіё в
2014 року.

В теј дру́гієј праці по́шві́єцонеј
Бриґа́діє Спадохро́новеј спора чёщ

матеріяу́в походи́вправді́є з
пієрвше́й ксі́йжкі́, а́ле значна́ чёщ
станові́ нове́ спо́рєніє́ на тен
темат, вині́кайце́ з нових
матеріяу́в.

– Чи назва „Сосабовци” би́уа
вче́сніє́й уживана́, чи пан́ я
вими́сьліу́?

– У нас ї́ст то раче́й ма́уо уживани
спосу́б одноше́ніа́ сі́є до
окре́сьлоне́й ґру́пи лю́ді. Помису́
пříшеду́ мі до ґу́ови пří оказі́
зупе́уніє́ інне́й поста́чі, льі́терацкі́,
а́ле преди́ вши́сткі́м гі́сторичне́й,
кту́ра ді́єкі о́јцу функце́новау́а в
мо́їй сві́ядомо́щі од најму́одших лѣ́т.
Би́у ні́я пу́ковні́к, пу́зніє́й ґенера́у,
ї́дна з барді́єй інтє́ресу́йчих поста́чі
во́јни домо́веј в Росі́, Мі́хау
Дроздовскі́. Офі́цер армі́ї царскі́й,
ї́ден зе́ стосунко́во ніє́льчних, кту́ри
ніє́ уле́ґлы́ демора́льзаці́ і ніє́
розпіє́рхлы́ сі́є по пієрвше́й рево́люці́
до домо́в. Цґ́чіяу́ ва́льчич з
бо́льшеві́змом і ва́льчи́у скутє́чніє́.
Змару́ я́коби в вині́ку ран
одніє́сіє́них в ї́днеј з бі́тев. Титу́у
видане́го́ стосунко́во ніє́давно
збіє́ру вспо́мніє́нь о́ ні́м і о́ ї́го
жо́уніє́рах брѣ́мі по росі́јску
„Дроздовци”. І́ так пříшу́о мі до
ґу́ови, би́ за́стосова́ч у́в ніє́звикље́

зграбни русицизмі о лѹдїях ген.
Сосабовскїго мѹвїч „Сосабовци”.
Така биѹа кољеї речї.

– „Дроздовци” билї рѣгуларнѹ
формацѹ воїсковѹ?

– Так, бо Мїхаѹ Дроздовскї створїѹ,
можна повїдїєч, пуѹк. Дїяѹо сїє то
на фрончїє румуњскїм на прїѹомїє
1917 і 1918 року. Кдї рѹд росїїскї
розпадаѹ сїє, а вѹадзе прїєлї
большевіци, он, з грѹпѹ офїцерѹв,
збраѹ жоѹнієрї, ктѹрї нїє ульєглї
деморалїзацїї. Згрѹмадїѹ в сумїє
окоѹо тїсїйца лѹдї враз зє спрїєтем
вшелькїго родзѹю. Створѹнѹ в тен
спосѹб їдносткѣ прїєпровадїѹ з
Румунїї до вальчѹщих юж з
большевікамї на поѹуднїю Росї воїск
Денїкіна.

– І доѹѹчиѹ до нїх?

– Доѹѹчиѹ. Стѹд мої заїнтересованїє
їго валькѹ з большевікамї і цаѹѹ
скомплїкованѹ сїтуацѹ, в якї сїє
знальазѹ. Само прїєщїє прїєз Українѣ
до Денїкіна нїє нальєжаѹо до
ѹатвих і очивїстїх, бо там юж нїє
биѹо Росї, тїлько Україна под
панованїєм аустрїяцкїм, а на
пѹѹноци нїємїєцкїм. Сукцес їго
прїєщїа до своїх зальєжаѹ од вїєлѹ
чиннїкѹв, такїх як орієнтацѹ в

тереніє чи скутечне уніканіє
збѣдних споткань з војскамі
окупацијнімі, о щѣщіу ніє
вспомінаѣц.

– Опісау пан то рўвнієж?

– В моїї ксіѣжце „Меандри војни
Бієщадем назначоне” јст спори
фрагмент тему вѣткові пошвѣѣцони.
То повієщ гісторична, бардзо моцно
осадзона в реаліях.

– Чи якѣ пањскі звіѣзкі роѣінне з
ґен. Міхауем Дроздовскім удауо єїє
пану устаљіч?

– Моґѣ мувїч тераз тїлько о
пошљаках. Сам ніє мам збит вієљу
документуѣв. Моя роѣїна по ојцу
вывоѣї єїє з Љїтви і якоби там сѣ
оне прѣховиване. З теґо, цо мї „од
завше” віядомо, ґен. Міхау
Дроздовскї вправѣїє уроѣїу єїє на
Україніє, јднак јґо праѣїад
виєміґровау вѣаєніє з Љїтви тїри
покољєнія вчєєнієј. Роѣїнна
љєґєнда знајдуї потвїєрдзєніє в
збієжноєї певних фактуѣв, мїєјш і
дат.

– Пана кољєјна ксіѣжка јст о
аристокраєї...

– Ма титуу „Змієрх євіята
аристокраєї”. Попеуніљїєми ј

разем з мой жонь Марі́я. Моґе пові́дієч, же повста́уа ву́ащівіє ді́єкі її інспіраці. Матері́яуи, чилі́ гу́увніє виві́яди з богатерамі́, би́уи наґриване в л́атах о́сіємдіє́сїйтих в Польше́ і в Англі́ї, а́ле потем п́рез чві́єрч ві́єку ле́жау́и собі́є у́спіє́не в касетах. Допі́єро жона змобі́лізува́уа мні́є до п́рекшта́уцені́я іх в ќсїя́жкѣ.

– Д́лячего́ под́яу́ сї́є пан зебра́ні́я тих наґра́нь?

– Розмови́ наґрива́уем, би вико́риста́ч ї в я́кї́с формі́є публі́каці. Ні́єстети ру́жне зда́рені́я спра́віу́и, же помис́у ду́уго – як ві́дач – че́кау́ на реалі́заці́. Обецні́є вши́сткі наґра́ні́я, скопі́єване і зрема́стероване, с́а п́реховиване в Архі́вум Гі́сторії́ Му́віє́неј в варшавскі́м Дому́ Спотка́нь з Гі́сторі́й. Ді́єкі́ тему́ розмови́ ре́јстро́ване на ру́жнеј́ якщо́ці маґне́тофонах зоста́уи вичи́щоне і обецні́є с́а захо́ване в формі́є цифрове́ј. Зу́ожи́уем ї в Архі́вум і́ще п́ред повста́нієм ќсїя́жкі́, ні́є віє́рґа́ц, же ќди́ко́льві́єк врú́це́ до те́го́ темату́. А́ле щё́сльві́є наша́ ќсїя́жка повста́уа. До́дам і́ще, же до кі́лку богате́рув до́тарлі́сми ю́ж разем з жо́нь под ко́нієц пра́ци над ні́я,

діє́кі чѐму узупеу́нільсьми льістѐ о
кілька знача́щих постачі.

– Чи́лі би́уа то па́ньства ву́асна
іні́цятива. Без дотаці́ чи ґранту́в?

– Ніє́, ніє́! То ву́асна іні́цятива,
ву́асне наґра́нія, виязди
фіна́нсоване з ву́асне́й ќшені. Моя
жона твіє́рдї, же ґди́би јще
пошпера́ч в нашім архі́вум, то
можна би зна́ље́зч віє́ље виві́яду́в,
я́к п́репрова́дза́льсьми та́кже д́ља
ву́асне́й п́риј́мно́щі і пот́реби. І кілька
ќсьі́йжек можна би з те́го ство́рич. І
ство́рими.

– „Зміє́рх ш́віята а́ристокра́ці”
заві́єра ре́љаці́ одноша́це ш́їє до
піє́рвших льат ІІ во́јни ш́віятове́ј, а́ље
зебра́лі те́ж па́ньство мате́ріяу́ до
континуа́ці...

– Очіві́щіє ма́ми ру́вніє́ж чі́йґ
да́лши вспо́мніє́нь. Том піє́рвши
обе́јму́ј льата од 1939 року до
червца 1941 року, чи́лі до на́пащі
Ніє́міє́ц на Зві́йзек Со́вієцкі. А том
дру́гі ш́їє́ґа 1945 року. Та́к би́уо
за́уоже́ніє, хоч ніє́кту́ри розму́вци
вбіє́ґа́й поза у́в ґра́нічни рок.
Ста́рами ш́їє́ ј́днак захо́вач
консекве́нці́. Інна́ спра́ва ј́ст то, чи
позоста́нієми п́ри по́дія́ље на
одрё́бне то́ми. Вида́ренія по 1945

року то юж океан кољејних тематѹв подејмованих в вієљу ксіѣжках. Дљатеґо затримами єїє на 1945 року.

– До іљу осѹб удаѹо єїє дотреч?

– В суміє јст окоѹо 30 осѹб. То сѧ назвіска подрєчнікове: Радівіѹѹовіє, Потоци, Чарториши, Љубомірши, Тишківчовіє, Тарновши, Сапієговіє. Потомковіє родѹв, ктѹре твоїѹи польскѧ гісторіє.

– Як пан до нїх трафіѹ?

– По нїтце до кѹѣбка. Ніє памієтам, кто биѹ пієрвшѧ особѧ, з ктѹрѧ єїє сконтаковаѹем і як до теґо дошѹо, аље потем пољецано мніє кољејним. Зачѣѹо єїє то на почѧтку стану војннеґо і бардзо почіѣґаѹо мніє познаваніє дієјѹв „полїтичніє нїєвиґодних“. До теґо часу указиваѹи єїє бардзо щѧткове інформацї о жичію нашеј аристокрацї прєд і по војніє, а то вимаґаѹо, ведѹуг мніє, значнеґо розшерєнія. Гѹоси в рѹжних дискусѧх всказиваѹи на оґромни впѹив дежінформацї і закуѧманія пропаґандовеґо. Ксіѣжка міяѹа повстач рѹвнієж дљатеґо, аби то одкуѧмач.

– Інни темат завару пан в повіщі
„Меандри војни Бієщадем
назначоне”...

– Споро часу мієшками з жонѧ в
Бієщадах. Нієдаљеко теґо нашеґо
улюбієнеґо мієjšа на Зіємі знајдуј
щіє цментар жоунієри з І војни
свіятовеј. Најстарчі сѧщієді зач
нієраз привоуивалі уривкове
вспомнієнія своїх діядкув. То
справиуо, же зачѧуєм щіє
інтересовач вспомніяним окресем
гісторії і тим, цо щіє вувчас діяуо в
наших странах. Пovolьутку
розшерѧуєм свой вієдзє на
подставіє м.ін. памієтнікув
учестнікув видарєнь, в тим
вспомнієнь і опрацовањ ґен.
Денікіна, ктури в Бієщадах доводіу
ІВ „Жельазнѧ” Бриґадѧ. Јґо
жоунієре на „хвільє” зајлі навет
кілька суювацкіх мієjšовощі. Војска
росіјскіє ніє дауи јднак ради
утримац щіє по вєґієрскіј строніє
Карпат і мушіяуи щіє вицофач.
Денікін биу јднѧ з тих постачі,
ктуре одчіснєуи свой пієтно на
гісторії фронту вшґоднієґо, а потем
војни домовеј в Росії. Он нієяко
заінспіровау мніє до указанія мауо
знанєј гісторії околїц, в ктурих
мієшками. Міяуєм надієј, же
приблїженіє іх чительнікові в

форміє повієщі бѣдїє уатвієјше. То
кољејни мауо знани вѣтек з гісторії
І војни свіятовеј. Інним сѣ дїєј
польскіх формаці војскових в Росї.
Вшиши сѣишельі о лєгїєнах
Піусудскѣго, аље мауо кто віє о
польскіх формацях на Вшгодїє,
ктѣре биуи значніє лїчнієјше нїж
лєгїєни Піусудскѣго і теж вальчіуи о
Польскѣ. Мауо кто здај собіє справѣ
з тѣго, як значенїє мїяу І Корпус
створѣни пѣрез ґен. Јѣзефа Довбор-
Мушніцкѣго. Дїєкі јѣго вибітним
здољнощїом орґанїзаціјним і
харизміє пѣрез правїє рок на теренїє
обецнеј Біяуоруші, в околїци
Бобрујска, істніяуа наміястка
пањства польскѣго. Формовано
польск војско вальчаце з
большевікамі, функцѣновауа
польска адміністраця. Обходзоно
польск свієта. Пѣзнїєј, з надејщїєм
вієсни 1918 року, под начїскм
Нїємцѣв пѣристѣпієно до
розвіјзіванїя Корпусу. Дїєкі
здољнощїом дипломатичним
ґенерауа нїє дошѣо на щѣщіє до
яткі. Жоунієрѣ Корпусу зостаљі
пѣрвієзієні пѣрез Нїємцѣв до
Крѣльєства Польскѣго. Кїлька мїєсїєцї
пѣзнїєј, в лїстопадїє 1918 року, чї
самї жоунієрѣ Нїємцѣв розбраяљі.

– Чи пљануј пан даљєј зајмовач шїє

вӑткамі бієщадзкімі?

– В замисльє мам цоґ в родзаю моноґрафії нашєґо дому. Ёст то поўожони нїєоподаь Льєска дворек, ктўри свєґо часу биў оґродкм майтку, якї їстнїяў ту од XV вієку. Наљежаў м.ін. до потёжных в Бієщадах Баљўв, потем до Љубомірскїх і Фредрўв. Моноґрафія бёдіє очивїщїє моцно звїязана з околїця – Чїсна, Санок, Прёмисль – і їїўя речї загачи о вшистка, цо їїє там дїяўо. А в Бієщадах дїяўо їїє бардзо вієље – од ўупїєжчих наяздўв розбўїнікўв вёґїєрскїх і конфедераці барскїј по часи I і II воїни ївіятовеј і пўзнієјших људзкїх драматўв.

– Пан їст рўвнієж тўумачем?

– Прэз певіен час рэчывішце споро
тўумачиўем, аље дошедўем до
внiёску, же значнiе бардiеј
iнтересуј мнiе пiсанiе вўасних
текстўв нiж тўумаченiе, чилi
пўетваўанiе цудзих.

– Цо обејмуї пана доробек
трансляторскі?

– Їст цаўкм спори. Тўумачиўем
вїєље титуўўв дља ўвчеснеґо
видавнїцтва Яцка Санторскїґо, такїх

як „48 прав вѹадзи” Роберта
Греена чи „Токсичне намієтнощі”
Сусан Форвард, цо сїуѹ рєчи
обејмоваѹ м.ін. психологіє і
психологіє бізнесу. Але нїє тїлько,
бо дѹа іннеґо видавнїцтва
прєтѹумачиѹем м.ін. вспомнієнїя
остатнїєґо цєсаря Цгін
затитуѹованє „Обиватєль цєсарь”.
Тѹумачиѹем теж лїсти дїяльоґовє
до фїльмѹв дѹа Тєлєвїзї Польскї. То
биѹи дївне часи і дївне тѹумачєнїя.

РОЗМАВІЯЎ ПІЄТР ДОБРОЎЄЦКІ

/Маґазин Лїтерацкї КСІЇЖКІ
4/2019/

Љубїє „унїєсмієртєльнїяч” фажнє
каваѹкї жичїя

РОЗМОВА З ЮСТИНА БЕНАРЕК

– В 2015 року розмавіяѹа панї з
Маѹґоратѹ Стух о „Нїєсамовїтих
прїґодах дїєсїєчїю скарпетек” яко
своїї пїєрвшеї правдївеї ксїйжцє.
Дїсїяї прїґоди чтерєх правих і
шєщїѹ лєвих скарпетек заїмѹя
почитнє мїєїшє в канонїє лєктур
школьних, а в панї доробку в чїйґу
заїєдвїє кїлькѹ лѹат появїѹо сїє
мнѹство нових титуѹѹв. Вєна
твѹрча панї нїє опуца?

– Занїм зачєѹам пїсач ксїйжкї,

цаўімі лятамі ма́рыу́ам о тим, жеби
ї пісач. Віє́ље рази зачина́уам,
потем те урване кава́укі лăдова́уи
в шуфля́діє. Нієктў́ре помис́уи би́уи
навет нієна́јгорше – дльате́го, ќди
юж одва́жиу́ам щі́є за́йч лї́тературă
на пова́жніє, повичі́йга́уам з бію́рка
те нотаткі і доко́нчиу́ам старе
гісторіє. Певніє уда́уо мї щі́є зробі́ч
дошч дужо в кру́ткім ча́сіє.

– Дотару́ам до інформаци́, же ма
пані на своїм ауторскім кончіє 26
титуу́у́в. Чи ї́ст то актуа́льна лї́чба?

– Цги́ба ніє. Вида́ї мї щі́є, же в те́й
хві́лы ї́ст 31 титуу́у́в, проше́ ї́днак
взі́йч под ува́гё, же ќсі́йжкắ назива́
щі́є і кру́чію́ткắ читанкё́, і то́мік,
кту́ри ма споро́ тексту. Тих
„чієні́ясу́в” в огу́льне́й лї́чбіє ї́ст
дужо.

– На́города́ Љі́терацка́ м.ст. Варшави́
в кате́горії „лї́тература діє́чіє́ца –
текст і і́люстра́ці” за ќсі́йжкё́
„Нієсамові́те п́ригоди́ діє́щіє́чію
скарпетек” (2016 р.), та сама
ќсі́йжка́ зоста́уа На́јле́пшắ Ќсі́йжкắ
Діє́чіє́ца́ 2015 в конкур́сіє „П́речі́нек
і Кро́пка”. Задебію́товау́а пані́ і од
разу зоста́уа дострѣ́жона. Та́кі
сукцес на певно́ дода́ї сќридеу́ і
мотиву́ї до да́льше́й пра́ци?

– На певно наґроди мі помоґуи – бо вієље осѹб довієдїяѹо їїѹ, же пішє. Кїльку видавцѹв запропонуваѹо мі вєпѹѹпрацє, і то теж биѹа моя коґищ. Їднак, так напавдє, оґарнїя мнїє лєк, же юж нїґди нїє уда мі їїѹ „доскочич до позїєму скарпетек”. Так вієц нїє тїлько мотиваця, аље і бляди страх.

– Дієвієчієльетні Міхаў, мўј
братанек, розчитываў ціё в
пўігодах скарпетек в чаіе феріі
жімових, ктўре спёдзаў у бабчі.
Обоі бильі захвицены, цо наљежи
доценіч звўаца в пўіпадку дієчі, бо
ніе вшисткі лєктури зискуя іх
жичльіве пўічіе. Маьі одбіёрци
видая ціё бардіеј вимагајци ніж
дорожльі. Запитап пўевротніе: чи
дочієрај до пані неґативне опініе
од дієчієцих чительнікув?

– Ніє дочієрай, цо ніє значи, же іх
ніє ма. Певніє сѧ – ніє каждому муѣ
ѣїє подобач мої почучіє гумору чи
помисѣи. Тиље же јѣлы јстем
запрашана на спотканіє ауторскѣ, то
там, гдѣє мої кѣїяжкі ѣїє подобаѣи –
трудно жеби запрашальї
нієљубіянего пісаѣа, правда? Так
віѣц, пѣкі цо, мам дощ
оптимістичнѧ візј одбієру вѣаснеј
твѣрчоцї.

– З рељаці цўркі і її кољежанек віем, же швієтна їст „Бабцоха”. Читељнічим заінтересованієм чієшя шїє баякі „В то мї грај” і дїєннік „Тропем їздыца на сўонію”. „Пієч спритних кун” крўловаўо в лубускіх Дїскусіјніх Клубах Кшіяжкі. І нїє їст то так собіє баяніє. В музичних баяках познаїми сўинних композиторўв. Сљедзяц перипетїє симпатичнеґо науковца обарчонеґо родиня, згўєбіямі цехи дїєнніка яко гатунку лїтерацкґо, а спритне куни кушя, би в практице скорїстач з рїмованих прїепїсўв кулярних. Наука прїез забавє їст панї бљїска?

– Щеґе? Пішяц, рачеј нїє мїшљє о науце. Мїшљє о забавїє. Самя мнїє бавїя рўжне рєчи, пішяц – шїєґам по темати, ктўре дља мнїє самеј ся чїєкаве, важне. Їшљї прїи оказї ктош шїє чегос довіє, то швієтнїє. Алє нїє їст то моя гўўвна мотиваця в чаїє пісанїя.

– „Бабцоха” з іљустрацямї Данїєља де Љатоура зостаўа номїнована в конкурсіє „Прїечїнек і Кропка” на Наїљепшя Кшіяжкє Дїєчієця 2018 року в катеґорїї вієковєј 6-8 лят ораз в конкурсіє Кшіяжка Року 2018 сервісу Љубїмїчитач.пл в катеґорїї

Література дієчієца. Ксі́йжка „Пан Кардан і п́ригода з ветустасем” заста́уа угонорована 25. Огўлнопо́льскá Нагродá Љітерацкá ім. Корне́ља Макуши́ньсќго і статуе́тка Кози́ёука Мато́ука. Гроно заго́рауих чите́льнікув ораз номіна́цї і љаури в огўлнопо́льскіх конкурсах хиба поте́гуя сатисфаќцї?

– Овшем, їст то бардзо п́риїмне.

– В 2018 року указа́уи сі́ї два титу́уи д́ља дорос́уих одбіёрцу́в: „Огру́д Зузанни” і „Окрухи добра”. Сигнове́не са́ п́рез дві́е ауторкі. Пісані́є в дуечі́є їст у́атві́єїше?

– Поправі́ї пані́й: т́ри титу́уи, бо „Огру́д Зузанни” мія́у дві́е чё́щі. В́уа́сні́є ско́нчи́уи́сьми з Яѓна Качановскá, всп́у́уауторкá пові́щі д́ља дорос́уих, пісач чё́щ т́речі́й і љада момент забі́єрами сі́ї за нови́цикль. Ні́є пові́ді́яуа́бим, же пісані́є в дуечі́є їст у́атві́єїше, бо часе́м сі́ї сп́реча́ми, а́ље на певно́ їст ши́бше. Но і ка́жда з нас вно́сі́ кава́уек сі́єбі́є, ві́єц – ма́ми та́кá на́ді́єї – на́ше опові́єщі са́ бога́тше.

– Чи Зузанна ма в собі́є цо́щ з Ю́стини Бедна́рек? Оѓроди, кту́ре про́їкту́ї богате́рка і мо́ва ро́сьлін...

Надаљ студіюї пані зієљарство?

– Зузанна то постач Яґни Качановскј і я ніє јстем до нієї подоба ані трохё. Зієљарства юж ніє студіюї, жичіёве компльікацї справіуї, же му҃сіяуам п̣рервач курс. За то читам в чіхощі чтерех щіан і садзё вуасне жиуука в огрудку.

– Богатеровіє пані ксіяжек маї пієрвовзори в речивістощі?

– Віёкшош ма. Бардзо љубіё виображач собіє конкретних људї под бајковим костіюем. Робіё то нієзальежніє од те҃го, чи пішё дља дієчі, чи дља доросуїх. В огуље, вкуадам мнуство правдівих видарёнь до своїх оповієщі. Навет тих, ктурих богатерамі с̣а скарпети.

– Як реагуя особи з пані оточенія, кди однајдуя сієбіє на картах оповієщі? Виражая вче҃снієї з҃годё, чи діяуа пані з заскоченія? Акцептуя текст п̣ред видрукм? А може читаяц, ніє ідентифікуя сіё зе своім љітерацкім одбічієм?

– Ніє ідентифікуя сіё. То с̣а забави рачеј на муј особісти ужитек. Втеди праца јст забавнієјша.

– Пові́дїя́уа пані́ ќдиш, же помису́ на „Бабцохё”, як вшисткí інне, у́лєпі́уа пані́ з жичі́я. Чи така стратегі́я ма́ гúё́бши подтекст: утрва́лені́я певних зда́рень, поста́чі, запі́сані́я, би ва́жне моменти́ позоста́уи на стро́нах опові́єщі?

– Ї́ст докúа́дні́є так, як пані́ пові́дїя́уа: лúбі́ё „уніё́сміёрте́льні́яч” в ќсі́йжце фа́јне кава́укі́ жичі́я.

– Публúка́ці́ пані́ ауторства́ указа́уи с́іё́ также в сері́ї „Чита́м собі́є” видавни́цтва Е́гмонт. Вспі́єра пані́ нау́кё́ чита́ні́я, би д́іє́чі́ як на́йшибчі́єй мо́гуи́ одда́вач с́іё́ лúкту́ре само́діє́льні́є, з п́рі́їмно́щі́я. Това́риши пані́ почу́чі́є до́бре спе́уні́єне́го за́дані́я в тим обша́ре?

– Ні́гди ні́є това́риши мі́ почу́чі́є до́бре спе́уні́єне́го за́дані́я, завше́ – ѓди ю́ж ќсі́йжка с́іё́ ука́же – цо́щ бим в ні́єй ј́ще попра́ві́уа. Но трудно́, так ю́ж мам.

– В виві́ядах подкре́ш́ља пані́ ро́лё́ опра́ви гра́фі́чне́й, і́люстра́ці́. Пані́ здані́єм ва́льори е́диторс́к с́я́ ва́жне д́ля́ д́іє́чі́, чи рúвні́єж д́ля́ доросú́их?

– Оне сѧ важне дѧа вшисткіх,
натоміаст јсѧі ході о дієчі, спеу́ніяя
рољѧ ніє до прѧценієнія. Бива, же
обцованіє з пієкнѧ іљу́страцѧ то
пієрвши контакт мау́єго чу́овієка зе
штукѧ. Пієрвши крок на дродзе
едукацї естетичнеј.

– Видај ћи, же удани дует твоји
пані з Данієљем де Љатоурем. То
пані уљубієни іљустратор?

– Данієља знам од часу́в шко́льних і
уважа́м, же бардзо до щієбіє
пасу́їми: мами подобне почучіє
гумору, подобни щвіят скояре́нь.
Нієктуре вимищляне прэ́зе мніє
гісторіє по просту ніє мога́ щіє обич
без крескі Данієља. Ёднак
улюбіёних ілюстратору́в мам
значніє віёцеј і мам надієј, же з
каждим з ніх уда мі щіє выдач
кщіяжкё.

– Дужо пані піше і запевне дужо чита. Ма пані домовѧ біблїєтекѧ? Може якіс кључ, ведууг ктѹрего громадзони јст приватни ксїїґозбіур... Прошѧ оповїєдієч о ксїяжках і ауторах з приватнеј біблїєтекі.

– Мушѣ пані́я розчаровач. Ім ві́ццє
пішѣ, тим ві́кшє мам за́льгую́ці
чительні́чє. А то дльатєго́, жє гди

юж одејдѣ од компутера, то
одпочивам, абсорбуяц інни змисў
ніж взрок. Дужо сўухам музики.
Увієльбіям музикѣ етно і музикѣ
давнѣ, а также добрѣ електроникѣ,
ктўра оповіяда гісторіє так
п्लाстичніє, якби то биўа штука
візуальна. Овшем, здаѣа мѣ шїѣ
ґромадїч ксїяжкї тематамї. На
пїркуад мам спорѣ колекцї
ксїяжек о рѣкодїєље људовим,
спорѣ бїблїєтечкѣ зїєљарскѣ.
Натомїяст бєљетристикѣ читам і
пушамдаљеї в швіят. Маўо їст
ксїяжек, ктўре мам охотѣ затрїмач
на завше. Нїє оддаї поезїї, ктўреї
мам споро, бо до тєґо на певно
бѣдѣ врацач.

Чи ксїяжкї прѣз панїя напїсане маї
виодрѣбнїєнѣ пўўкѣ? Експонуї панї
в дому свўї доробек твўрчи?

– Нїє експонуї і чїяґље докупуї, бо
як юж збїєрѣ вшисткї, то натихмїяст
роздам. Мам в дому страшни
баўаґан і те ксїяжкї – мої і цудзе –
љежѣ вшѣдїє стосамї, в вієљкїм
нїєпорѣдку.

– Ѓст панї мамѣ Бартка, Антка і Баші.
Чи кажде дїєцко ма свої
бїблїєтечкѣ з уљубїєнїмї
ксїяжками? А може в дому пїсаркї
Юстини Беднарек видїєљони

зостаю спеціальні поку́ї – чительні́я, гді́є вши́сткі щі́ани забудоване са́ рега́уа́мі з ксі́йжками ца́уе́й ро́діни?

– Знову бе́діє розчарова́ніє. Ніє ма́ чегос́ та́кго. За́міяст по́кою- - бі́блїє́тек і́ ма́ми ко́рита́р-бі́блїє́текё́ і́ там ля́ду́я ксі́йжкі $\frac{3}{4}$ на́ше́й ро́діни. Тільки $\frac{1}{4}$ ро́діни, чи́лі му́ї син Ба́рту́омі́єї, ма́ сво́й по́те́жнэ́ бі́блїє́текё́, в кту́ре́й гро́маді́ вши́стко, чо́ му́ сі́ї кді́ко́льві́єк сподо́ба́уо. Са́ то́ п́реде́ вши́сткі́м амбі́тне ко́мі́кси і́ фа́нта́стика.

– Нієса́мові́те п́рі́годи́ ска́рпетек ма́ю́ж чі́йг да́льши, в п́рі́готова́нію́ ї́ст т́речі́ то́м „О́гро́ду Зу́занни́”. Чи́ ма́ па́ні за́пља́нованэ́ ко́нкретна́ і́льо́щ пу́блї́каці́ на ро́к 2019? За́га́дні́є́ня, кту́ре хчі́я́уа́би па́ні п́рі́блї́жич му́одши́м і́ ста́рши́м одбі́єрцо́м?

– Ви́їді́є т́речі́я Зу́занна́, пі́єрвши́ то́м но́ве́го ци́кљу́ дла́ до́росу́их, т́речі́є ска́рпеткі́, ва́жна дла́́ мні́є ксі́йже́чка зро́бі́є́на з Па́ву́єм Па́вля́́км, чи́лі „Па́н Ста́нісу́ав одля́ту́ї”, т́речі́ і́ чва́рти то́м ксі́йже́чек дла́́ п́редшко́ляку́в о́ Ду́сі́ і́ Псі́нку-Ї́ві́нку, яка́́ ксі́йже́чка в се́рії́ „Чи́там со́бі́є” і́... то́ хи́ба вши́стко?

– На конієц подсумованіє: в чим пані зданієм ткви моц лїтератури і дльачего варто читач?

– Лїтература позваља нам прѣживач видарѣнія, в ктўрих ніє мієльбищми шанси учестнічич, гдиби ніє ксїяжкі. Помаґа нам маґрич і радїч собіє з самотнощїа, помаґа запомїнач о тим, цо зўє і творїч візї доброго. Увражльвія нас на пієкно, помаґа заґльадач до гўўвїнних лўдї – і так даљеї, і так даљеї. Умберто Ецо повієдїяў то скрўтем: кто чита, жиї подвўїніє. Трудно о лєпше подсумованіє.

РОЗМАВІЯЎА МОНІКА ШІМОНІТЗ

/Маґазин Лїтерацкі КСІАЖКІ
5/2019/

Нієдошуї нобльїста

РОЗМОВА З АННА МАТЕЯ

– Чему Наполеон Цибульскї їст запомніяни?

– А чи памієтальбищми о Марїї Скуодовскї-Цуріє, гдиби ніє отрїмаўа Наґроди Нобља? Обавіям щїє, же ніє... В моїї ксїяжце прїпомінам зрештā нієудане старанїя Скуодовскї – вўвчас мўодеї учонеї по студїях на Сорбоніє,

укоњчоних зе знакомітими виніками
– о објчіє посади асистенткі в
Катедрѣ Фізики Університету
Ягієльсько́го. Поводи, дља ктѹрих
Цибульскі ніє јст так паміётани, як
на то би засѹгїваѹ з раці своїх
одкрич і заанґажованія споѹечного,
сѧ виѹѧчніє моімі спекуляцями. Бич
може стаѹо сїѧ так дљатеґо, же
прістѣпни опіс, нп. бадањ над
наднерчами, би познач субстанцї
варункѹце жичіє, альбо над
засадами діяѹанія мѹзґу сѧ трудне
до прістѣпного пїредставієнія (ґди
пісаѹам ксїйжкѧ, пїреконаѹам сїѧ о
тим ніє раз), а без теґо висіѹку ніє
спосѹб спопуляризовач теґо
родзаѹ доконанія. А може поведем
јст родзај соцяльзаці, які отїримуїми
в польскї шкоље – крев пїрѧана на
барикадах јст богатерством, а јї
офіяра ніє повинна бич бежімієнна,
натоміаст жичіє спїдзоне на
ставіянїю теорїї наукових і їх
жмуднеј верифікаці в лїчних
експериментах видаї сїѧ маѹо
атракцијне, хоч в істочіє так ніє јст.

– Кількакrotnie кандидоваѹ до
Нобља...

– Відач інне кандидатури биѹи
бардієј пїреконѹѧце. В лятах
навіїкшеј активностї науковей

Цибульскіго Нобля отримали такі учені як Іван Павлов чи Роберт Кох. Евентуальне лауреати (хоча не причисляють ніколи, ніколи, ніколи, навіть бездискусійних осіб) то за майже, би неперервний трудний час незрозуміння, важкої праці чи проблем у фінансових.

– Найближчим його співпрацівником був Одо Бувід?

– Бувід і Цибульські працювали в різних ділянках наукових (спочатку бактеріологією, далі – фізіологією), але ніколи не могли спільно провадити досліджень наукових. Взаємно не цінували, а Цибульські, хоча, як це завжди, майже радар устаткований на виявлення неспростованих умислів у наукових, зробив багато, аби Бувід – учень Коха і Пастера, заохочений спочатку на зборах польських студентів щепленням прививкою проти дифтерії – залишив Варшаву і розпочав працювати в Університеті Ягеллонському. Залишилися друзі. Але співпрацівниками не стали. Поважали, реалізуючи ініціативи, хоча з метою, хоча не з метою, хоча учинення з метою кращого місця до життя.

– Суміжчати тему майже м.ін.

еманципація паць?

– Реалізована м.ін. прѣз пошераніє
можливощі їх кштауценія її биуа
уважана за замах на устрѹ
споучни. Цибульскі ніеструдзеніє
тумачиу, же систем, в якім жиїми,
ні їст ані „природзони“, ані
„віскамі усьвіѣцони“. Цгѣч здобичія
викштауценія то ніє пѣд до
защитѹ, бо наука і без тих
ваљорѹв їст почіѣгаѣца. Дља
каждего, без взгльѣду на пуч.
Доуожіу віѣц стараць, враз з
ґронем пріячіуу, би в Краковіє
повстауо пієрвше ґімназюм жењск,
ктуре коњчиуо її еґзамінем
дојрауощі. А настѣпніє прѣконивау
најбардієй опорних, же наљежи
допущіч кобієти до студіѹв і праці
науковей. Пієрвше студенткі
появіуи її в Краковіє в 1897 року,
на Видіяље Лѣкарскім три лата
пўзнієй.

– Мусяу дорабіяч яко дентиста?

– Міяу родінѣ, на свіят пріходіуи
кољејне дієчі, віѣц хчіяу ім запевніч
в міярѣ достатніє жичіє. Поза тим
то ніє биуо виуа́чніє „дорабіяніє“ –
Цибульскі прічиніу її до
професёнальзаці тих усѹуг (старау
її о повоуаніє прі учельні
інституту кштауца́цего такіх

спеціальстѹв, їден з їго учніѹв бадаѹ зѣбінѣ). В провадзенію приватнеї практикі дострѣгам прѣяв їго особістеї зараднощі. Подеїмуї я прѣчієж в тзв. вољним чаїє, мімо їдночеїніє провадзонеї інтенсивнеї діяѹальнощі науковеї. Поїдівіам поїмнощ їго часу і нієспожити засѹб сіѹ.

РОЗМАВІЯЎ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Маґазин Љітерацкі КЃІЃЖКІ
5/2019/

Ѓвіязда Давіда на Сиберії

РОЗМОВА З АЃАТЃ МАКЃІМОВСКЃ

– Жидовскі Обвѹд Аутономічни зразу зљокаљізовано на Криміє. Без поводзенія.

– Повстаѹи в 1924 року радїєцкі „Комітет до справ оїєдљанія працуїцїх Жидѹв на рољі” міяѹ плани оїєдљенія в кољоніях рољнічих мінімум пѹѹ міљієна Жидѹв. На Криміє биѹо понад 80 жидовскіх кољонії рољнічих і комун. Оїєдљїѹо їїє там понад 50 тис. Жидѹв. Нієстети, оказаѹо їїє, же тен пѹѹвисеп биѹ збит ҃єсто заїєдљони, а мієїшова људнощ зачѣѹа нієхѣтніє одноїч їїє до нових осаднікѹв. Дљате҃о проїкт

жидовскї́ аутономі́чней ї́дносткі́ на
Кримі́є ні́є доше́ду до skutku.

– Чему́ в́уадзе ра́дієцќ постанові́уи
сконцетровач л́уднощ жидовсќ
акурат на Сибері́ї? П́речі́єж ґрос
п́риш́уих „л́окатору́в” мі́ешка́уа по
заходні́ей строні́є Ура́љу...

– В свої́м вибо́ре в́уадзе ра́дієцќ
ќровау́и сі́ї п́реде вшисткі́м
специфі́ќ дане́го ре́гієну. На
добре варункі́ д́ля осадні́цтва на
Да́лькі́м Вшго́ді́є звр́у́чіу́ ува́ґе
професор В.Р. Ві́льлі́ямс.

Ар́ґументова́у, же в до́ліні́є Амуру
зна́йду́я сі́ї жи́зне ґ́љеби, нада́́це
сі́ї под управе́. Територі́юм би́уо
праві́є ні́езамі́єшка́уе, цо мо́уо
давач на́ді́єі́ на безконф́льктове
п́репрова́дзені́є акці́ осадні́чеј. В
1927 року́ спе́цяльна́ експеди́ця
наукова, з́у́ожона з ґео́ґрафу́в,
еко́номі́сту́в, ќлімато́льоґу́в,
одві́єді́уа обшар в до́речу́ р́ек Бі́ри і
Бі́дану. П́рі́јму́яц ре́коменда́ці́
зава́рте в ї́ї ра́порчі́є, Президі́юм
Центра́льне́го Комі́тету
Виконавче́го ЗСРР ви́дау́о 28 ма́рца
1928 року́ постано́вієні́є о
п́ре́значені́ю ре́гієну бі́робі́да́ньсќго
на осадні́цтво п́рез пра́цу́ящих
Жи́ду́в.

– З які́м одзе́вем спотка́у́ сі́ї у́в

помису?

– Провадзоно інтенсивна акція агітаційна на заходіє ЗСРР. Організовано спотканія, потенцяльним хётним роздавано брошури. Агітатори обієцываьлі безпúатни прёезд, працё і мієшканіє на мієйшу. Дьа вієльу зубожауих мієшкаьцúв штетлы биуа то шанса на одміянё својго льосу. Пієрвсі осадніци прібылы юж в маю 1928 року. Почіьг з Москви їхау правіє мієсьйц. Нієстети до 1933 року з 20 тис. прібыуих аж 11,5 тис. здецидовауо сїє поврúчич до мієйш, з ктúрих пріїхальі. Варункі кльіматичне оказауи сїє збит трудне, а акця осадніча нієвистарчайцо прігòтована. Врúчич ніє биуо јднак уатво – біьету повротнего осадніком ніє фінансовано.

– Дьачего ніє удауо сїє прёмієніч прібыуих в роьнікúв ані одєрвач од віяри і традиці?

– В Біробіданіє до 1939 року заьєдвіє 3 тис. жидовскіх прібышúв осяядуо на роьі. Осадніком трудно биуо прізвичайч сїє до новего зајчія, браковауо спрёту і виквальфікованих спецяльістúв по шкоуах роьнічих.

Шибко вишоу на яв, же кољоніє
рольніче ніє сѧ опуѧцальне. Пљан
піѧчіѧьетні – огуошони в 1928 року
– закуѧдау удеѧеніѧви розвѧј краю:
пѧримусовѧ кољективізацј і шибкѧ
індустріяльізацј. Віѧкшоц пѧрибиуих
знаљазуѧ затруднієніє в пѧремисље.

Жиѧі в Біробіѧаніє заховалі свой
тожсамощ, аље ѧата пољітикі
атеізаціїнеј і пѧрејмоване взорце
культури радієцкј справіуи, же
бардзо нієвієљу ѧуѧі биуо вієрѧчих.
Жидовши мієшкањци Обводу чѧсто
ніє мієљі теж навет огуљнеј вієѧзи
о свеј рељігії. Допієро кіљканащіє
љат тему в Біробіѧаніє появиу щіє
рабін і синагога, а юѧаїзм зачѧу щіє
одрадзач.

– Біробіѧану ніє омінѧуи репресј...

– Пієрвше пѧрипадаѧ на ѧата
1937/38. Вѧвчас офіѧрамі стауи щіє
особи подејѧеване о троцкізм, бичіє
врогієм ѧуду, шпієгоство. В ѧатах
1949-1953 чисткі спотикаѧ виуѧчніє
Жидѧв. Ма то звіѧзек з
огуљнорадієцкѧ антисеміцкѧ
нагонкѧ і пѧрещљадованіямі. В
Біробіѧаніє сказані зостаѧ
пѧреводнічѧци Комітету Обводовеґо
Партії, редактори ѧокаљних ґазет і
ѧіѧуѧче партіјні. Пѧрещљадовані сѧ
рѧвнієж жидовши пісаѧе і поечі. В

Жидовскім Обводіє Аутономічним замкніёто вўвчас театр жидовскі, два часопісма лїтерацкї, шкоуё в їзику їдиш, злїквідовано виставё пошвїёцонё тематице жидовскї в мїёшовим музеум. На масовё скальё нїщоно ксїйжкї в їзику їдиш.

– Кім билі суботніці?

– На тереніё дїсїёйшеј Росї юж в XV віеку занотовано істнієніё ґруп хрещіян, ктўри прїймовалі ніектўре традицї од визнавцўв юдаїзму. Одрўцалі оні Трўјцё Свїётё, боскощ Ізуса, ніё оддавалі рўвнієж ччі свїётим, релїквіём і іконом, прїзнавалі пієрвшенство Старему Тестаментові. Пўзнїєйша назва теј секти бієре сїё стад, же свїётовалі оні соботё заміяст нієдієлі. Суботнікўв в царскї Росї прёшлядовано. Билі објчі заказем справованія култу, спотикалі сїё потаїмніё. Завше старалі сїё јднак утрїмивач контакт зе вспўльнотамі жидовскімі. По настанію вўадзи радїєцкї ніектўри з нїх заїнтересовалі сїё пљанем утворенія жидовскї аутономїчнеј јдносткі. Юж на почётку істнієнія Біробїдану прїїхаўа там ґрупа суботнікўв. В лётах дїєвіёчдїєсїйтих іх вспўльнота зачёўа поволі

занікач.

– Цо з ідеі Біробідану позостаю до діс?

– Обвуд надаль ма в својі назвіє „аутономічни” і „жидовскі”, хоч вієљу мўві, же ніє јст ані аутономічни, ані жидовскі. Ведуґ офіцяльних даних в Біробіданіє мієшка окоу 1500 осўб народовошч жидовскј, чилі окоу 1 проц. оґўльнеј лычби мієшкаґцўв Обводу. В лятах дієвічдієсїятих вієље осўб виїхаю до Ізраеља, ктўри оферовау коґристни проґрам дља репатріянтўв. Дісїяј вўадзе Обводу старая сїє розвіач културє жидовскя. Трудно повідїєч, на іље јст она аутентична, а на іље ма бич јдиніє туристичня атракця. В Біробіданіє істніє јднак жидовска ґміна релїґїна і синаґоґа, а также сїєцка шкоуа оферуяца наукє їдиш і гебрајскґо.

РОЗМАВІЯУ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Маґазин Лїтерацкі КСІЃЖКІ
5/2019/

Дља нієктўрих вчіяж јст богатерем

РОЗМОВА З ЁАННА ШИНДЛЬЕР

– Учієшиуа сїє пані, як зобачиуа

свой ксі́йжкѣ?

– Бардзо! Дебіют певніє кажди бардзо прѣжива. Чека́уам на тен момент.

– А дѹго пані чека́уа?

– Працова́уам над ксі́йжкѣ два лѣата...

– „Куба – Міямі. Учієчкі і повроти” – сам титу́у всказу́ї, о чим їст та ксі́йжка, хоч може ніє до ко́нца. Ксі́йжка їст о учієчках Куба́нчикѹв до Станѹв Зї́дночоних бардзо, бардзо рѹжними шѣаками вбрєв позором. То ніє їст так на впрост, прѣз мо́ре виу́а́чніє, аѣе рѹвнієж прѣз інне па́нства.

– Щієжкі сѣ бардзо рѹжне. Та прѣз мо́ре їст бардзо попу́лярна, понієваж Кубѣ́ од Флѹриди оддіє́лѣа тилько і аж дієвіє́чдієсі́йт мі́ль, віє́ц Куба́нчици прѣз віє́лѣе, віє́лѣе лѣат пѹ́ива́лї на тратвах, у́удках, на понтонах. Робі́лї те тратви з че́гоко́лѣвієк, зе стиропі́яну, з дре́вна, дѣ́тек од тракторѹ́в і пѹ́инѣ́лї прѣз мо́ре. Аѣе то ніє їст ї́дина щієжка. В остатні́х лѣатах бардзо попу́лярна би́уа траса прѣз Еквадор, понієваж тен кра́ї ніє вима́га од Куба́нчикѹ́в віз.

Спрѣдавалы віѣц доми, самоходи,
куповалы білѣт до Еквадору...

– Моґлы собіє так до Еквадору
поїхач?

– Так, од пару лѣт ніє ма юж на
Кубіє потріби позволенія на вѣязд.
Вчеґнієґ тѣба биуо мѣсч так
позволеніє, хоч можна ї биуо
отѣримач дощ уатво. Очѣвіщіє ніє
дотичиуо то нієктѣрих заводѣв,
обїтих щегѣльнѣ охронѣ – лѣкарѣ,
жоунієрѣ, научичієлѣ. Діс проблемем
їст пѣде вшисткім купієніє білѣту
лѣотнічєго алѣбо достаніє візи до
краю, до ктѣрего хчіяуби щіє
виїхач.

– Тен проблем вѣніка з ніскіх
заробкѣв Кубаѣчикѣв?

– Так. Кубаѣчици вчіяж зарабіяя
двадієщіє-тѣдієщі долѣарѣв
мієсїєчніє. То пенсї, ктѣре ніє
позваляя на пѣрежичіє, на їдзєніє, а
цѣ допієро муѣвїч о білѣчїє
лѣотнічїм. Цгїба же ктѣс ма рѣдієнѣ
в їннїм паѣствїє, ктѣра му купї
білѣт.

– Трохѣ панї колѣоризуї. Пѣрчитѣуєм
панї ксїяжкѣ. Сїєді панї собіє на
цєнтрѣльнїм плѣцу Гавани, хцє
Панї їнтернєту – ніє ма, алѣ

пּречієж можна мієч. Тּреба тилько запўачіч... Вієц трохє зарабіяя...

– Но так, очивіщіє. Та офіцяльна пенся, двадієщія-тּридієщі дольарўв, то пенся на пањство́веј посадіє. Ніє ма вієлькґо значенія, чи щіє працуј в шатні, чи яко кривнік, хіба же бардзо високо поставієни, вшєдіє пўаце сь подобне. Тּреба вієц комбіновач. Вієљу Кубањчикўв шука праці в туристице... Мўј знаєми працуяци в Інститучіє Бієтехнольоґії робі єґурти і спּредај по сьїядах, жеби трохє доробіч. Чильі так, як пан вспомніяў, обрацај щіє в шареј стрефіє. Одспּредај цош, комбінуя...

– Јст јдна реч, ктўра мніє бардзо диві на Кубіє. Мўј пּриячієль, Крїштоф Фреісльєр, учієкаў з ПРЉ-у, зуапальі ґо, достаў бодај щієдем лят вієзієнія, а з Куби учієка щіє, уапійя, пּривожя з повротем і випущај. І знўв кољејна учієчка. Од кди так јст, же оні випущај і ніє ма консеквенці тих учієчек? Видај щіє, же то јст засадніча рўжніца мієдзи реальним соцяльїзмом в Еуропіє Вшгоднієј а Кубя.

– Речивіщіє, ніє споткаўам щіє з такя оповієщія, аби ктош трафіу до вієзієнія тилько за учієчкє, хіба же

биу то жоунієр, ктұри
здезертероу і биу додаткови
повуд, би го всадіч. Аље те учієчкі
сă вичіяґане, можна на пїркуад за
то страчіч працє. Јжељі ктоś в інни
спосуб справія пробљеми, може то
бич додатковим поводом, аби
трафіч до арешту. Видај мі сїє, же
шешдїєсїят лат ревољуці і та маса
људі, ктұра прұбовауа виїхач на
најрұжнієше способи, і то пїречієж
з виспи, чилі з мієша, в ктұрим ніє
можна упільновач ґраніци...

– Вејдє пані в суюво. Пані опісуј в
теј ксїяжце пїрадек, цо ту крич,
мордерства, кди здесперовані
Кубањчици порвалі гољовнік, а
інне гољовнікі го старановауи,
забіяяц луді. То биуо виразне
пољеценіє. Пїречієж то ніє
маринаре з тамтих јдностек хчієлі
забіяч родакув і затопіч тамтен
статек.

– То правда. Сљедзтва ніє биуо і
офіцяльна верся јст така, же
прұбовано тен гољовнік ратовач,
аље он биу стари і затонау на мору.
Вшиши свіядковіє јднак, вшиши,
ктұри пїрежили, оповіядај цо
іннеґо. Же випуїнієто за німі, тїи
јдносткі дужо потєжнієше удеїауи
в тамтă јдносткє, пољевано іх водă

і допровадзоно до затонієчїя.
Допієро кди появиу єїє статеку под
обца бандера, запрестано
затапіяня і зачєто тих людї
виуавіаєч. Нікт до коьца ніє віє, ілу
Кубаьчикув згінєуо на мору.
Нієктурим удауо єїє допуїнаєч, чєщ
завручіуа страж кубаьска, інних
затрималї на мору Американіє.

– Суйинне право зіємі, пољегаєце на
тим, же їжељї ктоє поставіу стопє
на америкаьскї зіємі, то юж го ніє
одсиуано...

– ...то юж биу безпїєчни. А їжељї го
зуапано на мору, то одставіано го
на Кубє. То право, ктуре стосовано
тїько в однієєїєнію до Кубаьчикув,
називано правем сухеї і мокреї
стопи. Ёден з богатерув моїї кєїяжкї
прубовау так шєщ рази і нїгди му
єїє ніє удауо, нїгди ніє допуїнау до
Станув.

– Як лїчна їст діаспора кубаьска в
УСА?

– В самим Міямї жиї окоуо мїльїєна
Кубаьчикув, а на виспїє їденаєїє
мїльїєнув.

– І вієкшоє тих ємігрантув їст зље
наставієна до вуадз кубаьскїх.
Панї прєпровадіуа розмови з

людьмі, ктўри моцно сїе
заанґажовалї в діяўальнощ
опозиційнā вобец комуністичнеґо
режіму.

– Так, і цо чіекаве, то заљежи теж
од теґо, кди кто еміґроваў. Та
опозиційнощ нїе їст жељазнā
засадā. В ъатах
шешдїесятих/сїедемдїесятих
еміґровалї прёде вшисткім
прёчівніци ревољуцї альбо чї, ктўри
на почātку в нїя вієрїлї, алье
шибко сїе зорїєнтовалї, в ктўрā
стронё ідā те змїяни. Так звана
стара еміґраця – то сā највієксі
прёчівніци ревољуцї, брачі Цастро,
чёсто чї ъудїе мўвія, же нїе врўцā
на Кубё, допўкі нїе бёдїе она
вольна, і мїмо же ъоти мїёдзи
Станамї а Кубā сā юж можљїве, то в
огўље там нїе ъатая. Алье пўзнїејша
еміґраця то чёсто ъудїе, ктўри нїе
билї заанґажованї в діяўальнощ
польітичнā, хочїяж вієље осўб мўві,
же еміґраця з поводўв економїчних
то теж їст польітика, бо она прёчіеж
кштаўтуї економїё краю. Вієље
осўб, звўаща мўодих, твієрдї, же ма
досич теј цодїєнноці, браку
перспектив, браку можљївоці
праци в заводїе, нїе хцā юж
зарабіяч трїдїєсту дољарўв, хцā
чегос вієцеј од жичїя. Радїеј юж

мўвiя о вольнощi, о вольнощi сýова,
о достёпiе до iнформацiї. Миёлы по
просту дощ цодiеннегo вищiуку, аби
годнiе прёжич.

– Льюдiе з Куби учiекай, алье теж на
Кубё врацай, цо јст теж задiвiяяце.
То прёчiеж нiе сá јдносткове
прiпадкi.

– Мисльё, же то јст зявiско
унiверсальне: вiеље осуб вијждаяц
зе својго краю до краю
заможнiејшегo, гдiе жиј щiе на
вижшим позiёмiе, ма бардзо дуже
надiеј. Присýовiёви „американьскi
сен“, а те гiсторiе кубаьск, в
Станах чи гдiекольвiек iндiеј, сá
прёчiеж ружне. Нiе вшисткiм щiе
удај...

– Зачинай од Убера?

– Чёсто. То јст најпростша праца.
Вожá льюдi. Цауе Мiямi јст латиноскi
i гiшпаьскојзичне. Нiе вшисткiм щiе
удај то жичiе зорганiзовач, алье
теж культура јст iнна.

– Алье панi описуј теж прiпадкi
людi, ктўрим щiе повiёдую, а јднак
врацай, бо стач iх на прiкуад, аби
одкупiч дом, ктўри кдищ биу
вúаснощiа когoщ з родiни.

– Те пiенiйдзе заробiёне в Мiямi

позваляя на жичіе на вижшим
позіёміе на Кубіе. Поза тим оні по
просту тёскнія за родіня, за
знаёмимі, за жичіем в
споўечеьствіе, на ульіци, з музика, з сасьіадамі.

– В Міямі тего ніе ма?

– Но ніе. Ёст „мауа Гавана“, то ёст
гуўвна ульіца, ктура ёст трохё
туристична, а даљеј сь нормальне
оіедља домўв і міешкань, в ктурых,
трохё як у нас, жиї сїе за
замкніётимі дрвіямі. Ніе ма жичія на
подвўрку, на ульіци, так як на Кубіе.
На виспіе сїе точи вшистка на
зевнётр, в групіе, в гауасіе. Споро з
тих емігрантув чіерпі з powodu
самотноці, јсьлі емігруя до інних
станўв, чёсто нарёкая на погодё,
мај звикўе пробљеми емігранта.
Нагље усьвіадаміяя собіе, же
еміграця ніе розвіязуј вшисткіх іх
проблемўв, же ніе вшисткму ёст
вініён Фідель Цастро, же ніе
вистарчи од ніего учіец і юж бёдіе
піёкніе.

– Ніе бёдіе?

– Часамі бёдіе, алье віелье осўб мўві,
же тего Фіделя і так сїе забіера за
соба, гдіекольвіек би сїе міешкаўо.
Завше гдіеё там в гуовіе позостај.

– Пані Ёанно, Фідель ніе їст богатерем Кубањчикӯв?

– На почӑтку мисльауам, же ніе хцѣ пісач о Фідельу Цастро, аље о нім ніе да сїѣ ніе пісач, бо он детермінуї жичіе кољеїних покольєнь і кажды сїѣ якош ґодї з нім, з їґо гісторїї на Кубїє. Чи он їст богатерем? На почӑтку праці над ксїїжкӑ хчіяуам бардзо шукач правди, одповїдач вѹаѕніє на питанїя, кто їст богатерем, а кто ніє, кто мїяу рацї, кто завіуду. Аље шибко оказауо сїѣ, же кажды з Кубањчикӯв, з ктѹрими розмавіяуам, ма свой правдѣ. І то стауо сїѣ дља мніє најчієкавше, же кажды іначеї патрї на сївіят, ма свой правдѣ. Са прїпадкі, як затопїєніє гољовніка, за ктѹре одповїєдіяльні їст Фідель Цастро, чєґо ніє да сїѣ вибачич, са інне збродніє і ніє да сїѣ ґо ніє називач збродніярем, диктаторем. Аље дља вієљу Кубањчикӯв їст он вчіяж – і мїсльє, же мѹвія то щєре – богатерем і старам сїѣ то зрозумїєч.

– Панї оповїда о розмовах дієчі з родїцямї чи діядкамї, а дља тих старших то їст їще богатер, бо онї памїєтай нѣдзѣ за часѹв Батїсти, аље дља вспѹуучєснєґо покольєнїя то їст юж тїљко взрушенїє рамїєн.

Бо оні хцѧ жич іначєй.

– Ма пан рацѧ, оні ніє хцѧ розпаміѣтивач тєго, цо биуо кдиѣ. Сѧ очивіѣіє тєж муоді лудіє, ктѣри цауи час вієрѧ в револуцѧ. Прїчини могѧ бич рѣжнє: вихованіє, чіѧгльє сѣишѧ то, цо ім прѣказуѧ родіцє. Споро часу спѣдіуам з богатєркѧ Мілѧгрос, ктѣра провадіуѧ бардзо нѣдзнє жичіє прѣд револуцѧ, потєм появілі сїѣ бродачє в мундурах, запропоновалї її мієшканіє в Гаваніє, студіѧ, запроваділі пієрвши раз до лѣкарѧ, научилї читач, вієц ніє допуѣа зупєуніє до сїєбіє тєго, цо сїѣ здарїуо потєм, в кольєјних лѧтах. Миѣльѣ, жє волі зостач сльєпа на пєвнє рѣчи, жєби цауєго својго жичіѧ ніє занєговач.

– А Цгє Гуєвара? Прѣчієж мордєрца... Чѣовієк, ктѣри мордовау хѣопѣв зє всі, а ніє буржујѣв, ніє луді скѣонних прѣчівставіѧ сїѣ револуцї. Он тєж далѣє їст богатєрєм?

– Так, миѣльѣ, жє цауи час їст богатєрєм, хоч нієктѣрим їго зброднієм ніє да сїѣ запрѣчич. Муѣіми їднак паміѣтач, жє то вшиѣтко дієї сїѣ в Америцє Поууднієвєй, в зупєуніє інним

контекстіє гісторичним, гдїє Стани
Зїдночоне нїє сѧ прїячієльем...

– Ианкее го гоме...

– Так. Кољејне прєвротї, кољејне
диктатури, зўє жичіє мїльїєнўв
лўдї. А з другїєј страни
ревољуцїєніщї, тен Цге Гувара, то
теж їст якош вписане в гїсторїє
цаўєго континенту. Кубањчици
часамї порўвнуя то до наших
стосункўв з Рося чи зе Звїязкм
Радїєцкїм. Тєго сїє на певно нїє да
прєўожич їден до їднего, аље на
певно нїє патрѧ на Стани Зїдночоне
так, як ми патрїми.

– А Фїят 126п то дља Кубањчикўв
„пољаццо“?

– Пољаquїто. По Кубїє цаўи час їждѧ
„маљухи“ і сѧ називане
„пољачкамі“. То нїє ма жаднеј зўеј
конотацї. То рачеј мїує, „пољскї
самоходїк“.

РОЗМАВІЯЎ ВАЦЎАВ ГОЉЕВІЊСКИ

/Маґазин Љїтерацкї КЃІЃЖКІ
5/2019/

Жаўовач трєба тїлько за грєхи

РОЗМОВА З АННЃ МІЉЕВСКЃ

– Чи ма панї їще тен пўащ в чарно-

червоня пепіткя?

– То вцаље ніє биу муй пущ! На тим пољегау цауи тен довчип: кољежанкі вієдіяуи, же ідє на важне спотканіє, пієрвше по курсіє татерніцкім. Там обовіязивауи строї рачеї свободне, нієрдко подарте, такі биу втеди фасон...

– Ёднак прїніусу пані щєщїє. Пошуа в нїм пані на спотканіє, на ктурим познауа пані свой вієлька міуощ. Вєруд вієљу адораторув, ктурих пані ніє браковауо, вибрауа пані гімальяїстє – Андрєя Завадє. Цо биуо такго в пану Андрєю, же вибрауа пані вуаєніє їго?

– Биуо вієље. Зарувно цех характеру, як і особовощї. Ёднак о вибоє здецидовау пієрвши рут ока. Звикље так вибієрай мєжчиєні.

– Цо пані ма на миєлы?

– Мєжчиєні май їнни пункт відзенїя. На кобієти реагуї од разу, зврацаї увагє на їх вигляд, убіур, сїлветкє. А мніє яко кобієтє вуаєніє удеїуї їго спосуб ходзенїя, їго постава і вираз тварї. Зобачїуам щупуєго мєжчїєнє, ктури порушау єїє звдієкм, спрєжїщїє, з дїстансем.

– Захвичіуа ціє нім пані?

– Так! То биуа міуощ од пієрвшего веїренія. Љубіє то окресїєніє по француску, уадніє тен захвит оддаї: цоуп де фоудре, чилї удеїєніє пієруна.

– Пањства міуощ ніє биуа їднaк уатва. Вієдіяуа пані, же маїж мієвау романсе і скокі в бок.

– Биуам по просту тоїєранциїна.

– То вистарчи? Скаїд така постава?

– З запевнієњ маїжа, пісемних і устних. Мувиу, же їстем вспаніяуа жонa і же нігди ціє ніє розстанієми, же їст му зе маї добїє. Я му вієїїуам. Важним уаїчнікм міїдзи намі биу фaкт, же ніє мієїїми дієчі. Інаїєї вигїаїдаї і укїаїдаї ціє звїїзкі в маїуїєњствіє, гди са дієчі. То оне становїї в вієїу випадках пїїчинє розводїв.

– Як то? Муви ціє, же дієчі шаїаї звїїзек...

– Аїє о дієчі са теї спори, дієчієм поївіїца ціє уваїє, чєсто занієдбуїц потїєби партнера. Здаїа ціє, же гди в звїїзку здрaїї маїж, то жона висува аїїїмент, же здрaїїї ніє тїїько я, аїє і дієчі; пробїєм

зачина бич втеди дужо шерши.

– Пањства маўжењство биўо
партнерсќ?

– Так, як најбард́іеј. О тилье
партнерсќ, же кажды заховаў свой
лыніё постёпованія, даваў вољнощ
другіеј особе. Наше заводи і зајчія
биўи інне, без пункту стичнощі. В
тим значенію бильішми
рўвнорёдними партнерамі.

– Міяўаби пані прёпіс на удани
звйзек?

– Трудно комуś рад́іч, бо як то щіё
мўві, добримі радами піёкуо
вібруковане, алье бардзо важна јст
тољеранця. Ніёробіёніё квестіі о
гўупства. Чёсто зачина щіё од спору
о јко на твардо чи на міёкко,
потем рощніё взајмна урази,
зачинай щіё випомінкі і пробљем
нараста; ніё наљежи скупіяч щіё на
дробязгах, а попрёз тољеранцј в
стосунку до дробних цођіённых
поткніёч вирабія щіё погљад на
справи засадніче.

– Пањство бильіщіе щільніе звйзані,
ваша міўощ нічому щіё ніё опіёраўа,
а биў то заразем дўугољетні
звйзек. Чи по щміёрчі мёжа чуј щіё
пані самотна?

– Понієка́д так, очиві́щіє. Самотна чу́ї́ ці́ї, ми́сьля́ц о ні́м, тилько́ же ї́го ю́ж ні́є ма. То ї́ст учу́чіє ні́є тильє осамотні́єнія, цо́ страти, а́льє оно́ на щё́щіє устё́пуї́; ні́є ї́стем самотна́ в сен́ціє това́рискі́м – мам ві́єљу́ п́риячіу́у і п́риячіу́уек, то́ пома́га. Самотно́щ ї́ст бардзо́ огу́льна, а́ страта́ ці́єді́ в нас і́ ні́гди ра́чеї́ ні́є опу́ща, в ка́ждим разі́є мні́є на певно́ ні́є. То́ учу́чіє страти́ п́ричішиу́о́ ці́ї по́ видані́ю то́міку „Ко́льори́ черні́”, в кту́рим на́писау́ам па́рэ ві́єрши на́ темат́ смі́єрчі, одхо́дзенія́ і́ хороби́.

– Я́ко поетка́ задебі́ютовау́а па́ні то́мі́км „Љу́діє мні́є пита́й”. За́чієкавіу́ мні́є те́н титуу́.

– Те́н титуу́́ ви́нікау́ з си́туаці́ цо́діє́нних. Ру́жні́ лю́діє́ пита́лі́ мні́є о́ ру́жне́ рё́чи і́ часе́м вчі́йж пита́й, хо́ч те́раз гу́у́вніє́ цудзо́зіє́мци. Мо́же пита́й дльа́тего́, же́ я на́ ні́х па́трё́? Чи́ па́ні за́уважиу́а, же́ в По́льше́ лю́діє́ уні́ка́я ко́нтакту́ взро́кове́го? А́ я па́трё́ на́ ні́х, ні́є опу́щам очу́. Ді́сь вши́ши впа́тру́я́ ці́ї в сма́ртфони́, ні́є спо́гльа́да́я п́рез о́кно́ в тра́мваю́ чи́ ауто́бу́сіє́, п́рёхо́дза́ обо́к, ні́є па́трё́а́ц ї́дні́ на дру́гі́х. А́ вра́ца́я́ц до́ поезі́. Му́ї́ ві́єрш „Пи́танія́” ю́ж ці́ї

здезактуалізовау. Вшистко ціє
змієніуо і о ніц щегульніє ніє тїба
питац, ані о дрогї, ані о годїнї,
аптек їст пеуно, а каждая
подсвієтљона неонамі, вієц ніє
можна ніє трафіч; як доїц до
консуљату – о то также юж ніє
питаї. Їстеїми прїчієж в Шгенїен!

– Порозмавіяїми о театре. Грауа
пані понад чтердієщі лят, ма пані
на своїм кончіє сеткі руљ
театральних, грауа пані у Шаїни,
Грегоревскїго, потем прїшуї
знакомїте рољє фїльмове. Цо їст
наївспанїяльшого в акторствїє?

– Та змієннощ, то, же чуовїєк
прїруца учучїямї. В жичїю теж
змієніямї учучїя, аљє з тим
звіязанє сї інне кошта. Зміяні учуч
в жичїю сї інне нїж те на шенїє, те
вимагаї од нас виїїуку, опанованїя
рољї, усвіядомїєнія собіє, як ціє
запрезєнтовач. Нігди ніє міяуам
охоти вчієљач ціє в рољї досуовніє.
Може вскутек шкоуї краковскї,
ктїра учиуа дистансу актора в
стосунку до рољї? Може тен
дистанс затрїмауам в собіє? То
їднак прїшкадзауо мї в фїльмах. Ніє
прїходїуам прїбних здїч, бо тен
пїєрвши момент зеткнієчїя ціє з
рољї биу дља мніє обци. То чїєсто

ніє подобаюо сїє режисером, ктўри очекївалї, би як најшибчієї з постачїя сїє утожсамїч.

– Чи акторство чегоо в жичїю учи?

– Очивїщїє! Учи в пљанїє емоцїональним, аље рўвнієж в пљанїє соцяльним. Учи бичїя і ґранїя в зеспольє, а то в мнїєїшим стопнїю одчува сїє в фїльмїє. Цґочїяж я мїяюам щїщїє ґрач в вїятковим серїяљу, ґдїє вїєље сїє научїюам.

– „Зўотопольши”?

– В тим серїяљу екїпа сїє вспанїяље консољїдоваюа. Звїкље екїпи сә пїриґодне і уячә сїє на певїєн час, попїрез мїєїша крїценїя даних шен і пљенерўв. Ми бїльїшми бардзо зґранї, мїмо же бїюо чтерех режисерўв, ктўри крїчїльї рўжне одчїнкї.

– На пљанїє бардзо сїє пањство зжилїщїє.

– То правда, пїрез тен час вспўльнеґо пїребиванїя зе собә познальїшми сїє дощ добїре. Знаюо сїє сўабощї інних і нїкт нїє мїяю охоти укривач вўасних. Бїюо всїрўд нас дужо зрозумїєнїя, тољеранцїї і акцептацїї.

– Акторство ма теж другіє дно. З віє́км трафія ці́є мніє́ј рӯ́ль, акто́ри попада́й в депресі́ љуб на́уогі. Як пані ра́ді собіє́ з п́реміяніє́м?

– До́јра́уощ, ста́рєніє́ ці́є то трудни момент. Ѓди надхо́ді, т́реба собіє́ у́свіядомі́ч, же п́рехо́ді ці́є на інни ета́п заводи́. З амантек, ктӯ́ре ці́є гра́уо, п́рехо́ді ці́є до ро́лі статечне́ј жони, а потє́м гра́ ці́є маткі́, бабчіє́. Рє́пертуар ј́ст дужи, подобніє́ як рє́пертуар жичіє́ви. Бардзо важне ј́ст такжє́, би дбач о здровіє́, фізичне́, психі́чне, о́гӯ́льнă конди́цї. Як она ј́ст в норміє́, то втєди можна собіє́ з нашим п́реміяніє́м яко́ пора́діч. Т́реба теж ва́љчич з зані́км памі́єчі, а то ј́ст спори проблем д́ља акторӯ́в – же ці́є ніє́ памі́єта, же ніє́ т́рима ці́є тексту, як ці́є фахово́ мӯ́ві. Бива, же то ј́ст гӯ́увна п́ричина, д́ља ктӯ́реј рє́жисє́ри ніє́ пропону́й юж жа́днеј ро́лі.

– Я бим дода́уа, же т́реба в жичію міє́ч ј́щє́ якắщ одскочні́є, пасі́, ктӯ́ра позво́лі одєрвач ці́є од цодіє́ннощі́. Пані пі́шє віє́ршє́, управі́я о́грӯ́д і обсерву́ї птакі́.

– На ка́ждим ета́піє́ жичі́я, приватне́го і заводи́вего́, завше пома́га то, же ці́є ма віє́льє заінтерє́совањ. Мніє́ інтерє́сова́уа

гісторія, биўам кронікаўем
роўдінным, пісаўам о своїх прўдках.
Напісаўам вспомнієнія о дїядках, о
маміє, тачіє, ктўре застаўи
додатково жїльустроване, на щєщїє
фотографїє роўдінне оцаљаўи. Тераз
прїгўтовуї, вўащївіє то їстем юж на
пўўметку, циклї пісм моїго мєжа
Андрєя Завади – сь то артикуўи і
вивїяди. Громадзє ї в порўдку
хронольоїчним, а моя мўода
прїячіўўка Дорота Рудава помага
мі прї томїє „Еверест“, нїєдўуго
вієц бєдє мїяўа компьєт. Видаўам
юж шєщ томўв, а бєдїє їх разем
оїєм.

– А піше панї їще вієрше?

– Нїєстєти юж нїє. Як зачєўам сїє
заїмовач тїмї справамі гісторично-
фактографїчнїмї, пієрхўа якощ хєч і
можнощ поєтїзованїя. Мої вієрше
то нїє рїмованкї, оне опїєраї сїє на
рїтмїє, ктўри прїходї і пульсуї.
Кдїсь то сїє само укўадаўо і
пўїнєўо.

– Вієрши панї юж нїє піше, аьє
здецїдоваўа сїє панї вїдач бардзо
особїсть ксїїяжкє.

– Нїє укрївам, же ініцятorskь тєго
цаўєго замїєшанїя бїўа Анна
Бїнковска. Познаўїсьмї сїє і бардзо

полюбі́уи́сми. Ані́я п́рекона́уа мні́є до те́ї ксі́йжкі́, бо то ні́є би́уо очиві́сте, же сі́ї зго́дзє́, а́ле она́ дотару́а до о́піні́ї і́нних о мні́є, цо мні́є о́сміє́лу́о. Подоба́уо мі́ сі́ї, же ні́є тілько́ я му́віє́ о собі́є, а́ле же ї́стем в па́міє́чі і́нних лу́ді. А ї́же́лі ї́стем в і́х па́міє́чі, то може́ п́рез те́ па́міє́ч уда́ сі́ї віе́ље за́хова́ч.

– „Жа́уова́ч т́реба́ тілько́ за ѓрехи́, і́ то ні́є вши́стк” – пі́ше па́ні в ксі́йжце́. На́правде́ ні́чеґо́ па́ні ні́є жа́уу́ї?

– Ста́рам сі́ї ні́чеґо́ ні́є жа́уова́ч. Жа́ль то бі́єрне учу́чіє. Цо з те́ґо, же жа́уу́ї, як ні́є ма́м ю́ж впу́иву на то́, цо сі́ї ста́уо, ні́є цо́фне́ речі́, кту́ре мі́не́уи. Жа́уова́ч ні́є ва́рто, а́ле ва́рто сі́ї за́стано́віч, цо мо́жна зро́бі́ч і́на́чеґ, ле́пієґ, би́ ні́є повта́ра́ч бу́єду́в п́решу́ощі́.

РОЗМА́ВІЯ́УА КАТА́ЇНА ДОМА́НЬСКА
/Ма́газін Лі́тера́цкі́ КСІ́ЇЖКІ́
6/2019/

Шля́км О́рдонкі́

РОЗМО́ВА З А́ННА́ МІЄШКОВС́КА

– Чи в жи́чіє́ри́сіє́ Га́нкі О́рдону́вни ї́ст ї́ще́ яка́ ні́євіа́дома?

– В її́ біє́ґра́фії́ і́стніє́ґ віе́ље

нієзнаних (люб трудних до верифікації, хочби дата уродження) фактів. Допієро в року 1924, гди карієра артисткі набрауа темпа, появиуи її рецензї, вивіяди, фотографіє, награнія, вспомнієнія чи фільми. Помогне в реконструкції жичієвего шляку.

— Кто вимислю Марії Пієтрушиньскі псевдонім?

— То дієуо збієрове. В Аннє Ордон „прємієніу” я Кароль Гануш. Дієкі Янушові Сарнецькго застауа Ганкя. За справя Зофії Бајковскі появиуа її Ордонувна. А Ордонка їст засуугя Тадеуша Боиа-Жельєньскго, захвицонего її вистєпем.

— З Янушем Сарнецкім, Фридерікм Ярослав, Юльюшем Остервя, Іго Симем уячиуа я виуячніє Мєлпомена?

— З трєма пієрвшими также Амор. Подејревам їднак, же рекоми романс з Симем то тилько факт медіяльні. Прємавіяя за тим реляції прасове, пісане якби „под публічкє”. Сигналізовано: „Ордонка і Сим – нова пара артистична Варшави”, а сугєстивне здїчія Станісуава Брзовскго утвієрдзауи чительнікув „Кіна” і

„Свіятовіда”, же спієваяцix
виконавцѹв уѣчи цоѣ вієцеј. Ніє
знаѣзуам жаднеґо потвієрдзеніа,
же дѣа Ордонкі Сим биу кімѣ так
важним як Сарнецкі, Яроси чи
Остерва. В ѣатах 1926-1928
потаїмніє флїртовауа з Міхаїем
Тишківічем. Іх учучіє уявніуа допієро
по розстанію з Ярослав (Љвѹв,
ѣпієц 1928). Зврацам в своїї
ксіѣжце уваґѣ, же пієрвшѣ пієсенкѣ
ауторства пїришѹеґо мѣжа
(„Запомніяна мѣлодія”) заспієвауа
юж в марцу 1926 року. Цґочіѣж
пїрез декади за таковѣ узнавано
„Уѣічкѣ в Барцѣльоніє” – повстауі
тїри ѣата пѹзнієї музични гоуд
закоханеґо в Ордонце Тишківіча.

– Утримивауа мѣжа-грабієґо?!

– Орніѣни, маїтек Тишківіча,
вимаґауі стауєєї обецнощі
ґосподаґа. І дужих накуадѹв
фінансових. Обчіѣженіѣ податкове
пїревижшауі доходи зе спїредажи
продуктѹв рољних, риб з ѣічних
ставѹв, древна ітд. Понадто
працоваѣі в маїтку оддані
роботніці (з роїінами!), ктѹрих
наѣжауо опуацач. То биуа
таїмніца пољішинѣѣа, же дужа
чѣщ ґонораріѹв за вистѣпи
Ордонѹвни ратовауа Орніѣни пїред

банкруцтвом. Поза контрактами театральними, концертними ораз фільмовими висока гаже гарантовауи награнія пуитове, як рўвнієж удіяу в сесях рекламних (хочби футра Апфельбаума чи обувіє Лещињскго). В ІІ РП її заробкі належауи до їдних з највижших в артистичним світку. Тишківч ніє биу добрим „дієдцем”. Вољау товаришич Ганечце в її лічних подружках заграничних. В вїяздах до Вїєднія, Будапешту, Парижа пеуніу функці імпресаріє і конферансїра. А подчас камеральних концертўв биу навет її акомпанїаторем. Цо бардзо лубіу!

— Обаља пані міт, же в рёце Ніємцўв видау я Тимотеуш Ортим.

— Функцёнуї кілька версі дотичащих околичности арештованія артисткі през гестапо. Подај вшистк. Она сама, сїєдзэц на Павіяку, пўпущауа, же поведем биу донос, же їст Жидўвкэ. Юж в 1938 року праса розпўрестрєніяуа так пўоткі. Називано я „Жидўвкэ Горгонўвнэ”. В записках еміграційних Ордонкі одналязуам впіс, же затрїмано я 1 льїстопада 1939 року пўед її домем. Биуа умўвієна з Ортимем, ктўри обїєцау її консерви. То мўгу бич

пּрипадек. Анієља Љавіньска
(сאַсїядка маткі Сима) би́уа
пּреконана, же мія́у з тим цо́
вспу́льного Іго Сим. Тишќвіч – в
аудиці Радія Во́лна Еуропа
по́свієцоне́й Ордонце – пּрипомніа́у,
же арештованіє наст́апіу́о по її
протещіє пּречі́вко ніємієцќму
фі́льмові пропа́гандовему. Кто́
мў́гу зобачич, же остентаці́ніє
виш́уа з кіна – так пּри́пущам!
Гди́би Ортим на́правдє́
за́денунцє́вау́ Ордонкє́, так зване
щро́довіско́ яко́ би щі́є о тим
до́вієдїа́уо. На певно́ би́уби цо́
на́ймніє́й бо́jkотовани. А ні́ц та́кго́ ніє
наст́апіу́о.

– Як то щі́є ста́уо, же зоста́уа
Љітві́нка?

– Пּреі́сточиа́уа щі́є в ні́я
ау́томатичніє́, бе́да́ц ма́ужонќа
Міха́уа Тишќвіча, ктў́ри змушони
пּре́жичіа́мі во́јннимі́, пּрі́йяу́ льі́тевсќ
обивате́льство́ ј́сїєні́я 1939 року́.
Ті́лько в тен спосу́б мў́гу́ помў́ц
жоніє́ опу́щіч Па́віак і ви́їхач з
Ва́ршави до Ві́лна, ѓдіє́ сам
пּре́бивау́. Рок пּре́трва́лі в спо́кою.

– Одно́шє́ вра́женіє́, же опі́єка над
по́льскі́мі щі́єрота́мі за́ст́апі́уа
піє́снїа́рце ма́чіє́рїньство...

— Бардзо лубіуа дієчі. Міяуа ґрупё подопієчних в Орніянах і на варшавскім Повісльу. Справіяуо її пїріїмнощ обдаровиваніє іх забавками і сүодичами. Опієка над польскімі щієротами то ніє тилько заспокоїніє нієспеунієнеґо мачієрїньства. Дља нієї то биуо дуже визваніє і заданіє правіє понад щіуи. Аље, як сама пісауа, ніє моуа постәпїч іначеї. Докуадніє реляцёнуї, як дошуо до евакуаці пієрвшеї ґрупи 170 дієчі, ктуїрим товаришиуа „пані Анна”. То биуо богатерство з її строни, хочіаж сама ніц би ніє зробіуа. На сукцес скомплїкованеґо льогістичніє і нієбезпїєчнеґо пїредщїєвзієчїя науожиуи щїє нієзвикуе вспуудїяуанїя вієљу людї.

— Веронїкә Горт стауа щїє зе взґльєдув польїтичних?

— Вспомнієнїя „Тууаче дієчі” видау в 1948 року вуасним сумптем Міхау Тишквіч (также іх вспууаутор і редактор). Інститут Љїтерацкі дау тилько – якбищми то діщїяї окресльїльї – льоґо. Їїри Гїєдроїц одмувіу едїцї. Ніє міяу на то пієнієдзи і певніє ніє вієрїу в поводзеніє ринкове кщїяжкі. Зваживши же сигновауа я особа абсолютніє дља чительнікув

анонімова. Ордонувна ужиуа
кољејнего псеудоніму з обави о
љос бльіскіх в Польше Људовеј.
Пречієж публьікаця в значнеј мієре
трактуј о војнних љосах Пољакув в
Звіязку Совієцкім... Речивіщіє
спрѣдавауа ціє кпско. Тицієчни
накуад ніє розшеду ціє јще до
початку љат шещдієсіятіх! За то
пієрвше виданіє краєве (ПІВ, 1990
р.) з ініціятиви Јрего Ваљдорффа –
спрѣдауо ціє в накуадіє 50 тис.
егземпляри! Запевне видатніє
помогуо в тим уявнієніє тожсамошці
ауторкі.

– Ѓмієртельна хороба становіуа
пљон прѣжич војнних?

– Цгочіяж прѣз љата чієрпіяуа на
грузльіцѣ, одновіуа ціє в варунках
војнних, змаруа 8 врѣснія 1950 року
на тифус. Заражіуа ціє од мѣжа,
ктурего уратовано в шпітаљу.
Осуабієни орґанізм артисткі ніє
міяу ціуи ваљчич з кољејнѣ, чієжкѣ
хоробѣ.

– Дљачеґо Міхау Тишківч зніщиу
значнѣ чѣщ запіскув і
кореспонденці жони?

– О то наљежауби јґо самеґо
запитач. Пошатковау і спальу ніє
тільки нотаткі жони, аље і чѣщ

вѹасних. Може биѹи збит особісте?
З текстѹв, ктѹре оцаљаѹи, можна
внїєсковач, же взаїмне рељацї
маѹжонкѹв вцаље нїє биѹи ѹатве.

— А чому офертѣ напісанія бієґрафїї
Ордонкі одрѹчіѹ Ян Љехоњ?

— Помисѹ Гїєдроичїя, аби Љехоњ
пїриґотоваѹ ксїяжкѣ о Ганце
Ордонѹвнїє, уважам за нїєповажни.
І, як подејревам, нїє вишедѹ поза
рељацї Гїєдроиц-Тишквіч. Забавни
їст тен коментар Гїєдроичїя о
Љехонїю, же: „он так добре нїє
піше, як мѹві"! Подејревам, же
зѹожиѹ такя пропозицї Тишквічові
трохѣ „на одчепнеґо". І так віядомо
биѹо, же нїц з теґо нїє вијдіє.

Їдиним чѹовїєкм на еміґрацї, ктѹри
мѹґѹби (ґдиби хчіяѹ љуб ґдиби такя
пропозицї отрїмаѹ) подяч сїє
пїриґотованїя такї публїкацї биѹ
Марїян Гемар. Втеди в Љондинїє
мієшкаї: Фридерик Яроси, Конрад
Том, Људвік Љавїньскї, Зофія Терне,
Ірена Брїежїньска і Збіґнїєв Блїхевїч,
композитор Људо Пгїльпп, поета
Здїсѹав Бронцель і вієљу інних
вієльбічієї пієснїяркї. Пїри
нїєвієлькїм висїѹку можна биѹо
ксїяжкѣ затитуѹованя „Ганка
Ордонѹвна ве вспомнїєнїях
пїриачїѹѹ" пїриґотовач. Нієстети, нїц

такго сїє нїє стаю.

РОЗМАВІЯЎ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Маґазин Љітерацкі КЃІЃЖКІ

6/2019/

Чарна овца в мундуře СС

РОЗМОВА З НАТАЉІЃ БУДЗИЃСКЃ

– Як вияснїч ідеољогїчни вибўр
(анти)богатера кЃїяжкі, панї вујка?

– Нїє узискамі на то питанїє
одповїєдї. Вправдїє позоставїу по
собїє памїєтнїк, мїяуам такжє
вгљад в їго љїсти – вшїстко то
пїсау в вієзієнїю юж по вироку сяду
бритїјскго, ктўри сказау го на
смієрч. Читауам теж внїкљівїє їго
зезнанїя з часу процесу і нїгдїє нїє
вспомнїяу, цо скўонїю го до
встїпїєнїя до СС. І то юж в 1932
року. Можемі вієц тїљко
домнїємивач. Старам сїє накрєсьљїч
обїєктивнїє їго портрет, аби
чительнїк сам виробїу собїє зданїє
на їго темат. Пўипущам, же
Аљфреда Тўєбїнскго нєчіуа
ельїтарнощ СС, теґо „рицерскго
закону”, як мўвіу Геїнрїх Гїммљєр.
Тўєбїнскї чуу сїє љєпши, бо бїу
викштауцони, куљтураљни, обїти,
розмїуовани в штуде. Аљє муѕїяу
теж зґадзач сїє з

народовосоціалістичними ідеями і бич антисеміта, хоч на процесіє твієрдіу, же ніц до Жидуів ніє ма, а в дієчіньствіє бардзо ціє з німі пріязініу.

– Польска крєв ніє прєшкодіуа му в карієре в СС?

– Як відач ніє. Їго матка биуа Ніємкя, оґієц – Польак – навчау в ніємієцкі школе. Сина виховано в культуєре ніємієцкі, студієвау на ніємієцкіх учельніях. Древо генеалогічне, ктуреґо потрієбовау, аби достач зґодє на встяпієніє до СС, пріґотовау му муґ прадіядек. Цґодіуо тилько о то, аби виказач, же всруд прѡдкѡв ніє биуо Жида. Альфред Трєбінскі ніє змієніу собіє навет так бардзо польско брміяцєґо назвіска, як інні майци корєніє сѡвіяньскі. Цґиба биу задовольони зє шляхецкіґо походзєніа польскіх антенатѡв, і то „вон” прѡд назвіскм, ктуре муґу в звіязку з тим поставіч, напавауо ґо думя. В чаєіє процесу прізнавау, же з поведу назвіска міау проблеми кољежењскі в обозах, подејрєвано ґо, же спрія Польаком, аље чи так биуо направдє? Твієрдіу, же здавау собіє справє з тєґо, же в каждеј хвілі може в обозіє наткняч ціє на

когоś з польскї́й родїни і ніє би́уа то
дља нієґо комфортава ситуаця.

– Чему здецидовау́ єїє
„практиковач” в обозах
концентраційних?

– То ніє би́у іґо вибӯр. На фрончіє
потрєбовано лєкаґри, алє он
хоровау́ і там єїє ніє надавау́, тотеж
отрїмау́ повоу́аніє до сӯужби в
обозіє концентраційним. Најпієрв в
Аушгвітз, їще прѣд вієлькімі
сєлєкцямі, лєч юж по пієрвших
прӯбах з цикльонем. Потем
Мајданек, сам почәтек творєнія
обозу. Врешчіє Нєуєнґамме, гдїє
пеу́ніу́ юж функцї́ ніє звику́єґо
лєкаґра обозовєґо, алє ґу́уґвнєґо
лєкаґра одповієдїяльнєґо за цау́и
обӯз і зауоґѣ. Твієрдїу́, же в
Аушгвітз прѣжиу́ зауаманіє
нервовє, по Мајданку хоровау́ ніє
тільки на тифус, алє і на депресї́,
старау́ єїє о змїянѣ катєґорїї, поноч
хчіяу́ іщ на фронт. Но, алє
повіку́анія потифусовє остатєчніє
знівєчиу́и тє плани. Зостау́ в обозіє
і мїяу́ надїєї́, же якоś то бѣдїє.
Вистарчи тільки єїє ніє вихильач,
ґрєчніє випєу́ніяч розкази і жич
своім жичієм.

– Сӯужба в лязарєтах ніє входїу́а в
рахубѣ?

– Мўгў поінформовач прёўожоних, же ніє хце мієч до чинієнія з вієзніямі. Пренієсїєніє до праці в шпітаљу дља обозовеї заўогі СС биўо реальне – знами так прїпадкі. Јднак теґо ніє зробіў.

– Замордованіє двудієсткі дієчі в квієтнію 1945 року міяўо затушовач експерименти медичне, якім іх поддавано?

– Докўадніє так. Цгодіўо о то, жеби альянчі ніє зобачилї нієпеўнољетніх офіяр досвіядчењ љекарскіх. Розказ зостаў видани прёз највижше вўадзе в Оранієнбургѹ. Дљачеґо Трєбінскі ґо виконаў? Јґо одповієді на питанія задаване прёз бритаїскґо прокуратора сѣ бардзо покрётне і прёдставіяѹ најістовскѣ моральнощ, якѣ знами з інних розправ. Твієрдїў, же ніє мўгў зробіч іначеї, бо розказ то розказ. Јдночеснїє усправієдљівіяў сїєбіє з поражајцим прёконанієм, же вўащівіє ніє дощ, же ніє зробіў ніц зўеґо, то јще дієчієм помўгў. Помоц та пољеґаўа на тим, же встрїкнѣў ім давкѣ морфіни, ктўра іх успїўа. Допієро нієсвіядоме зостаўи прёз стражнікўв повієшоне.

– Брак мі в ксїяжце віядомощі о

льосах родіни Альфреда Тřebінскґо.

— Вспомінам о спотканію ніємієцкґо дієннікаря з доросуя цуркя Альфреда, а также з јґо жоня. Вієми, же маужонка Тřebінскґо биуа прєконана о јґо нієвінності. Гди застау страцони, зачєуа піч. Цурка повідіяуа, же ма юж вуасня родінє і ојчієц, ктуреґо ніє знауа (міяуа рок, кди ґо повієшоно), јґ ніє інтересуј. Шукауам з ній контакту, висиуауам маїље – нікт ніє одповіда.

РОЗМАВІЯУ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Маґазин Љітерацкі КЅІЃЖКІ
6/2019/

Пан Куљечка то муј добри знаєми

РОЗМОВА З ВОЈЧІЕХЕМ ВІДУАКМ

– Катастрофа, Бзик-Бзик, Пипеч і Пан Куљечка станєлы на подіум. Публікацї з серії прїгуд титууовєґо Пана Куљечкі биуи кількакратніє типоване до ружних нагруд і виружніяне. „Пан Куљечка” видани в 2002 року зискау м.ін. титуу Важнеј КЅійжкі 10-љєчія кампанії споучнеј Фондації АБЦХХІ „Цауа Польска чита дієчієм”. КЅійжка „Пан Куљечка. Скарби” здобиуа титуу Наљєпшеј КЅійжкі Дієчієцеј 2018

року в конкурсії „Прічінек і Кропка”. Номінована пріез професіональне юри, звичієжиуа в інтернетовим ґуосованію. Задецидовалі чительніци. Звичієство ґуосамі чительнікув хіба чієши најбардієј?

– То страшніє трудне питаніє! Сам ніє вієм, цо мніє најбардієј чієши – чи узнаніє вієльце професіонального юри, чи вієрнощ і працюітощ лічних чительнікув інтернауту, ктури здієралі опушкі пальцув в цодієнним ґуосованію, чи по просту факт, же Пан Кульечка ма тільу мауих і дужих пріячіуу. Так чи іначеј, бардзо дієкуј ім вшисткім.

– Яка јст ґенеза народін ґвіязди, чилі Пана Кульечкі?

– Најпієрв спростованіє, чи може рачеј уваґа. Отуж суюво „ґвіязда” (в значенію „цельєбрита”), подобніє зрештā як інне суюва, на прікуад „сукцес”, ніє бардзо мі пасуя до Пана Кульечкі, ктури кояри сіє рачеј з симпатичним сājядем, діядкм, може вујкм, ніж з кімс, кто бриљуј на сальонах і виставія сіє на флєше папаразжі. Врацајц зас до народін, то хоч Пан Кульечка мієшка прі ульци Черешнієвеј як Мари Поппінс, ніє сфрунау там на парасољу. Јго

портрет в мељоніку і в мушце
появіў сїё напїєрв на картце Ельї
Ваўючінскї, вспаніяўеј краковскї
ілюстраторкі, ктўра пїсўаўа тен
рисунк вўаўніє мніє, наончас
редакторові мїєсїєчнїка „Дїєцко”.
Дельікатна захёта, ктўра
товарїшиўа портретові („може Чїє
натхніє”), справїўа, же в
чтердїєстим пїєрвшм року жичїа
напїсаўем пїєрвше оповїяданїє дльа
дїєчі. Указаўо сїё оно в червцу 1998
року. Кољејне гісторїкї о Пану
Кульечце, пїє Пипчію, качце
Катастрофіє і муше Бзик-Бзик
появіўа сїё цо мїєсїяц пїєз правїє
пїєч лят, а в 2002 року, дїєкі
жичльївоцї вієљу осўб, мїєдзи
іннїмї начельнеј „Дїєцка” Юстини
Дабровскї, знальазўа сїё теж в
пїєрвшм збієрку, затїтуўованім
по просту „Пан Кульечка”. Тераз
збієркўв јст юж оїєм, а поза тїм
повстаўо понад дваїєщїа
кїїяжечек з іннїмї богатерамї.

– Пїїјмуяц запрошенїє до розмовї,
одпїсаў пан: „ктўрі тата нїє хчіяўбі
з думă оповїядач о своїм дїєцку?”.
Пан Кульечка стаў сїё чўонкм
родіні Војчієха Відўака? А може
пїєяў цехи дїєчі, внукув?

– Пан Кульечка речївіщїє јст мї

блыскі, а́ле бард́іе́я́ яко́ добры
знаё́мі, а ніе́ чу́онек ро́дзі́ні. Ё́сьлі
мя́у́бим сьі́е́ в ні́м до́шукі́вач чыі́хс
цех, то́ ра́чэя мо́іх д́ядку́в ні́ж д́іе́чы
чы вну́ку́в, о́ сабе́ ніе́ в́спомі́на́йц.
Пан Ку́льчка́ ё́ст ні́ема́ль і́деа́льным
дорос́уім: чі́ерплы́ві, ува́жні,
отва́рты, ча́сем ста́новчы, за́вше
уа́годні. По́зва́ля за́дава́ч піта́нія і
захё́ца до шу́канія одпо́віе́дзі.
По́казаў уро́к сьві́ята і́ сенсо́вносц
ра́дза́цых ні́м пра́в. Мо́же б́рмі то́
зана́дта подні́е́сьле́ і́ врэ́ч дрэ́тво,
по́ніе́важ і́днак о́пові́яданія
ро́згрыва́й сьі́е́ в шене́рыі́ зна́нея
ка́ждэму́ бы́ўэму́ і́ о́бечне́му д́іе́цку
– вшы́стка ста́і сьі́е́ прот́ше.
На́томія́ст пі́ша́ц о́ ду́міе́ з д́іе́цка,
мя́у́ем на́ мы́сьлі ні́е́ поста́ч
богате́ра ќсьі́яжкі, л́еч са́ма
ќсьі́яжкё́. Ре́ля́ця ау́тор-ќсьі́яжка
ба́рдзо пр́іпо́міна́ ре́ля́ц
тата́/ма́ма-д́іе́цко. Д́іе́цко за́вше ё́ст
на́ше і́ в чы́мс там ві́кажу́ до на́с
по́добіе́ньство́ (хо́ч ні́еконі́ечні́е в
ты́м, в чы́м бы́смі х́чіе́лы), і́днак ні́е
ё́ст на́мі, ты́лько са́ба – кі́мс
о́дрэ́бным, од́діе́льным і́ ві́я́тковым.
Д́іе́цко – та́к як ќсьі́яжка – в пэ́вным
мо́менчы́е опу́сца на́с і́ за́чына жы́ч
в́у́асным жы́чы́ем. Кры́ты́чне о́пі́ніе на́
те́мат д́іе́цка ба́рдзо бо́ля, на́вет
ё́сьлі са́ заса́дне. Пр́іхы́льне чі́еша́,

ентузіастичне вправіяя в
заку́опотаніє подшите думă і
радощіа.

– В їдним з роздіяу́ув ксі́йжкі „Пан
Кульечка. Скарби” богатеровіє
завёдровалі до ксі́йґарні. То бардзо
мі́уе, зв́уаща же ксі́йґарніа оказа́уа
сі́й п́риязним мі́јшем; по пі́ервше
фотель, по другіє ко́нь на бі́еґунах.
До та́ј ксі́йґарні хо́ді сі́й з
п́ри́јмнощіа, хочі́яж в мо́јґуовіє
натихмі́яст ро́ді сі́й пита́ніє:
д́лячеґо ні́є пош́лі до бі́бл́ієтекі?

– Може ксі́йґарні́й мі́єл́і бл́іже́ј
а́льбо теґо дні́а би́уа ім́ яко́щ по
дродзе? Так чи сі́як, ми́сьл́е, же
пові́нні в кт́у́римщ́ опові́ядані́у п́у́јщ
та́кже до бі́бл́ієтекі, тілько́ же оні́
вца́л́е ні́єко́нієчні́є сі́й мні́є су́уха́я,
а може ра́чеј – ні́є вши́тко зе
сво́јґо жи́чіа позва́л́а́я м́і зо́бачи́ч, а
ві́єц те́ж – опі́сач. Може то і до́бр́е,
бо ї́ст на́діє́я, же тро́хё до опі́сані́а
вчі́йж позоста́ј?

– Симпатичні́ богатеровіє у́лбу́біє́нă
л́ектурё позна́лі ді́єкі́ Пана́у
Кульечце. А як то би́уо в пана́
п́рипа́дку? Па́міє́та пан сво́й
пі́ервша́ у́лбу́біє́нă ксі́йжкё?

– Завше́ п́риво́уу́ј „Кубу́сі́а
Пухатка”, а то зе в́зѓл́е́ду на

богатеру́в, де́лькатни гумор,
пові́дзонка ужи́ване п́ре́зе мні́є до
ді́с („з пшо́уа́мі ні́гди ні́ц ні́є
ві́ядо́мо”), ј́зик, п́рекү́ад,
і́люстра́ці... Но, і́ так да́љеј, і́ так
да́љеј. А́ље па́мі́є́там те́ж ќсі́я́же́чкё́
„Па́н То́м бу́дуј до́м”, кту́реј
взно́віє́ніє́ купі́уем по́ кі́лькү́діє́сі́є́чію
ля́тах і́ до́піє́ро вте́ди сі́є
до́віє́дія́уем, же́ ство́риу́ я́ Сте́фан
Тге́мерсон. З ні́є́цо пү́зні́є́јших
ле́ктур х́чія́у́бим ви́міє́ні́ч се́ріє́ о
до́кто́ре До́льі́ттле́ з і́люстра́ціа́мі
Збі́гні́є́ва Ле́нґре́на, „Ні́є́вія́риґо́дне
п́риґо́ди Ма́рка Пі́єґу́са” Ні́зію́рскі́ґо
і́ „Пі́є́ч п́риґу́д де́тектив́а Ко́но́пкі́”
До́маґа́лі́ка, обі́є жи́лю́стро́ване
п́ре́з Бо́гдана́ Бу́тенкё́. Но і́ гру́бе
ќсі́я́жкі́, хи́ба в́спү́льне́ д́ля мо́їґо
по́ко́льє́ні́я – в́ши́стко Ні́зію́рскі́ґо,
„Па́н Са́мохо́ді́к”, „То́мкі́”, п́риґо́ди
Сге́рльо́цка Го́льме́са, Ве́рне. По́тем
би́у Ле́м і́ Бра́дбу́ри, Бу́уґа́ков і́
Ко́нві́цкі́, Ју́зеф Ма́цкі́віч і́
Фе́рдинанд Го́етель. А́ље то́ тро́хё́
пү́зні́є́ј. Та́к со́біє́ ми́сьлё́, же́ ва́жне
би́уо в мо́ім ді́є́чіньстві́є́ цо́щ вү́вчас
очи́вісте́ґо: ро́ді́це прє́ну́мерова́лі
д́ля мні́є пі́сма. П́рєше́ду́ем п́ре́з
в́ши́сткі́ щє́бле́: на́і́піє́рв „Мі́щ”,
по́тем „Ѓ́віє́рщик”, „Ѓ́вія́т Мү́оди́х”,
„Пу́омиче́к” і́ „Пу́омик”. Ю́ж в
по́дста́вү́вце по́дчи́тива́уем те́ж

фе́льієтони Га́мі́льтона в „Ку́льту́ре” і
Бива́льца в „По́літице”. О тим, же
і́стніє́й кто́ш о псе́удоні́міє Кі́чіє́ль,
до́віє́дія́уєм щі́є́ значні́є пў́зні́єй. Од
подста́вўкí бардзо́ лубі́уєм
ко́мікси, кту́рих вте́ди ву́ащі́віє́ ніє́
би́уо. Па́міє́там пі́єрв́ши то́мік
„Титуса́, Ромка́ і А’То́мка” купі́єні в
кі́єску Ру́ху, а по́тем паскі́ з
гі́стори́жками́ о те́й трў́йце
публі́коване́ в „Сві́єчіє́ Му́одих”.
Па́міє́там „п́речитани́” в шў́сте́й
кля́щіє́ ко́мікс о п́ри́годах Ті́нті́на.
Поні́єва́ж би́у по а́нгіє́льску, бардзо́
мні́є за́хє́чіу́ до нау́кі те́го́ ј́зика. Ді́с
ма́м на пў́у́це тро́хє́ зешитў́в о
Ті́нті́ніє́ по а́нгіє́льску і́ ф́ранцу́ску
о́раз ко́мплет по́ польску. І́ хо́чія́ж
дла́ мні́є то́ ю́ж очиві́щіє́ ніє́ то
са́мо, чи́єшє́ щі́є́, же́ щі́є́га́й по́ те
ко́мікси мо́ї вну́кі.

– Па́н Ку́льечка́ чита́ ќщія́жкі́, а
поні́єва́ж ніє́ ма́ тє́лєві́зора і́ ін́них
ме́дія́льних ро́зпра́шачи́, ви́дај́ щі́є́,
же́ чита́ ду́жо. Мо́же ді́є́кі́ те́му ма́
ру́вніє́ж ві́є́це́й ча́су на ро́змовє́,
пі́є́кніє́ о́бя́снї́я сво́ім п́ри́ячі́єу́ом
сві́ят, за́біє́ра і́х в ру́жне́ чи́є́каве
мі́є́jšа...

– А́лє́ж очиві́щіє́! За́стана́вія́уєм щі́є́
ќди́с над по́вше́хні́є у́живани́м
сфо́рмуо́вани́єм „ні́є ма́м ча́су”.

Отуж їст то очивіста нієправда.
Пукі жиїми, кажди з нас ма час, і то
в додатку бардзо рўвно
пїрїдїєльони – по 24 гоїїни на добї.
Довчїп пољега на тим, на цо те 24
гоїїни дїєльїми. На цо нам часу
старча, а на цо нїє, на цо нам часу
шкода, а на цо нїє, в цо
„їнвестуїми” свўї час і на цо го
трвонїми. Видаї мї їїє певнї
загадка, же гди їїє над тим
вшисткїм застановїч, оказуї їїє
звикље, же вцаље нїєконїєчнїє
даїми свўї час тему, цо їст дља нас
самїх їстотне. Пан Куљечка становї
вїятек, понїєваж ма хїба якїї
нїєзвїкуї дар, ктўри позваља му
хвїчїч час, затрїмач те дробне, а
важне хвїље і поїїєльїч їїє нїмї –
наїпїєрв з Катастрофї, Пїпчїєм і
Бзїк-Бзїк, а потем зе мнї. Дїєкї
тему я з кољеї могї дїєльїч їїє з
чїтельнїкамї тим, цо удаўо му їїє
зўапач. Сам час зрештї – яко
фашїнуїци феномен – повраца в
нїєїдним оповїяданїю.

– Увагї в пана текстах звраца
пїєкна польщїзна. Вшисткї
оповїяданїя чїта їїє з правїївї,
рўвнїєж лїєксїкальнї пїїїмнощїї.
Крїї їїє за тим цєль едукацїїни:
учїч маўїх чїтельнїкўв чїстощї
їзїка і поправнего вїсўавїянїя їїє,

аби јзик гїѣткї повїєдіяу вшистко,
цо помишлы гýова?

– Ој, по пієрвше діѣкуј, бо
„лєксикална пїріјмнощ” брмі дощ
нієзвиклє. А по другїє, відочніє сам
я ценїє яко чительнік, хоч нігди ніє
удауо мі сїє так јј назвач. Натомїаст
яко аутор... но, ніє вієм. З певнощіа
ніє мам амбіці педаґогїчних. Моґє
повїєдієч, же то наш јзик јст пієкни,
боґати, дај вієлє поводув до
розмишљањ, алє і до ушмієху. Відач
то хочби в вієршах Мауґоґрати
Страуковскї, Агнієшкі Фрăчек чи
Рафауа Вітка. Інна справа, же бољі
і взбура мніє факт ерозї јзика,
змїяна значењ сýув нієгдиш
јднозначних луб будзăщих
јднозначне конотацї. Јстем
пїреконани, же то јден з істотних
поводув труднощі, јсљі ніє врєч
нієможнощі зналєзієнія теґо, цо
вспуљне, а затем также
вспуудїяуанїя мімо ружніц. А моя
польщизна? Ој, ружніє з нїя бива.
Нїє сăдзє, жебим надавау сїє на
ментора. На певно надуживам
кољоквіялнеґо сýова „як” в
значенїю „ґди”. В школє мїяубим
обніжони стопієњ, а ту – пані мніє
хваљі!

– Всрұд знаних богатерұв Војчієха

Відуака їст теж Весоуї Риїк.
Цудовніє позитивни богатер, ктӯри
каждего дня учи щїє чєгощ новєго,
їстотнего. Бардзо мї щїє подобая
подсумованїя: дїщ довієдїяуєм щїє...
Кажде оповїяданїє розпочина щїє
теж культуральним повїтанїєм: дїєнь
добри, називам щїє Весоуї Риїк.
Анімована Щвінка Пєппа могуаби од
Весоуєго Риїка вієлье щїє научич.

– Весоуї Риїк самим свим їмїєнїєм,
аље і цауа постачїя, викреована
прїз Агнїєшкє Жєльєвскa, будї
чїєпує учучїя. Ущмієхам щїє, їльєкроч
на нїєго патрїє. Нїє вієм, як
вїгльадауоби спотканїє Весоуєго
Риїка з їго дальєка англьоїзична
кузїнка. Онї певнїє якощ би щїє
порозумїєлы, мїмо ружнїц їзикових,
бо дїєчі то потрафїя, вієц щвінкі і
прощїячкі теж. Лубїє Весоуєго
Риїка, зрештa так як вшїсткїх моїх
богатеруєв. Чєгощ щїє од нїх учє. Од
Риїка – погоди духа,
нїєєгзальтованєго захвїту
цодїєннощїa і вїчїяганїя
нїєочївістїх внїєскуєв з очївістїх
сїтуацїї. Мїщльє, же важне їст
также і то, же Риїк нїє заховуї свїх
прїемїщльєнь дља щїєбїє, аље дїєлы
щїє нїмї, дїєкі чєму стая щїє добрем
вспульним. Ото прїкуад їднєї з
Риїкових конкљузї вїнїкаїцїх з

цауодієнних доśвіядчењ: „Діс довієдіяуем śіє, цо жона ма вñпўльнего зе śнієгієм, śвієтами і шарльоткă: на жонє теж тїеба почекач, тилько дуужеј”.

– В „Магазиніє Љітерацкім КЃІЃЖКІ” їст рубрика затитууована „КЃіяжка зачина śіє од окуадкі”. Вñпўупрацуї пан зе знакомітимі іљустраторами. Як така вñпўупраца пїекуада śіє на фінальні ефект праці над кЃіяжкă, а пўзнієј на реакці одбієрцўв? Іљустраці сă дља пана важне? Бивай ситуаці, кди ніє згадза śіє пан з візй рисовніка?

– То в ґрунчіє рєчи темат на оддієльнă розмовє, аље спрўбуї одповієдієч як најзвієзльєј. Так, іљустраці сă дља мніє бардзо важне, зрештă биуи важне также в дієчіньствіє. Ніє завше уатво їст повієдієч (а може в оґўље ніє варто), ктўри єљемент в кЃіяжце дља дієчі ма вієкше значеніє – текст чи образ. Кди śіє узупеуіняй, провадзă зе собă діяльоґ, доповіядайц цоś альбо śіє пїекомаїайц, додай смаку, довчіпу, поезії – їст фантастичніє. О śільє оддіяуіванія іљустраці нієх śвіядчи факт, же то вуаśніє оне пїичіяґнєуи на тарґах в Пекініє

увагѣ вѹащїчієлькї певнеґо видавництва, цо допровадїю в ефекчіє до виданїя кїлку ксїйжек о Пану Куљечце по хїньску. Барїєра јзикова справїяѹа, же урок тексту на певно ту нїє задїяѹаѹ. В кождим разїє нїє од разу. Іљустрацї сѧ дља мнїє бардзо важне также дљатеґо, же биваѹ інспїрацѹ. Вієље оповїєщї о Пану Куљечце, аље нїє тїлько, повстаѹо до ґотових образкѹв. Мам оґромне щєщїє, же спїсане прѣзе мнїє гісторїє іљуструѹ вибітнї польши твѹрци. Поза тимї, о ктѹрих юж мѹвїльїсми, хчіяѹбим вимїєнїч Евѣ Покљевскѧ-Козїєѹѹо, Аннѣ Сѣдїви, Ёаннѣ Русїнек.

– Нїєзвикѹє поѹѧченїє твѹрї графіка і здїчіє в ксїйжце „Самотнї Јдрущ“. Розумїєм, же то помисѹ Ёанни Русїнек. Зна пан Натаљкѣ, ктѹра позоваѹа до здїч з Јдрущїєм?

– Прошѣ собіє виображїч, же наїпїєрв познаѹєм Самотнеґо Јдрущїя, а допїєро потем Ёаннѣ Русїнек, ктѹра мї ґо запрезентоваѹа і прѣдставиѹа за пощреднїцтвем почти ељектронїчнеї. Закаптурѹона постац нарисована, а вѹащївіє дорисована кредѧ на ходнїку, обдарѹона інтриґѹѹцим імїєнїєм захѣцаѹа до подѧженїя јї сљадами і

опісанія. Ілюстрації і текст
повстава́уи на зміяне́: заче́уо́ ці́є од
кі́лку ілюстрації, потем би́уа
запісана гісторія, а в ко́нцу появи́уа
ці́є решта ілюстрації. А Ната́лкі ніє
позна́уем до ді́с, ві́єц позоста́ї дла́
мніє́ Ідрусі́єва́ Ёа́сі́я з ксі́яжкі...

– Я́ко подсу́мованіє́, пита́ніє о
п́ляни видавні́че. Здра́ді пан
титу́уи ксі́яжек, кту́рих чита́льніци
моѓа спо́дієвач ці́є в ро́ку 2019? Чи
се́рія з Пана́м Ку́лечка́ бе́діє
континуо́вана?

– З Пана́м Ку́лечка́, як з пшо́уа́мі,
ні́гди ні́ц ніє ві́ядомо. На певно́
хчі́яубим ці́є з ні́м јще́ спотка́ч, а́ле
чи ці́є уда́ і ќди би то́ мо́уо
наста́піч – ніє ві́єм. Кто́с пові́дія́у,
же на́јску́течніє́ји спо́су́б на
розсмі́єшеніє́ Пана́ Бо́га по́леґа́ на
опо́вієдзє́нію му́ о сво́іх п́лянах. Но́,
а́ле мо́же п́ляни видавні́че то́
трохе́ цо і́ннеґо́. Јсі́єні́я по́віні́єн
ука́зач ці́є дру́гі то́мік опові́яда́нь о
богате́рах, о кту́рих јще́ ніє
му́ві́лісми. Зва́ ці́є Фі́гіє́ль і Псі́кус і
я́к саме і́міє́на вска́зуя́, са́
хохлі́камі. Псо́ца́ і фі́гљу́я, а п́ри
ока́зі пока́зуя́, чим ј́ст п́рия́знь.
Нарисова́уа і́х Е́ля Ва́сію́чи́ньска,
кту́ра хи́ба ці́є у́сміє́ха́уа п́ри те́ј
пра́ци. Ма́м на́діє́ј, же ј́ј у́сміє́х

удієлы і сїе чительніком. З Агнієшкѣ
Жельевскѣ прїготовуїми кољеїни
томік о Весоуїм Рїїку. Понїєваж ма
титуу „Весоуї Рїїк і вієсна“, можна
сїе сподїєвач, же нїє укаже сїе
льатем, їсїєнїѣ ані жїмѣ. А цо вієцеї?
Ктўж то може вієдїєч? Достауєм
юж в жичїю тїлє нїєсподїєваних
презентўв, же вўащївіє спокоїніє
могўоби юж вистарчїч, алє може
цощ там їще чека за роїєм?

РОЗМАВІЯУА МОНІКА СІМОНІТЗ

/Маґазин Љїтерацкі КСІЇЖКІ
7/2019/

Жичїє в ритміє мехїцани

РОЗМОВА З АНДРЇЕМ ЗБРОЖКМ

– Пањскї удїяу в продукцѣх
Гольїивооду винїкнѣу з прїпадку?

– Так, з прїпадку, а навет – мўвіѣц
в дужим упрошенїю – з конїєчносці.
Тїдїєнь по моїм кољеїним, трїчїм
прїльочїє до Мексику огўошоно в
Польше стан воїнни. Биуа то
памїєтна дата 13 ґруднїѣ 1981.
Знальазуєм сїе в труднєї ситуаці. Цо
правда могўєм по тїґоднїю врўчїч
до Польскї, алє прїльечїяуєм до
Мексику по вієлькѣ прїґодѣ,
подѣяуєм вієц рїзїко позостанїѣ в
тим краю прїнаїмнїєї на якїс час.

Ніє сядіуем, же по року
нісповодзеь і пїмієранія гўодем
тї пїгодї окаже сїє праца в
вієлькіх продукцїях фїльмових,
реалїзованих пїрез гољивоодзкіх
продуцентўв і режисерўв. З браку
можљивошці лєпшего заробку
згўошіуем сїє на цастінг до фїльму
Давїда Љинха „Дуне“, ведўуг
повісці Франка Герберта. І так сїє
зачёуо. Цаўї тє ваькє о пїетрваніє
ораз пїєрвше крокі в фїльміє опісуї в
моїї најновшеї ксіяжце. Прагнє пїи
оказї вспомнієч о помоци, які мі
втєди удїєльїу знани мексикаьскі
пісарь, тўумач і дипљомата – Сергіє
Пітоль. Познауем го јще в Пољше.
Гошціу навет на моім весельу. В
Варшавіє працовау яко аттахє
культураьни Амбасади Мексику. То
он биу јдним з тих, ктўри
вичіягнєльї до мніє жичльївї дўоњ,
занім трафіуем до фїльму. Чєсто
одвієдзауем го в јго пїязним дому
в дієльніци Рома пїи пљацу Рїє де
Янеїро в Мехїцо Чїти.

– На чим пољєгауї заданія акторскі
Андїея Зброжка?

– Те заданія ніє пїишуї од разу.
Почїтково працовауем яко тзв.
станд'ін (дубљер технїчни), дубљер
ораз – по інтенсивних, мордерчих,

очієкайцїх потем і крвія, дўуґїх
трєнінґах – яко дубльєр каскадер,
застєпуяц акторуѳ в ризиковних
шенах. По кїлку мїєсьїяцах
запропоновано мї нїєвієльк рољє в
фїльмах. І так єїє зачєуо.

Вистєповауєм под псеудонїєм
артистичним Андрес Борїс.

– На „льїщїє пўац” фїґуровау пан
яко дубльєр чи каскадер?

– То заљєжауо од тєґо, цо робїуєм.
Праца каскадера јст значнїє льєпїєј
опўацана од дубльєра з рацї
ризика, як зє собя нїєєїє. В тамтим
їднак окрєєїє наїстотнїєјше бїуо
дља мнїє утрїманїє єїє на повїєрхнї
жичїя, а варункм конїєчним бїуи,
брутаљнїє мўвїяц, пїєнїядзе.

Цгчїяуєм врєщчїє станяч на ногї і
однаљєзч єїє в заїстнїяуїх
окољїчнощїах – в цауковїчїє обцим
краю о їннєј мєнтальнощї, культуре і
обичаях. Оказуї єїє, же пїєнїядз і
здоровїє, як жичїє довїєдўо, мушя, а
пїринајмнїєј повїнни ходїч зє собя в
парє.

– Цо справїуо, же з Андресем
Борїсем споуфальїуи єїє льєґєнди
кїна – зазвичай пїљнїє стрєґяце
приватнощї?

– Може нїє аж так – аљє јєљї юж,

ніє пїрходїуо то од разу, понїєваж
їднак продукця трва з реґуїи кїлька
мієсієци, цодїєнне контакти на
пльанїє ставауї єїє цораз бльїжше і
акторї з кждим тїґоднїєм
набієральї до мнїє зауфанїя. Яко
дубльєр творїуєм тзв. сецонд теам
і завше муєїяуєм бич в заєїєґу
взроку режисера ораз актора, з
ктўрим працовауєм. Без пїрви
рўцауєм єїє в очї. Додам, же
наївієкше лєґєнди зўотеґо вієку
Голььивоод, з ктўримї мїяуєм
защит працовач: Бурт Љанцастєр,
ґреґори Пецк, Пауль Нєвман, Том
Ганкс, Бєнічїє дєль Торо, Янє
Фонда, Тїмотґи Дальтон, Ґрацє
Ёнєс, Вїльт Цгамбєрльаїн – же
вїмїєнїє тїлько тє наїсўиннїєїше
назвіска – оказауї єїє нїєзвїкльє
скромнїмї, жичльївїмї лўдьмї. Но
можє поза Арнольдєм
Шґваїрєнєґґєрєм, ктўрєму
браковауо одробїни скромноєї,
хочїяж вобєц мнїє завше заховївау
єїє нїєзвїкльє фаїр.

– Чим запїсальї єїє онї в пањскї
памїєчї?

– Трудно в кїлку сўовах
шґарактерїзовач кждєґо з нїх,
повїєм їдїнїє, же направдє вїєльци
артиєї, а пїринаїмнїєї чї вїмїєнїєнї,

то вspanіялы, безпо́средні лyдіє.
Вшиши оні сь богaтeрaмi пiєрвшeй
чєщi мoї ксiяжкi, нoшaцeй пoдтитyу
„Зaпiскi нiєдoшyгo цeлєбрити“, i
кaждeмy з нiх пoсвiєчiуєм oсoбни
рoздiяу. Нiє знaйдiєми в нiєй
тaблoїдoвeй, нiєздpoвeй сeнсaцiї, їст
нaтoмiяст рєчивiстi, в мoїм
oдчyчiю, вiєрни пoртрeт кaждeгo
aктoрa, з ктyрим мiяуєм пpиймнoщ
пpaцoвaч пpєз цo нaймнiєй двa-тpи
мiєсiяцe. Нaїсeрдeчнiєй вcпoмiнaм
Гpєгoри Пeцкa, бєдaц y їгo бoкy
пoдчaс дyгiєгo oкрeсy крєцєнiя
фiльмy „Oлд Гpингo“ (Стaри Гpингo),
нa пoдстaвиє пoвiєщi знaнeгo
мeксикaньскiгo пiсaрa Цaрльoсa
Фyєнтeсa. „Гpингo“ тo пoгaрдливa
нaзвa Aмepикaнiнa в Мeксикy. З
тим фiльмeм мaм дoдaткoвe,
нiєзвикyє вcпoмнiєнiє, кди тo
Фyєнтeс пpийхaу нa плaн зoбaчич,
як пpєбиєгaй пpaцe нaд рeaлiзaцiя
oбpaзy вeдyг їгo шeнaрiюшa.
Рeжисeр фiльмy, зaпpиязнієни зe
мнa Лyїс Пyєнзo, пpєдстaвиу мнiє
cyиннeмy пiсaрoви i нa мiуєй
пoгaвєдцe спєдiльщи вe тpуїкє цo
нaймнiєй двa квaдpaнce. Пyєнзo
зaпaтaу, чи знaм Eлєнє
Пoнiятoвскa, чiєшaцa ciє вiєлкa
єстимa мeксикaньскa пiсaркє,
пoхoдзaцa з poдy ксiяжaт

Поніатовскіх. Дужо о нієй вієдіяўем, нігди їднак ніє познаўем її особішце. То вийтковае спотканіє з режисерем і пісаўем увієчніёна в спўльнімі фотографиямі, а їднă з нїх опубліковаўем в меі ксііжце.

– Чему абієцуяца пўігода экранова сіё за коңчиўа?

– Трудна одповієдь, понієваж пўивоўуі најгорше в спомнієніє, кди за кажони в Кољумбіі нієбезпієчнімі бактеріямі, мусіяўем пўервач моі запланованă подрўж по сăсієдніх краях і нати хміаст врацач до Мексику. Бактеріє споводоваўи сепсё, а она, як віядома, најчёщієі проваді до шмієрчі. В теі ситуаці постановіўем за коңчич жичіє в Польше і хчіяўем як најшибчієі пўільєчієч до краю, цо ніє биўо просте, понієваж гољєндєрскі лініє лётнічє ніє хчіяўи мніє пўійч на покўад. Подобно вігльадаўем як зомбіє і подеїрёвано, же пожеғнам сіё з жичієм, занім самољот вільадуі в Амстердаміє. Ніє биўаби то комфортава ситуаця дља пўєвозніка. Конієц коңцўв уљоковано мніє в кљасіє пієрвшєі пўи самім дієбіє, мімо же міяўем біљєт в кљасіє туристичнєі. Максимальніє розўожоно мі фотель і

дољечіяуем до Гољандії на
љежацо, зе стевардесса чувайца
подчас цауеј подрѹжи. То, же жиј,
завдієчам польскім лекаром і – поза
щєщєм – вијтково сїльнему
організму.

– Напомика пан теж о праці в
рекламах, аље без щєгѹѹѹв...

– В прѣрвах, часамі дѹугіх, мієдзи
праца в америкањскіх фільмах
бієгауем на цастінгі до
телевізійних реклам. В суміє
накрєчіуем понад 30 цомерчіялес
(реклам) дља рѹжноракіх
продуктѹв љуб видарењ,
рекламованих на вшисткіх канауах
ніє тілько мексикањскї телевізі.
Најзабавнієј вспоінам рекламє
орезвіяящих дропсѹв Гальс. З
поводу браку мієша в тим
симпатичним вивіядіє, на ктѹри
мніє пан запросіу, одсиуам
шановних чительнікѹв до їдного з
роздіяѹѹв в ксіяжце. Працовауем
теж яко актор другієго пљану,
граяц цудзозіємцѹв в цо најмнієј
двудієсту фільмах мексикањскіх.
Завше биуи то негативне роље:
гангстера, мафієза альбо
польцієнего агента – цо вчєснієј чи
пѹзнієј skutковаѹо прєдвчєсна, аље
зе вшєх міяр засѹужоня смієрчія з

р'як іннего бандити альбо г'льїни. Жартем додам, же упатруї в тих нієвієлькїх, епізодичних ролях г'уївн'я п'ричин'є артистичнеї поражекї. Мої р'емієсуїо акторскї ніє розвін'єуїо ск'ридеуї, понієваж в кїлькумїнутових шенах ніє мїяуєм можльївощі, жеби щїє розкр'єчїчї і одебрано мї шанс'є на уявнієніє вієкшего тальенту.

– Польска кїнематографїя щїє о пана ніє упомнїяуїа?

– Нігди ніє мїяуєм з нїї контакту, понієваж працовауєм в мексиканьскїх витв'урнїях фїльмових п'ри реалїзацїї образ'ув американьскїх продуцент'ув. Та найвієкша, гдїє к'р'єцоно вшисткї суперпродукцїї, то Естудїєс Цгурубубушо Азтеца СА. Нієстетї, обецнїє зостауїа зредукована до мїнїмум, а вієкшоцїї гїгантичних ательєр п'реїуїи маує витв'урнїє фїльмове і тельєвізїїне. Поза тим врацаїц хори до краю, виг'лядауєм як вієзієнь обозу концентрацїїнего; зе 110 кг (п'ри взрощїє 194 цм) вага спадуїа мї до 76 кг і м'уїг'убим їдинїє вист'єповач в горрорах, а такїх в Польше ніє к'р'єцоно. Моя атльєтична і виспортована сїлветка нальежауїа до п'решуїощїї. Повруїт до здоровїя

трваў бардзо дуўго, звўаща же дошўи кољејне хороби і операцї. Паміётам старǎ правдё, же ніц ніе їст нам дане на завше. Дльатеґо наљежи чіешич щїё жичієм в корістним дља нас моменчіе, бо другі може щїё ніе повтўрич. Цгцац врўчич до тих щёщльівих хвіль, напісаўем вспомнієнія пт.

„Љатиноска еуфорія з Гольливоодем в тље”. Обецніе міешкам в Варшавіе, гдіе учё јзика гішпањскґо.

РОЗМАВІЯЎ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Маґазин Љітерацкі КЃІЃЖКІ
7/2019/

Кінґ без тајмніц

РОЗМОВА З РОБЕРТЕМ ЗІЃБІЊСКИМ

– Степген Кінґ то уљубіёни пісаř Роберта Зіёбіњскґо? Питаю, бо пощвіёчіу му пан юж другǎ кщїяжкё.

– В суміе – цо віелье осўб заскочи – ніе. Бардзо ґо шануј і ценіё, аље ніе назваўбим ґо моім укоханим аутором. Пођівіям Ёе Љансдаље’а. Увіельбіям Міхаеља Цоннельли’еґо. Но і Раіа Брадбури’еґо. То биу містр і ґеніюш. А цо до Кінґа, то вшистка зачёуо щїё од піервшеґо польскґо виданія „Міастечка

Саљем". Міяўем хиба тринаціе
лат, вампір на окуадце мніе
зачароваў, а потем всіякуем і
куповаўем вшистка, цо сїе
указиваўо.

– За најлепше экранізацї їго прози
уважам „Љснієніє“, „Місери“ ораз
„Сказані на Сгавсганк“. А пан?

– Два пієрwsze бардзо так.
Додаўбим їще „Царріє“ – філм,
ктўри змієніў гісторіє горрору.
Бріан де Пальма замієніў повієщ –
моім зданієм ніє до коңца уданя – в
маўе арцидїєўо. І те двіє шени,
чиљі пришніц, тампони і фінаў з
гробем. Обіє цитовано вієље рази в
кініє, аље нікт нігди ніє збљїжиў сїє
навет на міљіметр до ґеніюшу
режисера. Пођівіям теж
„Цґрістіне“, скядіняд оба те філми
ся капітальнимі метафорами
дојреванія. „Цґрістіне“ то также
оповієщ о хуопцу, ктўри з помоца
дівних моци мщї сїє на тих, ктўри
го ніє шановаљі. А вшистка з
самоходами і Америкя Ронаљда
Реаґана в тље. Но і їще два титуї:
„Цує“ – чисти бруд, увієљбіям, ораз
„Мартва стрефа“ – за каждым
разем, гди ктос пита мніє о то, як
шґарактеризовач жіме, пољецам
обејрене „Мартвеј стрефи“ – тен

фільм то жіма. Давід Цроненберг створи́у реч, кту́ра пова́ља ху́одем, а Цґрісто́пґер Ва́лькен – яко Ё́гнни Смі́тґ – створи́у ї́днѧ́ зе свих на́їльепших ру́ль.

– Би́уи я́кщ́ нієудане фільми ведље ї́ґо прози?

– Нієстети ві́єкшо́щ. Кінґ п́рез контра́кти з Діно́ де Ла́уренті́їсем стра́чіу́ контро́льє над віє́льома свої́мі титу́уа́мі, дльате́ґо ринек за́ляу́а фа́ља фата́льних ада́птаці́. В ефеќчіє в льа́тах діє́віє́чдіє́сїя́тих зупе́у́ніє ви́падú з го́льви́воодз́кґо обіє́ґу, а в піє́рвше́й де́кадіє́ ХХІ віє́ку ніє би́уо ґо вца́ље. Допіє́ро суќцес „То” п́риврú́чіу́ Кінґа́ кіну́. Тера́з ма́ми сита́уа́цї, кту́рѧ́ мо́жна порú́вна́ч до те́ї, в я́кї́ Кінґ́ би́у под ко́ніє́ц льа́т сїє́демдіє́сїя́тих. Кіно́ знúв ґо ко́ха, а проду́ценчі́ щі́ґа́я сїє́ з ви́купива́ніє́м пра́в до е́крані́заці́ ко́льє́їних ќсїя́жек.

– Дльа́чеґо твú́рчо́щ про́заї́ка ніє ї́ст в По́льше́ зна́на в ца́уо́щї?

– Ї́ст зна́на ніє́ма́ль ца́уа́. П́рекúа́дúв ніє́ доче́ка́уи́ сїє́ ї́ди́ніє́ ї́ґо опові́єщї́ о бе́їсбо́љу, а́ље умúвми́ сїє́ – те́н спорт в По́льше́ ї́ст та́к ніє́попу́лярні́, же на́вет Кінґ́ ніє́ помú́ґу́би в ї́ґо про́моці́.

РОЗМАВІЯЇ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Маґазин Љітерацкі КЃІЃЖКІ
7/2019/

Даљеј ядѣ з тим коксем...

РОЗМОВА З ВОЈЧІЕХЕМ
ХМІЄЉЕВСКИМ

– Чи зебрaне в томіє „Маґічне
свіятую міяста” оповіяданія пісауеє
остатніє, чи сѧ то рѣчи старше?

– Оповіяданія походзѧ мнієј вієцеј з
остатніх пієчію љат. Нієктуре з ніх
юж публьіковауєм, хіба зе тѣри биуи
в праїє. Решта допієро тєраз сїє
указауѧ. Чієшѣ сїє, же могуєм
видач кољејни збіур оповіядань, бо
по пієрвше, їст то сѣвідецтво тєго,
чим заїмовауєм сїє остатніє, а цо
важнієјше – то моя кољејна прубѧ
ухвиценія вспуучєснощі,
рѣчивістощі, образу људі і міяста, в
ктурим прїшуо мї жич.

– Дієсїєч оповіядань... Чи ти чуїш сїє
„пісарем варшавскім”?

– Трудно повієдієч. Мієшкам в
Варшавіє од уродзенія, ту сїє
виховауєм, хоїіуєм до шкоуи,
потєм студієвауєм. Їстєм звійзани з
Варшавѧ і так юж позостаніє.
Цґцац заховач уччівощ вобєц

чительніка, пішэ о тим, о чим віем
најльепієј, цо најльепієј чуј. В
віёкшоці тих текстўв реалія сă
варшавскі.

– А чи јст якіс фрагмент теґо
міяста, ктўри лубіш бардїєј од
інних, чи то міясто јст в цаўоці
„твој”?

– Најблїжше сă мі околїце Гаły
Міровскї і осієдље За Жељазнă
Брамă. Там сїё виховаўем.
Крохмаљна, Ваłyцўв, Цгўодна,
Грїбовска, Чієпўа, Жељазна – то сă
мој ульце. На певно бёдё до нїх
поврацаў, мај в собіє цос, цо
визваља потрєбё пісанія. То щісўе
центрум міяста, аље і мојї
виобразні. Обецніє так сїё зўожиўо,
же міешкам в Рембертовіє,
дієльніци в ґранїцах Варшави од
1957 року, в ктўреј сă јднак ульце
чи реёни, ктўре сугєроваўиби, же
то нїє јст јще міясто альбо юж нїє
јст. То мніє бардзо заінспіроваўо, о
теј дієльніци пісаўем дужо в мојї
попрєднієј ксіяжце „Бељведер
ґризіє в рёкё”.

– Кім сă богатєровіє твоїх
оповїдањ? То сă лўдїє ульци, так
шаракі, чи замкнієчі в своїх нїшах
оутсїдеři? Потрафіш дља нїх
знаљезч якіс вспўльні міяновнік?

– Тим вспульним міяновнікм їст
тера́знієшоц. Мої богатеровіє жий
ту і тераз, то ніє сǎ оповіяданія
гісторичне чи вибієґайце в
пřiшу́ощ. У́ачи їх час, а походзǎ з
рўжних сфер, рўжних ро́дін, сǎ
щє́сьліві, нієщє́сьліві, боґачі, бієдні,
уза́лежнієні, бездомні. Кру́тко
му́віяц: рўжне сǎ льоси тих
звича́јних лўді, кту́рих на цо дієнь
відіми на улыци, а кту́ри пři
блїжшим познанію оказуя́ єїє
бардзо інспіруяци.

– В їдним з оповіядањ опісуїш
пřiпа́дек чу́овієка, кту́ри ідіє і
зостаї уде́рони п́рез наркомана,
аље за́дівія́ца їст їґо реакція. Цо ту
дужо му́віч, катуї теґо нієщє́снїка.

– За́дівія́ца? Му́ї богатер одповіда
аґреся́ на аґресі́. Ніє відзе́ в тим ніц
дівнеґо, хоч ніє заховуї єїє по
хрещіа́ньску, а п́речієж вче́снієї
взія́у удія́у в набоже́ньствіє
адвентовим в кощіє́ље
еванґе́льцко-аугсбурскім. Відочніє
уважніє ніє су́ухау́ Еванґе́льїї.

– Чи богатеровіє твоїї ксі́яжкі то
лўдіє п́реґрані́?

– Сǎ ухви́цені в якімґ моменчіє їх
жичі́я і до ко́нца ніє вієми, дока́д їх
оно допрова́ді. Часа́мі їст то момент

поднієсуї і позитивни, хочіяжби богатер отвієраїцеґо том оповіданія „Умієрач по хорвацку”. Ма удане маїжењство, пієкнї жонє і бич може з тї жонї нієбавем почнї дієцко. Цаїє жичіє їст пїред німі...

– Трохє ту єїє викрєцаш. Бо вчєснієї спотика єїє зє своїм коїєґї, ідї на поґрєб научичієїкі, ктїра в ґрунчіє рєчи їх укштаїтоваїа. Мївіш о щєїїївим закоњченію, аїє вчєснієї пїрєчієж оні ідї до бурдєїу. То їст така бардзо моцна збітка, як розумієм євіадома, аби увипукїїч пїїїнієї то щєїїє. Аїє їднак мами в тим здрадє, одєїїїє од ідеаїїїв, ктїрє впаїа їм та научичієїка, без вїтпїєнії зрєштї вспаніаїї педагоґ – зостаї за свої пїрєконанія усунієта зє шкоїї, чєщ учніїїв ідіє за нїї до їннєї пїацїївкі, бо ї покохаїїо, чїїї муїїаїа бич певним взорцем. А Твїї богатер аїаміє те засади.

– Запевне вієїу з нас мїаїо такіх научичієїї, ктїрі в якіє спосїб нас формовалї. Научичієїї уїубієїних пїрєдмієтїїв, до ктїрих потем єїє повраца в миїїїах, одвієдза, ходї єїє на їх поґрєби. То сї смутнє оїаїї, аїє само жичіє показуї, же то, як повієдіаїїєє, „кштаїтованіє”

може умкна́ч в јднеј секундіє, як богатерові опові́данія, гдіє́с оно за́ніка і чу́овієк захо́вуј сїє́ як звіре́, че́го потем жа́ууј. Так бива.

– Чим јст д́ља чієбіє щє́щє? Вієм, же то пита́ніє е́гзистенця́льне, а́ље мам вра́женіє, же ситуу́јш щє́щє, по́прєз поста́чі зе своїх тексту́в льі́терацкі́х, іна́чеј, в та́кіј прі́зіємно́щі, в дро́біязѓу, в щегу́льє, на кту́ре і́нні би ніє зврұ́чі́лы ува́гі. Щє́щє јст в та́кі́х ма́уіх кавау́ечках на́шего жи́чія?

– Діє́куј, же зврұ́чі́уєс на то ува́гє́, бо ува́жам, же в ка́ждим днію́ і в ка́ждєј јго́ го́дініє́ можна до́свіядчи́ч че́гос ніє́звику́єго. Цго́чіяж ві́єкшо́ц з тих поста́чі і зда́рењ, кту́ре опи́суј, дотичи́ льу́ді зви́чајних, а на́вет прє́чіє́тних, то прє́чіє́ж в і́х жи́чію ді́єј сїє́ те́ж ду́жо рє́чи ніє́спо́діє́ваних, а на́вет вspanі́яу́их. Б́ліска јст мі́ хасидзка а́фірма́ця жи́чія і ра́досни́ труд збі́єра́нія „сві́єти́х ісќр“, кту́ре мо́гă бич вшє́діє́: в чу́овіє́ку, звіре́тах, рє́чах ма́ртвих. Ста́рам сїє́ о ні́х пі́сач. Чи то щє́щє? Ба́рдзо мо́жльі́ве.

– А́ље чи мо́жна сїє́ чіє́шич з те́го, же јст сїє́ чу́овіє́км ко́мпльє́тніє́ зні́щоним, кту́ри ма́ льу́кі в па́міє́чі,

ктуреґо виніщай наркотики? Мишље о оповіяданію „Бајка спод шаљету”. Попрѣз наґуе прїпомнієніє прѣшующі богатера наґле відіми, же прѣд лати то биу ктош зупеуніє інни.

– Највиразнієј нієвієље ґо то обходіуо. Вибрау так зване „ходзеніє на бајкѣ”, чилі даваніє собіє в жиуѣ, вољау сїє одурач ніж спієвач сонґі Брехта з ґітаря. І з тим јст му рачеј добре, в певієн спосуб јст щєщльиви і спеунієни. Допукі сїє ніє викоңчи. Обієктивніє поноші кљєскѣ, аље ніє нарека, в наркотиковим одурєнію контемплуј свој міясто: од куадкі над торами прї Дворцу Ґдањскім по Оґруд Саскі. А вшистка то в лєтні, сунєчни дїєнь. Чи то ніє јст пієкне?

– Чи вспуучујш своїм богатером?

– Так, вспуучуј. Вспуучуј также тему чпунові, бо прѣчієж за све унієсїєнія понієсїє страшня ценѣ. Ніє туумачѣ ґо, в оґуље нікоґо ніє туумачѣ і нічеґо ніє вияснїям. За моім уљубієним Ісаакм Басґевісем Сінґерем повтарам собіє, же пісаړ ніє мусі вияснїяч і туумачич чительнікові свіята. Он повінієн ґо тилько опісач. Цо старам сїє од кількулат робіч на міярѣ моіх

можливощі, реч ясна.

– Војтку, дљачеґо војна? Војна
вспуучесна в твоім оповіяданію,
Афґаністан. Дљачеґо такі темат,
смієрч најбљіжшеј особи,
осієроцоне дієцко? Мувіми о
вуасних виборах. Пречієж тен
чуовієк ніє појхау на војнє дља
пієнієдзи. Жоунієр, пріґода, „бо
інні хуопци вручілы”, аље пречієж
ніє вшиши врацалы.

– І јще цош, цо старауем сіє в
оповіяданію „Кољібер і я”
увидатніч. Он појхау там, бо чуу сіє
жоунієрем, а обовіязкм жоунієра –
так як ґо розуміау – јст вальчич.
Понадто видауо мі сіє, же то јст
темат јще нієобецни в лїтературе, і
же јще нікт ніє опісау лосув вдови
по жоунієру з місі в Афґаністаніє. А
пречієж биуо тих офіяр
кількадієсіят, а докуадніє 43
жоунієри. Помисльауем, же варто
скресльіч портрет муодеј кобієти з
дієцкм, вдови, ктура мусі жич з
почучієм страти, тєскніч, боринач
сіє з лєкм о сієбіє і о прішуощ
дієцка. Ся пречієж жони, маткі,
дієчі, ктуре застауи опуцоне і жий
коуо нас, ходзя по улыцах, сієдзя в
кощієље в уавце обок, стоя в
кољејце до каси в скљепіє. То теж

їст справа дієльніци, в ктўреї
мієшам. Обок мніє жиї вієље родін
жоўнієри, їст прїчієж Академія
Штукі Воїннеї, а в Варшавіє-Весоўеї
стацїнуї вієлька їдностка панцерна
ї їст польїгон. В ноци ї в дієнь часем
суїшїє стрїауї стамтїд. То на певно
биўа дља мніє їнспїраця подчас
пїсанїя тєго оповїяданїя. Поза тим
музика. Љубїїє акустичне брїмїєнїя ї
виображїўем собїє, же вдовї по
жоўнієрї з Афганїстану їст
дїєвчина шпїєвайца ї грайца бљуєса.
Запитаю раз їще, Вацку, чи то нїє
їст пїєкне?

– Кїм дља чїєбіє їст Зошїя Посмиш,
вїбїтна пїсарка, наша кољежанка
зе Стоваїришенїя Пїсарї Польскїх? В
їдним з оповїядань затитуўованим
„Пїє жарчїє” їст богатеркї
другїєго пљану, аље прїчієж
нїєзвїкље важнї, повїєдїяўбим
навет, же кључовї, бо їст пунктем
однїєшїєнїя до тєго, цо робї гўўвни
богатер.

– Дља мніє то зашит ї швїєтна
справа, же могїє бич кољегї зе
Стоваїришенїя такї особи як Зофїя
Посмиш. Кдїш робїўем з нїй вивїяд
дља „Рєчпоспольїтеї”, а потєм
помїшљаўем, же шкода, би тен
матерїяў прїєпадї. Газета, вїядомо,

реч ульотна, хчіяуем то яко҃
утрваліч. А потем дошўо теж до
мніє, же чієрпіми на заљев
другорёднеј љітератури о Аушгвітз.
Як҃с романсе, татуажиста в
Аушгвітз, гісторія доктора Мен҃еље
в популярним со҃іє, вшистко то їст
як҃с прўб҃а за҃гарнієчїя тамте҃го
кошмару прёз попкультуре, цо
видаї мї сїє моцно нієздروه.
Цгчіяуем трохе одврўчіч те҃ ситуацї,
напісач правде. В оповїяданїю мамі
вієц дієї Зофїї Посмиш, пісаркі,
ауторкі „Пасажеркі”, од моменту її
арештованїя в Краковіє, попрёз
побит в Аушгвітз, в Равенсбрўцк і
Неустаadt-Гљеве, аж до визвољенїя
те҃го обозу. А прёплўотуем то
гісторїя дієннікара, фацета, ктўри
роби з нїя тен вивїяд, а до те҃го
прїпадкм прўбуї псїє҃го жарчїя з
запасўв све҃го пупїља. Дљаче҃го так
чинї? Захёцам до љектури цаўощї.

– Нієктўре з твоїх оповїядань то
мі҃гавкі. Ц҃годї мї о твої умієјтнощ
ўапанїя рўжних зевнётрїнощї, як в
оповїяданїю „Орех”. Дља мніє то їст
трохе символічне – отварте окно,
суїшиш розмовё, ніє дострё҃гаш
људї, аље будуїш як҃с гісторїє. То
їст бардзо пљастичне.

– „Орех” то важне дља мніє

оповіданіє, хоч кру́тк. Гісторія
дрёва, ху́опца і дву́х псу́в. Мам
надіє́, же може кто́ дотре́ до тих
тексту́в за два́дїєщїа пі́ч,
пі́чдїєщїят лят і бѣ́дїє му́гу
виображі́ч собіє та́к подву́рко.
Може навет почуч запах зупи
помідоро́веј з кухенне́го о́нка, а
ві́єц зна́єзч щї́ на хві́льє в давним
міє́щїє, бо прѣ́чієж та́кї Варшави
юж втеди ніє бѣ́дїє.

– Тен том ко́нчиш правді́вим
го́удем дла́ Марка Новаковсќго,
наше́го ко́леґї, прї́ячіє́ла. З раці́
ві́єку зна́уем Марка значні́є ду́ужеј
од чїє́біє, а́ле я ніє біє́га́уем по
фла́шкє, а тобіє щї́ зда́ра́уо. Як
чѣ́сто хо́ді́уєш з Марќм по Варшаві́є?
То би́уи чѣ́сте ви́прави?

– Бива́уи. Ќди наста́у одпові́єдні час
і цо́щ щї́ зебра́уо, ума́віяльщїми щї́ і
ѓдіє́ш шльщїми. Чи то в які́мсь це́љу чи
без це́љу. Ру́жніє то бива́уо. В
опові́данїю „Магі́чне ш́віяту́о
мі́яста” стара́уем щї́ то оца́льч. В
тим ро́ку мі́я пі́ята ро́чніца ш́мієрчі́
Марка Новаковсќго і щѣ́шльві́є щї́
зу́ожи́уо, же в мо́її ќсї́яжце зна́язу́
щї́ тен текст. Час лѣ́чі, ми теж юж
ніє ї́сте́шми најму́одсі́ і ніє хчі́я́уем,
аби ѓдіє́ш зні́кнѣ́уи те вши́стк
го́ра́це вра́женї́я, кту́ре ву́вчас

міяўем, ходзяц з пісаўем по
Варшавіе, размавіяц чі сўухайц,
як чита мі фрагменти тего, цо
вўаўніе пісаў...

– Читаў чі, бо хчіяў висўухач твоїї
оцeni?

– Правдоподобніе. Аўе Марек в
огўўе лўбіў читач гўоўно і хчіяў
справдіч, як то їст, сам пўред собя.
Биў критични вобец тего, цо сам
пісаў, цо пісальі інні.

– Мніе ціе здаўіўо кїлька рази бивач
з Маркм в „Самсоніе”, аўе нїе
вёдраваўем з нїм по мїеўціе. І трохё
чі заздроўе теї пўігоди. Нїе
вшїсткіх допуцаў до тїх виправ. А
їго знаёмі? Нїбі нїкт щегўўни, якіс
пан, ктўри направїя машїни, аўе
гдїбі познач їго гїсторїе... Бо
пўречїеж гїсторїя жїчїя чўовїека то
певна сума здаўењ, чїекавїх, мніеї
чїекавїх, аўе такіх, ктўре ціе
укўадаї в певня цаўош, і дўа
Марка те абсервацї то биў
нїеваўплївіе матерїяў до пісанїя. Тї
ціе чуїш в якіс мїеўе контїнуаторем
теї традицї. Нїе хце повїеїеїсч, же в
якїкоўвїек мїеўе їст то
наўьядовнїцтво Марка, тїлько чї
чуїш, же їїеїш такім самїм тропем?

– Марек мїяў теж бардзо дўжя

умієтнощ сѹуханія. Звикльє ґди щїє
 спотиками, то мѹвіми як највієцеј о
 собіє, а маѹо сѹухами інних.
 Натоміяст он потрафіѹ каждого
 висѹухач, каждая з тих гісторії биѹа
 дља нієґо важна, дљатеґо л҃гнєльї
 до нієґо рѹжні лѹдїє, і прощї, і
 професоровіє. І кохальї то ј҃ґо
 сѹуханіє, ставальї щїє важні і
 поднієщїєні п҃рез свѧ оповієщ.
 Очивіщїє, якщѧ вѧткі пѹзнієј
 вико҃риставиѹ подчас пісанія. Чи я
 дїѧѹам подобніє? Рачеј інтуїцијніє,
 емоцїональніє. Ніґди зрештѧ ніє
 закуѧдаѹем, же – так як Марек
 Новаковскї – бєдє пісаѹ
 оповіѧданія. Кди ґо по раз пієрвши
 споткаѹем, в 1996 року, в о҃ҹльє ніє
 мищљаѹем о пісанію прози. Ніє
 познаѹем ґо вієц дљатеґо, же
 хчіѧѹем зостач піса҃рем і моїм
 заміярем биѹо подпатриваніє
 варштату міст҃ра. Ніц з тих рєчи.
 Рачеј хчіѧѹем п҃реконач щїє, кім ј҃ст
 фацет, ктѹреґо кщїѧжкі од лѧт
 читаѹем і биѹи дља мніє важне. Кто
 то ј҃ст, як му щїє жиј, як щїє заховуј,
 цо мищльї направдє. Втеди пісаѹем
 ј҃диніє рецензї до ҃азет і робїѹем
 вивіѧди. Цощ вієкшеґо? Ніє міѧѹем
 одѧ҃ї. Пісаніє п҃ишѹо самоїстніє, з
 вевнєт҃рнеј пот҃реби. Зрештѧ
 уважам, же я́ккольвієк правдїє

пісаніє муші ціє з тим віязач.
Правдіве, чилі нієнаѣуцоне,
нієшгльєбіяяце моѣіє,
запотѣребованію ринковему,
ідеології чи вуасним амбіцєм. Ішли
ктош бардзо хце зостаѣ пісаѣем, то
тѣба то ушановач, аље ніє завше
так бива, же нім зостаї, навет їшли
видадзї му кшіяжкє і їст она
шєроко реклямована. Дїш вокуї їст
вієље осуб, ктуре пісаѣи удаї.

– Новаковскі биї їдним з пієрвших
рецензентів твоїх оповїдањ?

– Часамі показиваєм му свої
тексти, звуаща те пієрвше. Читаї і
о нієктурїх мувії бардзо критичніє,
а нієктуре подобаїи му ціє.

Мишљаєм втеди так: їшли мої
оповїданіє подоба ціє Маркові
Новаковскїму, то юж нікт ніє ма
права мї повїєдїєч, же їст суабе.
Пуїнаїєм на фальї. І даљеї ядє з
тим коксем, як то ціє кдиш мувіїо.
Маркові їстем вдієчни пѣде
вшисткім за то, же пошвієцаї мї свїї
час і додаваї одваї до пісанїя.

РОЗМАВІЯЎ ВАЦУАВ ГОЉЕВІЊСКИ

/Магазин Љїтерацкі КШІЃЖКІ
8/2019/

Скрїдльате суова нієсмієртельнощі

РОЗМОВА З РАФАЇМ ДАБОРЕМ

– Епізоди би́уи со́ля́ комедії
Станісу́ава Ба́реї?

– Очиві́щіє! В о́гӯ́льє са́ со́ля́
добре́го фі́льму чи се́рія́љу, а бива,
же ґди са́м о́бра́з о́ра́з ви́конавци
(ніє́ лубі́ї сӯ́ова „одтвӯ́рци”)
ґу́ӯвних ру́ль по́зоста́вія́я віє́льє до
жиче́нія – то вӯ́а́сніє о́не ста́я́ щіє́
на́ві́їкшим ва́льорем. У Станісу́ава
Ба́реї до́хо́діу́ ї́ще до́дато́кови чинні́к
– фа́буу́и ї́ґо ко́медії би́уи я́вніє
пре́тексто́ве. Ні́ч фа́буля́рна
сӯ́ужи́уа те́му, би о́будо́вач я́
діє́сїя́ткамі сита́ці, в ктӯ́рих
а́бсурд пе́ерельовс́кі́ цо́діє́нно́щі
дава́у щіє́ одчу́ч в ца́уе́ї сво́її мо́ци.
П́ри та́кі́ кон́струкці́ шена́рію́ша
ви́конавци ру́ль е́пізоди́чних
зискі́ва́лі віє́льк по́льє до по́пісу!
Про́щє зврӯ́чіч ува́ґє́, же ма́ми
віє́льє ку́льтових фі́льму́в, з ктӯ́рих
по́ходза́ ку́льто́ве цита́ти. Три́льо́ґія
о Ка́ргу́љу і Па́вля́ку, „Ре́йс”,
се́рія́льє Ї́ре́го Ґру́зи, ко́медіє
Ю́лью́ша Маху́льс́ґо, „Пі́ука́рські
по́кер”, „Пси́”, фі́льми Ма́рка
Коте́рс́ґо і О́льфа́ Луба́шенкі...
А́льє вшє́діє́ те на́йсӯ́инніє́ше
квестіє́ п́рипа́дау́и акто́ром
ґра́йци́м ро́льє ґу́ӯвне́, а на́вет ї́щлі́
нп. в „Кі́нґса́їзіє́” сӯ́инне́ сӯ́ова: „Ніє́

коп пана, бо щїє спочїш”
виповїдаюа виконавчинї епізоду,
то биюа нїя Беата Тишквїч, цєльово
обсаджона в епізодїє яко „густ
стар”. Барєя їст под тим взгльєдем
вийткови. В їго фїльмах грос
сїинних цитатув виповїдаї чї
направдє о вієльє мнїєї знанї
акторї.

– Аби „одкурич” богатерув ксїйжкї,
мусяю щїє пан прїєсточич в
архївїстє і детектива?

– Їстем нїм з натури, вієц нїє тильє
щїє прїєсточїуєм, цо по просту
урухомїуєм вюащївє мї цєхи
характеру. Зебранїє віядомошчї до
ксїйжкї вимагаю вієљу розмув,
споткањ, одвієдїн в чительнї
Інституту Театральнєго (вспанїяуєї
їнституцї, ктуреї засоби архївальнє
сїа направдє нїєзастїпїєнє),
кверенди ксїйжек, газет, часопїсм і
їнтернету. Понїєваж богатеровїє
ксїйжкї билї акторамї другїєго
пљану, нїєрдко вспомїнано о нїх
тїлько „прїє оказї”, нїєвієльє
артикуув напїсано о нїх самїх. В
прїпадку нїєктурїх їдїним текстом
пошвїєцонїм конкретнїє їм бию
пошмїєртнї текст ауторства
Вїтольда Садовєго... Смутнє, аљє
правдївє. Очївїщїє зупеунїє їннїм

припадкѣм биу Маріюш Горчињскі – мѹѹ улюбїєни актор епізоду, ктѹрим заїмуѹ єїє в спецяльни спосѹб юж од 2003 року, зає од 2007 провадзє поєвієцонѹ му стронє интернетовѹ.

– Як дошѹо до її повстанїя?

– Тему тематові моглѹбиєми поєвієчїч особни вивїяд. Часамі так єїє здаѹа, же чияє штука акторска, чиєє спосѹб ґранїя зафашинуѹ. А понїєваж завше бардїєї інтересоваѹем єїє акторамі другїєґо плану нїж тимі ґраїцими рољє вїєдѹає, то нїц дївнеґо, же обїєктем моїї фашинацї стаѹ єїє епізодиста. Дљачеґо акурат Горчињскі? Зѹожиѹо єїє на то вїєљє рєчи. На почѹтку – очивїщїє само їїґо акторство. Стоноване, позбавїєне надмїєрнеґо оказиванїя емоцї, бардзо фїльмове, врєч „америкањскї”. Настєпнїє – мѹѹ патрієтизм лѹкальни звїязани з варшавскїм Повїєљем, ґдїє єїє уродїѹем, ґдїє ходїѹем до пїредшкоља, подставѹвкї і лїцеум і ґдїє до дїє мїєшкам. То вѹаєнїє на Повїєљу, на скїрижованїю Људнеї і Сољца, Маріюш Горчињскі накрєчїѹ свой сѹиннѹ шенє зе „зданжанїєм на час” і вирванїєм даху фїята 125п, а потем, на тим самим

скрїжованію, в серіалю Барей „Змієнніци”, би́у прєсадзани з таксўвкі до таксўвкі. На мощє Поніатовсќго, ніємалъ под окнами мо́го мієшканія, крєчі́у шени спотканія марша́ука Пі́усудсќго і президента Во́јчієховсќго в „Замаху стану” Ришарда Фі́льпсќго, ѓдіє вчіє́ліу́ щіє в товариш́ацєго Пі́усудсќму офіцера. Врешчіє – моя симпатія до серіалю „07 зѓуо́щ щіє”, в кт́урим Горчи́ньскі загра́у кілька нієзвикльє смаковітих рў́ль, би вспомнієч ту хочби Едварда Га́бора – в одчінку „Ві́щієр” ќшонковца, а в одчінку „Стр́ау на данчінгу” юж авансованєго в пр́єстєпчєй гієрархії господа́ра нієльєга́льнєго касина. Те чиннікі зврў́чіуи моя щєгў́льнă уваѓє в́уа́сніє на Горчи́ньсќго. А потем... то юж пош́уо своїм бієгієм і трва до ді́щ.

– Зда́жиу́ пан познач кт́уре́го́щ з богатерў́в свої́й ќсі́йжкі?

– Ніє зда́жиу́єм. Би́уєм ї́диніє на поѓребах двў́х з ніх. Ї́рего Кара́шкві́ча в року 2004 і Во́јчієха Загў́рсќго в року 2016.

– В ќсі́йжцє забракў́о мі́ силветкі Марія́на Ў́́ча, а также інформаци́ о епізодах у Барей так знаних акторў́в як Ян Кочі́ніяк, Ян

Кобушевські чи вієлька особовош радія, тєлєвізії і кабарету – Зенон Вікторчик.

– Ксі́йжка з за́уожєні́я мія́уа бич по́свіє́цона актором значніє мніє́й знаним нїж чі, ктѹ́рих пан виміє́нія. Юж Јѹ́зеф На́льберчак буді́у мо́ї вѣ́тплѣво́щі – чи аби на певно пасу́ї до конвенці́ ксі́йжкі, в ко́нцу в певним окре́їє би́у то актор бардзо популярни! Ў́а́ч, за́паљони вѣ́дка́р, од лѣ́ат патрону́ї заводом вѣ́дка́рскі́м артистѹ́в. Ян Кочі́нія́к теж би́у в о́гѹ́лє актором повшехніє коя́рґоним. Понадто за́уожєні́єм би́уо о́пісаніє тих, ктѹ́рих карти жичіє́рисѹ́в артистичних юж сї́є замкнѣ́уи, ста́д помініє́чіє Кобушевсќґо. Натомі́яст Вікторчик ніє за́гра́у в жа́дним інним фі́льміє нїж „Мі́с”.

Се́лєкцѣ́нова́уєм поста́чіє до ме́ї ксі́йжкі, п́рі́їму́яц за критері́єм заса́дѣ, же дани актор ви́гѹа́шау́ в фі́льміє Ба́реі квесті́є до ді́с знанѣ́. Чѣ́стокроч в п́речі́віє́ньствіє до персона́льїѹ́в випові́да́йце́ґо.

– Знана́є цитати у Ба́реі випові́дау́и теж акторкі. Бѣ́діє о ні́х ксі́йжка?

– Так! Мо́ґѣ́ то юж уявні́ч. Конвен́ця у́лєґніє́ ту певне́ї коре́кчіє́ (м.ін. ніє за́вѣ́жам ви́бору ї́диніє́ до артистек

нієжиящих), бо кобієце богатеркі (в тим і те епізодичне) в фільмах твўрци „Ніє ма рўжи без огніа” то зупеўніє інни темат, ктўри трёба „угри́зч” в нієцо одмієнни спосўб. Дьатеґо вўащніє ксьїажка „Як у Барей, чильі кто то повідїяў” од початку помисльана биўа яко оповієщ виўащніє о акторах мёжчизнах. Помієшаніє тих тематўв в їднеј ксьїажце биўоби нієвўащїве, миљаце і кривдзаце зарўвно дља акторўв, як і акторек, ктўрих чёщ трёба би биўо помінач. Прі двўх ксьїажках богатерўв і богатерек може бич значніє вієцеј.

РОЗМАВІЯЎ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Маґазин Љїтерацкі КЃІЃЖКІ
8/2019/

З боіск до цельі

РОЗМОВА З ПІЁТРЕМ
ДОБРОВОЛЬСКИМ

– Скяд взїяў сїє помисў на пањска ксьїажкё?

– Вшистка зачёўо сїє од знаёмощї з Вўодїмієрем Трамсем. Чоўовим польскім кошикарем прёўому лят шещдїєсїятих і сїєдемдїєсїятих зешўеґо стульечїа. Дош пріпомнієч, же зарозгривајцеґо Љегїї Реаль

Мадрит оферовау 300 тис.
доларѹв! Додач наљежи, же ґрач
биу стоуечним – якбишми дїс рєкльї
– цељебритѧ. Бивау в модних
льокалях ґастрономїчних і
танечних, прїязніу сїє з
артистами... В лутим 1971 року
вращау зе свим клубем з пухаровеї
потичкї в Неапољу. На варшавскім
дворцу кољеєвим затрїмау ґо
патроль ВСВ. Ктош донїусу, же вієзіє
контрабандє. Істотніє, в прїєдіяље
укриу воречкї з закупїєним ве
Вуошех зуотем. Прємитем
дорабіялї вувчас ніємалї вшиши
наї спортовци виїждаяци на
Захѹд. Кошикара арештовано, а
потем прїкуадніє укарано.
Отрїмау вирок 5-лєтнієґо вієзієнїя.
Одсїєдіяу 3,5 року. В целї споткау
вієзніѹв польїтичних: Чумє,
Модзєльєвскґо, Зигмунта Ґарбацкґо
– забѹјцє пѹк. Яна Ґєргарда, чи
Ерїха Коха – ніємієцкґо зброднїяра
воїннеґо сказанеґо на доживочїє.

– Скуонїу пан до звірєнь Воїчієха
Ожїмка...

– З чєґо їстем щєґѹльніє думни,
понїєваж по опущєнїю прєз нїєґо
вієзієнїя жадєн дїєннїкарь з нїм нїє
розмавіяу. Прїпомнїмї, же піукарь,
бєдац под впуївєм алькогољу,

споводовау випадек самоходови і забіу тři особи. По одбичію понад поуови з сїедмієльетнієго вироку поврұчіу на боіско. Тиле же ніє вистєповау юж в Ґурніку Забрє, лєч Гутніку Кракұв. По заковчєнію піукарскї прїгоди зостау тренерем. Дїс працює в Ніємчєх.

– Нієктұрих з опісаних ніє ма юж всрұд живих...

– Цгочби брамкара Відзева Станісуава Бурињскїго. За кратками виљadowау з подобнєго поводу цо Ожімєк. Тиле же на щєщіє потрацони прєз јго ауто прєходзєнь прєжиу. Спортівєц по одбичію кари врұчіу до футбольу, лєч ніє упорау сїє з траума. Попеуніу самобұјство.

– Двұх богатерұв ксїяжкї запознауо сїє з загранічними закуадами карними...

– Шермієр Міхау Мајвскї спєдіу кїлька мїєсїєци в арєшчїє турецкїм, гдиж вдау сїє в бұјкє на лотніску в Стамбулє, а запаєнік Роман Вроцуавскї прєбивау в америкањскїм вїєзїєнію, очєкуяц на екстрадицї до Польскї.

– Ктос одмұвіу пану оповїєдзєнія

свеј віёзіеннеј гісторіі?

– Піёщіаړ Артур Шпілька в оґуље ніе зареаґовау на прўбе навіязанія контакту, натомяст атљета Маріюш Пудіяновскі најпіерв ціё зґодіу, а пўзніеј змієніу зданіе. Запевне јднак ніе дотаруем до вшисткіх лўді польскґо спорту з епізодем кримінальним в жичіёричіе.

РОЗМАВІЯУ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Маґазин Љітерацкі КЃІЃЖКІ
8/2019/

Компютери, Тесља і одљот в
Непаљу

РОЗМОВА З МАРЧІНЕМ КОЗІЁУЕМ

– Марчініе, јстеё аутором
кіљкунасту кЃійжек дља дієчі і
мўодієжи. Як зачёуа ціё твоя
пړіґода з пісанієм?

– Цау́км можљіве, же бёдіеш
заскочона. Ѐди би́уем дієц́км,
піса́уем дља дорос́уих. Допієро яко
дорос́уи зач́а́уем пісач дља дієчі. А
вшистко зачё́уо ціё 25 лґат тему.
Втеди дру́км указа́уа ціё моя
піервша кЃійжка напісана пړез
настољатка дља міуо́шнікўв
компютерўв. То би́у пора́днік.

Учи́уем програ́мовані́я.
Правдопо́добні́є в тим ро́ку ксі́йжка
бе́діє взно́віє́на і ука́же сі́є в
лімі́товани́м наку́адіє д́ля
гоббисту́в, міуо́сніку́в стари́х
компуте́рув. Потем би́уо́ їще кі́лька
інни́х ксі́йжек о компуте́рах, віе́ље
артику́у́в до часопі́см д́ля
міуо́сніку́в о́сміє́бітовцу́в.

– Доста́уе́є стипенді́юм?

– Так. То би́у́ тен мо́мент, ќди
отр́има́уем стипенді́юм і лі́цеум
ко́нчи́уем ю́ж в Шко́ці в
Гордонсто́ун. То су́инна шко́уа,
остатні́є розсу́авіє́на та́кже в
По́льше п́рез сері́аль „Тге Цровн” о
брити́йські́х мона́рхах. Ма́уо́ кто віе́,
же ау́торка Га́рри’є́го Потте́ра
вими́сьля́єц Го́гвард, міа́уа́ взоро́вач
сі́є ву́а́сніє́ на те́й шко́ље.

– І та́к за́я́уе́є сі́є ма́гі́я.

– Ніє́зупе́у́ніє́. По ма́турє́ за́я́уем сі́є
діє́нніка́рством і п́редсі́євзі́є́чія́мі
інтерне́товими́. П́рез віе́ље́ л́ат ніє́
піса́уем. Ані́ артику́у́в, ані́ ксі́йжек.
А́ље́ ќди зміє́ніа́уем пра́цє́ і міа́уем
кі́лька во́льних міє́сіє́ци, на́їпіє́рв
по́їха́уем на ду́уга́ ви́правє́ по
субконтине́нчіє́ і́нди́йські́м. Ма́я́єц
п́римусови́ віє́льо́го́ді́нни́ посту́́ в
ще́рим по́љу́ помі́єдзи́ Ва́рана́сі́ а

Дардильінґ, прѣгльадаѹем рѹжне
анґльоѳичне ксїѹжкї в моїм
Кїндлѣ'у. Трафіѹем на крѹткѧ
аутобіѣґрафіѣ Нїкольї Тесльї. Знаѹем
тѣ постаѭ, альє на ново одкриѹем
тамтеї ноци... То втеди заѭѹем
шкіцовач своѹ піѣрвшѧ ксїѹжкѣ
адресованѧ до мѹодеґо чительнїка.

– Дїсїѹѹ то лѣктура школьна...

– Так, лѣктура узупеѹнїѹѹца дльа
кльас 4-6. То там в шродку ноци в
затѹочоним їндиїскїм почїѹґу
народіѹ сїѣ помисѹ на „Скрїніѣ
Вѹадци Піѣрунѹв”, піѣрвшѧ чѣщ
серїї „Детективї на кѹѹках”.
Заплѧноваѹем поѹѧченїє
вспѹѹчеснеї детективїстичнеї
оповїєщї з рѹвнольєґльє оповїєдїѹнѧ
правдївѧ гісторїѹ опартѧ на
документах і їнних зрѹдѹах. В тим
випадку мїѹѹа то бич гісторїѹ
Нїкольї Тесльї. Биѹем прѣконани, же
чительнїк узна ѹ за ѹксї счїєнце-
фіцтїєн. Увїєрї за то ве вспѹѹчеснѧ
їнтриґѣ.

– Тимчасем биѹо одвротнїє.

– Вѹащнїє. Нїєправдоподобне
видарєнїѹ з прѣшѹѹщї в теї серїї
опарте сѧ на фактах. Цґоч і ве
вспѹѹчеснеї гісторїї їст вієльє
однїєсїєн до речивїстощї. Спаїк,

пієс асистуяци, ма својго протоплястѣ мієшкайцего в Варшавіє. То пієс асистуяци Шальонеґо Вўзковіча – Марка Соўтиса. Натоміяст дїєвчинкѣ на вўзку реалїзуяцѣ свој маґенія і розвїязуяцѣ заґадкі – вимісьліуем. Цґоч потем споткауем коґоґ до нієј бардзо подобнеґо. Свой дроґѣ, до дїсіяј ніє вієм, дльачеґо подчас теј еґзотичнеј виправи вимісьліуем кримінау дльа муодїєжи, а ніє ксіяжкі подрўжніче.

– Так рўвнієж напісауеґ.

– Аље на іх помису впадуем юж в Польше значніє пўзнієј. Напісауем серіє подрўжнічѣ дльа дїєчі о Вомбачіє Максимільяніє. Поуѣчиуем повієщ пґриґодовѣ, рисункі Маріюша Андрищика ораз здїчія, ктўре сам зробіуем подчас вієљу моіх виправ. І додауем до теґо тајне коди, укритє в ксіяжках, ктўре одбльоковуя на компутеґе луб тельефоніє додаткове атракцї дльа чительнікув.

– Также інне твој ксіяжкі сѣ мултьімедіяльне, бардзо новочесне. Чи маш сигнауї од чительнікув, які їст одбіўр?

– Бардзо дужо подрўжуј по Польше,

провадзяць варштаты в школах і бібліётеках. Відзё, як муюді одбіёрцы од разу прўбуя, тестуя, допитуя, як те мультімедіяльне додаткі діяуая. Мисльё, же так еьменти взбогацай ксьйжкі. На прыкуад в моїй серіі „Стаїнія под тэча” напісаней з Касьй Довбор, чи „Погодіе дља пухачи” вспўўтворонеј з Барткм Јдрейкм, бајкова, іљустрована гісторія узупеўніёна јст фільмамі награним прёз вспўўауторўв. В тен спосўб при оказі прёживанія бајкових пригўд чительнік познај теж оповієдіяна јзыкм фільму, чи теж бардіеј щродкамі виразу ІоуТубе’а, гісторіё зявіск пріроднічих, погодових, познај звичај звірѣт. Ксьйжка прігодова дља дієчі стај щіё теж нієцо популярнонаукова. Аље наука ніє јст ту прёдкуадана над забавё. Без нієј прўба едукованія ніє випаљі.

– Чи то јст добри спосўб, жеби захёчіч муюдієж до читанія?

– Јстем прёконани, же то скутечни спосўб на прічіягніёчіє тих, ктури радіеј по ксьйжкі щіёгај. Аље јдночещніє вцаље ніє уважам, же ксьйжка муці вспомагач щіё такімі нарёдіямі. Речивіщіє, у мніє то дощ

чѣсти забієг. Ніємнієј, в серії дља старших дієчі – „Детективі на кўўках” – такіх додаткўв мултімедіяльних ніє ма. Ба, ніє ма навет іљустраці. За то сǎ заґадкі наукове, вартка акця і шифри. Потрѣбне сǎ рўжне ксїйжкі. І кльасична форма надаль може сїє бардзо добре оброніч.

– Чи маш випрацовани систем пісанія?

– Так. І їст дощ нієтипови. Прі ксїйжках, ктўре ўǎчǎ рисункі, здїчія, фільми, коди достѣпу до мултімедіўв мусїяўем знаље́зч свўј вўасни спосўб на то, жеби уўатвіч вшисткім працѣ... Пішѣ од разу в проґраміє сўужǎцим до скўаду ксїйжкі. В тен спосўб видавца достаї компљетни пројкт ксїйжкі з зазначонимі мїєјшамі на іљустраці, конкретне здїчія і позостаўе ељементи, нп. страни сўужǎце до твўрчеј праці дља чительніка. В тен спосўб пануј над тим, би вшисткі ељементи досконаље зе собǎ вспўўґраўи. Очивіщіє, цаўош потем скўадана їст на ново, вієље рѣчи трѣба допрацовач і змієніч по тим, як повстанǎ іљустраці. Аље вшиши в тим проце́сїє трїмај сїє пієрвотнеј ма́кти вимисльонеј прѣзе

мніє на етапіє пісанія. Часамі куї мніє навет, би мувіч ніє о пісанію, тілько творенію ксі́йжек, бо чу́ї сіє вспу́аутором ніє тілько тексту, а́є і зді́ч, тих вшисткі́х строн креативних і му́лтімедіа́льних додатку́в. А́є їдноче́сніє бардзо лубі́є теж те́ – нієцо прозаї́чнѧ, і то досу́овніє – методѣ́, ќди ду́ужше ксі́йжкі д́ла му́одієжи пішѣ́ так зви́чаїніє в едито́ре тексту́в. А́є і ту по́сіуку́ї сіє здоби́чамі технікі. Понієва́ж опієрам сіє́ на грома́дзоних з ру́жних зру́деу́ фактах, нотатках, дробних помису́ах, мам спе́ця́льне програ́ми компу́терове су́ужа́це до і́х ката́льоґова́нія. Остатні́є їдна́к купі́уем собіє зви́чаїнѧ та́блицѣ́ корко́вѧ і п́рипі́нам до ніє́ї карте́чкі з помису́амі.

– Кту́ри з титуу́у́в справі́у чі најві́єкшѧ фра́їдѣ́ в тра́кчіє п́риґото́ванія, а настѣ́пніє пісанія ксі́йжкі?

– Ка́жда з сері́ї їст зу́пеу́ніє і́нна. І ка́жда черпіє з і́нне́ї мо́її пасі́. Од лѧ́т подру́жу́ї по сві́єчіє. Звіє́ді́уем з апа́ратем по́над 50 кра́їу́в. Пішѧ́ц „Вомба́та Макси́мі́лія́на і міс́ї на да́ху сві́ята”, дотару́ем до Непа́љу. А же ксі́йжка о подру́жні́чих

пříгодах повинна бич трохё
„одльотова”, тим разом
постановіуем, же і богатер научи
щїє льатач. А я разом з нїм. Но і
польатауем в Гїмалаях на
паральотні, мотольтній і
одрўтовцем подчас відокового
прельоту. Вшистко по то, би зробїч
до кщїяжкї одльотове здїчія лотніче
і чёщ акцї осадїч в таких вўащнїє
нїєцодїєнних окольїчнощїах. То биу
хиба тен проїкт, ктўри дау мї
наївіёцеї фрайди...

– Сам вибієраш темати чи то
пропозицї видавнїцтва?

– Наїчёщїеї видавци достая
пропозицї виданїя нїємалъ ґотовеї
юж кщїяжкї і конспект кольєїних јј
чёщї. Здаїриуо мї щїє јднак также
прїйч заданїє пісарскї – бардзо
конкретни темат. Так биуо в
прїпадку двўх наїновших кщїяжек з
серїї „Юж читам. Заґадкї
математичне”, отвієрайцих нови
роздїяу в знанеї видавнїчеї серїї.
Тутаї мущїяуем витўумачич ве
вчїяґайци спосўб мїёдзи їннимї
твієрдзенїє Пітаґораса.

– Чи добре зауважиуам, же пішщ
кщїяжкї, реальїзуїш свої пасї і
заїнтересованїя?

– Здецидованіє. І сѧ оне теж іх одбічієм. Потрафіѧ пісач „на замѡвієніє”, а ѡе звик ѡе пішѧ вѡащніє о своїх пасях. Најпієрв заражам німі видавцѡв, а потем чительнікѡв. Так повстаѡи кщійжкі о коніях, кщійжкі подрѡжніче чи „Шальона гісторія компутерѡв”. Та остатніа биѡа д ѡа мніє подрѡжѧ в чащіє. Подрѡжѧ до дієчіньства, кди зафашиноваѡи мніє пієрвше компутери ощмієбітове. Та пася ніє прѧмінѧѡа. Ко ѡекцѧнуј компутери ощмієбітове. Часамі вичійґам ј з маґазину, одкуґрам, урухаміям. А часамі забієрам нієктѡре на варштати, ктѡре орґанізуј д ѡа мѡодієжи і дієчі. Обок кі ѡку рѡжних проґрамѡв варштатѡв д ѡа најмѡодших і мѡодих чительнікѡв сѧ теж пропозицј прѧзначоне д ѡа старших учніѡв, а навет д ѡа доросѡих. І то подчас вѡащніє тих споткањ розбієрами та к забиткове компутери на чѧщі, а на конієц... ґрами в ґри спрѧд чвієрчвієча. Зарѡвно учєстніци, як і я мамі втеди нієзуѧ забавѧ.

– Над чим обєцніє працујш?

– Над ко ѡєјнѧ чѧщ серіі „Детективі на кѡѡках”. Богатєровіє по раз трѧчі змієрѧ щіє з заґадкамі

вимага́йцими од ніх ніє тилько
сприту і одвагі, а́ле та́кже вієдзи і
інте́льгенці. Зно́ву бе́дѧ му́сїє́лы
вика́зач сїє́ здо́льнощіѧ́ у́аманія
шифру́в. А іх п́ригоди по́уѧча́ сїє́ з
вида́реніями з п́решу́ощі, кт́уре
зно́ву опарте бе́дѧ на фактах з
жичі́я нієсамовіте́й поста́чі. Бе́дїє то
бардзо знача́ци науковієц, кт́ури
мія́у фа́шинуя́це, нієзвиќує жичі́є. В
По́льше ї́ст то ї́днак ї́ще ма́уо зна́на
поста́ч. Ді́сїя́ї ніє здра́дзѧ́, о кі́м
мо́ва, а́ле ніє́бавем за́га́дка сїє́
вия́сні... Мо́я жо́на і ї́дноче́сніє
мене́джерка, Ка́сїя Цѓрѧновска-
Кози́єу́, бардзо дба́ о то, бим скупі́у
сїє́ те́раз на тим ї́дним теќціє і
речиві́щіє пра́це набра́уи те́мпа...

РОЗМАВІ́ЯУА МА́УГО́РѧТА́ J. БЕРВІ́Д

/Ма́газин Лы́терацкі́ КСІ́ЇЖКІ́
9/2019/

П́репрова́дзка под л́уфамі́

РОЗМО́ВА З ЌРІШТО́ФЕМ ПО́ТАЧАУ́Ї

– Аќця „Ві́су́ѧ” би́уѧ ко́ніє́чна, аби́ в
Біє́щадах за́панова́у спо́ку́ї?

– То пи́таніє за́даѧ́ собі́є гі́стори́ци і
публі́цищі́ од віє́лыу л́ат. Ніє́кт́ури
твіє́рдзѧ́, же без ї́ї п́репрова́дзє́нія
на по́уудні́єво-вшго́дні́х рубі́єжах
По́льскі́ ї́ще ду́уго л́ѧу́аби́ сїє́

суовіяньска крєв; інні – же з УПА
можна сїє биуо шибко розправіч,
аље ніє випєдзач цауєј људнощі
україньскј і мієшанєј україньско-
польскј з родіннеј зіємі. Же
обарченіє вшисткіх мієшкаѣцѣв
Бієщадѣв і Бєскіду Ніск҃го
одповієдіяльнощіа за розпєтаніє
конфлїкту збројне҃го, атакі на
цївілѣв і мундурових, а в
консеквенці за с҃мієрч вієљу људі –
биуо бѣѣдем, а навет г҃рєхем.
Зоставієно сеткі зрујнованих,
опустошаѣуих в҃сі, ктѣре зачѣу
порастач љас. Зніщоно субстанцѣ
матеріялнѣ, в тим сакральнѣ;
допровадзоно до зерванія вієжі
споѣечних і до збурєнія
вієлюкультуровеј традиці по҃граніча.

– Катализаторем операці биуа
с҃мієрч ҃єн. Кароља С҃вієрчевск҃го.
До діс окрита нїмбем тајмніци...

– Акцј „Вісѣа” п҃ри҃готовивано на
дѣуго п҃ред забічієм ҃єнераѣа
„Вальтера”. Українѣцѣв позбивано
сїє з терену Рєчпосполїтеј юж од
1944 року, в 1946 року настѣпіуи
масове п҃рєсїєдлєнія до УССР. Ніби,
як заповієдіяѣа вѣадза,
добровольне, а в рєчївістоці
п҃римусове. Кто здѣжиу сїє укрич,
тен зостаѣ, хоч без с҃віядомощі, же

на крўтко. Смієрч Свієрчевсќго под Ябу́онкамі, в суміє п́рипадкова, бо бандеровци ніє вієдієлы о обецнощі в ко́лумніє транспортовеј по́льсќго віцеміністра оброни народовеј, на певно п́риспієшиуа вієлкă операц́ ви́сїєдльєньчă. Доќуадніє в мієс́їяц по тим, як уповсќ ку́лье п́рєшиуи ч́яуо „Ва́лтера”, розпочёто ви́пєдзаніє рдзеннеј л́уднощі. Би́у 28 квієтнія 1947 року. Т́ри мієс́їяце п́ў́знієј офіця́льніє зако́нчоно акц́ „Віс́уа”, хочіяж вив́у́зкі трва́уи јще до ко́нца л́ат чтерд́їєстих.

– Докăд трафіялы п́рєсїєдльєні?

– Ѓу́увніє на тзв. Зієміє Одзискане, чилі на Помо́ре, Мазури і на по́ууднієви зах́уд По́льскі. З тим, же депортовані ніє од разу о тим вієдієлы. Часем довіядивалы́ с́їє о тим в тракчіє подр́ужи, ніє́радко тиѓоднієвеј, а ніє́кди допієро на стац́ї доцє́льовеј. Стамтăд розвожоно іх чіє́жару́вками л́уб фурманками до п́рид́їєльоних вс́ї л́уб – рăдієј – міястечек. Трафіялы до поніємієцкіх Ґосподарств, кт́уре в віє́кшоці би́уи со́лыднієјше ніж те позоставіє́не на Бо́јковщи́зніє і Ўємковщи́зніє, јднак ніє бракова́уо дом́ув зупе́уніє зніщоних, без о́кн і др́ві, без пієц́ув, позбавіє́них

якіхко́львієк спрѣ́тѹв господарскі́х. Українці му́сіє́лі зачина́ч ніє́рядко од зєра. А́ле чѣ́щ випѣ́дзоних зє сво́ї батківщини (о́јцові́зни) трафі́уа бардзо до́брє і би́у то д́ља н́их рѣ́чиві́сти ско́к циві́лізації́. Цо ніє зміє́ні́я факту́, же зосталі́ мо́цно скрѣ́вдзєні́ прѣ́з само ви́гнаніє́ з міє́йша, ктѹ́ре би́уо д́ља н́их најдро́жше.

– Вивѹ́зка одбива́уа щі́є в вару́нках ніє́го́ді́вих?

– З ре́љаці́ осѹ́б, з ктѹ́римі́ розма́вія́уєм, вині́ка, же бива́уо рѹ́жніє́. Ї́дне транспорти́ би́уи лѣ́піє́й заопатрѹ́не, в мія́рѣ́ чисте́, а за́уо́га конвою́йца́ помо́цна; і́нне влѹ́ку́и щі́є в ніє́ско́ньчоно́щ, панова́у бруд, а жо́уніє́рє одно́щі́лі щі́є до ви́сїє́длѣ́ньцѹ́в з по́гард́а. Визивано́ мѣ́жчизн і́ кобіє́ти од банді́тѹв, зрѹ́вни́вано і́х з морде́рцамі́.

– І́љу ви́сїє́длѹ́них поврѹ́чі́уо до ма́чіє́ри? Ќди?

– Ніє́ зна́м пре́цизи́йне́й л́ичби́, на певно́ ї́дна́к кі́лькасє́т ро́дін – ніє́ тілько́ в Біє́щади́, та́кже в Бє́скід Ні́скі, на По́гѹ́рє́ Прѣ́мис́к. Піє́рвсі́, најба́рдіє́й зде́термі́новані́, зачѣ́лі́ вра́цач в 1956 ро́ку. Повро́ти

трва́уи јще в лѣтах шещѣієсїѣтих. Вієкшоц з тих лѹді ніє осїяду́а в своїх ро́дінних вієсках, лѣч гѣіє індієј, ніє́кди б́іско мієјша уродзені́а. Моім здані́єм деци́зя о поврочі́є до країни мѹодо́ці вима́гау́а од ро́дін украї́нських врѣч героі́зму. Міє́лы с́віядомощ, же одта́д бѣ́дѣ жич в здеци́дованеј мніє́јшощі, а віє́лу польскі́х сѣ́сїядѹв бѣ́діє і́х трактовач з нієхѣ́чіѣ, јс́лы ніє з нієнаві́щїѣ. І то с́іє пѹ́знієј потвіє́рдїу́о. Чѣ́щ Украї́нцѹв дѹ́уго ніє зазна́уа спокою. Вибі́яно ім шиби в окнах, д́ієчі називано ма́уімі бандеровца́мі.

РОЗМАВІ́ЯУ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Ма́газин Лѣ́терацкі́ КСІ́ЇЖКІ
9/2019/

Я с́іє ніє тілько лѣ́тературѣ зајму́ј. Јждѣ́ на роверѣ

РОЗМОВА З ГУБЕРТЕ́М КЛЫ́МКО-ДОБ́ЃА́НІЄЦКІ́М

– Вѹ́а́снїє указа́уа с́іє твоя најновша ќсї́ѣжка „Зѹ́о́дієј бзу”. Чите́льніци чека́лы на нї́ѣ два лѣ́та.

П́ризвичаі́уе́с і́х до кру́тше́го чекані́а. Д́ляче́го тим разом трва́уо то дѹ́ужеј?

– Я с́іє ніє тілько лѣ́тературѣ зајму́ј.

Їждё на роверё. Як виёш, то ёст бардзо часохуонне заїчйё. Пішё мйёдзи педауованйём а йннймй прйймнощйамй й обовйязкамй. Нйё пйшё на час. Мої ксййжкй нйё сё аж так вичекйване прёз чйтельнйкув як пйёльгрймка папйёжа. А поза тйм нйёх муодощ сйё вйшумй. Суйшауём, же ёст такй їден в Польше, ктури стука по тры, чтери 500-стронйцове ксййжечкй рочнйё. Цгууд ма на назвйско, чй якош так з жймнем то назвйско ма повйязане. Речывйщйе, мйнёуывуаснйё два лята од вйданйя моїй остатнйей ксййжкй, збйёру оповйдањ пт. „Дендер домовй й йнне гйсторйё”. Два лята то добры одстёп.

– Зачйнаш свё ксййжкё суовамй:
„Татко о двйё гуовй бйу вйжшы од мамй. Топольа й ябуонка”, дужо ёст в нйей однйёсйёнь ботанйчных. Скёд без в теї повйёщй?

– На студйях называлй мнйё „Мйстер Ботанйцаль”. Йнтересовауа мнйё прйрода. Дрёва, крёвы, а в щегульнощй трава.

– Кто краднйё без й дльачёго?

– Нйё могё спойльеровач. То сйё завше зльё одбйя на спрёдажй.

– Як народіуї сїї помису на ксїяжкѣ?
Якѣ ма ґенезѣ?

– Помису народіуї сїї 32 љата temu.
Тилько в тамтим чаcїє нїє
потрафіуем пїсач ксїяжек. Муcїяуем
сїї докштауїч. Втеди, давно, давно
temu, на Дољним Сљаску познауем
пїєрвовзори љїтерацкї. Процес
їнкубацї бїу вїєц бардзо дугї. Аље
нарешчїє пїрежїльcїми порудї і
дїєцко трафія до рѣк чїтельнїкув.

– Ґїсторїя, ктурѣ опїсуїш, розчїяґа
сїї пїєз кїлька дїєcїєчїєљечї і обеїмуї
окрес, ктуреґо нїє знаш з аутопcїї
ораз тен, в ктурим юж жїуєcї. Чи
опїсїванїє нїєзнаних часув бїу
љїтерацко труднїєїше? А може бїу
на одврут?

– Жїльї і їще жїя људїє, ктурї
тамте одљегљєїше часи памїєтаї.
Позвољїљї мї з сїєбїє черпач.
Пїємиcљане пїсанїє нїє їст моїм
зданїєм активнoцїѣ уатвѣ.

– Чїтаїц „Зуодїєї бзу“, мїяуем
враженїє, же то провадзона в
пїєрвшеї особїє ґавѣда і же навет
бардїєї нїж пїєчїтач, хчїяубим ѣ
усуїшеч. Потвїєрдїуо сїї то зрештѣ
подчас пїєрвшеґо чїтанїя в
Варшавїє. Свїєтнїє сїї тѣ ксїяжкѣ
сууха, нїчим пїєcнь. Чи такї бїу твуж

замису́ подчас пісанія?

– Я тѣ ксі́йжкѣ піса́уем „на ѓуос”. Пропону́ теж так я́ читач. Бич може виданіє аудієбоока ніє би́уби зу́им помису́ем, хоч жа́уу, же пан Га́нча од давна ніє жи́ї, пр́чита́уби тен текст знакоми́іє.

– Чи му́гу́бищ всказач л́ітерацќ інспірац́ї те́й ксі́йжкі́?

– Пр́ему́вієні́я Во́јчіє́ха Ярузе́льсќго, Л́є́ха Ва́уёси́, Го́муу́кі, Ста́лы́на, Л́єні́на, Ква́снієвсќго. Казані́я Ј́узефа Ѓлемпа́ і ксі́ї́дза На́танка. А пр́еде вши́сткі́м ксі́йжкі́ Граба́ља, Ї́апка, Ї́кворецќго і Га́шка.

– Мі́я нієма́ль два́діє́щі́а л́ат од тво́јго де́бію́ту. Ма́ш ю́ж кі́лькана́щіє ксі́йжкѣ́ на кончі́є, ї́сте҃ до́сві́ядчоним, розпознава́льним і на́градзани́м піса́рем. Як піса́уо щі́є тѣ́ ксі́йжкѣ́? Чи би́уи мо́менти зава́ганія, хві́ље пр́естою, ва́тпльі́вощі́?

– З ка́ждă на́стѣ́пнă ксі́йжкắ чу́ї щі́є як пр́ед де́бію́тем.

Чи ува́жаш, же гі́сторія́ ї́ст до́брă на́учичі́єлькắ?

– Ѓди́би так би́уо, По́льска ра́ді́уа́би собі́є л́єпі́єј ні́ж Шва́йца́рія.

– „Пісаř особни“. Чи подпісуїш її под таким окресїєнїєм?

– Попрошї о настїпне питанїє.

– На конїєц штампове, аїє нїєодзовне питанїє. Як даїше пїани лїтерацї? Чи юж над чимї працюїш?

– Обецнїє працюї над собї. Як її цої напїше, то бїдї то хчїяї видач, реч ясна, аїє мам так подеїїє, же каждая остатнїя кїїїжка може бич вїаїнїє остатнїї. Нїє одчувам пїмусу пїсанїя. Лїкаре психїятрї мївїї, же то ознака здоровїя психїчного.

РОЗМАВІЯЇ ПІЄТР МІЇЕВСКИ

/Маїазин Лїтерацїкї Кїїїжкї
10/2019/

Оповїєцї отачай нас як повієтре

РОЗМОВА З КРИСТИНЇ МІРЕК

– Ве вреїнїю указаїа її панї двудїєста пїїта кїїїжка, а премїєра двудїєстеї шїїстеї одбїдїє її пїред ївїїїтамі. Яка їст рецепта на сукцес Крїстїнї Мірек?

– Вієрїє ве вїасне їїїї. Вієрїє в то, же працюїтоїїї, ентузїязмем ї пасїї можна вієїє оїїїїїїч. Наївіїїкшим

сукцесем сѧ дѧа мнѧе ѡісти од
чительнікѡв, ктѡрим помогѡи моѡ
ксіѡжкі: ктощ пошедѡ на студіѡ,
постановіѡ щѧ одхудзач,
здецидоваѡ щѧ на регабіѡтацѡ ѡуб
зміѡнѧ заводу. Ёдна з чительнічек
напісаѡа, же діѧкі „Подарункові”
прі її вігіѡійним стоѡе запановаѡ
спокѡј. Ёстем втеди бардзо
щѧщѡіва. Такіх ѡістѡв достаѡ дужо,
ніе тѡько од кобіет. Піщѧ повієщі
ѡеккі і прѡіємне, ёдночєщніе порушам
важне жичіѡве квестіе. Моі
богатєровіе радзѧ собіе з рѡжними
пробѡемамі, аби чительніци, ктѡрі
маѡ подобне, моѡьі помищѡеч: „а
може мнѧе теж би щѧ удаѡо?”. Цгцѧ,
жеби вієдієѡьі, же моѡѧ змієніч
жичіе на ѡепше. Вієм, же то
можѡіве, я сама теж то зробіѡам,
консеквєнтніе, крок по кроку.

– Кди пані, мама чвѡркі дієчі, подѡѡа
децизѡ о заѡчіѡ щѧ пісанієм
заводово?

– Пѡзно. Туж прѧд чтердієстимі
уродінами. Цгчіѡѡам то зробіч юж
вчєщнієј, аѡе вієѡе ѡат чекаѡам на
так звани одповієдні момент.
Жиѡам в дужим пощпієху, як вієѡе
кобіет. Дієчі, дом, праца. На
мнѡство важних справ ніе биѡо
часу. І наѡѡе ктѡреѡощ дня щѧ

обудіуам і усьвіядоміуам собіє, же
нієдўуго скоњчє 40 лѣт. Биўо то
дѣла мнє огромене заскоченіє.
Очивіщіє, нє їстем пєрвша, ктўрѣ
то споткаўо. Алє мнє щїє видаваўо,
же допєро скоњчиуам студіѣ,
вишўам за мѣж. Лѣта упўинєўи нє
вїєм кди. До теї пори памїєтам в
каждим щєгўлє тен прєуомови
дѣла мнє момент. Затрїмауам щїє і
помисльауам: алє як то чтердїєщї?
А гдїє сѣ те вшисткѣ рєчи, ктўрє
мїяуам зробїч, те марєнїѣ, ктўрє
мїяуам зреальїзовач? Гдїє щїє подїѣу
тен час? І втеди повїєдїѣуам собіє:
конїєц з тим. Зўожиуам собіє трї
важнє обїєтнїцє. По пєрвше:
зостанє пїсаркѣ. По другїє:
прєстанє жїч в пощпїєху. По трєчїє:
уродзє чвартє дїєцко. Сама нє
вїєм, ктўрє заданїє биўо
наїтруднїєїше, вшисткѣ з рўжних
поводўв очїєраўи щїє о нїєможлївє.
А їднак зостаўи зреальїзованє. Заўо
мї то трї лѣта. В 2014 року указаўа
щїє моя ўсма кщїѣжка, могўам
звольнїч щїє з працї і пощвїєчїч
пїсанїю. В лўтим уродїуам
наїмўодшєго сїнка. Нашє жїчїє
бардзо щїє змїєнїўо. Овшем, вчїѣж
дужо працўї, робїє вїєлє рєчи, алє
тераз час бїєгнїє дужо вольнїєї, рок
то їст єпока, а нє пстрїкнїєчїє,

научи́уам ҃її҃ цељебровач дні. На то, цо важне, їст час.

– Гроно пані вієрних читељнікӯв стаље ҃її҃ повіїкша.

– Бардзо ҃її҃ з те҃го чієш҃ї і їстем за то вдіїчна. Дужо їжд҃ї по Польше, спотикам ҃її҃ з читељніками на спотканіях ауторскіх, розмавіями. Ќди піса́уам пієрвш҃а к҃їя҃жк҃ї, нікт о мніє ніє сӯиша́у. Заризикова́уам. То би́у ст҃ра́у ҃льєпимі набоямі в чіємнощ. Зупе́уніє ніє вієдія́уам, як ҃її҃ до те҃го забрач. Студія пољоністичне ніє п҃ри҃готову́я до те҃го заводу. Ду́уго здобива́уам вієдз҃ї, ктӯра їст потр҃єбна, би ҃її҃ в теј бранжи однаље́зч. Ді́с дотару́ам до пункту, же ќди заповіє́дь к҃їя҃жк҃і указу́ї ҃її҃ в інтернечіє пӯ́утора мієсїя́ца п҃ред премієр҃а, в чія҃҃гу їднеј ноци титу́у вхо́ді на льіст҃ї бєстсєльєрӯв. Так би́уо теж з остатні́я повієщї́а „Ѓвіятӯо г҃віязд”. Читељнічк҃і оказу́я мї о҃громне зауфаніє. По́свіє́цам мнӯ́ство часу і ҃їу́, би іх ніє завієщ.

– Чтери к҃їя҃жк҃і рочніє то нієсамовіте темпо.

– Ніє завше так би́уо. Моя пієрвш҃а к҃їя҃жк҃а повстава́уа вієље л҃ят. Над пієрвшим зданієм ми́сьля́уам рок.

Діє то темпо прїспїєшиуо, аље
тераз заїмуї сїє виуїчнїє пісанїєм,
ктўрему пошвієцам вієље ґоїн
їєннїє. Їстем розпісана, мам
випрацовани варштат, добре
варункї до творєнїя ораз стауї
допуїв помисуїв. А также, цо
наїважнїєше, встарчіє в
чительнїках.

– Як можна сїє тєґо научич?

– У мнїє трвауо то дууґо і мисльє,
же тен процес нїґди сїє нїє скоњчи.
Завше можна цої зробїч лєпїєї. До
двудїєстєї піятєї ксіїжкї подходзє з
такїм самїм прєїчієм як до
пїєрвшєї. Вієдзє ґромадзє цауї час.
Од почїтку дуґо читауам – повїєщї,
вївіядуїв, бїєґрафїї. Вшєїдїє
шукауам одповїєдї, як то зробїч.
Їзїїуам на спотканїя ауторскї їннїх
пїсарї, сїядауам в остратнїм рїдїє і
суухауам. І застанавїяуам сїє, цо онї
такґо вієдзї, чєґо я нїє вієм, же онї
сї пїсарїамї, а я нїє? Розкуїадауам
добре повїєщї на чиннїкї пїєрвшє і
прїбувауам доїщ, як онє сї
сконструованє, з якіх єлєментуїв,
бадауам варштат. То вчїїж трва і
їст мої пасї.

– Оґромнї поїїв будї в панї
ксіїжках так богїти вахлїар
тематуїв, постачї, єпок, ґїсторїї,

ситуації... Скăд Пані черпіє помисуї?

– Оповіщі сă вшѣдіє, отачая нас як повітрѣ. Потрафіѣ ї усуїшеч, однальѣч. Нієктуре пѣриходзă до мніє саме, інне вимиśлам.

Інспірацă сă дља мніє міѣдзи інними кобієти, їх тварѣ, суова, пѣрежичія. Аљє также пѣрипадкѣм засуїшане зданіє, фрагмент повіщі, музика, якś мієїше, ктуре одвіѣдзам.

Вуащівіє вшиєтко. То часем трохѣ магічне пѣрежичіє. Куадѣ рѣце на кљавіатурѣ і оповієщ зачина пуїнач. Занім скоњчѣ, в кољеїце збієрай śїє кољеїне, доїрєвай, росна, пăчкуя і добіяя śїє до виобразні. То бардзо ружне гієторіє. Мої богатеркі мая 19 љат љуб 60. Сă розвіѣдієне, замѣжне, виходзă за маж, ніє хцă нігди śљубу, сă śінгієљками. Безработне, працуяце, з вижшим, єреднім, ніжшим виєштауєненієм. Мієшкая над моєм, в Краковіє, Варшавіє, вшѣдіє. Жадна з ніх ніє їєт в пеуїні мна, а їдночєєніє в якіє спосуб каяда з ніх то я.

– Чи з гуова завше пеуна помисув на кољеїне ксіяжкі знаїдуї пані час на одпочинек?

– То теж їден з єљєментув жичієвеї

зміяни. Одпочивач научи́уам щі́ з часем. Давні́ей ца́уи рок чі́ёжко працова́уам, потем роби́уам пр́ервё і їхальі́сми на вака́цї, а по поврочі́є впада́уам в тен сам кочі́ёу. То су́або ді́яуа́уо. Змё́чені́є і почучі́є пр́ечі́йжені́я шибко враца́уо. Тераз одпочивам на бі́ежа́цо. В мні́єших давках, а́ле ста́ле ре́генеру́яц щі́уи. Ка́ждего́ дні́я зна́йду́ хоч ї́днă ма́уă хві́льё д́ља щі́ебі́є, в ка́ждим тигодні́ю ї́дно попо́уудні́є, в мі́єщй́ацу ве́екенд, а в року ор́ганізу́ми ро́дінне вака́цї. Чё́сто те́ж ви́їжда́ми в ѓури, кт́уре ца́уă ро́дінă л́убі́ми, спотика́ми щі́ з пр́иячі́уу́мі. Одпочивам та́кже, пра́цу́яц в о́гроді́є. Ро́сльі́ни то моя па́ся.

– Ве в́рещні́ю указа́уа щі́ чварта чё́щ „каштанове́ї” тетра́льоґі́ї. Повста́ніє чі́йґ да́льши?

– На тен момент то оста́тні́я чё́щ „Ві́льлі́ под Кашта́нем”. Ні́є пл́ану́ континуа́цї. А́ле кто ві́є? Са́ пові́сці, кт́уре зако́нчи́уам, замкне́уам вши́сткі́ вắткі, а Чите́льні́ци од л́ат про́шă о чі́йґ да́льши, хца́ ві́єді́єч, цо су́ихач у бо́гате́рұ́в. Одпові́ядам на та́к про́сби. Мі́єдзи і́ннимі́ д́ляте́го в пр́ишу́им року́ ука́же щі́ чварти́ том

серії „Ябу́нієви сад”. Цгѣтніє там
врѹцѣ.

– Ма пані своїх приватних
дорадцѹв, рецензентѹв?

– Кди тво́ри єїє оповієщ, дієї єїє то
за замкнієтимі дрѣвіямі. Ніє
оповіадам о фабу́лє, рѣдко на тен
темат з кімє дискуту́ї. А́лє гди
ско́нчѣ, ї́стем отварта на ува́ї.
Новѣ кєї́йжкѣ најчѣ́щїєї чита моя
мама, потем п́ріячіу́ука, моя
ру́вієснїчка, репрезентантка
є́реднїєго поко́лєнїя. А пѹ́знїєї
цѹ́ркі, насто́латкі. Вшисткі́ виража́й
опініє́, згѹ́аша́й ува́ї. Бива, же єїє
ку́уцѣ – моя мама уважа на
п́рикѹ́ад, же „тен повінієн бич з
тѣ”, а п́ріячіу́ука на то: „за ніц в
є́вієчіє!”. Сѹ́ухам тих гѹ́осѹв і часем
впровадзам іх посту́лати. Чита́м
теж ре́гу́лярніє опініє́ Чите́льнїку́в в
є́їєчі і розмавіа́м з німі на
спотканїях ауторскїх. Ї́ст дѣ́ла мніє
важне, цо му́вія.

– По двудїєстеї пї́йтеї повіє́щї
дочека́уа єїє пані ву́аснего
га́бїнету. Гдіє дотихчас пані піса́уа?

– На почѣ́тку вшѣ́діє. На п́ристанках
аутобусових, в п́риходнїях, на
нудних шко́лєнїях, в аутобусїє́, в
почї́йгу. Стопніє́во авансова́уа́м:

наїпієрв міяуам вуасне біюрко в
сипіяльні, потем кячік на поддашу,
настєпніє вуасни покӯї до пісанія.
Тераз го урїадзам так, як собіє
вимаїуам. І мам надїєї, же бєдіє мі
шіє там добре пісауо. Юж шїє бовієм
пїреконауам, же најлєпше гісторіє
нієконієчніє повстай в ідеальних
варунках. В разіє чєго в ґабінечіє
бєдє тилько одпісивач на маїлє.

РОЗМАВІЯУА ЁАННА ГАБІЄРА

/Маґазин Љїтерацкі КЃІЃЖКІ
10/2019/

Два пєґази і розбриканє вієрше

РОЗМОВА З АґНІЄШКАЃ ФРЃЧЕК

– Ве врєшнію Рада Јзика Пољскїго
пїри Президієм Пољскї Академії
Наук пїризнауа Пані титуу
Амбасадора Пољщизни Љїтератури
Дїєчієцєї і Муодїєжовєї. Сподієвауа
шіє Пані такїго вирїжнієнія?

– Ніє тилько шїє ніє сподієвауам, ніє
вієдїяуам навет, же моя
кандидатура биуа брана под уваґє.
Дљатеґо тєлєфон з віядомощїа о
пїризнанію мі титууу Амбасадора
Пољщизни биу дља мніє дужя
нієсподіянкя. І јще вієкшя радощїа!

– Напісауа пані на своїм профїљу

споўечношчовим, же піёкніејшеј наґроди ніе моґуа собіе вимаґрич. Чи вуащніе тен титуу уважа пані за најважніејши? Зазначми, же јст пані рўвніеж лѡауреаткѡ наґроди Едукаця 2008, вирўжнієнія Дужи Донґ пґризнаванего пґрез Польскѡ Секцї ІББИ, Наґроди ім. Марїї Вериге-Радівіуўовіч...

– Так, здецидованіе так. Бо то јст наґрода, з ктўрѡ најщільніеј щіе утожсаміям. Јзик польскі завше биу мі бльіскі, завше биу дѡа мніе важни. Од діецка уважніе му щіе пґриґѡдауам і пґрисуухівауам, ніеустанніе міяуам питањ на пёчки. На почѡтку студіуў зајмовауам щіе вправдіе виуѡчніе – ѡуб ніемаѡ виуѡчніе – јзикѡм ніеміецкім, аѡе юж на чвартим року, кди пґришуа пора помищъеч о праці маґістерскї, постановіуам, же јј богатерамі учиніе обидва јзикі: і ніеміецкі, і польскі. Рўвніеж пўзніеј консеквентніе і щвіядоміе впровадзауам польщизне до ніемаѡ вшисткіх своіх прац, пґреде вшисткім до розправ докторскї і габіѡтацијнеј, а также до віекшоці артикууўв наукових. Титуу Амбасадора Польщизни јст дѡа мніе важни рўвніеж з теј пґричини, же (вспуу)пґризнај ґо Рада Јзика

По́льскѣго. Їст он віѣц в моім одчучію
родзаїм љегітимаці, управніяяцеї
мніє – ґерманісткѣ! – до пісанія о
їзику оїчистим.

– Аґнієшка Фрґчек в буйскотльґви і забавни спосуб впаѣ најмудшим вієдзє о јзику, окрєсьљана јст віртуозкґ сува. Ољґа Токарчук отримауґа Љітерацкґ Наґродє Нобља за наррацијнґ виобразнїє. Виобразнїя і віртуозерїя сува то хиба цош, цо панїє уґчи?

– Бардзо дїѣкуј за „віртуозкѣ”, а ѣ
ніє о҃мієльїуабим щїє порѣвнївач з
нобљїсткѣ. Уважам врѣч, же нїє
вїпада мї тє҃го робїч. І то нїє јст
ко́ктерїя!

– Ян Брехва позостає пані духовим і артистичним містрем?

– Виховау́ам щіё на вієршах Яна
Брѣхви і, пּризнај, Брѣхва биу́ пּрез
певієн час моім артистичним
містрѣм. Пієрвше вієрше – те, ктўре
повстау́и, кди јще навет ніє
ма́риу́ам о звійзанію пּришўоцї з
пісанієм – биу́и бардзо Брѣхвовсќ.
То щіё јднак дощ шибко змієніу́о. Ніє
хцѣ повієдїєч, же виросу́ам з
Брѣхви – бо з Брѣхви нігди щіё ніє
вироста – аље пошўу́ам свой ву́аснѧ
щїєжкѧ. В звикўих римованих

оповісцях швидко зачѣю мі чегѣ браковач. Ніє вієм, чи моім чительніком рўвнієж, аље мніє на певно. Помисльауам: „Прѣчієж я їстем їзикознавцѣ. Мам щїє чим дієльч!“. То втеди їзик стау щїє тематем моїх ксьїжєк.

– На їдним зе споткань дієчі питауї, їље вієрши панї напісауа. Чи та таїмніча льчба їст юж знана?

– Ої, ніє! Дља мніє та льчба вчіяж позостаї таїмніцѣ. І мишьє, же нігди теї таїмніци ніє одкриї.

– В пієрвшим, як напісау Марчїн Нізіюрскї, гісторичним утвоє опїсауа панї пієрвше крокі Веронїкі. Од теґо тексту вшистка щїє зачѣю? Кољеїне вієрше корельовауї в якіс спосўб з досвїядченїямї мўодеї мами?

– Зачѣю щїє вшистка од ксьїжєк, ктўє читальїсми Веронїце. То оне, ксьїжкї, од наших пієрвших вспўльних хвїль читане чи то на канапіє, чи на диванїє в дієчієцїм покою, стауї щїє мої інспїрацѣ. Вієрше рѣчивїщїє „росуї“ разєм з Веронїкѣ. Аље в певним моменчїє прѣстальїсми – мої ксьїжкї і я – надѣжач. Бо моя цўрка юж їст доросуа, а я вчіяж пішьє дља дієчі.

Цўж, певніє ніє доросўам до пісанія дља доросўих. І нієх так зостаніє!

– Гомоніми, гомофони і фразеольогізми ніє сǎ пані обце. Сервуї пані те вшисткі терміни в бардзо апетичнеї версі. Пані вієрше то нієзбѣдне товариство дља подрѣчнікових дефініці, би мўоді лўдїє моглы ї собіє пǎисвоїч. Твори пані нови, лєпши виміяр поправнеї польщизни дља најмўодших?

– Ніє, ніє. Я тилько старам щіє мўодим чительніком ущвіядаміяч то, цо дља мніє їст очивісте – пієкно польщизни. Прўбуї їх отвієрач на їзик. Захєцач до забав їзікм і до розмищлянь над нїм. А чительнікўв одробінє старших намавіям до оґраніченія зауфанія до вўаснеї, чєсто заводнеї, інтуїці їзиковеї. До випрацованія бардїєї рефлєксієнеґо стосунку до їзика. Щієї в моїх чительніках і сўухачах вǎтплывощі, бо вієрщє, же те вǎтплывощі юж сǎ сукцесем. Же ім чєщїєї вǎтпіми, тим вієцєї ставіями питањ. А ім вієцєї питањ – тим вієцєї одповієді. До сўовніка чи пораєніка їзиковеґо ніє заїри пǎречїєж тен, кто ніє вǎтпі ве вўаснǎ вієдзє. Мўвіяц оґўльнїєї: одповієді ніє бѣдїє шукаў ктощ, кто ніє ма

питањ.

– В Польше ніє ма хиба біблїєтекї, в ктӯреј ніє биуоби ксїйжек Аґнієшкі Фрәчек. В вієкшоці пљацӯвек ґромадзоне сә консеквентніє вшистк титууи. Шерок усьмієхи, рими, одробіна абсурду, трохё фантазі – то прёпіс на добри віерш?

– Ніє знам прёпісу на віерш, обавіям сїє навет, же такі прёпіс ніє істнієї. Аље речивіщіє, в моїх текстах сә вшистк вимієнієне прёз панїй скуаднікі: усьмієх і рими, абсурд і фантазя. Додауабим јще шацунек до чительніка. Віярё в јго можлївоці. Часамі суїшё: „То суово трёба застәпіч інним, бо дієчі ґо ніє знай”. Ніє знай? Свієтніє! То значи, же подчас лєктури ніє тїлько сїє усьмієхнә, аље также чєґош новєґо научә. Вієрё в дієчієцә чїєкавоц свіята.

– Ма панї в своім доробку бардзо поважне опрацованїя, без жартӯв і розсмієшанїя чительнікӯв?

– Так, часамі здара мї сїє пісач, ніє пљанујц розсмієшанїя чительніка. Аље в тен понури спосӯб повстай тїлько праце науковє, нїґди – ксїйжкі дља муодих чительнікӯв.

– Вікуада пані на Університетіє
Варшавскім. Чи до студенту́в му́ві
пані часамі віершем?

– Му́віє вправдіє проза́, а́ље часамі
зда́ра мі́ ці́є веспр́еч якім́
римованим п́рикуа́дем. Моім
у́любієним вспа́рчієм са́ два пега́зи:
„Пега́з де́ба” Туві́ма і „Пега́з
зде́біяу́” Бара́нчака. Ю́ж титу́уі
ксі́йжек здра́дзая́, яка́ учта́ ј́ст іх
лекту́ра, правда́?

– Ксі́йжкі дла́ на́јму́одших да́я пані
ві́єцеј радо́щі ні́ж ба́даніє і
реда́гованіє су́овніку́в ј́зикових?

– Ј́дно ј́ст допе́у́нієнієм дру́гієго.
Певніє ніє піса́уабим з та́ка радо́щіа
нієпова́жних ві́ерши, ѓдиби ніє би́уі
оне одско́чнія од пова́жнеј пра́ци
науко́веј. І одв́ротніє – по
поста́вієнію оста́тнієј кро́пкі в
розбри́канеј ксі́йжце х́єтніє сі́ядам
до пра́ци над арти́куу́ем науко́вим.
А́ље... ѓдибим мі́яуа́ ці́є пані
п́ризна́ч по ці́ху, та́к в та́јмніци, цо
чі́єши мніє ба́рдієј, одпові́єдь
могу́аби бич тілько́ ј́дна: ксі́йжкі
дла́ ді́єчі, очиві́щіє!

– Ба́рдзо це́ніє со́біє, опру́ч се́рії
льо́гопедичнеј, ксі́йжкі „Биќ яќ биќ”
і „Сі́яно в гу́овіє, чилі́ трафі́уа ко́са
на іді́єм”. Ніє зна́м ле́пших

публікації дла дієчі, ктўре в так образѡви, пїрїстїпни спѡсўб вїяснїяя јзїковѡ завїуѡщї і пууапкї. Варто подкрѡслїч, же јст то рўвнїєж нїєѡценїєна помоц дла рѡдїцўв і наущїчїєлы. Повїєм вїєцѡј, повїннї сїєґнїч по те ксїяжкї вшїшї, дла пїрїпомнїєнїя і звѡрїфїкованїя поправнощї своїх вїповїєдї. На певно вїєљу дорѡсўих, чїтайц ксїяжкї Аґнїєшкї Фрїчѡк, зробїуѡбї вїєлькї очї, усвїядамїяяц собїє попеунїяне бўєдї јзїковѡ.

– Рѡчївїщїє, часамї спѡтикам дорѡсўих ѡдважнїє пїрїзнаяцїх сїє: „Ѡ! Тѡґѡ нїє вїєдїяуам/нїє вїєдїяуєм!“. Вїєлькї очї, ѡ ктўрїх панї мўвї, спѡстрѡґам на пїрїкуад втѡдї, кдї ініцїуј ѡ дужѡј лытѡрѡ. Пїтам: „Чї в зврѡчїє: »з дужѡј лытѡрї« крїј сїє јакїс бўад?“ Нїємаль завше пада ѡдповїєдь: „Так! Нїє мўвї сїє: »з дужѡј«, тїлькѡ: »з вїєлькї«“. Алѡе нїє в тїм рѡч! Нїє ту лыжї, же так повїєм, бїк поґрѡбанї. Лытѡра можѡ бїч дужа, а јслы ктѡс конїєчнїє хцѡ – нїєх бѡдїє вїєлька (тїлькѡ чї кїлькумїлыметрѡва лытѡрка рѡчївїщїє засуугуј на то мїяно?). Проблемѡм нїє јст ту вїєц пїрїмїєтнїк, а скўаднїя. Зврот: „з јкїс лытѡрї“ то русїцїзм. По польску нїє повїємї пїрѡчїєж:

зачинам дієнь „зе сніяданія”.
Зачнієми дієнь „сніяданієм” љуб „од
сніяданія”, правда? Запісујми вієц
рўвнієж сýова „яка́с љі́тера́” љуб
„од якј́с љі́тери”, ніє „з якј́с
љі́тери”.

– Бардзо помоцне, звýаща в
ксі́йжце „Бик як бик”, са́ іљу́страцї.
Іљу́страто́ри консу́льтуя́ сї́є з пані́й,
зані́м поде́ймā визваніє а́ртистичне́й
і́нтерпрета́цї фразеоло́гізмўв і
і́діємўв?

– То правда, іљу́страцї в ксі́йжках
са́ бардзо ва́жне. Так само ва́жне
як текст. А може на́вет ва́жніє́йше?
Бо п́речієж ќди вра́цами ве
вспомніє́ніях до ксі́йжек з
діє́чіньства, то памі́єч на́пієрв
подсу́ва нам о́браз. Допі́єро пў́зніє́й
появі́я сї́є вспо́мніє́ніє тексту. А
одпові́даєц на пані́ питаніє: зда́ра
сї́є, же іљу́страторка чи іљу́стратор
хце о́мўвіч зе мнā іљу́страцї п́ред
п́ристāпіє́нієм до пра́ци. А́льбо –
чэ́щієй – на ета́піє шкі́цўв. Цгэ́тніє
втєди за́гља́дам іљу́страторові́ п́рез
рамі́є, стара́м сї́є ј́днак ніє
і́нґеровач в ј́го пра́цэ. Роби́є то
ті́лько втєди, ќди іљу́стра́ця о́казу́ј
сї́є сп́речна з мо́імі і́нтен́цямі. Так
сї́є зда́риу́о, ќди повста́вау́а
ксі́йжка о́ адо́пцї – „ј́сљі́ бо́чіян ніє

пříльечі, чильі скăд щіё біёрă дієчі". На фінаўовеј ілюстраці, майцеј показивач щёщльівă родінё, на пієрвшим тље знальазуі щіё тилько мама і цўрка. Тата теж биу там обецни, аље вёдровау гдієщ ген, по одљеғуім зієльоним взгўрў, такі маьуткі, ніємаль нієвідочни.

Почууам, же та ілюстраця симбольізуї... розбітă родінё. А прёчієж міяуо бич пієкніє! Кди подієльіуам щіё обавамі з ілюстраторкă, спојрауа на тен образ јще раз і... намальовауа новă фінаўовă ілюстраці.

– Уважа пані, же дієчі моғă самодієльніє читач ксіѣжкі з укритимі фразеольогізмамі, чи рачеј повинніщми виящніяч, допитивач, аби вўащівіє зрозуміауі іх значеніє? Видаї щіё, же родіц, даѣц дієцку до рёкі такă мадрă ксіѣжкё, завше хце, би запамієтауо, научиуо щіё, би по љектуре вієдіауо вієцеј.

– Я рўвнієж о тим мищльё, пішăц о научанію, ніє тилько о забавіянію. Аље јдночєщніє старам щіё так пісач, би мої ксіѣжкі можна биуо читач на рўжних позіёмах. Дієцко најпієрв щльєді гісторіє опісанă в вієршу, подăжа мищльамі за фабууă. То натуральне. Допієро пўзнієј пріході

час на рефлексі. На дочієканіє, цѹж то за дівних зворотѹв ужиѹа ауторка. На допитиваніє о їх значеніє.

– Пієкни јзик пољскі в свим нієзмієроним боґацтвіє скрива пѣд чительніками јще вієље тајмніц. Чи в најблѣжшим чаїє можеми сподієвач їїє на ринку видавнічим нових кїїяжек ауторства Аґнієшкі Фрѣчек?

– Так, нієдавно в рѣце јднеј з моїх улюбїєних іљустраторек – Маґди Козїєѹ-Новак – трафіѹи „Дїядкі і дїяткі”. То кїїяжка о сѹовах старих і нових, чильі о архаїзмах і неольоґїзмах. Вієм, те јзикознавче терміни бѣрмія ґрознїє. Аби вієц нікого ніє вистрашич, вияснїїє, же появїя їїє оне допієро на самим коњцу кїїяжкі. Вчеїнієј каждеґо, кто зајри до теј кїїяжкі, чека лектура розбріканих вієрши і крѹткіх коментарї до нїх, вияснїяяцих значенїє „дїядкѹв” і „дїяткѹв”. Звѹаща „дїяткѹв”, дїєчі ново повстаѹє сѹова пѣрїсваяя собіє бовїєм з ѹатвощїя, аље юж „кајт” чи „каѹамаѣ” сѣ дља нїх виразами з замієрхѹєј епокі, з іннеґо јзика ніємалѣ. То само зрештѣ дотичи теж мѹодих доросѹих, вієкшоц моїх

студенту́в ніє су́иша́уа на п́рику́ад
о „тротуа́ре”, „статку́в” теж юж
нікт ніє зми́ва. По́за тим ко́ньче
ксі́йжкє́ о ї́дним з на́йле́піє́ї знаних
п́рез діє́чі поету́в, піса́уам юж о
Туві́міє, віє́ц нієма́ль ніє ви́пада мі
мі́льчеч о...

– О Б́рехві́є?

– Очиві́щіє!

РОЗМА́ВІЯ́УА МО́НІКА Ш́МО́НІТЗ

/Ма́газин Лі́терацкі́ КШ́ІА́ЖКІ
11/2019/

Ніє́прошони́ Пан А.

РОЗМО́ВА З А́ННА́ СА́КОВІ́Ч

– „Бє́дє́ до Па́на пісач так ду́уго, аж
ші́є́ Пан ви́проваді́. Бардзо́ Па́на
прошє́” – так зва́ца ші́є́ Аніє́лька в
своі́м лі́щіє до Па́на А., бога́тера
твої́ї ксі́йжкі. Кі́м ї́ст Па́н А.?

– Па́н А. то ніє́прошони́ го́щ.
Впроваді́у́ ші́є́ до до́му ро́діцу́в
Аніє́лкі́ разем з ба́бчі́я То́ші́я.
Діє́вчинка ї́ст п́реко́нана, же А. ї́ст
ніє́віді́яльні́ і бардзо́ зу́ош́лі́ви. А так
напра́вдє́ то а́льзге́імер, хоро́ба,
кту́ра́ зді́ягно́зовано́ у ї́ї ба́бчі.

– Діє́вчинка в пі́санію́ лі́сту́в до
ніє́знає́ме́го зна́йду́ї спосо́б на

зрозумієніє новеї ситуації в її родиніє, з ктӯрї їднак ніє хце її погӯдїч. Як впровадїч дїєцко в нови, нієзнани свїят, ктӯри бардїєї ніж кдїкольвієк бива смутни, аїе теж дїа дїєцка нієзрозумїаїи?

– Трудно о їднозначнї одповїєдї, понїєваж кажде дїєцко їст їнне, аїе на певно тїеба з дїєчмі розмавіяч. Варто до теїо цєїу викоїистивач ксїїжкї. Мїдрє добрана їектура може бич претекстем до теїо, би порозмавіяч на важне темати. Ніє воїно їх зоставїяч самих з пробїємами ї удавач, же нїц їїє нїє стаїо. Дїєчі сї мїдре ї очекуї од нас, родїцїв, правди.

– Анієїка позваїа собїє на згїрїзївоц вобец Пана А., аїе также чїєпїє учучїя, пеїне вспїїучучїя: „Дїсїяї то я бим Пана навет пїїтуїїїа, бо зрозумїаїам, же то нїє Пана віна, та хороба”. То хїба бардзо важне, би дїєцку позваїач на пїїєживанїє їїо емоції, нїє стоповач їх, аїе товаришич дїєцку в тим процєсїє?

– Очївіщїє, пїїчїєж емоції сї бардзо важне. То онє помаїаї нам зрозумїєч свїят ї сїєбіє. Наїєжи сїї їм пїїгїїадач. Смутек, бїї по

страчіє бльіскіх то натуральна реакція, ктўра дотичи также дієчі і наљежи ім позволїч на прїживанїє. А родїц в такіх моментах повїнієн бич зє своїм дієцкм і ї вєпієрач.

– Подоба мї єїє подеїщіє Анієлькі до хороби бабчі. Дїєвчинка позостаї оптимїсткă, а її льїсти трискай, мїмо вшїстко, гуморем. Чєго ми, дороєльї, можеми – в такіх вўаєніє гранїчних сїтуацях – научич єїє од дієчі?

– Кди спожїрими очима дієцка на хорего з альзгеїмерем, то знаїдієми вієлье забавних сїтуаці. Бо як єїє нїє ємієч з бутўв в льодўвце чи подљаних квїятўв в шуфљадах? Дља дієцка така сїтуація їст забавна. Натомїяст доросўи зна контексти тих заховань, вієц юж дља нїєго рачеї нїє бєдіє то ємієшне. Може вієц часамї варто те контексти одсунăч на бок і по просту єїє уємієхнăч, бо то розўадуї напієчіє і ўатвієї бєдіє упорач єїє з баўаганем. Прїзнам, же ми в дому мами вўаєніє так подеїщіє. Ємієїми єїє, додам, же разем з хорă мамă, ктўра нїє розумїє, же зробіўа цоє зўєго. То здецидованїє льєпше нїж зўощ, претенсї чи зденервованїє.

– Чи чїєбіє, Анію, Анієлька теж чєгоє

научи́а? В тво́ім до́му та́кже
мі́шка Па́н А...

– Ані́єлка на́учи́а мні́е ба́рдзо
ду́жо. То ді́єкі ні́єї осво́и́а́м тро́хє
те́го ні́єпрошо́не́го Па́на А.
Зро́зумі́а́м те́ж, же ї́дини спо́су́б,
би то п́ре́трвач, то ї́ст у́сміє́х (такі
мі́мо вши́тко), мі́уощ (то на́йле́пше
ле́ка́рство) і на́ді́є́я (а́ле та́ка
вб́рев на́ді́єі). Ні́ц ні́є да
за́уа́мива́ніє́ щі́є і гі́стеризова́ніє́,
компл́етні́є ні́ц. Зро́зумі́а́м то
до́піє́ро по на́пи́сані́ю „Лы́стув”.
Са́ма змі́єні́а́м щі́є на хви́льє́ в ма́у́а
ді́євчи́нкє́. Та́к би́уо ви́годні́є́ї, бо
ді́єчі́єм „ви́пада” за́дава́ч на́і́вне
пита́ні́я, до́росу́им хи́ба ні́є ба́рдзо.

– Ані́єлка цо́раз ві́є́це́ї ві́ді і чу́ї.
Пі́ше, же му́сі по́жеѓнач щі́є з ба́бчі́я,
а́ле ма́ про́бле́м, бо ні́кт ї́ї ні́є
пові́єді́а́у, як то зро́бі́ч. „Я́к мо́жна
по́жеѓнач щі́є з кі́мсь, ќто ви́бі́є́ра щі́є
в по́дру́ж до ні́єба? Чи́ я ма́м да́ч
ба́бчі́ цо́щ на дро́гє́” – пита́ Па́на А.
Я́к ро́змаві́а́ч з ді́єчмі́ о одхо́дзе́нію,
я́к ви́ту́ума́чич, чи́м ї́ст щмі́єрч?

– То за́ле́жи од до́ї́ра́уощі́ ді́є́цка.
Ви́даї́ мі́ щі́є, же на́йва́жні́є́ше, то
по́зво́лі́ч ді́є́цку на п́ре́жи́ва́ніє́
жа́уо́би о́раз одпо́ві́а́дач ще́ре на
вши́сткі́ пита́ні́я. По́зва́́а́ч му́ на
ру́жне́ емо́ці́ і ні́є у́кри́вач сво́їх.

Позво́ліч рѹвнієж на у́діяу́ в погѣребіє і в жадним випадку ніє оку́амивач.

– Пан А. здоби́у́ щіє на одвагѣ і напіса́у в ко́нцу до Аніє́лкі. Мніє најбард́ієй запа́дуи в памі́єч те сѹова: „Без мі́уощі жичіє би́уби пуста́”.

– Може бѣ́мі то бана́льніє, а́ле пѣ́чієж вѹа́сніє бана́уи справдза́й щіє в жичію најле́пієй. Подчас пі́санія „Лѹі́стѹв до А.” ца́уи час пита́уам щієбіє, цо ма́ми робі́ч, як постѣ́повач з хор́а ма́мă. А одпові́єдь пѣ́ишу́а бардзо проста: најле́пшим ле́карством ї́ст мі́уощ. В до́датку можна ѣ́ міє́ч без ре́цепти!

РОЗМАВІЯ́УА КАТА́ЇНА ДОМА́ЬСКА
/Ма́газин Лѹі́терацкі КЩІ́АЖКІ
11/2019/

Піѹ́ркім і пѣ́дзлем

РОЗМОВА З БА́РБАРА́ ҐАВРИ́ЛУК

– Які́мі крите́ріями ќровау́а щіє па́ні пѣ́и селе́кці́ богате́рѹв кщі́йжкі?

– На́йважні́єйшим би́у час. Бардзо за́лежа́уо мі на спотка́нію з арти́стами жи́йци́мі, безпо́средні́мі щві́ядка́мі вида́рењ спѣ́д лѹа́т,

твѣрцамі, ктѣри налѣжелі до
польскѣ шкоуи ілюстраці і моглѣби о
тим самі оповієдїєч, повспомінач,
цофнѣч шїє до тамтих часѣв. З
каждим роком та група шїє курчи.
Кди одходїлѣ Януш Станни чи Адам
Кїльян, замикауи шїє певне
роздїяуи, а я цораз моцнїє
ушвіядаміяуам собіє, же трѣба
затрїмивач час, нагривач, спісивач
їх рељаці.

Нїє прїпуцауам, же так бољєшнїє
утвїєрдзѣ шїє в своїх обавах. Кди
кшїяжка виходїуа з друкарні, змару
Здїсѣав Вітвіцкі, а кїлька дні по нїм
Богдан Бутенко. Спотканїє зє
Вїтвіцкїм бїуо їдним з пїєрвших,
кди западуа децїзя о пїсанїю теї
кшїяжки. Успокоїуам шїє, кди
застауам го в бардзо добреї
формїє, прїтачайцєго давнє лѣта
зє вшїсткїмі щєгѣуамі, без
заваганїя вимїєнїяцєго назвіска
редакціїних кољєгѣв, титууи
їлюстрованих кшїяжек спрѣд бљїско
шїєдемдїєшїєчїю лѣт. Спотканѣ і
розмѣв бїуо вієцєї, бардзо чїєшиу
шїє на тѣ кшїяжкѣ, уважнїє читау
роздїяу собіє пошвієцони і
допитивау о лѣси кољєгѣв.

Бутенко видавау шїє бїч вієчни. Од
тиљу лѣт обєцни в польскїм швієчїє

ксі́йжкі дľa ді́єчі, такі пункт одні́єсі́єнія. Яко ді́єнніка́рка спотика́уам го п́ри рѹ́жних о́казях, кѣ́лькакратні́є уда́уо мѣ́ є́ї го на́мѹ́віч на раді́єве виві́яди, зна́уам доскона́льє о́щє́днощ ї́го випові́єді і повщі́а́гльі́вощ в опові́яданію о інших. Ні́є п́рипу́щау́ам, же на́ша розмо́ва до ксі́йжкі бѣ́ді́є ї́днѧ́ з остатні́х.

Другі́є критері́ум то зрѹ́дѹа. Ні́є хчі́яу́ам тво́рич ксі́йжкі е́нциклопедичне́й, лѣ́ксикону бѣ́да́цего збі́єрем да́т і титу́уѹв, ви́льчанкѧ́ на́грѹ́д, то ї́ст дощ до́брє удокуме́нтоване в рѹ́жних опра́цовані́ях. За́льежа́уо мѣ́ на опові́єщі о лѹ́ді́ях, ві́єц в п́рипа́дкѹ ка́ждего́ бога́тера шу́кау́ам гі́сторії́, те на́йчі́єка́вше трафі́уи до ксі́йжкі.

– Забра́куо́ мѣ́ в ні́єй ї́рєго́ Флы́сака, Шимо́на Коби́льі́ньскѣ́го чи Ю́льію́ша Пу́хальскѣ́го...

– Ми́сьлѣ́, же такі́х назві́ск можна би́уоби ви́мієні́ч ї́ще кѣ́лькана́щіє. Поча́ткова́ лѣ́ста обе́ймава́уа око́уо пі́єчді́єсі́єчію́ твѹ́рцѹ́в. Мо́же повста́ніє дру́га чѣ́щ? Вши́стко за́льежи од чи́тельні́кув. Тера́з п́реко́нами є́їє́, чи і́х то на́правде́ і́нтересу́ї, чи хцѧ́ вра́цач до ді́єчі́ньства, а́льбо, в п́рипа́дкѹ

мўодших, довієдїєч шїє, як
повставаўо то вїяткове зявіско
зване польскя шкоўя ілюстраці.

– Твўрци коміксўв нїє входїлі в
рахубє?

– Рєчівїщїє нїє ма іх в теї ксїяжце,
може з вїяткм Мієчисўава
Пїєтровскїго, но і Бутенкі. Ёстем
зданїя, же комікс і шродовїско
твўрцўв засўугуї на особня
оповїєщ. Варункі іх праці бїуи
цаўкм інне, в лятах пїєчдїєсїятих і
шєщдїєсїятих, а о тих часах ёст
пїєде вшїсткм мова в моїх
розмовах, нїє знаїдовалі шїє в
центрум увагї, іх зўоте лята
допїєро мїяўи надеїщ.

– Наїбардїєї єнїгматїчнїє яві шїє Ева
Салямон... Нїє позоставїўа шлядўв
бїєгграфїчних?

– То правда. Загадкова постач, як
мўвїлі мї її блыши, бардзо хронїяца
свої приватнощ. Нїє дане мї бїўо я
споткач за жїчїя, мушїяўам здач шїє
на рєляцїї інних. В тим пїїпадку
онї также заховївальї дискрецї, цо
очівїщїє ёст зрозумїяўе, аље бардзо
трудне пїї тропїєнїю бїєгграфїчних
шлядўв. Додам, же такїх постачї,
ктўре мушїяўам поўучїч в тракчїє
праці, бїўо кїлька. То теж швіядчи о

суабим удокументованію тамтих часѹв, читауам вієље вивіядѹв прасових, рељаці з вистав, пґрејрауам сеткі катальоґѹв, ґазет і часопісм. На вієље назвіск в оґѹље щіє в ніх ніє наткнѹам.

– Највієкши прєстіж на щвієчіє узискау Януш Ґрабіяньскі чи теж Збіґнієв Рихльіцкі?

– Вимієнія пан два бардзо важне дља польскї іљустраці назвіска. Кількоро з богатерѹв моїї кщїяжкі мѹві о тим, же Ґрабіяньскі зробіу највієкшя карієрє заґранічня. Биу знани пґеде вшисткім в Аустрії, мѹвія о тим ніє тілько їґо пґриячієље, аље теж жона, Ёанна, ктѹра їст тераз највієкшя амбасадоркя їґо твѹрчощї, орґанізуї вистави прац артисти. Аље вієљу польскїх ілюстраторѹв ма на кончіє мієдзинародове сукцеси, хочіяжби Антонї Боратиньскі і Јѹзеф Вількоњ. Натоміяст Рихльіцкі пґрез вієље лят уячіу працє артистичня з криванієм зєспоуєм, биу директором артистичним Нашеї Кщїєґарні. Здобивау на щвієчіє вирѹжнієнія, биу їдиним польскім ляуреатем прєстіжовеї Наґроди ім. Ґанса Цґрістіяна Андерсена. Видаї щіє їднак з розмѹв з родїня і іннімі

артистамі, же најважнієша з уплывем часу ставаўа ціё дља нієго праца редакцијна. Биў бардзо ценієни прёз всплупрацовнікўв, вшиши, ктўри зеткнєлы ціё з нїм в Нашеј Ксіёгарні, виражалы ціё о нїм з вієлькім шацункм.

– Чему Бутенко сигноваў све ілюстрацї по ўачініє?

– О то юж ніє можеми го запитач. Нієстети змарў в тигоднію премієри ксіёжкі „Ілюстраторкі, ілюстратори”. Навет ніє віядомо, кди по раз пієрвши ужиў теј ўачіньскї формуўи, ктўра означа по просту „нарисоваў Бутенко”. Стаўо ціё то јго знакм фірмовим. Биў бардзо тајмнічи, хочіяж мам враженіє, же в остатніх лятах чєщїєј одстєповаў од засад, ктўре сам собіє наړучіў. Одбієраў тєлєфони, даваў ціё намўвіч на вивіяди, повстаўо о нїм кїлька документўв, а формуўа „Бутенко пінхїт” уживана јст чєсто jako титуў. Так як в меј ксіёжце.

РОЗМАВІЯЎ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Мағазин Љїтерацкі КСІЃЖКІ
11/2019/

Забўјца охотнік

РОЗМОВА З ЦЕЗАРИМ УАЗАРЕВІЧЕМ

– До замаху допровади́ю богатера ксі́йжкі ідеологі́чне зачі́стрєвієніє, памі́єч о збродні́ях комуни в Польше, чи теж виконива́у розказ зві́рхніка полі́тичного?

– По просту віє́риу, же гди Африка́нські Конгрес Народо́ви п́реїміє в́уадзє́ в РПА, кра́й тен згі́ніє і упа́дніє. Зауфа́у свему п́риячіє́льові і полі́тичному менторо́ві Цльі́ве’ові Дерби Льєві́сові, кт́ури т́умачи́у му ш́віят. А тен акцентова́у, же можна „оца́льч” РПА, допровадза́йц до замі́шек і п́евроту во́йскове́го. Заб’у́јство Цгрі́са Гані́єго мія́у тен процес урухо́міч. Януш Ва́љуш зг’уо́шіу́ ш́їє на охотні́ка.

– „Справа Ва́љуші́я” виво́уа́у в РПА антипо́льоні́зм?

– Раче́й ніє, хоч би́уа така оба́ва. Дужа в тим засу́уга ўвчесне́го амбасадора Стані́су́ава Чіє́ніюха, кт́ури спотка́у ш́їє з Нельсо́ном Манде́льа, би за́уаго́діч справе́. По те́й візи́чіє Манде́ља мія́у п́рем’у́вієніє до наро́ду, в кт́у́рим о заб’у́јци Гані́єго м’у́віу: „чу́овієк, кт́у́ри п́риї́хау́ з да́лька”, а ніє По́ляк.

– В Польше міт Ваљу́сія–
антикомуністи бива пієльё́новани.
А в РПА?

– Там їст на певно мніє́й знани ніж у нас. А́ле вчі́йж кажда інформа́ця о
можли́вощі зво́льніє́нія го з ві́єзіє́нія
трафі́я од разу до серві́су
інформа́ційних. В Польше нато́міяст
враз зе взростем симпаті́ї до
наце́нальі́стичне́й праві́ци, кту́ра
вibraу́а го собі́е за патрона, ро́сніє
розпознава́льнощ і популя́рнощ
Януша Ваљу́сія. Їго портрети
появі́яя щі́е цо́раз че́щіе́й на
стаді́ёнах і ма́ніфеста́цях. З року на
рок ро́сніє те́ж лы́чба о́суб
виси́уа́йцых му з Польскі́ жиче́нія.

– В це́льі бе́ді́е пּребива́у до щмі́єрчі?

– Са́д ю́ж т́ри лы́ата те́му
зде́цидова́у о зво́льніє́нію
вару́нковим Ваљу́сія з ві́єзіє́нія.
Виро́к мія́у ви́конач міні́стер
справі́єдлы́вощі, а́ле так щі́е ні́е
ста́уо. Ді́щ правні́ци Ваљу́сія ва́льча́
о то, же́би де́цизі́ са́дова́
впрова́дзоно в жи́чіе. Чи так щі́е
ста́ніе, т́рудно пּреві́ді́єч, бо ву́адзе
РПА са́ ні́епּре́ї́днане в те́й справі́е, а
сказани до ді́щ ні́е ви́кона́у ге́сту
скру́хи, кту́ри з́ї́дна́у́би му
пּрече́івні́ку́в по́лы́ті́чных. З дру́гіе́й
стро́ни – вши́ши пּресте́пци з ча́су́в

апаратгеїду юж давно опуцілы
вієзієнія. Їст остатнім одбивайцим
карє за прєстєпство з побудек
польітичних в чаїє диктатури
біяуих.

– Уатво прїстау на розмовє?
Утримуїчіє контакт?

– Зґодіу сїє на розмовє, хоч міяу
певне ватпльивоці. Заризиковауєм і
пољечіяуєм до Преторії.
Спєдїльїсми вієље ґодін на
розмовах. Оповієдїяу мі о своїм
жичію в Польше, о тим, цо скуюніуо
ґо до забўјства, о тим, як радї собіє
в вієзієнію. Биуєм ґо чїєкави і
дљатеґо те розмови прєкрачауи
ґраніцє дїєннікарскґо вивїяду. Так,
часем до мніє дзвонї, бо я ніє мам
такї можљивоці. То сљ крутк
розмови, бо поуљченїя тєљєфонїчне
з РПА сљ бардзо дроґїє. Висуауєм
му ксіяжкє. Мам надієј, же знаємі
достарчљ му я до вієзієнія і бєдїє
мўґу я прєчитає.

РОЗМАВІЯУ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Маґазин Љїтерацкі КЃІЃЖКІ
12/2019/

Репортаж то умієјтнощ оповїяданїя
правдївих ґїсторії

РОЗМОВА З МІРОСУАВЕМ ВЉЕКУІМ

– Їсте҃ репортерем з пїрипадку чи з пїрзначенїя? Яка би́уа твоя дро҃га до заводу?

– Кди на початку шко́уи ҃среднїєї у҃свіядомї́уем собіє, же нїє зостанє заводовим пі́укарем, о чим вче҃снїєї би́уем ҃вієчіє пїреконани, а на змїянє профї́лу шко́уи би́уо юж за пў́зно, зачя́уем по лєкцях в техникум е́лектричним на ву́асна рє́кє надрабіяч за́ле҃҃уощї в лі́тературє і гі́сторїї. З початку хчія́уем бич дієнні́карем спортовим. Пієрвши стаж: дія́у спортови „Вієчору Вроц́уавія” і вспў́упраца з „Тигодні́км Жужльовим”. А́ле знўв дощ шибко у҃свіядомї́уем собіє, же дієнні́карство спортове нїє їст д́ла мніє. Зачя́уем пісач о отача́йцеї мніє рєчивїсто́щї, наїпієрв в ҃азечіє лóка́льнєї, потем в „Невсвееку”. Тексти би́уи цораз дў́ужше, цораз бардієї до҃҃ує́бне. По кї́лку л́атах вієдія́уем юж, чє҃го хцє і ма́ри́уем, аби пў́жщ дро҃҃а Капу́щїньсќго...

– Чилї Капу́щїньскї би́у д́ла чїєбіє взорем? Од чє҃го зачє́уа ҃їє твоя пїри҃года з ї҃го твўрчо́щїа?

– Студіє́ва́уем фі́льо́логїє по́льскá зє спе́цья́лно́щїа „дієнні́карство” на Уні́верситечіє Вроц́уавскім. Капу́щїньскї цо року пї́риї́жда́у до

нас з викуадем. То биу дла мнє шок: најскромнїєши і најбардїє спешони чуовієк свіята, ктури мувиу о најважнїєших на свієчїє речах. В тамтих часах ма́риуем јще, би зостач кореспондентем војнним, јздіч в најбардїє не́безпїєчне мїєша, здобивач інформацї, ктурих не сá в станїє здобич інні. Прешуо ми, гди зауожиуем родинě.

– Поза Капуціньскім, кто јще заінспіровау чїє втеди до пісанїя?

– То хиба збієг о́количности, же зараз вимієніє самих Вуохув. По просту їх читауем, хоч нігди не́ ми́сьлауем о тим яко о вуоскј шкоље репортажу. То Тізіяно Те́рані, Оріяна Фальґачі, Паульо Руміз. Тен остатні хчіяу опубліковач муј репортаж ве вуоскј „Ла Реппубліце”. Юж правіє биу прїјти до друку. Аље втеди змієніуа чїє ма́кта і з якіхс прїчин зостау здїти. Вієлкі пех, аље теж увієриуем, же скоро так вієлкі репортер похильіу чїє над моім текстом, то може варто то чїя́гнăч. Же може надај чїє на репортера.

– Кто інспіруј чїє дісіяј?

– На ново одкривам Георґе’а Орвельа. Цгоч трудно назвач јго

ксі́йжкі репортажамі, то ї́днак мо́гъ
бич моїм зда́нієм віє́лькъ інспіра́ця
д́ля репортажу л́ітерац́кго. По́за
тим кто може л́епіє́й інспірова́ч ніж
по́лши репорте́ри! Фашинова́уи
мніє́ репортаже́ Беати́ Павла́к. Ніє́
виобража́м собіє́ до́мове́й
бі́блїє́течкі без Тохмана, Нова́ка,
Гу́го-Бадера чи Щи́гуа, а ксі́йжкё
те́го оста́тніє́го – і ту певніє́ чиє́
заскочё́, бо хо́ді мі о́ позорніє́ і
стосунково́ ма́уо знани „Капри́щік” –
уважа́м врё́ч за репортерскі́ взу́р.
Так ву́ащніє́ по́вінно́ сї́є́ опові́дач
гі́сторіє́!

– Но ву́ащніє́, чим ве́дууг чіє́біє́
характеризу́ї сї́є́ добри́ репортаж?
Цо то ву́ащі́віє́ ї́ст репортаж?

– То умі́є́тнощ опові́данія
правді́вих гі́сторії́. На́лєпіє́й з до́зъ
ї́зика л́ітерац́кго. А п́реказ по́вініє́н
бич та́кі, же́би по п́рчитані́ю чи
вису́ухані́ю одбі́єрца ніє́ му́гу
споко́їніє́ усна́ч. (На́вет вте́ди, ї́сьлі
ніє́сїє́ позитивна́ трещ).

– Кім ї́ст репортер?

– Діє́нніка́рем, кту́ри ма́ ніє́цо ві́є́це́й
часу́ на збіє́раніє́ і обра́біяніє́
мате́рія́уу. Луб – то хи́ба ї́днак
значніє́ ра́діє́й – л́ітерате́м, кту́ри
ма́ умі́є́тнощ збіє́ранія́ інфо́рмаці́.

То такі хто, хто в п'ятеї годиніє розмови ніє бої сїє ошмієшенія і по раз пїяти задаї то само питаніє, би врешчіє усїишеч погубїєнї і щерї одповідь.

– Чи ма дїс важнї рольє до спеунїєнїя?

– Оповієдзеніє лїдїєм о свїєчіє. Нієктїри уважаї, же їще повїнієн мїєч моц справчї: наїлєпїєї, же би по публїкацї дошїо до якїго арештованїя лїб прїєуаманїя якїс патовеї сїтуацї. Уважам, же нієконїєчнїє. Цгочїяж то фїяни наддатеє.

– Твоя наїновша ксїїжка то бїєграфїя певнеїо Валїїчїка, о ктїрим свїят запоєнїяї. Оповієдз цоє вієцеї о Гаречїє Ёнесїє. Кїм бїї, якї бїї, чїм сїє заїмоваї і за цо го повїннїсми памїєтач?

– Жїї 30 лїат без їднеїо днїя і оповїядач о нїм можна бї вієлє, аїє наїважнїєїше речї в їїо гїсторїї вїдаїїї сїє в чїїгу їднеїо мїєсїїца, на почїтєку 1933 року. Наїпїєрв удаї сїє до Гдањска і прїєвїдуї, же вкрїтце мїєїше то бїдїє на устах вшїєткїх. Назаїтїр яєо пїєрвшї кореспондент заїранїчнї зостаї запрошонї на покїад самоїоту

свієжо упієчонеґо канцльєра Рєши
Адо́льфа Гітльєра, по хві́лі льоту
ноту́ї: „Јсьлі тен само́лот ульєґніє
аварі́ї, впі́уїніє то на гі́сторіє ца́уеј
Еуро́пи”. Потем прє́провода́за виві́яд
з Го́еббєльсем, а тен му отварчіє
опові́яда о експансі́ на вшгӯ́д, і
мӯ́ві: „Учієрпі По́льска”. З Ніємієц
ї́діє до Москв́и і знӯ́в яко ї́дини
заґрані́чни дієнні́каґ видоста́ї сї́є,
мі́мо за́казу, зе сто́лиці. Дочієра до
Украї́ни, збієра і уяв́нія інфо́рмацї́ о
Віє́лькім Гӯо́діє. Моментальніє ста́ї
сї́є персо́на нон ґ́рата. Ніє тілько в
Зві́язку Ра́дієцкі́м, а́ље навет в УСА
чи о́јчистеј Віє́лькї́ Брита́нїї.
Очіві́щіє ніє спо́дієва сї́є теж, же
вкрӯ́тце прї́їдіє му прї́пїу́ачіч за
сво́я рєте́льнощ дієнні́ка́рскā
жичі́єм.

– Ксі́йжка ї́ст бардзо до́бре
удоку́ментована. Му́сїя́уєс дӯ́уго
над нї́я пра́цовач?

– До́бри рок. А́ље би́уєм в та́кї
до́бреј сїтуа́цї, же твӯ́рци фі́льму
„Обивате́ль Ё́нес” до́старчили́ мі
вши́сткї ма́терія́уи, я́к уда́уо ї́м сї́є
зебра́ч. Ксі́йжка повста́уа ві́єц
рӯ́внольєґ́ље з фі́льме́м Аґні́єшкі
Го́льланд, хоч ніє би́уи зе со́бā
щі́сьље пові́язане: фі́льм ї́ст
фабу́лярни, а ксі́йжка 100-

процентова оповісція нон-фікшн.
Аби довідієч сіє вієцеј, опруч
вгльаду до вшелькіх архіваљув,
поїхауем теж до Ваљії, з ктўреј
походіу Ёнес, а также пошедуем јго
сьадем, вздууж торув колеевих,
од росіјскј ґраніци до Цгаркова. По
дродзе, як он, збієрауем інформацї
о Гољодоморе.

– В јдним з вивіядув вспомніауеє,
же дља чієбіє – яко дієннікара – то
бардзо важна ксіяжка. Дљачеґо?

– Бо то важна дља свіята гісторія.
То по пієрвше. По другіє – бо то
важна оповієщ о дієннікарствіє, а я
пречієж прёде вшисткім јстем
дієннікарем. А по трёчіє – з
особістих взгльёдув: бо то моя
пієрвша ксіяжка, в ктўреј прёде
вшисткім мусіяуем базовач на
архівах, а ніє на вуасним ресеарху.

– Ґаретг Ёнес поночі кльёскё. Ґініє
замордовани прёз поривачи в
Цгінах в часіє својї виправи доокоуа
свіята. Позоставіа по собіє... но
вуаєніє, цо?

– Ґдиби ніє шенаристка Андреа
Цгаљуа і Аґнієшка Гољљанд,
вчіяж свіят би о Ёнеєіє ніє вієдіау.
Јуж тілько нієльчні кревні і ґарстка
україньскіх гісторикув міауа о нім

яксь по́чіє. Остатні вні́кльіви
чительні́к їго́ текстѹв – Георґе
Орвель – змарѹ давно́ тому. А
те́раз щі́є о́казуї, же Ё́нес биѹ ї́дним
з наї́ві́єкших бо́гате́рѹв в гі́сторії
сві́ято́веґо ді́єнні́ка́рства. По́казаѹ
нам, чо́ то зна́чи нонко́нформі́зм,
бе́зкомпро́місово́щ, уччі́во́щ і хё́ч
да́жені́я до пра́вди, бе́з взгльё́ду на
вши́стко.

– Ма́ш яксь́ плъа́ни на ко́льеї́не
ксі́яжкі́? Плъа́нуї́ш за́ско́чич чимсь́
чительні́кѹв?

– Ні́є моґё́ ї́ще зда́діч, а́ље та́к,
ко́льеї́на ксі́яжка – ї́щлы́ хо́ді о
те́матикё́ – бе́ді́є ра́чеї за́ско́чені́єм.
А́ље те́ж по́врто́ем до мої́х
ді́єчі́є́цїх (за́во́довїх,
п́редді́єнні́ка́рські́х) ма́реґь. Ві́є́цеї
ні́є моґё́ по́ві́єді́єч.

– Чи́м заї́муї щі́є Мі́росѹ́ав Влье́куї
по́за пі́сані́єм ре́порта́жи і
біё́ґра́фії? Я́ксь́ па́сї, го́бби?

– По́дрѹ́же, на ктѹ́ре цо́раз тру́дні́єї
в мої́м за́во́ді́є здо́бич пі́єні́йдзе.

– Я́к ма́ ма́ре́ні́я?

– За́міє́шкач в По́ртуґа́льїї, ктѹ́ра од
лъа́т ї́ст мої́м у́коха́ним мі́єї́шем на
зі́ємі, і та́м пі́сач ксі́яжкі́. Наї́ље́пі́єї
бе́з стресу́, же зну́в за́бра́кні́є до

пієрвшего...

РОЗМАВІЯЎ ПІЁТР МІЉЕВСКИ

/Маґазин Љітерацкі КЎІЃЖКІ

12/2019/

О двѹх такіх, цо будовалі кољеј

РОЗМОВА З ЕВАЃ МАЎКОВСКАЃ-
БІЄНІЕК

– Цо скѹоніѹо чіѣ до напісанія
кЎіѣжкі?

– „Запрія́зніѹам чіѣ” з Бљохем і
Кроненбергієм подчас
пּригּотовиванія експозицїі о нїх в
Музеум Гїсторїї Жидѹв Польскїх
Польн. Остатечніє вѹадзе Музеум
ніє здецидоваѹи чіѣ на тѣ виставѣ,
аље дља мніє обај юж „ожиљі” і
„домаґалі чіѣ” поґѹѣбієнеґо
контакту.

– З чего ко́ристаѹащ, пּригּотовуѣц
кЎіѣжкѣ?

– Чіѣгнѣѹам по пубљікацї
бієґрафічне і зрѹдѹа з епокі, пּреде
вшїсткім іконоґрафічне.
Вспѹѹчесне зрѹдѹа оказаѹи чіѣ
нієвистарчайце, ґди хчіяѹам
детальніє одтво́рїч фрагменти
жичіє́рїсѹв моїх богатерѹв. В
розправіє науковей ніє ма значенія,
чи дієнь, в ктѹ́рїм цощ чіѣ вида́рїѹо,

би́у сýнечни, чи похмурни ораз в
якім оточенію пřebієга́уи
вида́рення. Повієщ без оточкі ніє
повстаніє. Зачитива́уам щіє́ затем в
пра́сіє дїєвіє́тнастовіє́чне́й. Мія́уам в
те́й дїє́дініє́ певне до́свіядченіє́, бо
сво́їго часу одтво́риу́ам вигля́д
варшавскі́й Віє́лькі́ Синаго́гі на
подставіє́ опісýв прасових.
Ана́лізова́уам і́љу́страці́ з епо́кі,
аби оддач ќлімат міє́ш, чита́уам
ре́ляці́ дотича́це по́годи, жеби
зааранжова́ч шени в п́лене́ре,
щіє́га́уам до кроні́к това́рискі́х, аби
зачерпна́ч віє́дзи на темат бан́кту́в,
рауту́в ітд.

– Повієщ завієра о́гром інфо́рмаці́ о
титу́уових поста́чіях і́ і́х ро́дінах
ораз о́ оточце́ го́сподарче́й і́
спо́уєчне́й тамти́х часу́в. То темат
на працё́ докуме́нтальна́. Д́ляче́го
здецидова́уащ щіє́́ на формё́
фабу́ляризова́на?

– Докуме́нту́в повста́уо́ ю́ж віє́лье,
а́ље ніє́ одтва́рай атмо́сфери епо́кі,
ніє́ ана́лізу́я ре́ляці́ ро́дінних. Цо́
ва́жне, в докуме́нтах правіє́ ніє́ ма
кобіє́т! Зда́уам собіє́ з те́го справё́,
ґди впа́трива́уам щіє́́ в щ́любни
меда́льіє́н Ру́жи Кроненбер́ґ з
напісем: „Щ́віа́тем кобіє́ти ї́ст дом”.
В мо́їй повіє́щі кобіє́ти са́́ обе́цне і́

одґривая бардзо важна роль. Оне
твори жичіє. Креовауам ї на
подставіє портрету, видарень і
дієвієтностовієчних звичају. На
прікуад старейца сїє Ружа
Кроненберґова з уподобанієм палї
фаїкї. В цауей Еуропіє повшехніє
уживано вучас титонію,
позваљуи собіє на пиканіє фаїчки
рувнієж старе і ніезальєжне
кобієти, а Ружа биуа прїчїєж
свіатовя і бардзо богата вдова.

– В якім стопнію обидва
богатовіє твоїї повісці прїчинілы
сїє до розвою ґосподарчєго зієм
польскіх Забору Російскґо і самеї
Варшави?

– Називано іх крулямі кољеї, а тен
титуу муви сам за сїєбіє. Істнієяце і
вчїяж уживане льніє кољеєве на цо
дієнь прїпомінай о „двух такіх, цо
будовалї кољеї”. Обаї пановіє
заанґажовалї сїє в розвуж
банковощі і ґієуди варшавскї, в
системи кредитове і
убезпїєченїєве. Цґчіяуам показач
ружнороднощ іх діяуань і нп.
прїпомінам активнощ Блюха
дотичаца канализації варшавскї. То
зрешта добра оказя, аби впровадіч
постач Сократеса Старинквіча,
російскґо вудара Варшави.

– Прѣдставіаш обіє родіни яко засиміьоване зе споуеченьством нієжидовскім, хоч паміётаяце о своїх кореніях. Як окресльіуабищ ўвчесне польскі споуеченьство?

– Прѣде вшисткім прѣдставіам дієї двѹх бізнесменѹв і їх родін. В уварункованіях дієвіётнастовієчнеї Польскі вієкшоц прѣдсієбієрцѹв биуа общєго походзенія. Зостаьі виховані в окресльоних традицях, ктѹре в спосѹб подщвіадоми континуовальі. Ёдночещніє жильі в польскім щродовіску і входіьі з нім в аьіансе. Творѹац ґальеріє „Міастечко” на виставіє стауєї в музеум Польін, узнаьіщми, же обещац кщйжєк одрѹжніяуа дом жидовскі од дому убогієго шьахчіца чи богатеґо хѹопа. Жиді учиьі щіє общєго јзика (гебрајскім нікт ніє посѹугівау щіє на цо дієнь) од чвартеґо року жичія, польши хѹопі биьі нієпіщмієнні, а в дому убогієго шьахчіца можна биуо знаьєзч цо највижеї еванґельіє льуб каьєндаґ рольнічи. Польска порозбієрова то зупеуніє інни твѹр. Варшава биуа тґречім міастем вієьонародовеґо імперієм, в ктѹрим росіјши уґґедніци виводіьі щіє ґууьніє з Ніємцѹв надбаутицкіх, а прѣдсієбієрци – з цауєґо щвіята.

– Презентуїш чительнікові щмієтанкє товариस्कє тамтих часѹв, елїтє культуральнє, господарчє і політичнє...

– Вієлє з тих осѹб биѹо повіязаних родінніє лѹб товариско з гѹѹвними богатерамі повієщі. Вистарчиѹо то вихвичіч і повставаѹа фабуѹа. Появіяя щїє гѹоси, же Прус в „Льальце” щїєґаѹ до жичієрису Бльоха і в певним стопнію на нїм взороваѹ постач Вокульскґо. Віядомо, же обај пановіє дарїлї щїє взаїмним шацункм.

– В повієщі подкрещляш пацифізм Яна Бльоха. О јґо кандидатурє до Покоєвеј Наґроди Нобля в 1902 року віє діщїяј нїєвієлѹ...

– Дльатеґо Фондаця ім. Яна Бльоха проваді розмови з Біблїєтекє Гѹѹвнє Војвѹдзтва Мазовієцкґо, аби вспѹльніє зорґанізовач виставє прїпомінајцє Бльоха яко діяѹача дльа покою. Јґо партнерка в тим обшарє, Бертга вон Суттнер, јст стальє обєцна в єуропејскј памієчї попрєз свѹј візерунок на аустріяцкј монечіє 2 єуро. Јј імієнієм зостаѹ названи гѹѹвни пляц в Бонн, а Блюх, як сѹушніє зауважиѹєщ, попадѹ в запомнієніє.

– В які спосіб обидвіє постачіє жий діс в швіядомощі Полякув? Кто о ніх памієта?

– Гроно заводовцув і міуошнікув гісторії. Їстем прєконана, же Кроненберг і Блюх засуугуя на мієше в повшехнеї памієчі.

РОЗМАВІЯЎ АДАМ СЎУПСКИ

/Маґазин Љітерацкі КЎІАЖКИ
1/2020/

Три столице

РОЗМОВА З ПІЄТРЕМ ШАРОТА

– В столиці Франції АД 1938 пахніяуо јще „Соір де Паріс” чи јуж војна?

– Пахніяуо нієчієкавіє. Нервово зробіуо єїє јуж в марцу подчас кризису в Аустрії, а вкоченіє Вегрмахту до Вієдніа ушвіядоміуо лудієм, же амбіції Гітлера сь дужо вієкше, ніж почьтково закуадано. На вієснє реальна стауа єїє перспектива војни о Чехосуоваці. Ве врєснїю, по огуошенію мобільзаці в Парижу, вибухуа правдіва гістерія. Војннеї паніце товаришиуи брутальне екшеси антисеміцк, Жидув узнано бовієм за „подеґачи војнних”. Гди Ёдоуард

Далядієр і Невільє Цгамберляін
подпісальі укўад в Монахіум,
видаваўо сїє, же нієбезпієчењство
вибуху мїєдзинародовєго
конфльїкту зостаўо на добре
зажеґнане. Парижаніє знову зачєльі
сїє бавіч. Отрєзвієніє пїрїшўо
допієро в моменчіє, ґди в марцу
року 1939 Гїтльєр вкочїў до Праґї.

– Видарєнієм року бїў там
мундіяль?

– Ніє моґўєм собіє одмўвіч, жеби о
тим в ксїйжце ніє напісач! Вієльу
польскїх кїбіцўв інтересуяцїх сїє
гісторїя піўкі ножнеї доскональє віє,
же вўаєніє подчас тамтеґо турнієу
Польска розеґраўа зачієти меч з
Бразїльїя. Богатєрем спотканїя бїў
напастнік Ернєст Вільїмовскї, ктўри
стрєльїў аж чтерї брамкї,
остатєчніє Бразїльїчїцї
трїумфовалї їднак в доґрївце. Тєн
мундіяль то пїрїкўад на то, же в
тамтїх нієспокоїнїх часах навет
спорт зостаў подпорїдкованї
польїтїце. Мімо же до турнієу
заквальїфіковаўа сїє дружина
Аустрїї, зостаўа она вїцофана по
Аншґльуссїє, а її ґрачє засїльїлї
зєспўў ІІІ Рєши. Подобніє як іґрїска
ольїмпїјскї в Берльїніє, мїстрїства
свїята в піўце ножнеї вє Францї

стауи сїє свєго родзаю промоцї фашизму. В інаугураційним мечу репрезентацї Ніємієц, ку заскочєнію вієкшоцї відзўв і в спрєчноцї з затвієрдзоним протокоўєм, по традиційним гимніє пањствовим виконани зостаў гимн гітльєровскі „Горст Вєссєль Љїєд“, а ніємієцци заводніци вичіўгнєльї рєцє в фашистовскім поздровієнію. Так само робільї зрєштї прєд кождим мечем Вўоцї, ктўри остатєчніє запєвнільї собіє містрўовскі титуў.

– Прєз наррацї прєвіяя сїє льчнє пољонїца...

– Париж завшє прїчїяўаў Пољакўв, а нієктўри з нїх на трваўє впїсальї сїє вє францускї культурє. Як хочбї Тадеуш Натансон. Враз з брачмі выдаваў сўинни маўазин льїтерацко-артистични „Ља Рєвєує бљанхє“, з ктўрим вєспўўпрацовальї м.ін. Марцєль Проуст, Альфрєд Ярри і пўзнїєїши прємієр ІІІ Рєпубльїкі, Љєон Бљум. Натансон бїў такжє пїєрвшим мєжєм Місї Ѓодебскї, ктўра в пїєрвшєї дєкадїє ХХ вієку уходїўа за крўльовї парискїх сальонўв. То вўащнїє Місїя уўатвіўа карїєрє своїї добрєї знаємєї, Ѓабрієльє Цганєль, вєспїєраўа тєж

уродзоня в Кракові Геґен
Рубінштейн в будові її косметичного
імперіум. В ксїйжце пішє теж о
Ольдзе Бознаьскї і Мельі Мутер,
двух польскіх малярках, з
поводзенієм функцёнуьцих в
Парижу. В ксїйжце вспомінам теж о
кільку особах, ктуре знаьазуи сїє
там тилько на крутко, хуонац
атмосферє міста і користайц з
пребогатеї оферти культуральнеї –
так биуо в припадку Стефана
Кісїєльевскго, Андрєя Пануфніка і
Юльїана Прибоїя.

– Том коьчи своісти триптик
заінаугуровани „Вїєднієм 1913”,
континуовани „Льондинем 1967”.
Дьачего акурат те метропольє і те
дати?

– В замисльє те три ксїйжкі міяуи
зуюжич сїє на субїєктивнє гісторіє
культуровє Еуропи. Вшистк три
столицє в ружних окресах пеуниуи
функцї важних центрўв жичія
культуральнего, ктуре як маґнес
причїйгауи артистўв і пісаїри ніє
тільки зе Старєго Континенту, аьє
з цауєго свіята. Дати, ктуре
вibraуєм, попередзай кьучове
видаřenія в гісторії еуропејскї
цивільзацї. Такімі видаřenіями биуи
з певнощїя обїє војни свіятове, в

пўзнієjším окреїє нїе бїуо юж так
доткльївих встрїсўв, аље
контркультурова ревољуця 1968
становї нїєвїтпльїє важнї датї,
ктўра визначаўа цезурї в
мїсьленїю о обичаївоцї, правах
кобїет і сегрегацї расовеї. 1914,
1939 і 1968 то дати, ктўре
знаїдїєми в кождим подрїчнїку
гїсторїї, аље мнїє їнтересоваўо
бардїєї нарастанїє напїїчїя і розквіт
культури, ктўри попїредзаў те
пїреўомове моменти.

РОЗМАВІЯЎ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Маґазин Љїтерацкї КЃІЃЖКІ
1/2020/

Зїґмунт Новаковскї – час повроту

РОЗМОВА З ПАВЇЕМ ХОЇНАЦКІМ

– 480 строн ґїстеґо друку... Як
дўуго пїше їїї такї бїїґрафїї, їље
љат їїї збїєра до нїєї матерїяї?

– Пљус 120 строн вкўадек
їљустрациїних... Матерїяї
нарастаїи од лїат кїљкунасту,
зривамї пїсаўем я од лїат дїєвїїчїю,
а з Зїґмунтем Новаковскїм нїе
розстаї їїї зупеўнїє од правїє двўх.
Цудўв ту нїе ма – вшїстко вимаґа
часу. А я нїе пїшї щеґўльнїє шїбко.
Поза тим їїстем вољним стрїльцем,

зе вшисткімі позитивнімі, аље і
нієспрїяяцимі – гўўвніє
дўуґофаьовеј праці твўрчеј –
окольічнощіамі. Ўатвієј теж може
спрокуровач з зебраних матеріяўўв
цеґўё науковă, аље заљежаўо мі на
однаьезієнію комунікативнеґо, ніє
герметичнеґо стыљу. Гди
задаваўем собіє раз по раз
вевнётрне питаніє о етап прац,
укуўем вієльозначнă одповієдь:
„Драмат в будовіє!”.

– Тадеуш Новаковскі, Марек
Новаковскі, Зигмунт Новаковскі.
Трѣх вибітних пісаři. Виящніјми: ніє
биьлі родинă. Цґоч Тадеуша Зигмунт
Новаковскі биў ґотўв прїспособіч.
То, очивіщіє, жартобьліва
конвенця...

– Љеґенда мўві, же по указанію щіє
в 1957 року повієщі Тадеуша „Обўз
Вшисткіх Щвіётих” Зигмунт прѣсуаў
му тельеґрам зе сўовамі: „Мўв мі
вую”. Знаьлі щіє јднак, а навет
прїязніьлі дужо вчещнієј. Дієьліуа іх
спора рўжніца вієку – Тадеуш
уродіу щіє в року льітерацкґо
дебіюту „вужа” (1917). Ніц ніє
віядомо, би тен другі вієдїяў в
оґўље о істнієнію коьєјнеґо
льітерацкґо „братанка” чи
„щієстрѣна”. Міяў јднак хіба право

пřed 1963 ро́км з льонди́ньскј
перспективи ніє дострѣц Марка.

– Зигмунт Новаковскі ніє јст
постачі́я тужі́нковѧ, пřed војнѧ би́у
узнавани за – обок Боиа –
најви́бітні́єjšего польсќго
фельє́тоністѣ, добро́го піса́рѧ,
значѧ́цего драматур́га. Аље то пан,
яко пієрвши, по трїдіє́сту лѧтах од
одзисканія пřed По́льскѣ
суверенно́щї, напіса́у јго біє́графіє.
Ніє би́уо хѣ́тних? Би́уи пředшкоди
ніє до пředзвичі́єjšенія? А може час
зверифі́кова́у те вши́стк
пріміє́тнікі, якімі́ окре́шљано
доробек Новаковсќго?

– Мія́рѧ суверенно́щї па́нства јст
также стосу́нек до памі́єчї
гі́сторичнеј обивате́лї. Гди́ по
оброніє́нїю докторату в Універсі́ти
Цольє́ге Льондон в 2009 року
враца́уем з ро́дїнѧ до краю, наї́вніє
ми́шља́уем, же мам доскона́уи
темат на габі́лїтацј, на нови́ старт
тутај. Пієрвшѧ́ особѧ́, до ктѣ́реј щі́є
уда́уем з тим помис́уем, би́у проф.
Рафа́у Габіє́льскі з Інстїтуту Бада́нь
Лї́терацкі́х ПАН, бо гді́єж мія́уем іщ
по УЈ і УЦЛѧ? Одніє́су́ем враже́нїє,
же вѣ́вчас нієспе́цѧльніє́ цені́у
твѣ́рчо́щ і поставѣ́ Новаковсќго.
Пруді́ понаві́я́уем в віє́љу міє́шѧх,

вшёдіє з подобним skutќм.
Вієльольетніє подходи до ІПН-у то
правдіва епопея! „Зачіяуем ціє” і
бієґрафіє напісауем пїри оказї інних
конієчних прац без жаднеґо
краєвеґо попарчія
інституцёнальнеґо і матеріяльнеґо.
Вспієрау мніє – в міярё своїх
можљівощі – „Пољскі Љондин”, а
досуовніє на остатнім етапіє – юж
видавнічим – жичљівощ оказау
Інститут Ксіяжкі.

Моім зданієм вуаєніє в теј
моноґрафії удовадніям, же похвау,
ктуримі в своїм чаєіє обсіпано
Зигмунта Новаковскіґо – в вієљу
дієдінах активнощі љітерацкіј,
артистичнеј і споучнеј – ніє
сформууовано на вирост. Тєраз
теж – по раз пієрвши – можеми јґо
постач оґарнѧч яко цауощ, а ніє в
вчінках...

– Ніє уживау родовеґо назвіска,
пїріяу панієньскі маткі. Дљачеґо?

– Називау ціє Зигмунт Темпка і
почѧтково назвіско Новаковскі
обрау за псеудонім акторскі. То
вуаєніє в євієчіє театру
заінаугуровау свуј пієрвши дебїют.
Потєм пїрішуи настєпне. Артикууи
в „Вїядомощіах Пољскіх” НКН
(суужіу охотнічо в Љєґієнах)

подпісываў яшчэ подвўжніе: Темпка-
Новаковскі, падобніе як „војннă”
повісц „Вимарш”. Потем трваље
позостаў пїи самым „Новаковскім”.

– Ёго біёграфія ма віёцеј тајмніц?

– Ніе віеми на пїикўад, чи
пїепровадіў урїдовă зміянї
назвіска... То очивіщїе дробіязг,
тајмніц рачеј ніе ма – јст шерег
„біяўих пљам”, ктўрих в теј,
повіедзми, пїєніёрскј едицї ніе
здоўаўем јще щегўўовіеј випеўніч:
вăткі спортови (віцепрезес
„Црацовїї”) і оброни прав звїёрăт
(заўожичїель Звіязку Опієкі над
Звіёрїтамі) в јго споўечнеј
активнощї в Польше Ніеподльегўеј,
двіе повісцї і штука напісане
подчас војни в Љондинїе,
новельїстика і публьїцистика на
ўамах праси пољонїнеј в УСА... Ёго
жичїе особїсте, гўўвніе роља так
важнеј дља нієго Рўжи Цельїни
Отовскј (родіни нігди ніе заўожїў) –
рўвніеж домағаўїби щїе пеўніејшего
нащвіетльенїя.

– Повіедзми кїлька сўўв о јго карїєре
театральнеј. Ведўуг щвіядецтв биў
актором вибітним. Достаў значăце
роље до загранїя: Поети в
„Весельу”, Конрада в „Дїядах”,
Грабієго в „Нїе-Боскј комедїї”, Дон

Фердинанда в „Ксіїчю
Нієзуомним”.

– В „кільку сýовах” о тим повієдієч
ніє спосуб... І знўв мушє то
повтўрич – подобніє їст з
кількунастома інними мотивами
спльатайцими єїє в їго твўрче жичіє.
Навет в сфеєє шенічнеї ґрау кілька
рўль – ніє тилько ориґінального
актора, режисера, драматопісаєа,
аље і директора ораз менаєдера
Театру ім. Юльюша Сýовацкґго,
критика, популяризатора,
викўадовци. Такожє і ґісторика...

– Як єїє зачєуа їго карієра
фелїєтоністи?

– Тен кољеїни дебїют вїяже єїє з
розчарованієм звїязаним з фїнауєм
тїрьлетнієго директорованїа
краковскґї шеніє мїєїскґї. Одніўсу
поважне сукцеси артистичне і
комерциїне (нп. прапремієра
„Акропольс” Виспїяньскґго, пїєбоєві
„Краковїаци і Ґўраље”), аље
сконфльїктовани з вўодаєами
Кракова, змїєнїа відза на
чительніка, їднā важнā „краковскā
їнституцї” на їннā. Дескі Театру ім.
Сýовацкґго застāпі од 1930 року
уамами „Їљустрованєго Куриєра
Цодїєннєго”.

– Зарабіяў о́громне піе́нійдзе,
ніе́порўнива́льне з жа́дним і́нним
фе́льіе́тоніста́...

– Зарабіау добре, гдиж пісау
світніе. Стау сїе шибко
популярним чуювїе́км інституця́ од
справ мніе́ших і важніе́ших.
Витво́риу свѡ́й стиль фе́льєтону
інтєрвєнци́нєго, нїе бау сїе зма́гань
з цензурѡ́, а навет з прєміє́рем
Сѡаво́јм Ску́адковскі́м (хоч позостау́
цаує жичіє піусудчї́км, окрес
санаці́ по с́мієрчі Маршау́ка то дља
нієго́ нїє прѣльєвкі́). Цо року теж
„випу́щау” вибу́р свих „одчї́нкѡв” в
тані́м, кшонковим виданію́ (опру́ч
нових повіє́щі). Такожє „І́кац”
промовау́ го́ яко свєго́ аутора –
стау сїе́ твѡ́рця́ новочесним і
отвартим, віє́ље вистѣ́повау́ в
радію́.

– Кохау звірѣта, опієковау чиї німі
(хоч коту́в ніє зночі́у), аље би́у...
ми́сьлівим...

– То за дужо повідіяне.
Оказёнальне пољованіє, подобніє як
можљівоц спору гоноровеґо
(мієвау так) і в консеквенці
перспектива поїдинку наљежауи
може ніє до цодієнноці, аље до
пріїтеґо обичаю мёжчизн в сфеґе,
в ктўреј ціє обрацау. Подкрестьяу,

же од јденастеґо року жичіа на
каждă кошуљѣ і на каждă парѣ
бутѹв заробиѹ сам. Пѹзнієј
прецизоваѹ – пиѣчіѣма пальцами, бо
тильома пісаѹ на машиніє. То ніє
панічик, аље хѹопак з Пѹѹвсіа
Звієринієцкѣґо, виховани без ојца
(змарѹ, гди Зигмунт міяѹ пиѣч љат)
прѣз дієљнă кобієтѣ разем з трѣма
старшими брачмі (двіє сїєстри
змарѹи в мѹодим вієку), знаѹци
жичіє, ваљчăци о ніє і чієшăци сїє
нім. Походзеніє то напаваѹо ґо
думă, а винікаѹца з нієґо
еґзистенцяљна „вартощ додана”
становіѹа безценне твориво дља јґо
повієщіопісарства.

– Яка јст проза Новаковскѣґо?
„Прїльăдек добреј надієі” јст
надобовіязковă љектурă, цо
задівіяѹце биѹ нія юж в ПРЉ-у. З
рѣкă на серцу, цо з доробку пісаړа
прѣтрваѹо, ма шансе вчіяж јще
взбудіч емоцї?

– Љітература... Знѹв – дојړаѹи –
дебіют і од разу вієљкі сукцес.
Пѹѹаутобієґрафічни „Прїльăдек...”
указаѹ сїє в 1931 року і міяѹ до теј
пори шеснащіє видањ,
прѣтѹумачони зостаѹ на шещ
јзикѹв. Тен опісуяци краковскѣ
дієчіньство прѣѹому вієкѹв XIX і XX

збіур новель ма чійгље ружнородни
краг віельбічієлі (пісальі о нїм в
остатніх латах на пїркуад Томаш
Фіяуковскі в „Тигодніку
Повшехним” і Матеуш Матишковіч
в „Новим Пањствіє”). Пřebоёве
відовіско театральне „Гауа́зка
розмарину” ґрано знув в 2018 року
на шенах заводових і аматорскіх.
На темат јго пřebвојннеј твурчоці
літерацкј оброніуа в убіегуім року
докторат Аґнієшка Гоуащ на
Університечіє Вроцуавскім. Питаніє
о трвауощ јго доробку јст
засадніче. Всказаубим – „з рёка на
серцу”! – на певно тїи јго
ніезеста́рауе пřebяви. Театральна
повіещ „Старт Едмунда Суліми” з
1932 року, настёпніє вибур
гісторичних ґавёд вигуошоних
пієрвотніє в РВЕ пт. „Вієчори под
дёбем” (1966) ораз ксіяжкё, ктуреј
јще ніє ма, ктуреј сам ніє
скомпоновау, а ктура дља мніє јст
ревељацја – колекцја повојннеј
есеістикі на темати літерацк,
давнієјше і јму вспуучесне. Важне
јст, аби подкресльіч, же то пřebчієж
зявіско зупеуніє натуральне, іж
давна твурчощ в оґромнеј мієре
пřebрмієва. В јго јднак пřebпадку
мієльїми до чинієнія з пљановим
вимазиванієм доробку. Так

комуністі укарали́ го за нієзу́омна́ поставѣ́ на емі́граці́.

– Во́йна пѣ́рва́уа вши́сткі́ пльани́ Новаковсќго. Зну́в за́уожи́у мундур...

– Опу́ща Краку́в яко змобі́льзовани́ подпоручні́к резерви́ 3 вѣ́рє́снїа́ 1939 і́ ні́гди́ там ні́є вра́ца. Яко́ аутор (знову́ пі́єрвше́го!) о́скаржичі́єльсќго збі́єру ре́портажи́ о здо́бичі́ю в́уадзи́ пѣ́рез Гі́тльєра – ні́є мія́у зу́удзе́нь. В хао́сіє во́їнним до́чієра́ до Льво́ва...

– Емі́гра́ця ста́уа́ щі́є д́ля ні́єго́ д́нем пі́єку́? Стра́чіу́ у́кохани́ Краку́в, По́льскє́...

– Ба́рдзо те́скні́у. Ї́го л́їсти́ до пѣ́риячі́уу́ в кра́ю пѣ́репе́уні́єне́ са́ о́грома́ним смут́км. На́ певно́ чі́єрпія́у на́ ѓує́бока́ депрес́ї́ на́ тим т́ље. Тим ба́рді́єй по́вінні́сми до́цені́ч ї́го пра́цові́тощ пі́сарсќа в дру́гієй – емі́граці́єне́й – фа́зіє тв́у́рче́й. А́ трва́уа́ она́ пра́віє́ т́їље́ само́ цо́ пі́єрвша́ – кра́ковска́. О́вему́ роззі́євові́ на́ л́їні́ї Краку́в-Л́онди́н, дв́у́х так р́у́жних мі́яст, з кт́у́римі́ би́у́ зві́язани́, по́шві́є́цам о́собни́ розді́яу́. То́ ні́є ї́ст так прот́е, як ві́казивано́ ні́є́кди́, же́ за Кра́ковем ві́у́ з те́скнот́и, а́ Л́онди́н

нієнавідіу. Пошвієца му вцаље
нієїднозначне строфи в
кореспонденці, в артикуах. Англія
фашиновауа го на свѹј спосѹб.

– Биу нієпřeїднани. Яко їден з
пієрвших „крїчау” о розбієре
Пољскі пřeз Совієти. Ніє гоїу чіє
на одданіє ім поуови краю... То по
пакчіє Сїкорскі-Маїскі настăпіуо
розстаніє з премієрем рăду
еміграцієнего.

– Пřebрани „чієстрăн” Тадеуш
напісау, же Зигмунтові в Љондиніє
гусарскі виросуи скрїдуа – там
народіу чіє яко пісаř пољітични,
моральіста. Я пřebвоуам
кољоквіяльне окрешљеніє, же
пřebжиу „в реалу” пřebміянє
Густава в Конрада, ктѹрă нієгдиç
одгривау на шеніє... Пřebвідіау
консеквенці пољітикі Сїкорскіго,
потем Мікоуаїчика, яко пієрвши
пісау о пакчіє з 30 љіпца 1941,
пѹзнієї о Катинію. Сѹушніє ніє уфау
заходнім союшніком, большевії
нієнавідіу.

– „Вољна Еуропа” то мієїше їго
споткањ з пољскімі одбієрцамі?
Сѹано до нієго љісти з краю, а он?
Міау почучіє, же „врѹчіу”?

– Очивіщіє правдівего повроту ніц

ніє моґуо застѣпіч. Їґо ґавѣди
гісторичне, потем гісторично-
льітерацк, ктѹрих виґуошіу в љатах
1952-1963 окоуо пѹу тисіїца,
чієшиуи ціє вієлькѣ популярнощіѣ
сѹухачи. Памієтајми, же яко актор
вспаніяље потрафіу ј іншенізовач!
Ѕвіядчѣ о тим заховане љісти
крівніка секці польскј РВЕ Яна
Новака-Їзієрањскґо, чи теж навет
опініє осѹб му нієпріхильних,
упрѣдзоних, як Марія Даніљевіч-
Зієльіньска.

– Розумієм, же ПРЉ, комуніщі
зробілы вшистка, аби Зигмунт
Новаковскі знікнѣу з наших љектур.
Мінєуо јднак тильє љат, а вчіјж јст
нієобецни. Дљачего? В титуље
бієґрафії задау Пан симбољічне
питаніє: „Кди Зигмунт Новаковскі
врѹчі врешчіє до Кракова?!”. Врѹчі
пріґотовиваним прѣз Пана томем
есејѹв?

– З ніщичієльскѣ акцѣ комуністѹв
парадоксальніє вспѹубрміяѹа „зуа
праса” у Їрґо Ґієдроичія. Те опініє
безкритичніє повтаряј до дісіяј
гісторици старшеґо покољенія, як і
нієктѹри споґрѹд іх вихованкѹв.
Јдні і друдзи сѣ јдночеґніє
адміраторамі љеґенди парискґо
мієґієчніка. Пропонуј бардієј

вієльоварство́ве спої́рєніє на тен
фрагмент дієїу́в нашої во́льней
культури в ХХ ві́єку. Мў́віє о
Зигмунчіє Новаковскім, а́лє ніє
тільки о нім. То студіюм пї́рипадку з
шєрокім тўєм, а́лє і родзаї
нієодзовне́го „упдатінгу”
інтерпретаци́їне́го ораз
методоло́гїчне́го, бо старє
програ́ми по просту стра́шніє
„муля́”. Без упо́рядкованія тих
важних мотиву́в нігди ніє бє́дієми
вієдіє́льї до ко́нца, кім їсте́сми. Ніє
тільки Новаковскі му́сї врў́чіч.
Очіві́щіє гў́увніє свої́мі ксї́йжками,
бо о тим, же ніє ма чї́йгље в
Краковіє „свої́ї” у́лицї чи шко́уї,
встид по просту мў́віч. Мам на́дієї,
же пї́риготовивани д́ља ПІВ-у том то
тільки пієрвши кро́к (пієрвши том?),
же заніє́ханія, з ктў́римі зде́риуєм
сїє́ подчас нієзвикў́еї пї́ригоди, яќа
би́уї праце над біє́графі́й, яќа їст
пї́рия́знь заварта з Зигмунте́м
Новаковскім, на́лєж́а до пї́рєшў́ощі.
Тєн поврў́т їсте́сми му по просту
ві́нні. То заданіє з р́є́ду справ, цо до
ктў́рих „двў́х зда́нь бич ніє мо́же” –
як ясно мў́віу́ богатєр ї́го
мў́одіє́ньчєго „Вимаршу́”. Очіві́щіє,
кто бардзо хце, нієх прў́буї
квє́стіє́новач ранѓє́ Љєхонія́ і
Новаковсќго в лї́тєратурє́ польсќї.

Аље нієх бѣдіє то врешчіє заданіє з катеґорії контестованія Сýовацкѣго і Мохнацкѣго. Поводзенія.

РОЗМАВІЯЎ ВАЦУАВ ГОЉЕВІЊСКИ

/Маґазин Љітерацкі КЃІЃЖКИ
2/2020/

Прѣзрочиста поніємієцкош

РОЗМОВА З КАРОЉІНЃ КУШИК

– Парафразуѣц Мельхіѣра Вањковіча з „На тропях Смѣтка”: вшистко зачѣуо уіє од свастики...

– І так, і ніє, і знову так. „Так”, бо рѣц би можна, же гдиби ніє свастика – уживам јј ту в рољі фіґури парс про тото – то в оґуље жаднеґо поніємієцкѣго биуми ніє уувіядчили. „Ніє”, бо то ніє свастика задецидовауа о тим, же зајуам уіє тематем поніємієцкіх прѣдмієтѣв, домѣв і цментаři – темат працовауѣ ве мніє од давна, хиба од вчеснеј муодощі, хоч вувчас ніє здавауам собіє з теґо справи. І знову „так”, бо на симбољ свастики замкнієти в фабричним стемплѣ на сподіє фаянсовеј міскі, ктѣра јст в моім родинним дому в Љегніци „од завше”, зврѣчіу уваґѣ допієро муј маж Ніємієц подчас мичія начинь. Як уіє okazaуо, ані я, ані інні

домовніци ніє дострєґальїсми її прєз дўугіє лата, цо їст прєчієж задівіяяце. То од тамтеї хвілы зачєўам її застанавіяч, іље мієшкаґци зієм заходніх і пўўноцних маї їще по домах рєчи, ктўрих поніємієцкощ стаўа її дља нїх прєзрочиста. І же варто приїрєч її стратегієм радзенія собіє з поніємієцкімі рєчамі і краєбразамі.

– Карольїна Кушик виховаўа її на „поніємієцкім”?

– Так, походзє з Лєґніци і хоч до пієтнастєґо року жичія виховиваўам її в бардзо польскім бльоку з вієлькї пўити, то прєчієж сьлади жичія попрєдніх мієшкаґцўв биўи в нашим мієщїє вшєдїє. Ніє мўвіє тилько о старєї тканцє мієјскї, камієніцах, ґранітових бруках, аље рўвнієж о цмєнтарў комунальним, ктўри, хоч вичищони ніємал до цна з ніємієцкіх наґробкўв, надаль заховаў давнї структурє і ніємієцкїґо „духа”. Прєдє вшисткім їднак мўвіє о прєдмієтах: меблях, заставах стоўових, бомбках на хоїнкє, поїмніках до хлєба (наш міяў напіс „Унсер таґльїх Брот ґїб унс геутє” – хлєба нашєґо повшєднієґо даї нам дїсїяї) і їнних

пředвојнних артефактах, так
пiєкнiє рўжнiйцix шiє од вiєкшощi
речи, ктўре можна биўо в латах
ошiємдiєшiйтих купiч в скльепах. В
моiм дiєчiєцiм покою ве
вспомнiяним бльоку през дўугiє
лата вiшiяў ољеодрук
пředставiяйци Аниёўа Стрўжа,
ктўри прeпpовадза по дiюравеј
кўадце над прeпашцiа парё дiєчi,
хўопца i дiєвчинкё. Допiєро яко
доросўа особа зачёўам iнтересовач
шiє тим, кто го намаљоваў i зачёўам
читач опpацованiя нiємiєцкiх
бадачi на темат гiсторii
ољеодрукўв. Нiє тилько тих
релiгiйних, аље i швiєцкiх, ктўре
пречiєж биўи обещне – а часем сa i
дiш јще – в цо другiм понiємiєцкiм
дому. Зајўам шiє рўвнiєж мебљами,
пochtўвками, начинiямi, кшiйжками, а
навет сўоиками. Нiє могўам шiє теж
опреч ухвиценiю тeго моменту, чи
рачeј моментўв, в ктўрих дом
нiємiєцкi ставаў шiє домем польскiм i
на iље тё метаморфозё можна
узнач за уданa. Ораз гiсторii
звiязаних з домем остатнiм, чильi
гробем, i тим, як биўи лоси
нiємiєцкiх цментари на зiємiях
пpиўaчоних до Польски в 1945 року.

– Ўатво биўо накуўонiч польскiх
прешiєдльењцўв i iх потомкўв до

звієрєнь дотича́щих ко́ристанія з
дубр ви́сїєдльоних Ніємцѹв?

– Чѣсто одно́сїуам враженіє, же
прѣсїєдльєнци, осадніци і їх
потомковіє тилько чекай на питання
о осаднічѣ прѣшѹощ. Звія́зане з нїя́
гісторіє хцѣ бич оповіядане. Часем
тим розмовом товаришиуо
заку́опотаніє, же щїє чу́овієк
урѣдзау́ на цудзим, на нієсвоім, на
обцих щмієчіях, зупеу́ніє як в вієршу
Томаша Рѹжицкѣго, поети і ту́умача,
ктѹри мієшка в Ополю: „Вшистко
мам поніємієцк – поніємієцк міясто /
і поніємієцк льаси, поніємієцк гроби,
/ поніємієцк мієшканіє, поніємієцк
шгоди / (...) і ву́ащніє на тих щмієчіях
збудо́вауем собіє / жичіє, на тих
одпадках, ту бѣдѣ кру́льовау́, / то
травіу́ і розку́адау́, з теґо мі
випаду́о / вибудо́вач ојчизнѣ (...)”. В
вієљу оповієщїах побрѣмієвау́
очивіщїє жаљ за тим, цо щїє
зоста́віуо на Вшго́діє. Аљє юж
другіє і трѣчіє поко́лєніє подхо́ді
до поніємієцкѣго дієдіцтва зупеу́ніє
іначеј. Одкрива ј, видобива з
запомнієнія памієч о прѣдвојнних
особісто́щїах засу́ужоних дља
міяста љуб гміни, збієра почту́вкі
прѣдставія́єце мієјшовощ в јґо
кштау́чіє спрѣд војни. Цораз віє́цєј
људі тро́щи щїє о давне ніємієцк

цмента́ре чи теж іх позоста́ющі.
Мої розмóвци з охотá опові́да́ли́ мi
о тим, цо „пони́єми́єцкíго” ма́й в
домах, цо одкри́ли в обе́щiах, нп.
п́рекопу́йц о́грóдек, як шука́ли
поп́редні́х ми́єшка́нцóв своїх до́мóв
і цо з тих спотка́нь вини́куó.

То трва. Ксі́йжка урухо́ми́уа фа́льє
лы́стóв од чите́льни́ку́в – о́грома́ їст
в нас пот́реба опові́данiя о гі́сторiї
оса́дні́чеј, о ро́дінних памі́йтках, о
освая́нiю за́стане́го. Цгоч ні́є ї́стем
п́реконана, же вши́стко на Зи́ємiях
Одзисканих да́ щі́є осво́ич. Зрешта́
може вца́льє ні́є т́реба.

– По л́атах Ні́ємци ні́є́радко
одві́єдза́ли́ све – ні́є ві́єм чи то
в́уащі́ве с́уово – матечні́кі. З я́кімі
реаќціями́ щі́є спотика́ли́?

– Би́уó – і на́да́ль бива – р́ужні́є.
Часем По́льаци ні́є впу́ща́ли́ іх за
п́рóг, часем шу́ли́ псамі́. М́уви́є то
без о́цені́янiя. А часем поде́јмова́ли́
сердечні́є, чі́я́стем і герба́тá, хоч ні́є
без л́є́ку, цо така ві́зита може
п́рині́єщ, бо може упо́мнá щі́є о сво́ї.
Трудно́ ту м́уви́ч о ї́дним моде́љу
захо́ванiя. Ї́дна з мо́їх ні́єми́єцкі́х
розмóвчи́нь, т́риді́єстопаро́льєтні́я
кобі́єта, кт́уреј ба́бчі́є в м́уодим
ві́єку ви́щі́єдльо́но зе в́сі Ру́цкерс (ді́щ
Щитна́ в Котлы́ні́є Ќуодзќі),

оповідаюа мі, же ґди парё лат
тему одвієдзаюа бабчіна вієщ,
споткана на дродзе кобієта, ктўра
хчіяюа спитач о дроґё, відзач
ніємієцк рејстрацј, прёшуа на друга
стронё ульци, демонстрацијніє
одвращаюа ґуовё.

Јще в поуовіє лат дієвієчдієсїятих
певна мієшканка Опольцизни
пісаюа в льіщіє до посуанкі зіємі
опольскј Дороти Сімонідес о тим,
же од часу до часу заґлядаё до јј
дому давні вўащічієлье і вчіскаё јј
пієніёдзе на ремонт хаўупи (ктўрих
ніє прїюа), застанаюац сїє над
правдївими мотивами – чи Ніємци
даё бежієтересовніє, чи теж з
надієё на поврўт. „Мієшкам в
поніємієцкім дому, чи то юж завше
бёдіє тилько страх і страх?“, пісаюа.
На щёціє РФН узнаюа ґраніцё на
Одрё і Нісїє і мієшкаюци зієм
заходніх і пўуноцних моґльі спач
юж трохё спокојнієј, мімо гарцўв
уактивніаёцєј сїє цо якіс час Ерікі
Стеінбах. Збіґнієв Чарнух, ґісторик
з Вітніци, вспўаутор і редактор
ксїяжкі о знамієнним титульє
„Самозваюче консуљати: реч о
емоцёнальним стосунку Ніємцўв і
Пољакўв до теґо самеґо скравка
зіємі“, пісаю о тим, як доми
потрафіуи збљіжач давних і

обецних мієшкаѣцѣв, стаѣц ѣї юж
од лѣт оїємдієїїтих своїстимі
приватнимі пѣацѣвкамі
дипломатичнимі. А гісторичка
Магдалена Абрагам-Дієфенбах,
звіязана з Інститутом Гісторії
Стосованеї на Університетіє
Вієдріна ве Франкфурчіє над Одрѣ,
повідіяѣа мі ніє так давно в
розмовіє: „Вієш, сѣ діє над Одрѣ
вїє, гдіє правіє каждая родіна ма
своїго Ніємца”.

На позієміє лѣдзкім, приватним,
поза офіцялнѣ політикѣ догадуїми
її цаѣкм нієзлє. Може децидуї о
тим рѣвнієж вспѣльнота лѣосѣв, то,
же вієлѣу наших пѣродкѣв віє, як
смакуї пѣримусова міграця, як то їст
з дніа на дієнь зоставіч свѣї дом.

– А які биѣ лѣос поніємієцкіх
некропольї по року 1945?

– Завше повтаѣам, же волѣ мѣвіч о
цментаѣрах ніємієцкіх, а ніє
поніємієцкіх, бо ніє лѣежѣ на ніх
жадні Поніємци, лѣеч Ніємци. Туж
по воїніє цментаѣре, щегѣльніє те в
дужих мієстах, досконалє
надаваѣи її на криїѣвкі длѣа зуодієї
і кримінальїстѣв. Нієцо пѣзнієї, гди
юж пѣрестаѣи бич аж так
нієбезпієчнимі мієїшамі, а
шабровніци вишабровалї юж цо її

дауо, цментаře зачѣуи куїч
таїмнічоїї дїєчі і настољаткув.
Вїєљу моїх розмўвцув з тзв. Зїєм
Одзисканих, зарўвно мої
рўвнољатковїє в окољїцах
чтердїєсткі, як і
їїєдемдїєїїчїєљатковїє, оповїядауо
о доївїядченїю виховиванїя їїє на
цментару і фашинацї одчуваней на
відок напїсув швабахя, фігур,
кољумн і зїєяцих дїюрами родїнних
гробовцув. Камїєніяре з цауей
Польскї потрактовалї нїємїєцкї
цментаре яко зрўдуо ценнего
суровца – нагробкї биуи поддаване
своїстему рецикльїнговї і
прїєрабіяне на нагробкї польскї љуб
крушоне на косткї бруковя.
Уживано їх рўвнієж в їнних цєљах:
яко подмурўвкї, муркї до
пїясковнїц, матерїяу будовљани,
умоцнїєнїя брїєгове. Ве вроцуавскїм
ЗОО умацнїяуи вибієгї дља звїєрят.
Мўвїяц о цментарах нїємїєцкїх, мам
на мїїљї очивїїїє рўвнієж кїркути –
подобни љос споткау мацевї. На
початку љат їїєдемдїєїїятих на
„нїєчинних” нїємїєцкїх цментарах
страшиуи здеваствоване нагробкї,
дїюри в гробовцах, звауи їмїєчі. А
биу то час, гди до Польскї зачєљї
цораз чєїїєї загљядач Нїємци зза
мїєдзи – за справя отварчїя руху

ґранічного мієдзи ПРЉ а НРД.
Ву́вчас польскі́ ву́адзе зачѣуи
навоуивач до по́рядкованія
ніємієцкі́х некропо́льї, цо најчѣшіє
ко́нчиуо́ шіє́ іх л́ьквідац́я. Якби
узнано, же і́шлї́ Ніємци ма́я
о́гльа́дач здеваствоване ґроби своїх
бл́ьскі́х, то л́ьєпіє́, жеби в о́гу́лє
нічєго́ ніє о́гльа́далї́. На щє́щіє мніє́
ві́єцє́й од л́ьат д́ієві́єчд́ієс́їятих – а в
нієкту́рих міє́шах юж вчє́сніє́ –
появі́уа шіє́ хл́ьубна тенденц́я до
одратовиванія тє́го, цо і́ще
оца́лїауо́. На цмєнта́рах зачѣуи
появі́яч шіє́ л́ьапі́дарія, чил́ьі міє́ша, в
кту́рих ґромадзоно рєшткі́
позбієраних з терєну цмєнта́ра
п́редво́їнних на́ґробку́в. Ді́с д́їя́уа
маса стова́ришен̑, кту́ре дба́я о
старє цмєнта́рє, ніє тил́ько зрєшт́а
ніємієцќь, як нп. Фридґоф з
Віє́лкопольскі́.

Юж од віє́лїу л́ьат обсерву́ї, ґу́у́вніє
в т́рєчім поко́лєнію осадніку́в,
тенденц́ї до оца́лїанія, одзисківанія
памі́єчі. Ніє тил́ько в одніє́с́їєнію до
цмєнта́ри, л́ьєч в о́гу́лє до
ніємієцќьго д́ієд́їцтва, ру́вніє́ж так
званєго постінду́стрія́лїу. І́ст трох́є
так, якби́сми тим міє́шом, обіє́ктом
і р́єчом хчіє́лї́ вина́ґро́дїч
д́ієс́їєчїє́лєчїя занієдбиванія і
трактованія по мацо́шєму.

– Їстем прѣконани, же ксьйжка
взбуді рўвнієж заінтересованіє
міѣдзи Одря а Ренем...

– В лїстопадїє 2018 року
презентоваўам фрагменти
нієопубльикованей їще вўвчас ксьйжки
в ніємієцкім прѣкуадїє на отварчію
фестіваљу культури польскї в
Греїфсвальдіє – резонанс биў
рѣчивіщіє спори. Тельєвізя РББ
накрѣчіўа рўвнієж на тен темат
матеріяў, о дїво, їще навет прѣд
указанієм сїє ксьйжки по польску.
Мисльє, же Ніємцўв тен темат
бардзо інтересуї, рўвнієж дльатєго,
же вієдза о тим, як Польаци радїлы
собіє з тим, цо засталї на давним
ніємієцкім Вшгодіє, їст в Ніємчех
рачєї нікуа. Домїнуї, на мої око,
нарраця о девастаці і марнаці, а я
показуї, же стратегіє радзенія собіє
з поніємієцкім биўи і ся значніє
бардієї зўожонє. Од девастаці,
рўвнієж теї винїкайцєї з хѣчі одвету
за воїннє крївди, прѣз „марнацї”
винїкайца з нієвієдзи, ігноранці чи
вархољства, прѣз вўачаніє в обієг
вўаснєї домовєї гісторії і
цодієннощі, по прўби ратованія,
регабіљітаці – кди то трѣчіє
покољєніє осаднікўв вичіяга з
півніц поніємієцк крєденци (бо іх
родіцє вољєлы новя мебльощіанкє),

рестауруї і ставія на почесним
мієшу в салоніє. Бадаче до теї
пори нієвієље заїмовалї сїє
пředмієтамї цодієннеґо ужитку „по
Ніємцах”, розправієніє сїє з
тематем позоставіяяц лїтературе
пієкнеї – од Токарчук і Цгвіна по
Батор. Беата Галїцка,
культурознавчинї і ауторка ксїяжкї
„Пољскї Дїкї Захўд” о культуровим
осваянію надодрѣаньскїх теренўв в
льатах тужповоїнних, пісаўа зрештѣ
о тим, же нієвієље їст прац, ктўре
аналїзоваўиби стосунк
пředсїєдльєньцўв до ових рєчи
цодієннеґо ужитку. А ніємієцкї
гісторик Греґор Тгум сформуўоваў
тезє, же поніємієцкї пředмієти
скричіє працоваўи на рєч
зблїженія Пољакўв до Ніємцўв. Цоє
в тим їст, бо то вўаєніє рєчи чєсто
биўи їдиним ўѣчнікм з Ніємцямї,
показиваўи покольєнієм вихованим
на „Чтерех панцерних” і
антиніємієцкї пропаґандїє, же
Ніємци ніє билї виўѣчніє
офермоватимї есесманамї в геўмах,
љєч также звикўимї лўдьмї, ктўри,
як пісаў їден з репатріянтўв,
інтельїгент Збіґнієв Жаба, так як ми
„кўадлї сїє спач, пілї гербатє і
урѣдзалї свої мїєшканія” (цитуї з
памієчї). Оддемонїзовиваўи їх.

Очивіщіє хчіяуабим, би
„Поніємієцк” трафіуо рўвнієж до
чительнікўв ніємієцкіх. Бо то їднак –
як напісау до мніє остатніє їден з
чительнікўв – їст хиба крєпійца
оповієщ. Мімо вшистко.

РОЗМАВІЯУ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Магазин Літерацкі КЎІАЖКІ
2/2020/

Пієсенкі под спеціальним надзором

РОЗМОВА З БАРТОШЕМ
ЖУРАВІЄЦКІМ

– Виміяр пропаґандови прїту́ачау
артизм обу фестіва́лі опісаних в
кЎі́яжце?

– Їсьлі взі́йч под уваґё, же трва́уи
кі́лькадіє́сїят лят, то одпові́дь ніє
може бич ї́днозначна. Як то на теґо
типу масових і́мпрезах: зда́рауи є́ї
речи чі́єкаве, нієба́нальне, а́ље теж
речи стра́шне і, му́віяц ді́сїє́jším
ї́зі́км, „обчі́яхове”. Очиві́щіє, ча́па
пропаґа́ндова чі́яжи́уа над тими́
і́мпрезами в ві́єкшим стопні́ю ніж
над фестіва́лями в Опо́љу чи
Сопочі́є. А́ље теж, цо́ би́уо
ге́нера́льніє певним мо́дус ві́венді
ПРЉ-у, пропаґа́нда мі́яуа ха́рактер
фа́садови. Трє́ба я́ би́уо „одбє́бніч” і
можна́ би́уо робі́ч сво́ї. Для́теґо нп.

в Зієльонеґ Гурґе опруч пієсні
сугавіацїх Звіязек Радієцкі появіаю
шіє споро добреґ аґощі радієцкі
музїкї розрївковег. Спїевано теж
Окудавґ і Вїсоцкіґо.

На Фестівалу Пієсенкі Жоунієрскі
чіяґїуї прїеде вшїсткім амбіцї
довудцув Лудовего Воїска
Польскіґо. Бїваю, же в Коубрїегу
вїконївано і понад 90 премієровїх
утворув. Трудно собіє вїображїч,
бї в чїґу року повстаю тїле
добрїх пієсенек на їден темат.
Звуга же на Фестівалу
обовіязївауї де фацто двіє
поетїкї: албо патетїчна,
прїзначона дла утворув
оповіадаїцїх о мартїрольоґїї
воїннеґ, албо жартоблїва, опісуїца
з лєккім прїмруженієм ока щїєснї
льоє жоунієра пєерельовскіґо воїска.

Наївіїцеґ чїєкавїх речї зналєзч
можна в едїцїах обуг фестівалї з
лат шїєдемдієсїїґїх, звуга з
пїєрвшеґ їх поуговї. Под конієц
декадї, а юж звуга в латах
ошіємдієсїїґїх цораз бардієґ
евідентна ставауг шїє анахронїчношч
обуг їмпрез, нїє тїлько польїтїчна,
алє также артїстїчна.

– Ктo і кдї ї заїніцївауг?

– В 1962 року одби́у́ ці́ в Зієльоне́й
Гу́ре І Конкурс Пієсенкі Радієцкі́,
заініцёвани прэ́з дія́учи
Това́рства Прыя́зні По́льско-
Радієцкі́. Тры́ лата пў́зніе́й, в року
'65, Конкурс прэ́кштау́чіу́ ці́ в
Фестіва́ль. Фестіва́ль Пієсенкі
Жоу́нієрскі́ јст му́одши. Јго́ пієрвша
еди́ця одби́уа́ ці́ в року 1967.

– Чему́ „арти́ці во́йскові́” початко́во
вистё́пова́лі в Поу́чиніе́-Здро́у?

– Поні́єваж то́ ву́а́сніе́ ву́адзе те́го
уздрові́ска впаду́и на помису́, би
зорга́нізова́ч та́ка імпрезё́. Пієрвша
еди́ця, в року 1967, одби́уа́ ці́ в
тамте́jším паркү́ здроё́вим. Би́уа
скромна́, виста́піу́о кі́лька зеспоу́ув
во́йскових, кту́рих ву́вчас і́стніау́о в
По́льше споро́. Ко́льејна́, јуж з
удіа́у́ем арти́стүв „циві́льнеј”
естра́ди, одбива́уа́ ці́ ру́вноле́гље
в Поу́чиніе́ і Коу́обре́гу. В 1969 року́
фестіва́ль на стау́е прэ́ніе́сіе́но до
Коу́обре́гу. Поу́чин о́казау́ ці́ по
просту́ збит ма́уи і збит скромні́ як
на амбі́ці во́йска.

– В які́ спосу́б добі́єрано́ репертуар
о́раз вико́навцүв? Зда́рау́и ці́
інге́ренці́ цензу́ри?

– Фестіва́ль Пієсенкі Радієцкі́
прэ́значо́ни би́у дла́ ама́торүв. То́

оні доставалі в Зієльонеј Гўре наґроди. Преходілі кољејне щебље ельімінаці, од школьних чи закуадових почавши. Репертуар добієралі самі бадь з помоцӑ своїх інструкторѡв. Походіу он з л҃чніє втеди видаваних шпїєвнїкѡв пієсенкі радїєцкї луб з часопїсм пошвїєцонїх Звїязковї Радїєцкму, такіх як „Крај Рад” і „Прїязнь”. Допїєро в л҃атах шїєдемдієшїятїх зачєто в Зієльонеј Гўре орґанїзовач на вієкшӑ скалє концерти з ґощїнним удїяуєм заводовїх пієсенкарї польскїх і радїєцкїх.

Натомїяст пієсенкі виконїване в Коубрєґу походїуї ґуѡвнїє з конкурсу розпїсїванєґо каждеґо року прєз Ґуѡвнї Зарґад Польїтїчнї Лудовєґо Војска Польскґо. На конкурс впуївауї сеткї новїх утворѡв, зґуашанїх прєз композиторѡв і ауторѡв тексту. Вїбранє пієсенкі војсковї шефовїє Фестївалу пропоновалї альбо по просту прїдієлалї конкретним виконавцѡм.

Інґеренцї, нїє тїлє зрештӑ цензури, цѡ рачеј осѡб рӑдзӑцїх тїмї фестїваламї, овшем, здарґауї шїє. В л҃атах шїєдемдієшїятїх нїє допуцѡно в Зієльонеј Гўре до

виконання пісенок о російських церквіях. В 1981 року змієнієно в Коубреу, без вієди і згоди аутора тексту, рефрен пісенок „Гди Польска да нам розказ”. Аље те інгеренці ніє биуи збит чєсте, бо теж вшисткі особи заангажоване в фестивале вієдіяуи, на цо можна, а на цо ніє можна собіє позволич. Маргінєс свободи змієніяу чїє зрештє враз з ситуацї польітичнє. В часах „пієрєстрожі” вистєповауи в Зієлонеј Гуре роцкове гвіязди з ЗСРР, а навет спїєвано о Јзушіє.

– Коубрег і Зієлона Гура викреовауи гвіязди? Нагороди биуи льукративне?

– Коубрег створиу вчаснє констєлацї гвіязд, ктуре появїяуи чїє на фестивалу цо року і гуувніє з нїм биуи кояроне. Барбара Ксіжківч, Регїна Пісарек, Ірена Во́зніяцка, Віктор Затварскі, Адам Звієр, Адам Војдак... Твурцув і виконавцув юри наградзауо Зуотимі і Сребрнимі Пієрщїєніямі, з ктуримі звїязанє биуи совїте нагороди пієнієжнє. Надто пієсенкарє коубреши по Фєстївалу рушалї в тоурнєє по Польше. Трвауо оно прєз цауи рок і запєвнїяуо артистом утрїманїє. В

Зієльонеј Ѓўре пієрвше крокі ставіялы артищі, ктўри потем зробілы спорă карієрě і нієрăдко вистёпуя до дісіяј. Од Здісўави Сощніцкј почăвши, прёз Міхаўа Баёра, Гражинě Ўобашевскă, Януша Панасевіча, Данутě Станквіч, Маўгоратě Островскă, Уршульě, на Мієтку Щещніяку скоњчивши.

Почăтково вирўжнієним аматором давано нағроди речове, як на ўвчєсне часи бардзо атракцијне, нп. адаптери чи радіємағнетофони. Од 1975 року юри зачёўо прїзнавач Зўоте, Сребрне і Брăзове Самовари. Љауреатўв забієрано теж в подрож „Почіяғієм Прїязні” до ЗСРР.

Самоваром такжє товаřiшиўи пієнійдзе. Барбара Каљіновска, ктўра виграўа і Зієльонă Горě, і Коўобрёг, оповіяда мі в ксіяжце, же за нағродě на Фєстівальу Пієсенкі Радієцкј купіўа собіє пралькě, защ за Зўоти Пієрщієнь домек на вщі. Нієдужи, рачеј аљтанě, тим ніємнієј мущіяў то бич сољідни застрїк готўвкі.

– Ђдиним скандалєм тих імпрез биўа змяна тексту пієсенкі „Ѓди Пољска да нам розказ”?

– В категоріях скандалу можна евентуальніє потрактовач то, же в 1971 року композиторце Катаїніє Гаертнер заїуцоно пїаїят. Ніє їст до коңца ясне, чи її „Повоїаніє”, чилї „Гди пїєсенка шуа до воїска, то їпїєваїа цаїа Польска”, в виконанїю Марилї Родовїч, мїаїо копїєвач радїєцкї пїебїї „Серце на їнієгу” чи теж пїедвоїнни шїаїєр „Тїтіна”. Афера та ніє впїунїїа зрештї на факт, же „Повоїаніє” речивїщїє „їпїєваїа цаїа Польска”, Гаертнер натомиаст, подобніє як Родовїч, вспїїупраци з Коїобїреїєм ніє зерваїа.

Поважнієїше реперкусї вивоїаїа речивїщїє їнїеренця в текст пїєсенкї „Гди Польска да нам розказ”. Замїаст сїїїв: „жеби врогом спїїреч їмїаїо в тварї”, Адам Звієрї заїпїєваїа: „жеби соцяїїзму бронїч враз”. Подчас стану воїннеїо пїєсенка в теї змїєніїєнеї версї бїаа чїсто надавана в радїю ї тельєвїзї. Ніє позостаїо то без впїиву на пїїїнієїше їоси зарїївно Звієрїа, як ї твїрцїїв утвору, звїаща аутора тексту, Љеха Конопїнїскїїо.

– Як резїноваїа на те фестївальє стан воїнни?

– В 1982 ніє одбїїїи їїї фестївальє в

Опољу і Сопочіє, натоміаст в
Зієљонеј Гўре і Коуобреґу як
најбардієј. Оба фестіваље зачеуи
бич в цораз вієкшим стопнію
постреґане яко імпрези режимове.
Вієљу артистўв ніє хчіяуо мієч юж з
німі ніц вспўльнеґо, хоч в поуовіє
лат осіємдієсіятих врўчіуи на
Фестіваль Пієсенкі Радієцкіј ўвчесне
ґвіязди пољскіј естради. Нієктўре з
ніх тўумача́ сіє дісіяј, же зробіуи то
под прімусем. Мисльє, же ході
рачеј о конформізм ніж о прімус,
аље ніє мніє видавач сади
моральне. Зрешт́а і в станіє воїнним
на брак публічнощі фестіваље ніє
могуи нарекач. Відзовіє бавілы сіє
свієтніє, звўаща в Коуобреґу.

– Оба умаруи смієрчія банкрута?

– Фестіваль Пієсенкі Радієцкіј
скоњчиу́ сіє разем з ПРЉ-ем.
Остатнія едиця одби́уа сіє в року
1989. Два лата пўзнієј прєстау́
істнієч Звіязек Радієцкі. Натоміаст
Фестіваль Пієсенкі Жоунієрскіј
прєтрвау́ трансформацј устроєва́,
хоч змієніялы́ сіє орґанізато́ри,
виконавци, конвенцј... Імпреза
прўбовау́а знаље́зч нов́а формуу́є в
нових часах. Появіялы́ сіє на нієј
виконавци рапові, роцкові,
дішопольові, появиуи́ сіє утвори

критичне і прѣсмієвче вобец војска.
Остатечніє Фестіваļ закоњчиу
живот в року 1997.

РОЗМАВІЯУ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Маґазин Љітерацкі КЅІЃЖКІ
2/2020/

Од кросна до компутера

РОЗМОВА З ДОМІНІЌМ РУТКОВСКІМ

– Норвеск реалія опи́сау пан з
аутопсі?

– В певним стопнію. Ќди зачинауем
працовач над кЅі́йжкă – мам на
миЃьлі фазѣ праці концепци́неј, а
ніє реалне пісаніє – вієді́яуем, же
по чѣщї мієјшем акці́ станіє ї́їє ї́дна
з норвескіх висп. Ніє вієді́яуем ї́ще
ктѹра – поза тим, же бѣ́діє
безљудна. Мої зві́йзкі з Норвеґі́й
би́уи рачеј скромне, жеби ніє
повієді́єч жадне, от ї́дна
кіљкудні́єва візита в Осљо парѣ
љат вчеЃні́єј і тилье. Аље ґди
збљі́жау ї́їє момент поставі́єніа
пієрвшеј љі́тери, чильі прѣ́ї́цїа до
фази, як то називам, вистукі́ванїа
знакѹв, постано́віуем удач ї́їє до
країни фіє́рдѹв на документа́цї.
Трохѣ прѣ́з прї́падек ви́бѹр па́ду на
ТромсѸ і околї́цѣ. Пої́хауем там в
чаї́є аркти́чнеј жі́ми і спѣ́діуем

кілька дні, запозна́яц ́її з клі́матом
міє́ша. Потем те враже́ннє
п́реніє́суєм на карти повіє́щї.
Натомі́яст подчас пра́ци над
ко́нцовим розді́яуєм ќсїя́жкї, кт́ури
ї́ст певне́го родза́ю репорта́жем,
уда́уєм ́її до Норве́гїї ї́ще раз. І
тамта ви́права ви́гльа́дауа ю́ж
бардзо подоби́є до те́ї, кт́ура́
опі́сау Мі́етек, на́рратор „Зу́их
діє́чї”.

– Викори́стау пан в фабу́ле ву́асне
до́свіадче́ннє з опрова́дзаннє́
тури́стів по сире́нім гро́діє?

– Так. Зде́цидовані́є. Ї́стем чинним,
лы́ценце́новани́м п́реводні́км
варшавскі́м, хочі́яж вичі́єчкї
прова́дзє́ ю́ж ї́дині́є спора́дичні́є.
Пові́єщїови Мі́етек ста́у ́її ві́єц
ні́єяко мо́ім старши́м ко́леґа́ по
фаху́. Тво́рац те́ поста́ч,
ко́риста́уєм очиві́щїє та́кже з
ву́асних п́режич – ру́вніє́ж зда́ра мі́
́її опрова́дзач по мі́єщїє па́ри на
приватних тоу́рах. Трудно́щ п́ри
ді́єльне́ю ́її з Мі́етќм свимі́
до́свіадче́ннємі по́льєґа́уа на тим,
же он ма́ та́кже до чині́єннє́ з
тури́стами зві́єдзай́цимі сто́лицє́
По́льскї в л́атах о́сіємді́єсї́йних, ќди
ста́н ві́єдзи о́ ї́ї ді́єях і за́битках би́у
ста́новчо щуп́льє́йши ні́ж ді́с. Як то

за комуни биваю, чёщ з теј вієдзи
биуа по просту реґламентована –
дльатеґо мусяуем бардзо уважач
на то, жеби ніє прёшаржовач.
Жеби Мієтек ніє сипау
інформацімі, ктуре в ПРЉ-у биуи
звичаїніє їще нієдостёпне.

– Тři пљани часове то дља
прозаїка уатве заданіє?

– Ту акурат ніє міяуем вієлькґо
пробљему. Працё над ксіѣжкѣ
дієльё на кілька чёщі. Пієрвша з ніх,
завичај најдужша, то фаза
концепціјна. Вуѣчас твоѣи сіё – в
гуовіє і нотатках – фабууа, постачіє
ѣ випеуіняѣце, также конструктор,
мієдзи іннімі вуащніє рами часове.
Узнауем, же најљепше дља теј
оповієщі бёдіє подієљеніє її на tři
пљани часове. Аби наѣач љектуѣе
атракціјнощі, утрїмач таїмніцё і
взмұц заїнтересованіє чительніка,
ґрунтовніє ї вимієшауем – аљє
очивіщіє ведууг певнеґо кључа.
Настёпніє наљежауо нашкіцовач
прёбієґі тих пљанұв в нотатніку, а
потем зостауо тїљко мозольне
прёљаніє теґо на папієр. То праца
ѣк прї крощніє ткацкім. Наїпієрв
твоѣи сіё взұр, потем добієра нічі і
одповієдніє ї мієша, а на конієц юж
тїљко тка.

– Мірув і оїєдље За Жељазнѧ
Брамѧ появіяѧ її в повієщі
нієпріпадково?

– Очивіщіє. Вправдіє ніє сѧ то реєни
Варшави, з ктѳримі їстем щеғѳльніє
звіязани, аље знам ї бардзо добře.
Уродіѳем її на Мурановіє,
виховаѳем на Повісьљу, ѳеч на
Міровіє также спєдіѳем кіљка ѳат.
Зрештѧ мієшкаѳа там рѳвнієж моя
бабчія, з ктѳрѧ їстем бардзо зжити.
Кди умієшавіяѳем акцї повієщі,
шукаѳем окольіци, в які мѳғѳби
мієшкач Мієтек. Вибѳр паду вѳаєніє
на тє чєщ міяста, по ктѳреї ваљец
гієторії подчас остатнієї воїни
прєїхаѳ її бардзо бољєєніє. Мієтек
мієшка прі уљіци Оғродовєї – в
тракчіє окупаці биѳо то само
центрум ғетта. По воїніє те терени
прєієточіѳи її в аренє
експериментѳв будовљаних вѳадзи
људовєї: дотѧд їїғѧѳи забудованія
Муранова поѳуднієвєго, а потєм
вирєсѳи ту вієжовцє оїєдља За
Жељазнѧ Брамѧ. Позостаѳє
пустєєтани в ІІІ РП заїѳи бієровцє і
апартаментєвцє.

РОЗМАВІЯѳ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Мағазин Љієєрацкі КЃІЃЖКІ
2/2020/

Аура „Тајмніци з Аушгвітз”

РОЗМОВА З НІНЇ МАЇВСКАЇ-БРОВИ

– Цо справіуо, же зачѣуа пані пісач о Аушгвітз?

– То дар льосу і пїрападек. Нігди ніє сядіуам, же бѣдѣ пісач о якімкольвієк обозіє, хоч од лят фашинуї мніє психольогічни аспект ІІ воїни сївятовеї. Пієрвшя нієзвikuя гісторіє повірїуа мї моя о сїємдієсїєчїєльтнїя пїрячїуука, ктўреї мама трафіуа до обозу яко закуаднічка за мѣжа і ктўра там пїєтрвауа дієкі помоци есесмана. Дўуго застанавїяуам сїє, чи повіннам по нїя сїєгняч і зробіуам то врешчїє на виразня просбѣ пїрячїуукі. Так повстауа „Тајмніца з Аушгвітз”.

– Юстина Собољевска напісауа в „Польїтице” о заљевїє обозовеї льїтератури і тривїяльїзацї темату. Цо пані о тим сядї?

– І трудно сїє з тим ствїєрдзенїєм ніє згодїч, патрїац на льїстѣ новоцї видавнїчих з пієрвших тїгоднї тєго року. Тїље же я ніє пішѣ о обозах „дља моди” і ніє трактуї тєго темату пїєдмїєтово. Ніє шукауам тєж тих оповїєщї, саме до мніє

пּриходзאַ за справאַ лўдї, ктўрих
спотикам на своїї дродзе, такжє
лїтерацкї. І јстєм ім огромнїє
вдїєчна за зауфанїє, яким мнїє
обдарай, повіррайц свој гісторїє і
прошайц о іх оповїєдзєнїє швїяту. То
вїєлкі дар, ктўри отрїмуј. Алє тєж
огромна одповїєдїялнош.

– Алє то нїє јдина панї обозова
ксіяжка...

– Рєчівїшчїє. По кїлку мїєсїяцах
праці і пошукївань напісауам
кољєйня, інспїрованя жичїєм
поўожнєј з Аушгвїтз – панї
Станїсўави Лєщїньскї. Тєраз працуј
над настєпня.

– Чим јст для панї Аушгвїтз?

– Для мнїє особїшчїє Аушгвїтз јст як
мїєјшє прєклєтє, ктўрє врєч осача,
јшлї хоч раз зајри шїє до архївўв. І
так шїє стауо в моїм прїпадку.
Появїуо шїє тїлє гісторїї, лўдї,
сїтуацї, жє нїє спосўб бїуо прєјш
обок нїх обојтнїє. В додатку то
остатнїя хвїля, бї јшчє порозмавіяч
зє швїядкамі і оцалїч тє маљєньк
окрухї гісторїї. Алє то прєдє
вшїсткїм мїєјшє назначонє
нїєзвїкуім бўљєм,
нїєвїображаљнїм чїєрпїєнїєм і
драматєм осўб, ктўрє до нїєго

трафіуи. Мієйше, ктўре повинно стач
сїє пїрестроґа.

– Ніє боі чїє пані, же одчіснїє то на пані піётно?

– Ніє мам жадних в'ятпльовощі, же юж так щіє стаю, аље то ніє змієнія факту, же по кољејних баданіях хце щіє вејщ в темат бардієј і г'уєбієј, хоч чєсто документи, здјчія, фільми і рељацјі, до кт'урих дочієрам, с'я нієзвикльє драматичне і брутальне. Ніє да щіє о ніх запомнієч. По розмовах зе щвіядками ніє можна спокоїніє засн'ач. То бардзо трауматичне дощвіядченія, хоч од визвољєнія Аушгвітз мін'єю щієдемдієщійт пієч л'ят. Гди с'уухам оповієщі би'уих вієзні'ув, мам враженіє, же час стан'а'у в мієјшу. То ущвіядамія, як нієвієлье потр'єба, жеби створіч пієк'уо на зіємі. Вистарчи ніє реаг'овач на з'уо, нієнавіщ, нієтольєранцјі...

– Цо пані́й најбард́ієй заскочи́уо?

– Ѓди пісаўам „Таїмніцё з Аушгвітз”, сьдїўам, же впадўам на троп унікатовеї гісторыі о тым, же жона трафіўа до Аушгвітз за мёжа. Тимчасем по прёстудіёванію віельу документўв і розмовах зе сьвіядкамі

оказаюо сїѣ, же такіх кобіет биюо вієље. Тільки якімс дївним трафем о нїх нїє мўвіми. Паміѣтамі о іх мѣжах, ктўри чѣстокроч винієсїєні зостаљі на цокоуі, а запомінамі о тих, дїєкі ктўрим моґљі даљєй ваљчич. А то прѣчієж дїєкі цодїєннеј троше кобіет о дом, дїєчі, чѣсто теж заанґажованію в партизантикѣ, оні моґљі стач сїѣ богатерамі.

– А цо биюо најтруднієјше?

– Змієрєніє сїѣ з тематем дїєчі, ктўре трафіяуі до обозовєго пієкуа альбо ту прїшуі на сївят. Розпач, безраднощ матек стауі сїѣ теж нїєяко моім удїяуєм, одбієрайц мї спокўј і сен. „Анієу жичія з Аушгвітз” бардзо вієље мніє коштовау, а јґо пісаніє биюо трауматичним процесем. Тим труднієјшим, же оддауам ту рўвнієж ґуос сївядком і кобіетом, ктўре тен драмат прѣжиуі.

– То мусїяюо бич бардзо порушайце...

– Так, тим бардїєј, ґди чита сїѣ о лўдїях, ктўри там сїѣ познаљі, покохалї, побралї і спўодїљі дїєцко, ктўре теж там прїшуо на сївят. О сїље кобіет такіх як

Станісуава Љециньска, ктўра побит в обозіє потрактоваўа яко місј і заміяст сїє заўамач, мімо прѣчівнощї, скупїўа сїє на нієсїєнію помоци і встарчія інним. Яко маткă најбардїєј встарснѣўи мнă реляцї кобієт, на очах ктўрих мордовано дієчі альбо ім ј забієрано. Але то, цо најбардїєј нієзвикўе, то доброч, ктўрă собіє оказиваўи, встарчіє і сўова почієшенія, цо усвїядамїя, же навет в најгорших ситуацях можна давач цош з сїєбіє ораз лїчич на помоц.

– Міяўи надїєј?

– Гдиби јј ніє міяўи, ніє ваљчиўиби як лвїце, хоч зазвичај та ваљка і так коњчиўа сїє прѣгранă. На щѣщїє і в тим мієјшу появїяўи сїє так анієўи як Станісуава Љециньска, ктўре помагаўи, встарїаўи і вўащніє даваўи надїєј. Кољєјни раз сїє okazaўо, же наша кобієца сїўа в ваљце о дієцко јст нієпрѣчієтна. „Анієў жичїя з Аушгвїтз” то ксїйжка о тим, же віяра потрафі прѣнощїч гўри, же ніє вољно сїє поддавач. З другїєј строни то своїє обнаженїє механїзмўв створїних прѣз Ніємцўв, ктўри заўожили екстермінацї прѣдставїчїєли інних

народу на позієміє врѣч
нієвиображаљним. В обозіє
мордоваљі кобієти чієжарне і дієчі,
би по „праци” врѣч до своїх дієчі
туж за кољчастим друтем под
напієчієм. Як то можљіве? Трудно
појч.

– Дієчі в паїяках сѧ
највимовнієјшим і
најдраматичнієјшим доведем на то,
цо діяюо сїє в обозіє...

– Најбардієј драматичнѧ картѧ
ніємієцкѧго обозу в Аушгвітз їст
гісторія дієчі, ктѣре там трафіяюи
бадь сїє родіюи. Ктѣре пїрходіюи ту
на сїят, би заљедвіє на хвіљє
захуиснѧч сїє жичієм. То драмат
матек, ктѣрим виривано
ніємовљєта, на очах ктѣрих дієчі
умієраюи вичієњчоне гѣодем і
хоробамі, і врешчіє розпач матек,
ктѣрих дієчі брутаљніє оддавано на
зніємченіє. То ксїяжка также о тим,
же дља Ніємцѣв навет новородкі
ставаюи сїє вроґамі народу.

– Чи мисльі пані, же те гісторіє
чеґош нас научѧ?

– Ніє мам жадних вѧтплывощі, же
ніє. Гдибишми сїє учили, юж од
давна би ніє биюо војн, а пїрчієж цо
руш родзѧ сїє кољєјне збројне

конфлікти.

РОЗМАВІЯЎ ПІЁТР ДОБРОЎЎЦКІ

/Магазін Літэрацкі КСІАЖКІ

3/2020/

Дієльмі сїе учучіямі

РОЗМОВА З КАТАЎІНА МІЛЬЎЕР

– В марцу накуадем выдавніцтва Дзукропек указауі сїе двіе ксіяжкі дла дієчі пані аўторства, ктўре отвієрай нови і бардзо важні цыкль „Моц учуч”. Богатерка захёца своїх рўвієснікув пўедшколякув до пўеживанія эмоці і освая з німі.

– Знаёмим дієчієм ксіяжечкі сїе сподобауі. Мўвіуі, же фајніе сїе ј чита, же сә натуральне і аўтэнтычне, напісане простим јзікм. А дла дієчі шаљеніе трудно јст пісач – то бардзо вимагајци і бардзо вражліві чытельніці. Яко психотэрапеўтка піельёгнуј в собіе мој „вевнётрне діецко”, пўікуадам теж вагё до памієчі о учучіях з дієчіньства. В огуље то јст подстава пісанія – разумієч, цо дієј сїе в лўдіях, ніе тілько в дієчіях.

– „Моц учуч” распочінај радощ і встід. Цо уајчи те эмоці?

– Сә по просту највыразнієјше і

шаљеніє важне дља дієчі, дља нас
вшисткіх. Зачинам од емоці
позитивнеј, чильі од радощі, ктўрă
вшиши љубіми прѣживач, а в
другієј дотикам встиду, ктўри дієчі
бардзо вієље коштуї. Ёст дља
најмўодших їдним з најважнієших
учуч, а при тим бардзо бољесним.
Дљатеґо бронія ціє прѣд нїм. А
родіце, нієстети, в своїх стратегіях
виховавчих чѣсто посўугуя ціє
встидем вобец своїх дієчі, а
понієваж оїяґай замієрони ефект,
повтаґай то завстидзаніє. Дієчі
бардзо ціє боя теґо учучія. Встид
стаї ціє дља нїх рафă, прѣд ктўрă
аутоматичніє хцă заврўчіч, ктўрă
хцă омінăч, прѣд ктўрă ціє цофай, з
ктўрă ніє потрафія собіє порадіч. І
тен механїзм зостаї потем в
доросўих.

– Як розмавіяч з дієчмі о емоцях?

– Як најчѣщієј. І позбич ціє вўаснеґо
встиду, бо прѣчієж в таїј розмовіє
муїми одкрич также вўасне учучія.
Добре ёст дієчієм мўвіч: „вієш, я то
знам, я то памієтам, я то чуї”. Дља
маўеґо чўовієка ївіядомощ, же ніє
ёст жадним дівољăґієм, же їґо
учучія сă цаўковічіє нормальне ёст
цудовніє увальніяґца. Трѣба
називач учучія по імієнію, а в

цодієнним жичію нієстети то єїє
радко здаѣа. На питаніє: „Як єїє
чуїш?“ звиклє одповіядами: „Може
бич. Облєчі“. Подобніє розмавіями
зе собѣ ве вѣасних домах, ніє
дієльїми єїє учучіями, а биѣоби
варто. Кди дієцко мѣві: „Јст мї
смутно“, родїце шибко подсувай му
забавкї альбо мѣвія: „Ніє пѣач“. А
повінні запропоновач: „Оповієдз мї
о тим, чему јст чї смутно“ альбо:
„Відзѣ, же маш смутнѣ бузіє. Чи
можеш мї оповієдієч, чему чї
смутно?“. Варто пѣказач дієцку
комунікат „Відзѣ і розумієм“.
Задбач о то, аби чуѣо єїє задбане,
важне, зрозуміане, трактоване яко
одрѣбна істота. Учи єїє радїч собіє
з учучіями трудними рѣвнієж
длѣатеѣо, жеби мѣц в пеѣні
пѣживач те пѣїмне. Учієкаѣц од
учуч пѣкрих, змнієїшами
інтенсивнощ тих пѣїмних. Так
учучія як лѣк, вщієкѣощ, зѣощ,
зздроощ уважане сѣ за нієпѣїмне,
ніє лѣбїми альбо врѣч ніє хцеми іх
пѣживач, понієваж то вієлє нас
коштуї. Запомїнами, же без тих
трудних, неѣативніє постѣреѣаних
учуч ніє бѣдіє тих позитивних. І
длѣатеѣо вѣаїніє тѣба учич дієчі в
спосѣб спокоїни, акцептуѣци, впаяч
їм, же вшисткі учучія в нас сѣ

їднаково важне, їднаково потрібне і сã нашим боґацтвом.

– Затем нїє наљежи хронїч дїєцка п`ред труднимї емоцїямї?

– Абсолютнїє нїє наљежи хронїч, аље бич з нїм в тих учучїях. Дља доросуїх хронїєнїє ч`есто означа учїєканїє, їзолюванїє дїєцка п`ред тимї учучїямї, удаванїє, же їх нїє ма. То їст бардзо нїєбезпїєчне. Т`реба з дїєцкм вспульнїє п`реживач те емоцїлюб му товаришич поп`рез їх зрозумїєнїє і акцептацї. Нп.

„Розумїєм, же тєраз їстєс зуа. Я тєж бим бїуа. Можеш сїє зєзуощїч”. Варто тєж звращ дїєцку уваг`є, же кжде п`режичїє мїя. І, хоч показуї цос важнєго, вцаље нїє мусї намї р`адїч. В моїї ксїяжце „Нїє буї сїє жичїя” п`ривоууї певнã аутентичнã гїсторїє. Кди с їдна з мам мї повїєдїяуа: „Моїму дїєцку здеху хомїк. На щєщїє синек виїхау, знаїдє му такго самєго”. „А кди синковї умрє бабчїя, тєж знаїдїє панї такã самã?”, запїтауам втєди. І она сїє страшнїє обрушиуа. Запїтауам я такжє о то, чєго хце научич синка? „Прагнє го хронїч, нїє хцє, жеби пуакау”, одповїєдїяуа. А п`речїєж в жичїю появїя сїє вїєльє сїтуацї, ктурє

му́сїми прѣпу́акач. Вшисткіх лѹді
без ви́ятку дотика́й страта, жа́ль,
бу́ль. Ніє спосо́б іх унікна́ч. Ї́сьлі
натомі́яст ніє бе́дїєми собіє уміє́лы
ра́дїч з трудні́ми прѣжичі́ями, наше
жичі́є бе́дїє значні́є убожше.

РОЗМАВІ́ЯУА ЁА́ННА ГАБІ́ЕРА

/Ма́газин Лѣ́терацкі́ КЃІА́ЖКІ
3/2020/

Го́льливоод на во́дїє пі́сани

РОЗМО́ВА З МА́ЧІЕ́ЈМ БЕРНА́ТТ-
РЕЩІ́ЊСКІ́М

– Гди́би ніє Бе́льлона – Ї́ри Піхе́льскі
посма́ковау́би Аме́рікі?

– Вши́тко на то вска́зуї. Ма́ми
ре́љацї́ Яна́ Кобуше́вскѣ́го, ктѹ́рему
опо́віядау́ о крѣ́ценію прѹ́бкі дѣ́ла
Го́льливоод на Пѣ́ацу Са́скім.
Ро́дїна Піхе́льскѣ́го му́ві на́вет, же
подпі́сау встѣ́пни ко́нтракт. Та́к
визди́ ніє би́уи аж так е́гзотичне,
як на́м щі́є дї́сіяї́ ви́даї. До
а́ме́ріка́ньскѣ́ фаб́рікі́ сну́в ви́їхау́и
дї́єщї́яткі, ї́же́лы ніє се́ткі акто́рѹв з
Еуро́пи Сро́дковей. О ві́єкшо́ці з ні́х
су́ух за́гїна́у. А́ље Піхе́льскі
прі́помі́нау Га́ри Цо́опера, ї́днего́ з
на́йле́пієї́ опу́ацани́х і на́йба́рдїєї́
ро́зпознава́льни́х акто́рѹв све́ї епо́кі.
За́певне По́ляк би те́ж цо́щ на́ тим

„подобієньствіє” заробіу. Міяу
нієсамовіти атут бардзо
„американьскі” уроди і стиљу. На
певно би виїхау, ґдиби їго карієрă
надаь кровауă їго пієрвша жона,
оперативна Зофія Нівіньска, аьє на
тим етапіє хиба юж теґо ніє робіуă.

– Як то щіє стауо, же застау
актором?

– Подобніє як Ґари Цоопера, до
вистѣпѹв захѣчіу ґо научичієь альбо
научичієьька. А потем варункі
зевнѣтрне, радосна натура і вдієк
особісти зробіуи свої. Актора цо щіє
зовіє учиніу з нієґо містръ
Аьександер Зельверовіч,
провадзăци пři Окѹльніку в
Варшавіє їднă з најновочеснієйших
шкѹу акторскіх в ѹвчеснеј Еуропіє.
Потем континуовау опієкѣ над
Піхельскім рачкуяьцим на шеніє в
Віьніє. Ніє віядомо мі ніц о тим,
жеби Піхельскі яко ґімназяьїста
ходіу до театру. Воьау над водѣ.
Юж хиба рачеј бивау в іьузѣніє
(так у проґу зешѹєґо стульєчія
окрешьано кіно), звѹаща в своїм
родімим Саратовіє.

– Чтери партнеркі жичієьє доводзă
нієстауощі учуч артисти?

– То биуи рѹжне, же так повієм,

рељацї. З пієрвшаї і остатнія биу
жонати. З друга мїау цуркё.
Прихилам сїє до зданїа Піхельскго
Юніёра, же то нїє он сїє рвау до нїх,
тїлько кобієти го собіє виривауї.
Нїє тїлько дьатеґо, же биу
пристоїни. Биу шаљєнїє вєсоуї і
отварти. Фаїніє биуо з нїм бич. З
пункту відзєнїа карїєри оґромнїє
дужо завдієчау Нївіньскї. Маљквіч-
Домањска биуа може збит
безкритична вобец концесёнованих
театрикўв, цо удїєльїуо сїє і їму.
Грау в нїх (гўўвнїє з нїя) може
вієцєј, нїж випадауо. Спокоїна
пристањ знаљазу у боку Кристини
Шгільдўвни. Биу бардзо щєсьљїви,
љєч мусяу сїє на тен стан
маўжєњскї „прєставїч”, їго
попрєднїа прїячіўука – Барбара
Маршєљ і нова поўовїца нїєцо сїє
на сїєбіє наўожиуї.

– Наїхётнїєј одпочивау над
аквенамі...

– Уродіу сїє на барце на Воўдзе і
цаує жичїє биу бљїско води. В
„Људїях Вісуї” Аљєксандра Форда
грау чарни характер, трохё
прєчївко своїму емплїої, аљє
цаўковїчіє зґоднїє зє своїм
уродзєнїєм і характерем грау
чўовїєска рєкі. Вистарчи попатрєч,

як скаче по тратвах з балї, як вієсууї. То биу цауи он. Цгуопак знад Воугі, потем з Повісльа. А як вакацї, то над морем. Їжеї сїє пїїреч їго доробкові, то грау в вієлу штуках театральних звїязаних з водї. Ніє вієм, як то рацєнальніє витумачич.

– Континууяц вїтек – мїяу нїємаує оїїгнієчїя в вієсльарствїє (містрство Польскї) і биу запальоним футбольїстї – регулярним учестнікм мечув акторї цонтра дїєннікаре.

– Нієвиключоне, же в наших часах застауби заводовим вієсльарем. Мїяу до теґо сїєтне варункї. А акторї в тамтих часах то биуи хухра. В шкоуах акторскїх дорадзано студентом острожнощ в спортах, жеби сїє нїє ошпечїлі і броњ Боже чеґої собіє нїє зуамалї. А Піхельскї жиу спортом. Яко заводнік і яко кїбіц, звуаща футбольу і жужља. Биу втеди їще жужель в Варшавїє. А на трибунїє зґрана пачка: Піхельскї, Кобушевскї і Мієчисуав Каљєнік.

– Бардїєї ценїу Мельпоменє чи Х музє?

– Яко чуовїєкові товарискїму може

бардієй одповідаюу му атмосфера
праци в театре, аље кди ціє
врешчіє дочекаюу вспууупраци з
амбітними режисерами, такімі як
Јузеф Лєјтес, то філм ніесамовічіє
го вчіягнәу. Цгиба јднак ніє
потрафіуу функцёновач без шени.
Навет подчас војни, кди може
часами лєпієй биуо дач собіє з нїя
спокуј. Гди заістніяу на екраніє,
польска кінематографія биуа јще в
повіяках, а кди стау ціє дојрауим
актором, то ніє пасовау до вимогув
соцреалїзму. Піхельскґо прїпомніяу
кіноманом Андрєј Вајда, ґеніяльніє
повієрайц му рољє ротмістрґа в
„Льотнеј”, адаптаці оповїяданїя
Војчієх Жукровскґо. Потем актор
заграу јще кілька філмових
епізодув, ніємнієй в Польше Људовеј
око камери дострєгауо го
спорадичніє.

– Дљачего по ІІ војніє свіятовеј
станәу прѣд обљічем Темїди?

– То биу сәд кољежењскі Звіязку
Артистув Шен Польскіх. Муціяу ціє
туумачич з вистѣпув в театриках
концесёнованих прѣз ніємієцкґо
окупанта. І застау укарани. Міяу
уожич на Дом Актора в Скольімовіє.
О мауи вуос ніє вистәпіу в
антипольскґј агітце філмовеј пт.

„Геімкегр“, до чегó усьїовау́ го
ску́оніч нієсу́авнеј памі́єчі Іго Сим.
Ви́угау́ сїє́ од тегó за́свіядченієм
лекарскім о зу́аманеј нодзе (!).
Прѣд сáдем по војніє станёу́ кілька
осўб звїязаних з тã продукцã,
чѣщїово реалїзована́ в Цго́рельах.
Піхельскі би́у с́віядќм на проце́сїє.
Западú навет їден вирок кари
смієрчі, а́ле заочни, ѓдиж Бо́гусу́ав
Самборскі прѣбивау́ за ѓраніцã. Як
віє́љу верифікованих, Піхельскі
на́лежау́ до Армії Краё́веј, цо
зу́аго́діу́ їго карё́. Враз з
западні́єчієм „ноци бієрутовсќј“ то
ту́умаченіє стау́о сїє́ нієбезпíєчне,
віє́ц ніє міяу́ сїє́ як броніч. А д́ля
режисеру́в такіх як Ванда
Якубовска стау́ сїє́ втеди по просту
вро́гієм ќласовим.

– У шги́уку л́ят т́ридїєстих ї́здіу́
татрã, в ПРЛ́-у ма́риу́ о трабанчїє...

– З мо́їго пункту відзєнія варто
би́у на́писач біє́гграфіє́ Піхельсќго „з
Цооперем в т́ле“, жеби мў́ц на́писач
о т́рех мерцедесах тегó другієго і о
нієспеу́ніє́них ма́рєніях о трабанчїє
те́го пієрвше́го. Прѣз те самоходи
на́льєпіє́ј відач, якã ценё́ запў́ачіу́
Піхельскі за то, же прїш́уо му жич в
комуні́змїє і за то, же ніє би́у
карієрові́чем. Зрештã, яко

пředвојни пепееїяк зналязў її в
шерегах ПЗПР – зостаў хіба навет
пředводніаим ради закуадовеї в
Театре Польским – аље знајдоваў її
на бочним торе. Биў збит учіви,
жеби її в ПРЛ-у доробіч.

РОЗМАВІЯЎ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Магазин Літерацкі КЃІЃЖКІ
3/2020/

Міідзи Дніестрем а Прутем

РОЗМОВА З КАМІЉЕМ ЦАЎУСЕМ

– Моўдавія кояри ми її з вінем.
Сўушніє?

– Як најбардієї! Моўдавіяніє
продукуя знакомиє віна, ктўре з
ўатвоціа конкурвач мога і
конкуруя зе знаними ївітовими
марками. Дош повідієч, же на двўр
крўловеї Ељжбієти (подобно на її
виразне жиченіє), цо року впрост з
Моўдавії спровадзана їст партія
виїмієнітего Негру де Пурцарі,
льокального червонего віна о
інтенсивним смаку і нієзвикље
гўёбокі барвіє. Цо чієкаве, хоч
Польска їст в чоўўвце пањств
імпортерўв моўдавскіх трункўв, то
нієстєти на нашим ринку
наїпопулярнієїше вчіяж са рачеї
нієзбит вишукане вироби

моудавсќго прѣмисуу вініярсќго. Повольі їднак одкривами дља щієбіє щвіят доброго моудавсќго вініярства. В результатіє цораз чѣщїєй – щегульніє в спеціальїстичних склѣпах – знальєзч можна походзаце впрост з країни мїєдзи Прутем а Днієстром досконаує віна зе щреднієй і вижщєй пуукі.

Вїно то їднак дља Моудавїян дужо вієщєй нїж тїлько продукт. То такжє – а може прѣде вщїсткїм – нїєодуачни єлємент люкальнєй култури. Вїно ораз вищмієнітє моудавсќ дівїни, чїлі люкальна бранди, товаришя вщїсткїм важнієйшим і мнієй важним урочїстощїєм. Подобніє як вє Франці орґанїзуї щїє ту вінобранїє, а в паздїєрнїку цауї краї традицїїніє щвієтуї вієльки фестїваль віна. Варто бич втєди в Кїшинїєвіє, гдїє на центральним пляцу можна нїє тїлько скоштовач наїружнієйших ґатункуv, алє теж взїяч удїяу в курсах і викуадах пощвієцонїх тєй прѣчїєкавєй і нїєзвїкльє прѣчїєж смаковїтєй ґауєжї рољнїцтва.

– Титуу ксїяжкї брмі провокацїїніє: „Пањство нїєконїєчне”. Гм... дљачєго?

– Титуу фактичніє станові певієн
родзаі провокаці, майцеі зврѹчіч
увагѣ польскѣго чительніка. Ніє јст он
јднак беззасадни, аље засадза ціє
гѹѣбоко в речивістоці
споѹечнополітичнеі вспѹѹчеснеі
Моѹдавіі. Трѣба вієдїєч, же
Моѹдавія то краі, ктѹри од ніємалѣ
трѣх декад – а вієц од моменту, гди
появіѹ ціє на мапіє в 1991 року –
пошукуј своіі тожсамоці і мієјша в
дісієјшим чвієчіє. Прошѣ собіє
виображіч, же аж 30% јѣго
мієшкањцѹв оповієда ціє діч за
пřiѹа́ченієм републїкі до Румунїі.
Зрештѣ, юж рух нієподлѣгѹощіови,
ктѹри на прѣѹоміє лѣат
оціємдієсіятих і дієвієчдієсіятих
валѣчиѹ о унієзалѣєжнієніє од
Москви, теж зупеѹніє поважніє
пřiґотовиваѹ ціє до такѣго вѹа́сніє
шенаріюша. До діч в Моѹдавіі
діяѹај партіє, ктѹре зупеѹніє
офіцялніє навоѹѹѣ до поѹа́ченія з
заходнім сѣсієдем. Мамаі вієц в тим
краю цаѹ́км показнѣ лѣчбѣ осѹб і
політикѹв, длѣа ктѹрих істнієніє
нієподлѣгѹєі Моѹдавіі јст на свѹј
спосѹб факультативне, нієочивісте
чи теж опцѣналне. Мієдзи іннимі
стѣд вѹа́сніє бієрѣ ціє ова титуѹова
„нієконієчнощ”.

– Чему ніє повіѹдѹ ціє маріяж з

Румунія?

– На прешкодіє станёуи зарўвно
п́ричини вевнăтрмо́удавсќ, як і
вевнăтррму́ньсќ. Росијскојзична
људнощ заміешкуяца Републьікё
Мо́удавіі ніе би́уа заінтересована
п́риу́а́ченієм до обцеј з іх
перспективи – культурово і јзиково
– Румунії. Як щіё шибко оказа́уо,
подобне зданіє виража́уа также
чёщ етнічних Мо́удавіян. До те́го
заходні сăщія́д ніе би́у вўвчас –
п́ризнајми то – щегў́льніє
атракціјни. Румунія, ктўра допієро
оба́ліуа Цеау́шешу, погрăжона би́уа
в кризи́щіє ґосподарчим і
обієктивніє би́уа по просту
бієднієјша ніж Мо́удавія. Зуа
ситуаця економічна і по́літична в
Букарешчіє справія́уа теж, же
тамтејщі по́літици ніе міє́лы ані
ґўови, ані інструментўв до те́го, би
подяч фактичнă прўбё́ п́риу́а́чення
љежăцеј за Прутем републьікі.
Остатечніє я́кко́львієк ма́ренія о
шибкім зјдно́ченію погрёба́у вибух
војни надднієстрăньскј в 1992 року
поу́а́чони з інтервенця́ војск
росијскіх.

– Крај скўада щіё діщ з трёх чёщі?

– І так, і ніє. Як віє́ље інних рёчи і та
квестія ніє јст в Мо́удавіі у́атва до

вияснєнїя. Спрѹбујми јднак
покрѹтце то опїсач. Формальнїє
Републїка Моўдавії јст пањством
унїтарним і јднољїтим. В практице
јднак змаґа шїє она од самеґо
поча́тку својґо нїеподльєґѹєґо
їстнїєнїя з пробљем сепаратизму.
Јще в 1990 року посѹушенство
вѹадзом в Кїшинїєвіє виповїєдїяѹа
поѹожона в вієкшоці на вшґоднїм
бреґу Днїєстру, чїяґнаца шїє вздѹуж
ґранїци з Українѧ енкљава звана
Надднїєстрѣм. В 1992 року реґїєн
тен прї помоци росїјскїх шїѹ
збројних обронїѹ свој нїезальєжнош
прѣд прѹбуяцими прїврѹчїч
порѧдек конституцїїни војскамі
рѧдовими. Од теґо часу Надднїєстрѣ
становї тзв. парапањство, чїлї
орґанїзм адмїністрацїїни
пошїядајци в практице вшистк
ґѹѹвне цехи пањства (в тим вѹаснѧ
валѹтѣ і арміє) прѹч јднеј –
мїєдзинародовеґо узнанїя. Другїм
кѹопотљївим реґїєнем јст поѹожона
на поѹуднїю Моўдавії Гаґаузя. Тен
замїєшкаѹи прѣз туркојзичнѧ, хоч
правосѹавнѧ ѡуднош обшар
подобнїє як Надднїєстрѣ также
постановїѹ унїезальєжнїч шїє од
Моўдавії на поча́тку ѡат
дїєвієчдїєшїятих. Цґоч остатечнїє по
дѹугїх неґоцяцях Гаґаузя поврѹчїѹа

на ўоно Моўдавіі в 1994 року і
узискаўа статус аўтономіі, то
регіён тен – знани зе своїх
ніезвиклье їльних проросііскіх
чіяг'от – вчіяж потрафі
дестабільізовач сітуацї в краю.

– Тожсамошч народова міешкањцўв
їст розмаїта?

– Наїпрошїеї мўвіяц, так. По
пієрвше мами в тим краю до
чинієнія з окоўо
двудїєстопроцентова мнієїшошїа,
на ктўра скўадаї їїє Україњци,
Росяніє, а также вспомяніні юж
вчєшнієї Гагаужі чи Буўгаři.
Їдночєшніє сама лўдношч
титульарна, чільі Моўдавіяніє, їст
под взгльєдем тожсамошчї дошч
моцно поїїєльона. Чєшч уважа їїє по
просту за Румунўв. В коњцу зієміє,
на ктўрих діс лєжи Рєпубльїка
Моўдавіі, входїўи гісторичніє в
скўад Господарства Моўдавскїго,
їдного з кїїєств, ктўре утворїўи
вспўўчєснаї Румунїє. Рўвночєшніє
показна лїчба міешкањцўв
рєпубльїкі твієрдї, же Моўдавіяніє
то їднак одрєбні, рўжніяци їїє од
заходніх сїсїядўв нарўд о вўаснеї
культуре, гісторїї, специфіце і їзику.
Цо важне, декльарована тожсамошч
чіяг'ніє за собї наїчєшїеї окрєсьльоне

погльади польітичне. Моўдавіянін-Румун бёдіе најчёщїеј оповїядаў сїе за вспўўпрацѣ з Заходом, встѣпіенїем до УЕ ітд., гдї тимчасем всрўд „моўдавскїх Моўдавіян” уатвіеј нам бёдіе знальезч особи отварте на вспўўпрацѣ з Росѣ. Свїят моўдавскї тожсамошчї јст јднак бардзо зўожони, зас опїс, ктўри ту прёдставїуем, то заљедвіе упрошони шкїц. Варто прїїхач до Моўдавії і порозмавіач з јї мїешкаґцамі, бї одкрїч то вшїстко самему.

РОЗМАВІЯЎ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Маґазїн Љїтерацкї КЃІЃЖКІ
3/2020/

Узнанї за вїннеґо

РОЗМОВА З ЯРОСУАВЕМ МОЉЕНДЃ

– Дљачеґо поддај пан в вѣтплївош вїне богатера ксїяжкї?

– То нїе до коґца так, подважам рачеј ретельнош сљедзтва провадзонеґо прёз МО і уччївош процесу. З певношчїѣ „Резнїк з Нїебушева” якїс удїяў в зброднї мїяў, звўокї знальезїеґо прёчїеж в јґо мїешканїю, аље нїкому нїе хчїяўо сїе збадач, на чїм тен вспўўудїяў

по́льгау́. Бо їст засадніча рѹжніца
міѣдзи забічѣм а на пѣркуад
помоца́ пѣри позбичію́ шїѣ звѹок. Ані
орґана щїґанія, ані виміяр
справіѣдльивошчі ніє похильїуи́ шїѣ над
та́ квестїя́. Заѹожоно, же Јѹзеф
Циппек їст вінни і под те́ тезѣ
попровадзоно́ шльедзтво. Ніє
збадано одчіскѹв пальцѹв, ніє
пѣресѹухано најважнієjších швіядкѹв
(а може вспѹѹвінних?) – пари їґо
сашіядѹв, ктѹґри ферального дня в
їґо міешканію пілі разом алькоголь.
В сажіє зезнавалі за то локаторі
камієніци пѣри уль. Вільсона 7, ктѹґри
де фацто... нічого ніє відієлі.
Трудно оґец, на іље биѹо то
ефектем нієудольношчі провадзачих
шльедзтво, а на іље швіядомим,
замієґроним партацтвом.

– Јѹзеф Циппек ніє биѹ
щечініянїнем...

– Як понад 90 проц. міешканьцѹв
теґо міяста. Траґїчне видаґєнія
міяѹи мієґше на початку лят
пієчдієсїятих на так званих Зієміях
Одзисканих. Рдзенних ніємієцкіх
міешканьцѹв позостаѹа втеди
заљедвіє ґарстка. Міясто биѹо
пеѹне ніє тїлько польскїх, аље і
жидовскїх репатріантѹв зе Вшґоуду,
чекаящих з кољеї на вїязд до

Ізраєля. Ніємієц Циппек похोдіу з Ополя, занім зявіу ціє вієсна 1952 року в Щечініє, прѣз кілька лѣт мієшкау і працовау в Ваубрѣху.

– Ёго процес трвау залѣдвіє јден дієнь!

– Навет крѹцеј, бо од години 9 до 13. В додатку одбивау ціє за замкнієтими дрѣвіями. Длѣачеґо? Сам провадзѣци шлѣдзтво залѣцау так розвіязаніє, а сѣд прѣхильу ціє до ёго сугєстїї. Вѹадзе обавіау ціє бовієм замієшек. І ніє биуи то безпоставне обави, гдиж досѹовніє рок вчєшнієј Щечін стау ціє шєнѣ авантур, а то за справѣ вибрику совієцкѣго офіцера, ктѹри по піяку застрѣльу кільку щечініян. Вбурѣни тѹум о маѹо ніє доконау лінчу на нїм, мілицянчі охранияѣц Росяніна, мушієлі забарикадовач ціє на комендіє, а навет взивач пошіукі. Прощє собіє виображїч, до чєґо моѹо дојц, гдиби „улицѣ” довієдіау ціє, же „Шкоп” забїу і почвіяртовау бєстїяльско Полькѣ? Дїєльніцѣ Нієбушево замієшківаѹо втєди споро Ніємцѹв, на правдѣ цауїкм реальни биу „погром щечїньскї”. Ознакі вбурѣнія однотовано зрєштѣ юж на мїєјшу збродні, гди јдна з сѣшієдек, відзѣц

макабричне шени в мієшканію
Циппка, хвичіуа за крєсуо і удеїуа
ґо кілька рази в ґуовє. Їст тилько
їдна взміянка в міліцијним рапорчіє
о тим, аље хиба муїяуо зробіч їїє
нієбезпїєчніє, скоро процес
утаїнієно, прєпровадзоно ґо
буїскавічніє, бо юж тидієнь по
забуїствіє і в додатку в праїє
указауа їїє тилько їдна маљутка
нотка о розправіє і сказанію.
Рєзніка з Нієбушева поховано в
бежімієнним ґробіє... Евідентніє
хчіяно замієщ справє под диван і як
наїшибчієї я вичішич.

- Сказани позоставіу якаїс родінє?
- Так, в хвілі арештованія їґо друга
жона прєбивауа в вієзієнію
оскаржона о сутенерство. З льїсту,
які напісау до Бољесуава Бієрута з
проїбї о ууаскавієніє, винїка, же
міяу двіє цуркі і сина. Цґуопак
суужіу в ніємієцкї армії і ґдієї їїє
заподіяу подчас воїннеї завієрухи.
Вїядомо, же прїнаїмнієї їдна цурка
прєбивауа в Ніємчех і Јузеф Циппек
хчіяу до нієї доуїчич, аље ніє
узискау зґоди пољскїх вуадз на
виязд. З раці свеґо заводу, а биу
їљусаїєм на кољеї, таци фаховци
биї на ваґє зуота в краю
двїґайцим їїє вчіяж з руїн. Циппек

достау польск обивательство і
мусяу зостах по теї строніє Одри.

– Гандель людзім мієсем в Щечініє
то тілько міт?

– Моім зданієм в пїпадку „Резніка
з Нієбушева” – так. Істнієї вшак
теорія, ктўра мўві, же околїчнощі
морду доконанего в їго мієшканію
викорїстау Міністерство
Безпїчењства Публїчного до
затушованія вчєснієїшеї збродні, в
ктўрї замієшани міяу бич бардзо
впўивови жидовскї ґанґ резнікўв,
спредайци на щечіньскім тарґу
людзк мієсо. Циппек, яко
нієлюбїяни пўу Ніємієц, пўу Пољак,
дївак і самотнік, міяу стач сїє
їдеальним козуєм офїярним, а
цєлово розповшехніяне пљоткі
зробїуї свої. Бич може у зрўдўа
народїн поґўоскі о гандљу „људїнї”
љежи факт, же акурат в 1952 року
знову появіуї сїє пробљема з
заопатрєнієм, поновніє
впровадзоно карткі на живнощ... З
другїєї строни аж так
екстремального ґўоду, як хочби
подчас обљєженія Љєнінґраду, ніє
биўо, вієц навет їсљї їстніяу
нієдостатек виробўв мієсних,
можна ґо биўо узупеўніч рїбамі
(прєз міясто пўїніє Одра, до

Баўтику в ко́нцу ніе так да́леко, а до За́леву Ще́чіньсќго і ї́зієра Да́біє ї́ще б́лі́же). Ё́ден і́нцидент з л́удзкі́м мі́е́сем мў́гу за спра́ва́ стугё́бне́й пльоткі́ уросна́ч до ра́нгі́ повше́хне́го проце́дэру... Чи́ кто́ ризи́коваў́би, віе́льокротні́е морду́яц л́удзі́, подча́с ѓди по у́лыцах швенда́уо́ ці́е́ мнў́ство бе́зпа́ньскі́х псў́в і́ котў́в...? А́ ю́ж з пе́вно́ці́а в а́ктах ні́е ма́ жа́дне́го до́воду, ба́, пош́лякі́, же „Рэ́зні́к з Ні́ебу́шева” мі́яу́ цо́щ в́спў́льне́го з га́ндлём л́удзкі́м мі́е́сем. А́ле́ чи́ за́біу́ сво́я са́ці́ядкё́? О́то ї́ст пи́тані́е...

РОЗМАВІЯЎ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Ма́газін Лы́тэрацкі́ КЃІЃЖКІ
3/2020/

Мі́уо́щ в ча́ці́е па́ндемі́і

РОЗМОВА З ЯНУШЕМ ЛЬЕОНЕМ
ВІЃНІЄВСКИМ

– Розмавіямі в ча́ці́е па́ндемі́і. Як па́н са́бі́е ра́ді́ в тым т́рудні́м ча́ці́е? Чи́ та́ сі́туа́ця по́зва́ля на пі́сані́е, чи́ прэ́чівні́е – де́конце́нтру́і?

– Мо́же то́ за́брмі́ д́івні́е, а́ле́ та́к окрэ́сі (са́мо)і́зо́ля́ці́ віе́льокротні́е то́ва́рышы́уі́ мі́ в жи́ці́ю. По́над ро́к те́му, по́над 30 л́атах е́мі́гра́ці́, в́ру́чі́уем з Франкфу́рту над Ме́нем

до Гдањска. Ве Франкфурчіє прѣз
остатніє лѣта віѣкшоц часу
спѣдзаѹем в самотнощї. О рана до
віѣчора працоваѹем в біюре моїго
інституту над проїктами науковимї.
Настѣпніє прѣмієщаѹем щїє – окоѹо
800 метрѹв – до моїї кавальеркї і в
самотнощї пісаѹем свої кщїяжкї. То,
цо спотика мніє обецніє, то в
певним сенщїє поврѹт до знанеї мї
прѣшѹощї. Пандемія впровадїѹа
їднакже цош зупеѹніє новеґо:
нієпокуґ. О здоровїє цѹрек, ктѹрих
ніє моґѣ одвієдїч, понїєваж їдна їст
в Берлїніє, а друга в Моґунцї, о
здоровїє блїскїх, ктѹри дїєлѣа зе мнѣ
цодїєнноц тутаї в Гдањску і тих
розрѹцонїх по Польше. Аби зепхнѣч
тен нієпокуґ на далши плѣан, заїмуґ
свої мищлї і опрѹч читанїя пішѣ.
Тераз навет віѣцєї нїж прѣд
пандемїѣ. Понїєваж бардзо бракуґ
мї подрѹжи, пішѣ вѹащніє о тїм.
Нїґди дотѣд ніє напісаѹем кщїяжкї
подрѹжнїчеї, віѣц то длѣа мніє
новум. Туж прѣд вибухем епїдемїї
врѹчїльїшми з мої партнеркѣ з
подрожи по Аустральїї і Новеї
Зельандїї. Запіс теї виправи укаже
щїє яко кщїяжка. Пієрвша наша
вспѹльна. То колѣєне новум.
Двугѹос кобієти і мѣжчїзни на
темат бїчїя зе собѣ 24 ґодинї на

добѣ прѣз сїедем днї в тїгоднїю
подчас подрѹжи. „Аустралїя і Нова
Зеландїя. Наша подрѹж
прѣдслѹбна”, такі бѣдїє титуу теї
ксіяжки, ктѹрѹ бич може їще в тим
року вида Вієлька Љїтера.

– На їсїєні убієгѹєго року указаѹа
сїє континуаця „Самотнощі в Сїєчі”.
„Самотнощ...” вишуа друкм в 2001
року і биѹа їдним з највієкших
польскїх бестсельєрѹв остатнїх
лат. А з якїм одбієрем споткаѹа сїє
ксіяжка „Конїєц самотнощі”? Чи по
оїємнасту латах „Самотнощ...”
зискаѹа нових чительнїкѹв?

– На тѣ ксіяжкѣ чекано. О чим
досконалѣ вієдіяѹем. Тим бардіє,
же промовано ѯ яко „континуацї”
тамтего бестсельєра. Цо їст в
певним сенсїє опїсем речивїстощі,
бовїєм „Конїєц самотнощі” навіязуї
до „Самотнощі в Сїєчі”. Цо вієцеї,
впровадіѹем вѹткі, в ктѹрих та
пїєрвша ксіяжка їст родзаїм
богатера теї другїєї, чилї ксіяжка в
ксіяжце. З другїєї строни „Конїєц
самотнощі” то самодієльні
лїтерацкі бит. З оїромнѹ радощїѹ
обсервоваѹем, же застаѹа бардзо
чієпѹо прїїта прѣз чительнїчкї і
чительнїкѹв. Врацаїц до панї
остатнїєго питанїя – фактїчнїє

вієльє осѹб, щегѹльніє мѹодих,
щігнѹю до „Самотнощі в Ѓієчі”.
Щѣсьлівіє та ксіѹжка пѣрез 18 љат
нігди ніє знікнѹа з пѹѹек ксієґарњ.
Почитуј то собіє за сукцес,
зваживши, же в обецних часах
бардзо чѣсто ксіѹжка видана пѣред
пѹѹ роќм уважана јст за „староч”.
То, же „Самотнощ в Ѓієчі” пѣрез 18
љат (без пѣрervi, щіц!) зајмоваѹа
ценне мієјше на пѹѹках Емпіку, јст
моім зданієм нієсѹиханим
феноменем видавнічим.

– Најновша пана ксіѹжка, ктѹра
укаже щіє в маю – „Назвіјми то
міѹощ” – то збіѹр рѹжних гісторії.
Тим разем вибраѹ пан формѣ
оповіяданія і есею, аби показач
рѹжне одчієніє міѹощі – также од
строни науки. Чи на міѹощ ніє ма
љекарства? Певніє знаљазѹоби щіє
вієљу хѣтних, би щієґнѣч по
табљеткѣ на одкоханіє...

– „Назвіјми то міѹощ” то збіѹр
есејѹв, нієќди навет репортажи.
Враженіє, же сѣ то оповіяданія
опарте на љітерацќј фікці, може щіє
у чительніка появіч, аљє так в
рѣчивістощі ніє јст. Каждая з 29
гісторії тєґо збієру јст правдїва. Ніє
вшистќ теж трактуѹ о міѹощі,
хочіѹж рѹжне аспекти теј емоці,

у́а́нніє з чисто науковимі, чёсто щіє
появія́я. Зваживши, же ї́стем
барді́єй науковцем ні́ж поетá, ніє
повінно то раче́й ні́кого діві́ч. Емо́ця
окре́шляна́ яко́ мі́уощ виво́ууї
симпто́ми, кту́ре чёсто ко́яро́не са́ з
ї́дностка́мі хоро́бовимі
кля́сифі́ковани́ми в психі́ятрії
(нерві́ца на́трё́цтв, нерві́ца
лё́кова). Ма́ также́ сво́ї
ува́рункова́нія бі́ёхе́мі́чне в поста́чі
конкретних мо́лекуу́ з гру́пи
опі́ї́дів поя́вія́я́щих щі́ в му́зга́х
лю́ді зако́ханих. Ле́ка́рство на
мі́уощ? То́ раче́й ні́ємо́жлыве́. І́ хіба
то до́брє. П́рина́ймні́єй дла́
лы́терату́ри. Ні́є виобра́жам со́біє
окресу́ рома́нти́зму, гди́би та́к
ле́ка́рство ву́вчас і́стні́яуо́...

– В есею „Мі́уощ мо́лекула́рна
ї́ст...” вспо́міна́ пан о ви́ко́ри́стані́ю
шту́чне́й інте́льгі́енці́ в це́лю
добі́єра́нія лю́ді в па́ри...

– Тео́ретичні́є мо́жна со́біє
виобра́жі́ч самоу́ча́це щі́
а́лго́ритми́ шту́чне́й інте́льгі́енці́,
кту́ре ї́ще барді́єй пре́цизи́їні́є
висе́лекце́ну́я о́собі́ створё́не до
збу́довані́я і́деа́льні́є
функце́ну́я́́це́го зві́язку́. Техні́кі
інжи́ніє́рії мо́лекула́рне́й типу
ЦРІ́СПР/Ца́с9 розві́я́я щі́ та́к шибко́,

же маніпулюваніє людзкѣго ґеному в такі спосѣб, аби допровадіч до модифікаці неуронѣв на позієміє активованія рецепторѣв опіатових одповієдіяльних за емоці также моґѣ собіє виображіч. Їднакже ніґди, моім зданієм, ніє уда сіє альґоритмічніє і молекулярніє закохач в собіє люди так, аби ґварантоваѣ то, же бѣдѣ жич зє собі дѣуго і щѣсљівіє. То здра сіє їдиніє в бајках і вимисљних дистопіях. І нієх так позостаніє.

– Порозмавіяјми о міѣощі в чаїє пандемії. Обецна ситуація – прімусове позостаніє в дому – які пана зданієм ма впуив на звійзкі? І цо з закоханієм, ктѣрему звикљє спрія вієсна? Ўакнѣцим бљіскощі позостаї інтернет?

– Обецна ситуація дља нієктѣрих звійзкѣв може бич нієочеківаним визванієм. Пřebиваніє зє собі 24 ґодини на добѣ їст уроче і поднієцајце подчас подрѣжи пољубнеј, нієконієчніє їднак пієтнащіє лѣт по сљубіє. Ведѣуг реномованеґо ніємієцкѣго інституту соцѣльогічнеґо ГЕВІС працујце пари по пієтнасту лѣтах маѣжењства розмавіяј зє собі сљедніє 9 мінут на добѣ (баданія з

2015 року). А ту нагльє пара стаї чїє
нієпрацуѣца і ма до диспозиці цауѣ
добѣ. Ім їстем старши, тим бардієї
пїреконуї чїє, же в звїязку важнієїше
од вшисткїго іннеґо їст праґнієніє
розмови. Їчлї ґо ніє ма, то інне
праґнієнія стаї чїє шибко
нієїстотне. А вієм то од моїґо
пїриачієља, сексуољоґа проф.
Збишка Іздебскїґо, з ктїрим
напісальїсми вспїльніє ксїяжкѣ пт.
„Інтимніє. Розмови ніє тилько о
міуощі” (Знак). А їчлї ходї о вієснѣ,
то її дїяуаніє на статистикѣ
міуосних задурѣнь їст моцно
пїресадзоне. Ведїуґ бадањ
Інституту Кінсеиа (УСА) вієцеї лїудї
закохуї чїє в лїпцу нїж в маю.
Інтернет зблїжа зуакнієних сїєбіє
лїудї юж од бардзо давна. Длїа
пїрипомнієнія – Тїндер заїожоно в
2012 року. Алє цош в теї блїскощї
подчас пандемїї їст на речи.
Портаљ Порнгуб одкїд вибухїа
пандемїя занотоваї понад 21-проц.
взрост „клїкальностї”. Як з теґо
винїка, міуощ в чаїє пандемїї їст
бардзо рїжна.

РОЗМАВІЯїА ЕВА ТЕНДЕРЕНДА-
ОЖїґ

/Маґазин Лїтерацкї КСїЇЖКї
4/2020/

Політика то нієзуа комедія

РОЗМОВА З АЛЬКМ РОГОЖІНЬСКИМ

– Мія вуащніє пієч лят од твоїго дебiюту... Дочекаўеє щіє юж навет титууу кщієчiя комедії кримінальнєй. Чи маїуєє о такї карієре?

– Рєчивіщіє розмавіями докўадніє в рочніцї моїго дебiюту! Навет тєго нiє зауважиўем. Зараз бїдї мущiяў побiєц по шампана, жеби то опiч! А ўв кщiяжїци титуў взiяў щіє з жарту. В їднєй з пiєрвших рецензї ктоє напiсаў, же скоро їст юж крўль кримiнаўу – Ремiгiюш Мрўз, то пора огўощiч, же ото мами тєж i кщiєчiя. Подшєдўем до тєго трохї нiєуфнiє, бо прїчiєж нiє пiшї кљасичних повiєщi кримiнальних, тилько комедiє. Аљє ово шљахєтнє мiяно сподобаўо щiє моiм видавцом i зробiль i нiєго гасўо промоциїнє. Шибко зачїўо то iритовач мої кољєжанкi по пiўрї. Ѓдна з нiх напiсаўа навет: „Мами крўльўв, мами крўљовє i кщiяжїєта, тилько добрих пiсари нiє мами”. Помищљаўем собiє втєди, же жиїми в часах, гди дiєннiє указуї щiє кiљкадiєщiят нових позицї, вiєц часєм проста iдєнтифiкацiя їст потрїбна. Такожє читєльнiковi. Чи то комує шкодї? В коњцу то єљємент

розривкі, пущенія очка. Ніє ма в
тим ніц зúєго.

– Чему śієґнаýеś по піұро?

– Зачаýем пісач, бо працоваýем в
праśіє і міяýем досич робієнія
цодієнніє тих самих нудних
чиннощі тудієж ужєранія śіє з
родімимі цельєбритами. Цґчіяýем
знаље́зч цоś, цо мніє бёдіє бавіуо,
позво́лі одєрвач śіє од рєчивістощі.
А тєраз најпієкніє́ји д́ља мніє
комп́лємент то тєн, ќди с́уишє́, жє
моя ќсьйжкa поправі́уа гумор тєж і
комуś іннєму.

– Твоя д́іяука, комєдія криміна́льна,
ї́ст моцно сфємінізована...

– Так биуо їще до нієдавна. Бич
можє д́латєго, жє в Польшє покуту́ї
єтос мёжчизни „махо”, ктўрєму ніє
випада оказивач вєсоу́ощі. Му́ці бич
понуро мёскі. Д́ља мніє то ѓуупота і
чієшє́ śіє, жє до нашєго ѓрона
доу́а́ча цораз віє́цєј пану́в.
Ру́вноваґа в жичію ї́ст завшє тим,
цо лубіє́ најбардієј.

– Маш на кончіє чтєрнащіє ќсьйжєк.
Да śіє в Польшє жич з пісанія?

– Дєциз́ї о тим, жє п́рєстај
працовач, подя́уем допієро ќілька
міє́сьїєци тєму. Повієм так... П́рєз

– І сýушніє! Гдиби ста́уа цена
ксі́йжкі́ би́уа уста́ьона на по́зієміє,
кту́ри бе́діє одпові́дау
чите́льніком, то би́убим за устава́
ца́уим се́рцем. Бо ї́днак чте́рдіє́щі
зу́отих то збит ду́жо д́ьа віє́љу
осу́б. Обаві́ям сі́ї ї́днак, же́ нове
ксі́йжкі́ на́даь бе́да́ сі́ї по́явіа́уи
ву́а́сніє в та́кї́ це́ніє, ві́єц п́ре́з
піє́рвши ро́к, бо о́ та́кім ча́сіє му́ві
уста́ва, бе́да́ ле́жау́и, пу́кі ніє́ бе́діє
ї́х мо́жна п́ре́цені́ч. Ві́ядомо
п́ре́чіє́ж, же́ ї́же́ьлі х́це сі́ї
вिवі́ндовач сп́ре́даж ксі́йжкі́, то
ро́бі сі́ї про́моцї́. Обсе́рвова́уем то,
цо́ сі́ї д́іа́уо кі́лька міє́сіє́ци те́му з
ксі́йжка́мі ш́ві́яте́чними: ви́грау́и те
на́піса́не п́ре́з піса́ркі, кту́ре – як
Ма́гда́ьна Ві́ткі́віч – ма́й ю́ж ду́жя́
ба́зе́ чите́льніку́в, о́раз те, кту́ре
зо́стау́и мо́цно п́ре́цені́єне і
ко́што́вау́и о́коу́о дву́діє́сту зу́отих.
В на́шим по́льскім ви́дані́ю, ѓдіє́
ка́жди х́це як на́ві́є́це́й за́робі́ч як
на́ймніє́́шим ви́сіу́́км, ї́сте́м п́ре́чі́вни
та́кї́ уста́віє́. Ри́не́к ксі́йжко́ви
по́вініє́н би́ч упо́ря́дко́вани. Т́ре́ба
те́ж захе́цач до́ нових фо́рм
чи́тані́я, до́ сі́їє́́гані́я по́ е-бо́окі,
аудіє́бо́окі. Ї́ще кі́лька л́ят те́му
ві́є́кшо́щ осу́б в ме́т́ре чи ауто́бу́сіє́
чи́тау́а па́піє́рове ксі́йжкі́ л́уб
га́зети. В те́й хві́льї ї́ш́ьлі́ кто́́ ма́ цо́́

пřed носем, то альбо комуркѣ, альбо читник – і то на тих урăдзеніях тєраз читай. Трѣба тєж зачăч показивач мýодим лýдїєм, тортурованим обовіязковим канонем лѣктур, жє ксїйжка нїє їст пієклнă нудă, пеуна сýув, ктýрих нїє розумієй, алѣ фантастичнă пρίгодă.

– Чим длѣа чїєбіє їст лїтература? Питам трохѣ прѣвротнїє, бо їден з богатерýв Твоїй ксїйжкї „Міуощ чї нїц нїє вибачи” твїєрдї, жє „лїтература повінна пропаговач традициїни модель родїни”...

– Нїє бієрми ģо под уваģѣ, бо їст полїтикм. Онї з реģууи бредзă як потуученї! Пієрвши раз впущїуєм до своїй ксїйжкї полїтикýв. Вчєшнїє розправїяуєм сїѣ зє свїятєм сгов-бізнесу. Алѣ прѣчієж у нас то вуаśнїє парлѣаментарїщї робїй за ģвїязди роцк'н'рольѣа. Направдѣ заздрощѣ Французом чи Вуохом, ктýри відзă на екранах своїх тєлєвїзорýв пієсенкарї чи акторýв. У нас на кăждим каналѣ сă ģууvнїє „ģадайцє ģуови”, поучайцє нас, як мамї жич, хоч вїģкшоц з нїх нїє ма о тим поїчїя, бо їст їдеальнїє одєрвана од рѣчивїстощї.

– Алѣїст вїєлý лýдї, ктýри нїє

любій політиці, мувій о тим
отварчіє, ти тимчасем входіш в тен
темат...

– Дла мніє політици то ідеальни
матеріяу на комедіє. Бо гди сїє
зробі кілька крокув до тиуу і
попатри з дистансу на то, цо
вирабіяй, мувій, як сїє заховуя – то
їст то нієзуи кабарет, женуяцо
забавни. Постановіуем нієцо теж
женади зескробач і зоставіч то, цо
забавне. То, цо вигадуй політици в
„Міуощ чі ніц ніє вибачи“, напавдє
появіу сїє в виповієдіях нієктурх
наших „тузув“. Трєба биуо то
тільки одповієдніє скомпіловач. Цо
чієкаве, при теж ксіяжце чительніци
добре сїє бавія, аље гди суишя то
само в тєлєвізі, то сїє іритуя альбо,
цо горша, бієря то на серіє і
попієрай. Цокольвієк ідієтичнего
виїдіє з уст політикув, то і так
завше знаїдіє сїє група, ктура бєдіє
ім прикласківач. Смутне.

– Вспомніяуєш, же увієльбіяш
подруже. Аље вієкшоц твоіх
повієщі розгріва сїє їднак в
Польше...

– Прубовауем кдиш прєнієщ акцї
їднеј з ксіяжек до Греці і ефект
такі, же їст то најгорєј спредайца
сїє моя повієщ. А сам уважам я за

јднѧ зе своїх љепших. Мова о
„Мордерствіє на Корфу”. Биуєм
задовољони, же удауо ми єїє в нієј
оддач то, за цо єїє Грекув і коха, і
нієнавіді – љєнівѧ безтроскє,
стоїцизм і абсољутни брак
одповієдіяљнощі. Зражони
нієповодзенієм теј позиці, оддауєм
суушнощ повієдзенію, же „бљіжша
кошуља чіяуу”. А поза тим Пољска
їст фашинуѧца. Мам оґромнѧ
пїїїмнощ і пїїївіљеї одвієдзанія
міяст і міястечек в чаїє трас
ауторскїх і вуѧщївіє в кождим з
мієїш, ктїре одвієдзам, їст цої, цо
можна опісач в кїїїжце. В моїї новеї
повієщі „Тещіове мушѧ знікнѧч”
акця точич єїє бєдіє мієдзи їннимі в
кљашторе на Яснеї Ґуре, ктїри
нієдавно кољеїни раз звієдзауєм.
Ґди поїхауєм до Опатова і о
пїууноци отвороно дља мніє
подіємія міяста, теж захвичіуєм єїє
і од разу вимисљїуєм фабуує
повієщі. Скоро Пољаци љубїѧ читач
о Пољше, а я теж љубїє наш краї,
то ніє ма цо на єїує пїреноїч акці
ґдієї їндієї. Аље Париж, Рим і
Берлін то тїри мої уљубїєне мієїша
на ґљобіє і певніє в ктїреїї моїї
кїїїжце єїє появіѧ. Маїри ми єїє
напісаніє повієщі в стиљу „Цаує
зданіє нієбощїка” Ёанни

Цгмієльєвскј, гдїє акця розгріва єї в кільку мієшах в Еуропіє, а коңчи в Польше.

– Скоро юж вспомніауєш о Ёанніє Цгмієльєвскј – яци їще твурци єї інспіруй?

– Увієльбіам љітературє єеска. Гдибим міау забрач тілько їднє ксіяжкє на безљуднє виспє, то нієвєтплвіє биуіби то „Прігоди доброго вояка Швејка” в знакомітим прєкуадіє Павуа Гуљкі-Љасковскго. То скарбніца људзкіх характеруєв, заховань, до того євієтни јзик, а при оказі теж указана јст квінтесенця Чехуєв – яка би војна ніє вибухуа, то оні од разу єїє поддај. То зостаує пієкніє накрєљоне прєз Гашка, јзікм трафіяјцим до вшиєткіх. Оєатніє заєохауєм єїє теж в єикљу Евжена Бошка о перипетіях америкањскј роїіни, ктура дієдічи по продках замек в Чехах. Пієрвшим јго томем јст „Оєатніа ариєтократка”. А јєљї хоїі о љітературє кримінаљнє, то виховауєм єїє на повієціах Ерље’а Станљєиа Гарднера і очивієіє Агатги Цгрієтіє. Она то наробіуа нам, кримінаљієтом нієзуєго куопоту! Бо як биєми єїє ніє старалї вимієљїч єегоє

оригінального, то певніє тен сам
мотив збродні знаъазу́ її́ юж в
їднеј з її повієщі.

РОЗМАВІЯ́А ЕВА ТЕНДЕРЕНДА-
ОЖУ́Г

/Магазин Љітерацкі КЃІЃЖКІ
5/2020/

Пщо́уи і људіє

РОЗМОВА З АРТУРЕМ БОРАТЧУ́КМ

– Цгочіяж аутор анонсуј
„Вскре́їне́” зданієм: „Му́їяу́ем
окре́шлїч сву́ј стосунк до Бо́га”, ніє
їст то повієщ релїгїйна...

– Аљеж скăд! Сам узнач, же вієрѣ в
Бо́га, мо́уем допієро, гди
одрѣчу́ем то, цо впая́а мї релїгїя.
Стари комух, му́ода пуццальска, Бѹг
і пщо́уи – о тим їст „Вскре́їна”. То
повієщ спо́учно-обичаёва
розгріваяца її́ вспу́уче́їніє в
реальїях По́льскї провінцёна́льнеј,
ктѹре позва́ляј увипуклѣч гу́увни
темат, які мніє нуртова́у, темат
ва́лкі о право до подљеванїя
метафізичних ко́ренї речивїсто́ці
точонеј мїѣдзи хре́щїя́ньством і Нев
Аге. Бо му́їяу́ем теж одрѣчїч
ру́жне мѣтне нева́ге’ове концепцї,
а также психо́логїзацї до́свїядче́нь
містичних в сти́љу Юн́га. Позоста́уо

мі їднaк гўёбо́к пּреконaніє, же те
ко́рєніє істнієя і же кaжди дотрєч
мoже до нїх індівідуaльніє, уфaйц
своїму інстінктові.

– Одебрау́ем я рўвнієж якo критикё
так моднєго пּред пандемі́я
гедоні́зму.

– Уважaм, же кaжди чўовієк
повінієн черпaч з жичі́я як нaйві́єцеј
фрaјди, aльє докoнaч тєго мoже
тільки втєди, гди сaмодієльніє
окре́шлы, цo їст дльa нїєго пּриї́мнє.
Вспў́учєсни гедоні́зм, o якім пaн
мўві, опієрa сіє на дєфіні́цях
пּриї́мнощі подсувaних пּрез меді́я і
ринєк. Људіє до її зaзнaвaнія нїє сa
нaвєт зaхєцaні, aльє пּримушaні,
зaпєдзaні. Мўві ім сіє, як мaя то
робіч, гдіє і кди. Aльє чієкaвє, же
вспомні́яу пaн o пандемі́ї. Га́уaн,
їдєн з богaтєрўв „Вскрє́шіни”,
розми́шльaйц o своїх пּрoдкaх,
осадні́кaх рўцoних з пּредвої́нних
Кресўв нa Зієміє Одзискaнє, гдіє
мұсієлы зaчинaч жичіє од зєрa,
зaздpoщі́у ім і мaрі́у o видaрєнію,
ктўрє вcпў́учєсніє зрєсєтужі лўдзкі́
льoси і пoзвoлы́ окрє́шлыч сіє нa
нoвo. І oтo мaми нїєзвикў́я oкaзј
пּригльaдaч сіє, як вcтрїмaніє з
пoвoду кoрoнaвїрyсa пּрoдукці́
пּремисўoвєј cпрaві́уo, же oчищі́уa

сіє атмосфера над цауїмі
континентамі. Чи так само очищі
сіє цош в наших душах? Їст то бадь
цо бадь світна окая до
пředефінієванія поїчія пїїїмнощі.
Їсьї комуш в тим поможе моя
ксіїяжка, биїбим бардзо щєсьїви.

– Фрауденця уосабія якщ
мієшовощ? Питам, бо реалія
топографічно-пїїродніче міље
заскакуй дробіязговощіа...

– Осада їст фікциїна, алє
улюкована бардзо конкретніє,
попїрез всказаніє кїлку правдївих
мієшовощі на тереніє давнєї Новєї
Мархії, чїлі вшгоднієї заодїрањскї
чєщї Бранденбургїї, ктїра по року
1945 пїїпадїа Польше. То гдїєш
нієдалєко Одри на погранічу
воївїдзтва лїубускїго і
заходнієпоморскїго. Фрауденця то
репрезентантка лєжїщих там
нієзвїклє уроклївих мієстечек,
гдїє пахніє шреднієвієчем, ХІХ вієкм
і Гомуїкї. Ім їстем старші, тим
бардїєї доценіям нієзвїкїощ і
одрєбнощ од решти Польскі (а і
Ніємієц) тєго реїну. Ту шїє
уроїїєм, виховаїєм і ніє пїануї
нігдїє шїє стїд рушач. То мої
Мацондо, Иокнапатавпа і Цомбраи
в їдним.

– Постаціє в теї прозіє теж сã
уткане з речивістих?

– Так, каждая з нїх то прѣде
вшисткім я. Аутентичнощ осѹб
креованих в повісці гварантуї
тільки одданіє ім чãсткі сїєбіє прѣз
аутора. Аљє нїє викључам, же
љїтерацкі процес твѹрчи будї якс
нїєзнане інтерперсональне
предиспозицї умисѹу, викрачайце
поза звикѹã емпатїє і виобразнїєве
вчуванїє сїє в їнних. Творãц
постаціє љїтерацк, мам бовїєм
враженїє, же поза мой контрољã і
нїєраз вољã повстай нїє тільки зе
мнїє, аљє теж з тих, о ктѹрих
очїєрам сїє в жичїю, а на коњцу, по
написанїю ксїяжкі, сам чуї сїє
взбоґацони нїє тільки о то, цо
створїѹем, аљє теж о тих, ктѹри
нїєсвїядомїє вспѹѹтворїли моїх
богатерѹв.

– Опрѹч људї богатерамі ксїяжкі сã
пщоѹи. Скãд у Артура Боратчука
так догѹѹєбна знаємощ тих овадѹв?

– Провадзє маѹã пасїєкє і їстем
вѹащїчієљем фірми продукуяcej
уљє дља пщѹѹ. Одкãд заїмуї сїє
пщоѹамї, фашинуя мнїє нїє тїљє
оне саме, аљє то, дљачего сã
обїєктем фашинацї так вієљу људї.
Свїят пщѹѹ їст окрутни, страшни.

На п̑рику́ад цорочне п̑щоу́обу́јство, р̑е́з трутні докони́вана п̑у́зним л̑а́тем п̑́рез робо́тніце. А ї́днак л̑убі́ми тво́рич похл̑ебне мета́фори і пор̑у́внані́я з п̑щоу́а́мі в ро́лі г̑у́вне́й: спо́уче́ньство як у́ль, л̑у́діє пра́цові́чі як п̑щоу́и. То м̑і узми́су́аві́я, як пові́р̑ховне і фундаме́нтальні́є ні́справді́ве потра́фі́я бич л̑удз́к мета́фори, як ні́є по́ві́нно́ ш̑і́є у́фач за́станему́ јзикові́ і тим ба́рді́єј да́жич до інди́видуа́льного вг̑ла́ду і ј́го ви́раже́ні́я.

– Ј́ст пан м̑іу́ошні́км г̑і́ер ко́мпу́терових?

– К̑ди́ш л̑убі́у́ем ста́ре безп̑ре́тенсе́на́льне п̑ла́тформ̑у́вкі, а́ље і́ље мо́жна в ні́є г̑рач? Ог̑у́льні́є г̑ри м̑ні́є ш̑мі́єртельні́є нудз̑а́. В ко́нтакчі́є з на́јновши́ми, кт̑у́ре фі́льмов̑а́ г̑рафі́ка́ уда́я зна́на́ р̑ечи́вісто́щ а́льбо ја́ка́ш там креу́я, ма́м за́вше по́чу́чіє стра́ти ча́су і же ј́стем ро́бі́єні в ба́љона. О́стате́чні́є ка́ждего́ л̑у́ді́ка з г̑ри мо́жна впе́ді́чі в си́туац̑і́, г̑ді́є а́льбо безсе́нсовні́є хо́ді в к̑у́уко, о́бі́я ш̑і́є о п̑́решко́ди, под̑ска́куј і по́вта́ра в к̑у́уко кі́лька ф̑раз. Ні́є ј́стем в ста́ні́є у́тожса́мі́ч ш̑і́є з чим̑́ та́кім. І да́́лате́го ні́є бо́ј ш̑і́є жі́щені́я Ма́трі́кса. Р̑ечи́вісто́щі

ніє да сїї імітовач, бо її до коңца
ніє знами і ніє розумієми. Змієрайц
до її віртуального учієльєснїєнїя,
оїїгнієми цо највижеї позієм
цифрового баљу маскового. „Язнь”,
ґра, ктўрă вимисльїуем ве
„Вскрєсїніє”, то цаўкм цоś іннего.
То родзай електронїчного
наркотику, аље ніє до ошоўамїянїя
сїї і поправи гумору, лєч до
подрўжи в ґўаб сїєбіє, як у заранїя
ревољуцї гіппісовскїј подходзоно до
льсд і псїльоцибіни. Закўадам, же
інформатика позволї каждому з
особна сєльєктивніє дочієрач до тих
індивїдуальних стрєф умисўу, в
ктўре щродкі психодельїчне
впровадзаўи в спосўб хаотични і
нієконтрольовани. Там їдні впадаљі
в обўєд, аље інні спотикаљі Боґа і
то доśвїядченїє змієнїяўо іх жичіє
на лєпше. Најновочеśнієјша
технольоґїя бєдїє ренесансем
метафізикі і орґїя траншенденцї.

РОЗМАВІЯЎ ТОМАШ ЗБ. ЗАПЕРТ

/Маґазин Љїтерацкї КЃІЃЖКІ
5/2020/

Мўодї май Повер

РОЗМОВА З ЮСТИНЃ СУХЕЦКЃ

– Скăд помисў на ксїяжкє? Скăд

богатеровіє? Шукаюа іх пані
спецяльніє чи трафілі ту п̣рєз
п̣рипадек?

– То їст питаніє бардзо добре на
поча́тек, а́ле теж д́ља мніє бардзо
трудне. Помис́у на ќсі́йжкѣ ніє
наро́діу́ ціє на́гље і нієстети ніє мам
я́кго́щ „міту за́уожичієльсќго”. Ніє
могѣ пові́дієч, же вста́уам рано і я
собіє вими́сльі́уам, а́лбо кт́уре́го́щ
дні́я п̣рєпрова́ді́уам вspanі́яу́и
виві́яд і по нім стві́єрді́уам, же
т́реба з те́го зробі́ч ќсі́йжкѣ. Би́уо
трохѣ іна́чеј. П̣рєз понад діє́сіє́ч
ля́т пра́цова́уам в „Га́зечіє
Виборче́ј”, ѓдіє пі́сау́ам ѓу́у́вніє о
едука́ці. Ву́вчас чѣ́сто мі́яу́ам
форма́льне за́дані́я: артику́у о
лы́квіда́ці гі́мназју́в, змі́яніє
п̣рєпі́сју́в, зві́язках за́водових,
Карчіє Научі́чіє́ля ітд., ітп. А́ле
теж стара́уам ціє́ як најві́є́цеј пі́сач
о му́одіє́жи, о діє́чі́ях, о і́х
та́лєнтах. Еду́ка́ця то їст об́шар,
кт́у́ри до́тичи му́одих л́уді́, а́ле
жеби пі́сач о му́одих, т́реба з ні́мі
розма́віяч. Стара́уам ціє́ то робі́ч як
на́јчѣ́щієј. Споро пі́сау́ам теж о
му́одих нау́ковцах і о о́лімпі́чиках,
та́кіх щегу́льніє, кт́у́ри ста́ртуя́ в
мі́єдзи́наро́дових о́лімпі́ядах
п̣рєдмі́єтових. Споти́кай ціє́ там
на́јле́псі́ му́оді́ л́удіє́ з ца́ує́го

свіята. Ктўрегоґ разу, по описанію
кољејнеј такј ольмпіяди і кољејних
спектакульарних сукцесўв тих
мўодих лўді, зврўчіуо ґіє до мніє
видавніцтво Знак, а докўадніє
Рафау Чех, ктўри там працуї.
Запропоновау ми напісаніє кґїяжкі о
мўодих ґеніюшах з Пољскі. На
поча́тку пљановауїґми то робіч з
пґриячіуўкă, аље обіє міяуїґми
втєди інне заїчія. Ніє пґрєстауам
очивіщіє пісач о мўодих, аље
помисў кґїяжкі видавау ми ґіє
шаљеніє одљегуи.

Аж вієсна зешуєго року змієніуам
працє і видавніцтво знову ґіє до
мніє одєзвауо. Кди зачєльїґми
розмавіяч, змієніу ґіє трохє помисў
на кґїяжкє. Богатєрами мієлы бич
лўдіє, ктўримі уатво ґіє
заінспіровач, аље їдночеґніє таци,
ктўри сă „достєпні дља вшиґткіх”.
Дљатеґо здецидовауам, же бєдіє
то кґїяжка ніє тилько о таљєнтах
наукових, аље теж спортових,
артиґтичних, о мўодих споуєчніках.
Бо кажди з нас ма якăґ
фантаґтична пасї, цоґ вартеґо
заінтерєсованія і нієконієчніє тґєба
мієч шўґсткє з фізики, жеби мієч цоґ
до повієдзєнія. В тен спосўб
зачєуам шукач богатєрўв. Чєщ юж
знауам вчєґнієї. Додатково

напісаўам на Фацебооку, же шукам
людзі, о ктўрих варто оповієдїєч.
Зачёлы їїє до мніє згўашач родїце,
научичїєлье і самі богатеровіє з
цаўеј Польскі. Остатечніє вибраўам
тїйдїєщї гісторїї, хочїяж так
направдє їст іх тїйдїєщї їден.

– Іље часу пошвієчіўа пані на
пїїгїтованіє поїдинчєго
репортажу?

– То сã бардзо рўжне і нієрўвне
гісторіє. Ніє знам їїє за бардзо на
теніїє, а бардзо заљежаўо мї на
порозмавіянію з Ігã Свіятек.
Муїяўам зробїч спори ресеарх,
жеби ніє виїщ на ігноранткє. Вивїяд
з Міхаўем Карбовнікм з Љегїї теж
вимагаў пїїгїтованїя, бо на цо
дїєнь кїбіцуј Љехові Познањ, а то ніє
сã дружини, ктўре їїє најбардїєј
љубїя. Аље биўи теж розмови, до
ктўрих – мушє їїє пїїзнач – шўам
на живїєў. Вієдїяўам, же Каљїна,
Юльїя і Матеуш заїмуя їїє усуванієм
љекўв з води і же збудовалї
реактор, ктўри застаў нагїродзони в
конкурїє. Пїїречїтаўам досўовніє
тїї зданїя, бо нікт іх проїкту шеїєј
ніє опїсаў. Пїїеконїваўам іх, же
мушã мї то вїтўумачїч без трудних
сўўв, якби тўумачїлы
оїмієљетнієму родзењству альбо

бабчі. Бо я мушѣ текст напісач так, жеби го зрозуміяуи ошмієльаткі. Маю теґо, я сама мушѣ то зрозумієч, а ніє їстем утаљентованă фізичкă.

Праца над ксіѣжкă рушиуа ве врёсню, а пісаніє скоњчиуам в стичню. Мой остатній розмўвчиній биуа Вікі Габор, ктура застауа 31. „бонусовă” богатеркă. Ксіѣжка ніє видаї сїє супер обшерна. Може сїє видавач, же то ніц вієлькго зробіч 30 вивіядўв, аље кажди вивіяд то їст цо најмнієї гоїна розмови, чёсто дужо вієцеї, часамі е-маїље, виязди в рўжне мієјша. Старауам сїє унікач розмўв тилько прёз тельефон, бо хчіяуам познач бльіжеї моїх богатерўв. А потем їще спісиваніє вивіядўв, іх ауторизаця, розмова з родіцамі, допитиваніє научичієлы... То вшистко заїмовауо дужо часу.

– Чи їст якас цеха, ктура уăчи вшисткіх богатерўв?

– Видаї мі сїє, же так – нієустѣплівощ ораз ольбрімія чієкавощ свіята і інних људі. Мої богатеровіє, без взгльєду на то, чим сїє заїмовалы, уважай, же моґă прўбовач, же ніц ім ніє стої на прёшкодіє, а навет їсły цош сїє ніє

уда, то само пошуківаніє і
познаваніє нових людї, мієш і
способу в їст важне і вартє
заанґажованія.

– Муюді май фактичніє Повер?
Чєщїєй єїє тєраз о тим мўві в
контекщїє депресї...

– Так єїє скўада, же мої богатєровіє
споро о тим мўвілі – о прєсї, ктўрї
вивієра на нїх євіят, о прємєченїю.
Стараўам єїє, аби та кїїяжка биўа
оптимїстична, аљє то нїє їст так,
же запомїнами о пробљємах. Фаїніє
о тим мўві прївоўана юж прєзе
мніє Іґа Євіятєк. Цо правда одної
помоц психольогїчнї до спорту, аљє
подкрєсьља, же вшистка зачина єїє
в ґуовіє.

– За каждым з тих дієчієцїх
сукцєсу в стої їднак яциє дороєлі...

– Так, то правда. Дороєлі єї бардзо
важні в тих гісторїях, бо даї
мўодим вєпарчіє, і то вєпарчіє на
вієљу позїємах. То єї звикљє
родіцє, ктўрї хоч часамї упомїналі:
„ніє гаўасуї, нїє бієґаї, нїє
прєшкадзаї”, то ґєнєральніє
скупїялі єїє на тим, жеби іх дієчі
моґуи „робїч свої”. Другї, бардзо
важнї ґрупї єї наущїєљє,
трєнєрї чи психольогівіє спорту.

На пpикyад Дapія, ктyра заїмyє чїє Ігa Свїятек і їст бардзо важнa для нїєї особa. Научичїєльє, ктyри задавалї труднє питанїя, ктyри позволїлї розвїязивач заданїя домовє нїєзгоднїє з „кльучем“, на свyї спосyб. Научичїєльє, ктyри мyвїлї: „добpе, в тим тигоднїю можеш собїє одпущїч справдїян з гїсторїї, бо вїєм, же робїш експеримент з бїєльогїї і он повїнїєн бич для чїєбїє найважнїєйши“.

Дорoшлї вcпїєрайци, нїє подчїнаєйци скpидеy, таци, ктyри моїм богатером чїєсто одповїядалї: „так, можеш“. Вїєм, же то бpмї патетичнїє, альє то їст їмпонyєцє, кди 15-лaтка пїше до шефа кльїнїкї кардїєхірyргїї: „Цгчїяyабим пpїїхач до пана на стаж“, а он одпїсyї: „Так, запрашам. Кди хчїяyабїш зачaч?“. Дорoшлї, ктyри трактує мyодїх лyдї поважнїє, навет кди мушa їм одмyвїч. Нїє длятего, же чyовїєк їст за мyоди, тїлько зє взгльєду на пpешкoди технїчнє.

Альє навет кди одмавієй, то дорaдзай: „Спрyбує тєго альбо тєго. Цoщ можеш зробїч їначеї“. Альбо: „Я нїє мoгї чї помyц, альє скpyї чїє до певнєго профєсoра альбо научичїєльa, альбо до рyвїєснїкyв, ктyри робїє цoщ подoбнєго“.

– Чи ніє обавія її пані, же богатерове кїїжкі бїдї впїдзач в комплекси „звичайних” рївїснїкїв?

– Ми́сьля́уам о тим. Дл̑атеґо стара́уам щіє вибієрач та́к пасї і заінтересованія, кт̑уре с̑а достѣпне дла вшисткіх. Сукцесем јст ніє тільки медаль з математики на мієдзинародовеј олімпіядіє, аље можна теж зоста́ч містр̑ем По́льскі в јздіє на ро́льках. Мая Со́утищік опові́яда мі о тим, як чита ќїйжкі і прова́ді бльо́ґа „ЧиТа Мая”. Пасї ніє муш̑а означа́ч рива́льіза́ці, бо Ма́йка ніє старту́ї в конкур́сіє.

Дієсієчієльатка Мая Мульак,
најмуодша, о ктўреј пішє, заўожиуа
клуб охрони орангутанўв.

Осїягнієчієм Мільєни Матульєвіч
биуо то, же зауважиуа, же в парку
на Охочіє, обок ктуреґо мієшка,
бракуї кармніка дља птакуѵ.

Ствієрдіуа, же євієтніє би биуо,
якби такі кармнік повстау. З
помоца тати зуожіуа внієсек до
будету обивательск҃го дієльніци.
Цгодіуа і намавіуа сажіадув на
пикніках. І такі кармнік застау
вибудовани. Ніє трєба лєчієч в
космос, жеби робіч цоє фажнего,
жеби змієнієч євієт і інформовач о
тим луді.

Мої богатеріві маѣ виѣткове
таѣнти, аѣе теж поконуѣ таѣ
саме прѣшкоди, а часем навет
виѣкше нѣж иннѣ. Їстем думна з теѣо,
же їдним з богатерѣв їст Янек
Гавроњскѣ з Ўоѣї. Янек їст
наражони на брак тоѣеранцѣ з теѣо
поводу, же їст особѣ аутистичнѣ.
Нѣе ѣубѣ гаѣуасу, певне рѣчи
справѣяѣ му труднощ, нѣе завше
ужива вѣуащѣвих сѣѣѣв, аѣе то нѣе
означа, же нѣе хце жич пеѣунѣя
жичѣя. Маѣо теѣо, помаѣа инним.
Зостаѣ „самоѣречнѣкм” і интервенѣю
в справѣе осѣѣб з
нѣепеѣносправнощѣамѣ, нѣе тѣлько з
аутизмом. А ма заѣедвиѣ 13, за
момент 14 ѣат!

– Як богатером кѣїяжкѣ удаѣ сѣїѣ
знаѣезч зѣѣоти сѣродек помѣїѣдзи
чѣїжкѣ працѣ, нѣезбѣднѣ до розвою
їх пасѣ, а щѣїѣљѣвим, безтроскѣм
ѣїѣчїњством? Чи нѣе застаѣ їм за
маѣо часу на випочинек? Чи нѣе
випаѣаѣ сѣїѣ за мѣѣоду?

– Трудно оцѣнѣч то тѣраз, бо
богатеріві сѣ в віѣку 10, 13, 15, 18
ѣат і маѣ мнѣѣство енерѣїї і часу.
Може так бич, же спотка їх їще
виѣцѣѣ розчаровањ, аѣе як на разѣе
мам враженѣе, же вѣуащнѣе їх сѣїѣѣ їст
то, же заховуѣ здровѣ баѣанс. Же

дія́уа́я ніє тилько д́ля вині́ку. З
пора́жек ви́чія́га́я вні́єскі. Д́ля мні́є
чі́єкавим п́ріку́адем ї́ст Ані́я
Сќрска, кт́у́ра в дужим упро́щенію
тво́ри батері́є су́онечна́ з бу́рака.
Опові́яда́уа, же п́рез чте́ри л́ата
ї́зді́уа на конкурс нау́кови, розві́яц
св́у́й про́їкт, і ні́ц ні́є ви́грива́уа. А́ле
то ї́ї ні́є зні́єхё́цауо́. Роби́уа батері́є
по то, же́би зна́ьезч оп́тимальне
розві́язані́є проб́лему, кт́у́ри п́ред
соб́а поста́віуа́, чи́лі же́би зна́ьезч
тані́ спосо́б на ви́тваря́ніє пра́ду.
Тані́є і еко́льо́гі́чні́є.

І́нни п́ріку́ад то О́льві́ка, мі́стрині́ в
пу́ивані́ю. Пита́уа́м, чи ні́є жа́уу́ї, же
так ду́жо ча́су спё́дза в во́діє, а ні́є
з ко́љежанка́мі. Запита́уа мні́є: „А
д́ля ко́го я сі́єдзё́ в ти́м басе́ніє?
П́речі́єж д́ля сі́єбі́є”. Ми́сьлё́, же ї́ст
то на́йле́пше подсу́мовані́є. Ї́же́лі
то ї́ст р́ечиві́щіє і́х па́ся, а ні́є які́сь
п́риму́с, то т́рудно, же́би сі́є
ви́пальі́лі. То ра́чеј да́ї і́м ене́ргі́є і
напё́д до да́льше́го ді́яуа́нія, ні́ж
одбі́єра т́ьен. Очи́віщі́є, там, ѓді́є
поя́віа́ сі́є рива́льіза́ця, нп. в спо́рчіє,
і́стотна́ ї́ст помо́ц психо́льо́гі́чна і
вспа́рчіє ро́діцу́в. Ва́жне ї́ст та́кже,
же́би зна́ємі́ зро́зумі́єлі́, же ќди ні́є
маш ча́су ви́їщ на бо́іско а́льбо
за́грач з ні́мі в ѓрэ́, то ні́є д́ляте́го,
же ї́сте́сь ні́єтова́рйскі́, тилько

длъатеґо, же робіш тераз цоґ
і́ннеґо. Миґльє, же їст то можли́ве і
мам на́діє́ї, же моі му́оді
богате́ровіє бе́дѧ пѣ́рикуа́дем дѧ
ру́вієґсніку́в, як то робіч ма́дѣ́ре ораз
ґдіє́ їще шукач вґпарчія.

Чёсто мўвіє в теј ксьйжце, як важнă
рольє одрива Краёви Фундуш на
реч Дїєчі, бо вієљу богатерўв то
стипендиці тєго фундушу.

Стипендиці в метафоричним сенсіє, бо то ніє їст інституця, ктўра даї пієнійдзе, тилько заїмуї їїє обозамі науковимі, поїреднічи в контактах з науковцямі, вїїєра уздољнієне їїєчі. І так то поїінно їїєяуч. Миїљє, же дїа нієктўрих з нїх то їст оїбїрімїя шанса.

– Які стосунки до політики має богатеріві ксїйжкі „Йоунґ повер”? Нїєктўри сь активїстами, аље чи теж мїсьлї о тим, жеби змїєнїяч сьїят в прїшўощї попрїез дїяўанїя полїтїчне?

– Дља ніх польітика означа цоґ іннеґо ніж дља нас. Ёдним з богатерѡв теґ кґїяжкї јст Тимон Раїк, ктѡри биѡ пґрез якіґ час споѡечним дорадцѡ міністер цифризацї Анни Стрежињскї.

Пґриґода з польітикѡ дља Тимона розпочѡѡа ґїѡ втеди, ґди яко 15-

льатек зачяў вальчич о достёп до
інформаці публычнае дла осўб
ніспеўнолетніх. Ёго справа ма свў
фінаў прёд Еўропејскім Трибунаўем
Прав Чўовіека. Тимон јст юж
пеўнолетні, аље надаль вальчи.
Дісіяј відіяўам, же постановіў свой
віедзё правнічя набитя прёз лата
використач в вальце о термін матур
і мишлё, же міністер едукаці бёдіе
міяў з нім проблемеи. Дла мўодих
політика то ніе ся барви партијне.
Маўо віем о тим, чи богатеровіе ся
бардіеј за левіця, чи за правіця, чи
в огуље ктош на шеніе політичнае ім
імпонуј. Дла ніх політика ма
виміяр діяўальноці обивательскј.
Тимон мўві, же права чўовіека,
ктўрими сіе зајмуј, ніе мај барв
політичних. Ніе спосўб сіе з нім ніе
згодіч.

– Цо змієніўаби пані в оівіачіе?

– На певно даўабим віецеј свободи
шкоўом, віецеј аутономіі. Віем, же
јст то сўово витрих, лубія го
уживач урёдніци, міністровіе,
політици, аље така јст правда.
Гдибишми мієлі дісіяј віекшя
аутономіе в едукаці, научічієље в
чаіе коронавіруса ніе муієлыби
випеўніяч тиіеці табельек і
мієлыби фактичніе дужо часу, жеби

фајніе учич здальніе. Віем, же в віельу міејшах ціе то удај, але тілько дльатеґо, же директор ствіердіу, же ніе варто зајмовач ціе табельками, бо ніе то јст цељем. Тераз важне јст то, жеби міеґ контакт з учніями і дбач о іх добростан і здравіе психічне.

– Відіми, же муодіеґ ніе јст така зуа, јст јднак якаґ надіея на прішуощ. Цо Пані о тим миґлыі?

– Здецидованіе миґлье, же муоді людіе са надіея прішуощі. Мами фајних научичіеґлі і ніефајних, мами фајних діеннікаґри і ніефајних. Так само јст з настољатками. Діеґі в віеку шкољним јст 4,5 мљн, са там теґ страшне јдносткі. Миґлье, же тих фајних, іґтересуяґчих, ктуґрих варто познач, ктуґрих опровадзауам по редакґях, в ктуґрих працовауам, або з ктуґримі ціе спотикауам на заґчіях – јст віеґеј.

– Чи чеґсто пані богатеровіе спотикая ціе з завіщіа бљізніх? Пречіеґ одноша сукцеси.

– Самі ніехётніе о тим мувія, цо јст зрозуміяуе, бо ніе хца наґрекач. Але так, спотикая ціе. Часем навет усуишеґлі од своіх научичіеґлі: „Як беґдіеш робіч вшисткі те ґречи, то чі

матура ніє п'їдїє". Ніє їст то файне і
ніє їст то справієдлїве. Часем
р'ївієсніци їх ніє розумієй. Їдна з
богатерек м'ївіуа, же в гімназіум сїє
з нієї с'міялї, а к'ди пош'уа до шкоуї
с'реднієї, то ус'їишауа, же то, цо
робї, їст супер. Завіщ і
нієзрозумієніє зда'рай сїє, як то в
правд'ївим с'вієчіє. Кажди з нас
часем спотика сїє з завіщїа. Старам
сїє ніє мисльєч о такіх емоціях, мої
богатєровіє теж, бо с'а то учучїя,
кт'уре повіннісми в собіє зваљчач і
пїєтновач. Рачєї наљєжи сїє чїєшич
цудзимї ос'їйгнієчїямї, нїж їх
зздрощїч. А як зздрощїч, то рачєї
здєрово, на засадїє: „Вов, хчїяубим
так як ти. Повїєдз мї, як то сїє робї”.
Тєго вшисткїм жичє.

– Як вєпомїна панї дос'віядчєніє
пїсанїя к'сїйжкї? Пїсауа панї вед'ууг
устаљонєго г'рафїку?

– Пєвнєго разу зажартовауам собіє,
же як юж укажє сїє та к'сїйжка, то
мушє занїєщ я до кавїярні.
Наїчєщїєї пїсауам в вєєкєнди і
спїсївауам вивїяди в'уасніє в
кавіярні за рогїєм, дос'уовніє 50 м
од мїєшканїя. Робїуам вшистко,
жеби виїщ, бо як зоставауам в
дому, то „скакау” нає мн'а
Нєтфлїх і р'їжнє атракцієнє

розвіязанія, інне ніж пісаніє. Споро
пісауам віечорами, то значи по
праци. Пішэ заводово, віец
чіерпіяуам на цош, цо называм
„вордовстрётем” і міяуам нієхёч до
пісанія кољејних речі. По
прэпровадзенію вспаніяуёго
вивіяду потрёбовауам кільку дні,
жебі в огуље усьйщ і го спісач. Ніє
дльатёго, же розмова биуа
нієчіекава. По просту ніє могуам
патреч на экран.

Вспомінам віец то дошвіядченіє яко
труд і знуј. Пісаніє ксьйжек ніє јст
пріјмне, аље биуо варто.

– Як ксьйжкі чита пані дља
пріјмнощі?

– Јстем психофанкя Ељени
Ферранте. Јжелі ктош јще ніє читау
„Геніяльнеј пріячіуукі”, то уважам,
же повінієн. Бардзо лубіё Агнетё
Пљеіјль і јј „Запах мёжчизни”. То јст
геніяльна ксьйжка. Моя најљепша,
наюљубієньша на свієчіє ксьйжка то
„Занім допадніє нас час” Јнніфер
Еган. Бардзо лубіё реалызм
магічни, віец Марquez і льітература
латиноамерикањска. З польскіх
ауторек пољецам Аннё Чієпљак і
Домінікё Суювік. Прізнај сїё без
бічія – бардзо мауо читам
льітератури факту, аље певніє

длѣате҃го, же сама зајму́ ꙗ́ ꙗ́ невсамі і інформацыямі. Љітературѣ тракту́ ꙗ́ко одпочинек, учієчкѣ до інне҃го свіята. Наталія Шостак на певно подповієдіяуаби, ко҃го јще љубіє, а о кім запомніяуа́м. З Наталі́я проваді́ми канау́, кту́ри назива ꙗ́ ꙗ́ „Кру́тка прѣрва” і му́віми там о ксі́яжках. Трі љата тему на҃грауісми фільмік „30 најважнієших ксі́яжек, кту́ре прѣчитауісми прѣд трі́дієсткѣ” і то јст та́к подсумованіє те҃го, цо читам. Завше под конієц року і на конієц червца на҃грива́ми фільм о најљепших ксі́яжках, кту́ре прѣчитауісми в остатні́м ча́сіє. То теж ду҃жо му́ві о моі́х ҃густах љітерацкі́х.

– Уважа ꙗ́ ꙗ́ пані за особѣ́ спеу́нієнѣ́?

– Завше хчіяуоби ꙗ́ ꙗ́ че҃гоо́ віє́цеј. Я јстем з тих, кту́ри завше ма́я апетит на цоо́ јще, бо јще ҃дїєс́ ніє билы́, че҃гоо́ ніє прѣжилы́, ко҃гоо́ ніє позналы́. Аље ҃генеральніє ува҃жам ꙗ́ ꙗ́ за особѣ́ бардзо щєс́љівѣ́, навет јже́лы́ мам часем ҃горши дієнь а́льбо ќди ꙗ́ ꙗ́ з чимс́ зма҃гам. Так, јстем особѣ́ спеу́нієнѣ́, ніє тілько заво́дово.

– Я́кс́ нове помису́и? Нова ксі́яжка?

– На разіє скупіям сїї на бієжґацеї
праци. Цауї час јще ніє вієрї, же
ксіґжґа „Иоунґ повер” дебїютуї на
ринку видавнїчим. І ніє увієрї,
допїкі ніє бїдї мїяуа јї в рїку. Як я
зобачї, зуапїї і отворї, зачнї
мисльєч, цо моґї робїч даљєї. Мам
такґ наїїї. Цґочїяж маїї теж о
урїопїє.

Спотканїє онїїне з дїєннїкарґа
Юстинґ Сухецґа одбїуо сїї 6
квієтнїя 2020 року в рамах
фацебооковеї ґрупи „Читами! –
Кварантанна з ксіґжґа”, в ктїреї
орґанїзовани јст цикл спотканї
ауторскїх „Кварантанна з пїсарем”.
Орґанїзаторем відеочатїв јст
Мїєјсґа Бїблїєтеґа Публїчна в
Вїтнїци.

РОЗМОВІ СПІСАУА МАРЦЕЛІНА
ШУЧІАК

ОПАЦОВАНІЄ: ВУАДИСУАВ
ВРУБЉЕВСКІ